

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ 122352
ΕΙΣΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΜΕΛΕΤΗ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ
1771 - 1826

ΜΕΡΟΣ Α'. 1771 - 1821

Α

Ἡ νεότης τοῦ Γερμανοῦ.

Ὁ συμβολίζων τὴν ἐπίσημον ἑναρξιν τοῦ ἀγῶνος Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἐγεννήθη ἐν Δημητσάνῃ τὴν 25 Μαρτίου 1771, τὴν ἡμέραν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς.

Τὸ παράδοξον εἶναι, ὅτι καὶ πάλιν τὴν 25 Μαρτίου (τοῦ 1806) ἀνυψώθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Μητροπολίτου.

Καὶ αὐθεντικὴ μὲν ἀπόδειξις περὶ τοῦ ἔτους τῆς γεννήσεως τοῦ Γερμανοῦ δὲν εὐρέθη μέχρι τοῦδε, δύναται ὅμως νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀσφαλὲς τὸ ἔτος 1771.

Ἐκ τῶν περὶ τοῦ βίου του ὀπωσδήποτε ἀσχοληθέντων, ἄλλοι μὲν οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ τῆς γεννήσεώς του⁽¹⁾, ἄλλοι σημειοῦσιν ἀπλῶς ὅτι ἐγεννήθη ἐν Δημητσάνῃ⁽²⁾, ἄλλοι καθορίζουσιν, ὅτι ἐγεννήθη

(1) «Βίοι Πελοποννησίων ἀνδρῶν καὶ τῶν ἔξωθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐλθόντων... τῶν ἀγωνισαμένων τὸν ἀγῶνα τῆς Ἐπαναστάσεως, συγγραφέντες μὲν ὑπὸ Φωτίου Χρυσανθοπούλου ἢ Φωτάκου, πρώτου ὑπασπιστοῦ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, ἐκδοθέντες δὲ ὑπὸ Σταύρου Ἀνδροπούλου, Ἀρεοπαγίτου. Ἀθῆναι 1888» (σ. 293).

(2) Προλεγόμενα Ἰωάννου Φιλήμονος εἰς τὰ «Ἵπομνήματα περὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1820 μέχρι τοῦ 1823, συγγραφέντα παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ καὶ ἐκδιδόμενα παρὰ τοῦ Καλλινίκου Καστόρχη. Ἐν Ἀθῆναις 1837 (ἔκδ. α' καὶ β') σελ. β'.

«Ἐπιτομὴ τῆς Ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1715 καὶ λήγουσα τὸ 1835, συγγραφείσα παρὰ Ἀμβροσίου Φραντζῆ, πρωτοσυγγέλου... (τόμ. Δ', σελ. 90 - 91). Ἐν Ἀθῆναις 1841».

«Γερμανὸς ὁ Παλαιῶν Πατρῶν». (Βιβλιοθήκη τοῦ λαοῦ ὑπὸ Δ. Αἰνιάνου). Ἀθῆναι 1854.

τὴν 25 Μαρτίου 1771. ἐξάγοντες τοῦτο ἐκ τῆς ἡλικίας, ἣν εἶχε κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου αὐτοῦ⁽³⁾. ἄλλοι ἀναγράφουσι τὸ αὐτὸ ἀνευ δικαιολογητικοῦ λόγου⁽⁴⁾. ἄλλοι ἀφίνουσι νὰ ἐνοηθῆ ὅτι ἐγεννήθη τῷ 1777 ἐκ τῆς ἡλικίας, ἣν πιστεύουσιν ὅτι εἶχεν, ὅτε ἀπεστάλη ὡς Ἐξάρχος καὶ ὅτε κατόπιν ἐξελέγη Μητροπολίτης⁽⁵⁾, καὶ τέλος ἄλλοι δέχονται τὸ ἔτος 1777, χωρὶς νὰ δικαιολογῶσι τὴν γνώμην των⁽⁶⁾.

Ἡμεῖς ἐδέχθημεν ὡς ἔτος τῆς γεννήσεώς του τὸ 1771, στηριζόμενοι ὄχι κυρίως εἰς τὴν ἀνεπίσημον πληροφορίαν ὅτι τῷ 1826, ὅτε ἀπέθανεν ὁ Γερμανός, εἶχεν ἡλικίαν ἐτῶν 55, ἀλλ' εἰς τὸ ὅτι, ἡ ἡμέρα τῆς γεννήσεως τοῦ Γερμανοῦ—γενικῶς γνωστῆ ὡς φαίνεται— ἡ 25 Μαρτίου δηλαδὴ, συνέπιπτε πρὸς τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν· μόνον δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1771, ἡ 25 Μαρτίου καὶ ἡ μεγάλη Παρασκευὴ συμπίπτουσιν, ἐνῶ κατὰ τὸ ἔτος 1777, Μεγάλη Παρασκευὴ ἦτο ἡ 14 Ἀπριλίου⁽⁷⁾.

(3) «Βίοι Παράλληλοι τῶν ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος διαπρεφάντων ἀνδρῶν ὑπὸ Ἀναστασίου Γούδα...», τόμ. Α'.— Κλήρος.— Ἐν Ἀθήναις 1869 (σ. 91).

(4) Τ. Χ. Κανδηλώρου: «Ἀνάλεκτα. Τεύχος Α'». Ἡ Δημητσάνα, ἱστορικὴ μονογραφία μετὰ βιογραφιῶν τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Γερμανοῦ». Ἐν Ἀθήναις 1897 (σελ. 89).

Τοῦ αὐτοῦ: (Ἱστορία τῆς Γορτυνίας). Ἡ Γορτυνία. Τόμος Α'. Ἱστορία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἐν Πάτραις 1898 (σελ. 152). Ἄλλ' ἐν σελ. 326 σημειοί, ὅτι ὁ Γερμανός ἀπέθανε τῷ 1826 εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 55, δεχόμενος οὕτω τὸ ἔτος 1771.

Προλεγόμενα Γ. Ι. Παπούλα εἰς τὰ «Γερμανοῦ Π. Πατρῶν, Μητροπολίτου Ἀπομνημονεύματα, ἐπιγραφόμενα: Ἀπομνημονεύματά τινα τῆς κατὰ τοῦ τυράννου τῶν Ἑλλήνων ὀπλοφορίας καὶ τινῶν πολιτικῶν συμβεβηκότων ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τὴν πρώτην τῆς διοικήσεως περίοδον. Ἐκδόσις τρίτη ὑπὸ Γ. Ι. Παπούλα. Ἐν Ἀθήναις 1900» (σ. 4). Ἐκ παραβολῆς πρὸς τὸ αὐτόγραφον τοῦ Γερμανοῦ, ὑπὸ Δ. Γρ. Καμπούρογλου.

(5) Προλεγόμενα Ι. Φιλήμονος ὡς ἀνωτέρω (σελ. δ'.)

(6) «Ἱστορία τῆς πόλεως Πατρῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1821 ὑπὸ Στεφάνου Ν. Ὁμοπούλου... Ἐν Ἀθήναις 1888 (σελ. 408). Καὶ κατ' αὐτὸν: εἰς Κ. Φ. Σκόκου Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον... τοῦ ἔτους 1910. Ἐν Ἀθήναις Σημείωμα Δ. Χ. Ζώη «Ἱστορικαὶ σελίδες ἐκ τοῦ βίου τοῦ Μητροπολίτου Π. Πατρῶν Γερμανοῦ. Σημείωμα κινητῆς περιουσίας» (σελ. 108-111) ἰδίως σημείωσις τῆς σ. 108.

(7) «Ὁρολόγιον Μέγα... (Ἐνετίσι 1744 πρὸ τῷ Ἀντωνίῳ Βάρτολι), σελ. 477-478. Ἐπίσης ὅμοιον (Ἐνετίσι 1769 παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ ἐξ Ἰωαννίνων) (σελ. 489 καὶ 491).

Πτωχοὶ ἦσαν οἱ γονεῖς τοῦ Γερμανοῦ, τὸ δὲ οἰκογενειακὸν του ὄνομα ἦτο τόσο ἀσημον, ὥστε νὰ ὑπάρχη διαφωνία μεταξὺ τῶν βιογράφων του, ἀν ὁ πατήρ του ὠνομάζετο Ἰωάννης Κοτζιάς⁽⁸⁾ ἢ Κοντζιάς⁽⁹⁾ ἢ Κόζινας⁽¹⁰⁾ ἢ Γκοζινας⁽¹¹⁾, ὅπερ φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ ὀρθὸν (καὶ Γκοζιόπουλος⁽¹²⁾ ἐπὶ τὸ Πελοποννησιακώτερον). ὁ πατήρ του ὑπεγράφετο ἐνίοτε καὶ ἀπλῶς Ἰωάννης Δημητρίου, ἦτο δὲ χρυσοχόος ἀλλὰ κατεγίνετο καὶ εἰς γεωργικὰ ἔργα, ὡς καὶ εἰς τὴν τοπικὴν βιομηχανίαν τῆς κατασκευῆς τῆς πυρίτιδος⁽¹³⁾.

Ἡ μήτηρ του ὠνομάζετο Κανέλλα Σταμ. Κουκουζοπούλου⁽¹⁴⁾, ἔζη δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1825, ἀποδιώσασα μὴνας τινὰς πρὸ τοῦ μεγάλου υἱοῦ της. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ δύο ἐπιστολῶν τοῦ Γερμανοῦ⁽¹⁵⁾. Ἐξ αὐτῶν ἡ μὲν, φέρουσα χρονολογίαν 28 Ἰανουαρίου 1825 ἐκ Δίβρης, ἀρχεται ὡς ἐξῆς: «Κύρ Χρυσοδέργη σοὶ εὐχόμεθα, ὁμοίως τὴν Γερόντισσαν καὶ ὄλους τοὺς ἐδικούς μας»· ἡ δὲ δευτέρα ἀποσταλεῖσα ἐκ Ναυπλίου τὴν 1 Ἰανουαρίου 1826 περιέχει τὴν φράσιν: «ἡ μακαρίτισσα ἡ Γερόντισσα»⁽¹⁶⁾.

Ὁ Γερμανός εἶχεν ἀδελφὸν ἓνα, καὶ τέσσαρας ἀδελφάς⁽¹⁷⁾, ἐξ

(8) Γούδα ὡς ἀνωτέρω σελ. 91.

(9) Κανδηλώρου Δημητσάνα ὡς ἀνωτέρω σελ. 90.

(10) Κανδηλώρου Γορτυνία ὡς ἀνωτέρω (σελ. 152) τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν Γρηγόριον Ε' (σελ. 22). «Τ. Χ. Κανδηλώρου. Ἱστορία τοῦ Ἐθνομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε'. Ἐν Ἀθήναις 1909».

(11) Προλεγόμενα Γ. Παπούλα ὡς ἀνωτέρω (σελ. 6). (Τὸ Κοτζιάς θεωρεῖ ἐπίωνμονο συγγενοῦς τοῦ Γερμανοῦ ἐκ τῆς μητρὸς του) (σελ. 11-12).

(12) Ὁ αὐτὸς ἐν σελ. 6. Ταῦτα βεβαιοῦνται καὶ δι' ἐγγράφων.

(13) Ὁ αὐτὸς ἐν σελ. 204. καὶ ἐν σελ. 6. Καὶ κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Ἀθ. Βερροιοπούλου.

(14) Ὁ αὐτὸς ἐν σελίδι 7. Κανδηλώρου Δημητσάνα σελ. 90.

(15) Ὁρα Παπούλα σελ. 210-212. Περιοδικὸν «Ἐστία». Ἀθήνησι 1877, τόμ. Δ'. σελ. 826.

(16) Ἡ πρώτη ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἐπ' ἀδελφῆ γαμβρὸν του τοῦτον, καὶ ἡ δευτέρα πρὸς τὸν ἐν Δημητσάνῃ ἱερέα Ἀνδρέαν (Σηλησιωτόπουλον) (ὄρα Παπούλα ὡς ἀνωτέρω).

(17) Τὴν Ἀσημον σύζυγον τοῦ ἱερέως Βελισσαρίου Οἰκονόμου (ἐκ Ζυγοβιστίου), τὴν Χρυσάνθην σύζυγον Γεωργίου Καλαμογδάρτη, τὴν Κυράττσα σύζυγον Ἰωάννου Θεοδοσιοπούλου καὶ τὴν Κωνσταντίναν σύζυγον Χρήστου Χρυσοδέργη, ἧτις ἀπέθανε τὸ ἔτος 1863, ὑπερῆρης. Τῆς Κωνσταντίνης ταύτης Χρ. Χρυσοδέργη τὴν θυγατέρα Αἰκατερίνην ἔλαβε κατὰ τὸν κ. Βερροιοπούλου ὡς σύζυγον ὁ Π. Ἱερεμίας ἢ Ἱερεμό-

ὄν αἱ τρεῖς ἔζων κατὰ τὸν θάνατόν του⁽¹⁸⁾.

Περὶ τῆς οἰκίας ἐν ἣ ἔγεννήθη ὁ Γερμανὸς ἀντιπατριῶν ὑπάρχουσι πληροφορίαί· οἱ μὲν δηλαδὴ δέχονται, ὅτι ἡ πατριῶν του οἰκία ἔκειτο μετὰ τὸν ναὸν τοῦ Σωτήρος παρὰ τὸν Ἅγιον Ἀνδρέαν,⁽¹⁹⁾ ἢ παρὰ τὸν ναῦσκον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου⁽²⁰⁾ οἱ δὲ πάλιν δέχονται ἀνεπιφυλάκτως, ὅτι ἡ οἰκία, ἐν ἣ ἔγεννήθη ὁ Γερμανός, σωζομένη ἔτι ἀκεραία, κείται παρὰ τὸ Κάστρον.⁽²¹⁾ Δὲν πιστεύομεν δὲ ἄλλη νὰ ἦτο ἡ πατριῶν του οἰκία καὶ εἰς ἄλλην νὰ ἔγεννήθη.

Κατ' ἀνακρινώσεις ἐκ Δημητσάνης, φεροῦσας πάντα τὰ γνωρίσματα τῆς ἀκριθείας⁽²²⁾, ἡ οἰκία ἐν ἣ ἔγεννήθη ὁ Γερμανός, ἦτις ἦτο καὶ ἡ πατριῶν του, εἶναι ὄντως ἡ παρὰ τὴν θέσιν «Κάστρον» τῆς Δημητσάνης, δηλαδὴ ἡ κατόπιν οἰκία τοῦ ἐπ' ἀδελφῆ γαμβροῦ του Χρυσοβέργη, περιελθοῦσα ἐκ κληρονομίας εἰς τὴν ζῶσαν ἔτι ἐγγονὴν αὐτοῦ, τὴν σύζυγον τοῦ ἀποθανόντος ἱερέως Γεωργίου Βερροιοπούλου.

Ἐπεμείναμεν εἰς τοῦτο, διότι ἔπρεπε νὰ καθορισθῇ ἀκριδῶς ποῖα ἦτο ἡ οἰκία ἐν ἣ ἔγεννήθη ὁ Γερμανός, διὰ νὰ γίνῃ ποτὲ προσκύνημα τῶν Δημητσανιτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

Πρῶτος τὸ παράδειγμα ἔδωκεν ὁ ἀείμνηστος στρατηγὸς Γενναῖος πούλος. Ὁ ἀδελφὸς του Σταμάτιος ἀπέθανε πάντως μετὰ τὸ 1819, ἀφοῦ τότε εὐρίσκειτο ἐν Τεργέστη πρὸς ἐκπαίδευσιν, κατ' ἀνέκδοτον ἐπιστολὴν τοῦ Γ. Παναγιωτοπούλου πρὸς τὸν Ἰ. Καραγάλλον ἢν ἔχομεν ὑπ' ὄψει (ἴδρα καὶ παρὰ Παπούλα ἐπιστολὴν ἐν σ. 203).

⁽¹⁸⁾ Ἡ προαποθανοῦσα ἦτο ἡ Χρυσάνθη. Ἀφοῦ ἐγένετο λεπτομερὴς πῶς λόγος διὰ τὸ συγγενολόγιον τοῦ Γερμανοῦ δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν τὸν ἐξ ἀδελφῆς τοῦ πατρὸς του ἐξαδελφόν του Γεώργιον Παναγιωτοπούλου ἢ Γκριτζόπουλου, πιστὸν ἀκόλουθον τοῦ Γερμανοῦ, προαποθνήσκοντα καὶ κληρονομηθέντα παρὰ τοῦ Γερμανοῦ, (ἴδρα Παπούλα σελ. 7. 8. 204). Ἐπίσης «Ἱστορικὰ τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας ἢ ὁ ἱερός τῶν Ἑλλήνων ἀγών, ὑπὸ Μ. Οἰκονόμου τοῦ ἐκ Δημητσάνης, Γραμματέως τοῦ Γεν. Ἀρχηγοῦ τῆς Πελοποννήσου. Ἐν Ἀθήναις 1873» σελ. 350.

«Τ. Χ. Κανδηλώρου Ἀρκαδικῆ Ἐπιτηρίς, τεύχ. Β'. 1906 ἐν Ἀθήναις». Τὸ φορτεράκι τοῦ Π. Πατρῶν Γερμανοῦ ὑπὸ Δ. Γρ. Καμπούρογλου, σελ. 177-181 καὶ ἰδίως ἐν σελ. 180 ἐν ταῖς σημειώσεσι.

«Σημείωμα Κ. Χ. Ζώης», ὡς ἀνωτέρω, εἰς Ἡμερολόγιον Σκόκου σελ. 108-111.

⁽¹⁹⁾ Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σελ. 8.

⁽²⁰⁾ Ὁ αὐτὸς ἐν σελ. 204.

⁽²¹⁾ Κανδηλώρου Δημητσάνα (σελ. 90 καὶ ἐν σημ. 2).

⁽²²⁾ Ταύτας ὀφείλομεν εἰς τὸν φιλόστορον καὶ ἐλλόγιμον διδάσκαλον κ. Ἀθανάσιον Γ. Βερροιοπούλου.

Κολοκοτρώνης, ὅστις, μεταδὸς ποτε εἰς Δημητσάναν, κατὰ τὴν Βασιλείαν τοῦ Ὄθωνος, ἐπεσκέφθη τὴν οἰκίαν ἐν ἣ ἔγεννήθη ὁ Γερμανός καὶ κατησπάσθη τὴν παλαιὰν ἐξώθυρον εἰς ἐνδειξὴν σεβασμοῦ.

Ἡ νηπιακὴ ἡλικία τοῦ Γερμανοῦ συνδέεται πρὸς γεγονόσ, ἐκ τῶν χαρακτηριζομένων ὡς «σημαίων». Ἀπέπιξε δηλαδὴ τεράστιον ὄφιν ἐρπύζοντα ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἂν, ἀνδρωθεὶς δὲν συνέτριψε τὸν ἐχθρόν, ὅπως ἠθέλησε νὰ προμαντεύσῃ ὁ διδάσκαλός του⁽²³⁾, ὅτε μικρὸν τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἀρρενωπὸν τὸ παράστυγμα καὶ καθάριον τὴν περιβολήν, τὸν ὠδήγησαν τὸ πρῶτον πρὸς αὐτὸν οἱ γονεῖς του, βεβαίως ὁμως εἴπερ τις καὶ ἄλλος ὁ Γερμανός ἠγωνίσθη, ὅπως καταπνίξῃ τὴν ἀναρχίαν καὶ τὴν διχνοίαν, ῥήξας κραυγὰς κινδύνου, ὅπως καὶ ὅταν συνέβητε τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφους.

Οἱ βιογράφοι τοῦ Γερμανοῦ διαφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας τοῦ σημείου τούτου. Κατὰ τοὺς μὲν⁽²⁴⁾, ἠλώνιζεν ὁ πατήρ του καὶ ὁ Γερμανός (Γεώργιος ὀνομαζόμενος τότε) ἔκοιματο ὑπὸ τὴν σκιὰν δένδρου, ὅτε ἀφύπνισεν αὐτὸν ἡ ἐπαφή τρομεροῦ ὄφους. Μόλις ἦσθάνθη τοῦτο ὁ Γερμανός ἔσφιξε μὲ ὄλην του τὴν δύναμιν τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφους διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ καὶ ἐξέδραλε κραυγὰς. Προσέδραμε τότε ὁ πατήρ του καὶ λαδὼν φαλλίδα ποιμένος, ἐκεῖ τοῦ πλησίον κείροντος τὸ ποίμνιόν του, ἀπέκοψε δι' αὐτῆς τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφους καὶ ἔσωσε τὸν παῖδα. Φυσικώτερον θὰ ἦτο βεβαίως ἂν συμπλήρου εὐθὺς ὁ πατήρ τὴν προσπάθειαν τοῦ νηπίου καὶ ἐφόρευε τὸν ὄφιν, ὅστις δὲν θὰ εἶχε βεβαίως τὴν ὑπομονὴν ν' ἀναμμένη τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ πατρὸς ἐκ τοῦ ποίμνιου. Διὰ τοῦτο λογικώτερα εἶναι ἡ περὶ τοῦ συμβάντος τούτου διάφορος περιγραφή ἄλλων⁽²⁵⁾. Κατ' αὐτοὺς, εἰς τὴν αὐτὴν τῆς οἰκίας ἀφῆκαν τὸν Γερμανὸν μόνον, νηπίον ὄντα, πλησίον μεγάλου λίθου, χρησιμεύοντος εἰς θλίψιν ἐλαιῶν καὶ ἐνίστο εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς πυρίτιδος. Μετ' ὀλίγον ἔντρομος ἡ μήτηρ αὐτοῦ παρετήρησεν, ὅτι τὸ παιδίον τῆς ἐθλίβε διὰ τῆς παλάμης του τὴν κεφαλὴν ὄφους. Προσέτρεξε τότε ἔντρομος φωνάζουσα, προ-

⁽²³⁾ Ὁ διδάσκαλος οὗτος δὲν φίνεται νὰ ἦτο ὁ παλὺς Ἀγάπιος Λεονάρδος ὡς δέχεται ὁ Παπούλας (ὡς ἀνωτέρω σελ. 9), ἀλλ' ὁ Ἀγάπιος Παπαντωνόπουλος. Ἐκτός ἂν δεχθῶμεν, ὅτι παρουσίασαν τὸν Γερμανὸν εἰς τὸν Λεονάρδον κατὰ τὴν βραχείαν αὐτοῦ διαμονὴν ἐν Δημητσάνῃ τῷ 1780.

⁽²⁴⁾ Γούδα ὡς ἀνωτέρω σελ. 91 - 92.

⁽²⁵⁾ Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σελ. 8.

σέτρεζαν και οι γείτονές της, ἀλλ' ὁ ὄφις εἶχεν ἀποπνιγεί παρὰ τοῦ μικροῦ. Ἦτο δὲ ὁ ὄφις οὗτος «τοῦ σπητιοῦ, τὸ λεγόμενον Κονάκι», διὰ τοῦτο ὁ πνιγμὸς αὐτοῦ ἐθεωρήθη ὡς κακὸς οἰωνὸς παρὰ τῶν γονέων του.

Ὁ Γερμανὸς τὰς πρώτας αὐτοῦ σπουδὰς ἔκαμεν εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Δημητσάνης, μαθητεύσας παρ' Ἀγαπίῳ τῷ νεωτέρῳ (τῷ Παπαντωνοπούλῳ) κατόπιν δὲ εἰς Ἄργος μαθητεύσας παρὰ τῷ διδάξαντι καὶ ἐκεῖ Ἀγαπίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ (τῷ περιωνύμῳ Λεονάρδῳ).

Αὐτὸ εἶναι τὸ συμπέρασμα τῆς σχετικῆς ἐρεύνης ἡμῶν, διότι ἀτελεῖς καὶ συγκεχυμένοι ἦσαν καὶ αἱ περὶ τῆς ἐκπαιδύσεως τοῦ Γερμανοῦ πληροφορίες τῶν περὶ τοῦ βίου του ἀσχοληθέντων.

Οἱ μὲν ἀναγράφουσιν ἀπλῶς, ὅτι ἐμαθήτευσε τὸ πρῶτον ἐν Δημητσάνῃ⁽²⁶⁾, ἄλλοι ὅτι ἐμαθήτευσεν ἐν Δημητσάνῃ παρ' Ἀγαπίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ⁽²⁷⁾, ἄλλοι ὅτι ἐν Δημητσάνῃ ἐμαθήτευσε παρ' ἀμφοτέροις⁽²⁸⁾, ἄλλοι τέλος, ὅτι ἐν Δημητσάνῃ μὲν παρὰ τῷ πρεσβυτέρῳ ἐν Ἄργει δὲ παρὰ τῷ νεωτέρῳ⁽²⁹⁾, ἐν ᾧ καθ' ἡμᾶς τὸ ἀντίθετον εἶναι ἀκριβές.

Ἐπίσης περὶ τῶν ἐν Ἄργει σπουδῶν του, ἄλλοι σιωπῶσιν⁽³⁰⁾, ἄλλοι, δεχόμενοι τοῦτο, χαρακτηρίζουσι τὸν Ἀγάπιον Λεονάρδον καὶ ὡς προστάτην του ἀνευ τινὸς ἀποδείξεως.⁽³¹⁾

* *

Περὶ τῶν δύο διδασκάλων τούτων, Ἀγαπίων ἀμφοτέρων, ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν ὀλίγα τινα.

Ἀμφοτέροι ἦσαν Δημητσανῖται. Ὁ πρεσβύτερος Ἀγάπιος Λεονάρδος (ἐνίοτε καὶ Λεοναρδόπουλος, καὶ ἀπλῶς Δημητσανιώτης),⁽⁴⁾ ὅστις, πρὶν λάβῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ὠνομάζετο Ἀσημάκης Λεο-

⁽²⁶⁾ Histoire de la régénération de la Grèce etc. par F-C-H-L Pouqueville. Vol. 2 p. 307 (Paris 1825).

Φιλίμωνος. Προλεγόμενα ὡς ἀνωτέρω σελ. β'—γ'.

Αἰνιάνος ὡς ἀνωτέρω σελ. 5.

⁽²⁷⁾ Γούδα ὡς ἀνωτέρω σελ. 92-93.

⁽²⁸⁾ Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σελ. 9.

⁽²⁹⁾ Κανδηλώρου, Γρηγόριος Β'. ὡς ἀνωτέρω σελ. 22.

⁽³⁰⁾ Γούδα ὡς ἀνωτέρω σελ. 92-93.

Κανδηλώρου Δημητσάνα ὡς ἀνωτέρω σελ. 91.

⁽³¹⁾ Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σελ. 9.

νάρδος, εἶναι ὁ ἕτερος τῶν ἰδρυτῶν τῆς Νέας Σχολῆς Δημητσάνης, ἧτις ἦτο συνέχεια τῆς πολιᾶς Σχολῆς τῆς Μονῆς τοῦ Φιλοσόφου.

Ἡ Νέα Σχολὴ ἰδρύθη κατὰ τὸ ἔτος 1764 ὑπὸ τοῦ Γεωργίου (τοῦ κατόπιν ὡς μοναχοῦ Γερασίμου) Γούνα, καὶ τοῦ προρρηθέντος Ἀγαπίου. Ἡ Σχολὴ αὕτη ἔκλεισε τὰς πύλας αὐτῆς τῷ 1769, ἕνεκα τῶν τότε ἐν Πελοποννήσῳ καταστρεπτικῶν γεγονότων⁽³²⁾, ἤρχισε δὲ πάλιν λειτουργοῦσα κατὰ τὸ 1781 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ νεωτέρου Ἀγαπίου τοῦ Ἀντωνοπούλου ἢ Παπαντωνοπούλου⁽³³⁾.

Ὁ πρεσβύτερος Ἀγάπιος ἀπῆλθε τῆς Πελοποννήσου τῷ 1769⁽³⁴⁾, δύο δεκάετη ἔτη πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Γερμανοῦ, καὶ περιῆλθε διαφόρους πόλεις διδάσκων καὶ κηρύττων. Ὄρισμένως ἐδίδασκεν ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐν Πάργῃ καὶ ἐπανήλθεν εἰς Δημητσάναν τῷ 1780· ἀνεχώρησεν ὁμως ταχέως εἰς Σμύρνην προσκληθεὶς πρὸς διευθέτησιν τῶν τῆς ἐκεῖ Σχολῆς, ἕνεκα τοῦ θανάτου Ἱεροθέου τοῦ Ἰθακησίου.

Ἐκεῖ εὔρε σπουδάζοντα, ὡς δέχονται οἱ ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων ἀσχοληθέντες, τὸν συμπολίτην του Ἀγάπιον Ἀντωνόπουλον, μὴ ἔχοντα λάβει εἰσέτι τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ Ἀντώνιον ὀνομαζόμενον· ἐπειδὴ δὲ ἦτο καλῶς κατηρτισμένος, τὸν ἀπέστειλεν ἐκεῖθεν εἰς Δημητσάναν πρὸς διεύθυνσιν τῆς ἐκεῖ Σχολῆς. Ὁ δὲ Λεονάρδος, ἀφοῦ διευθέτησε τὰ τῆς Σχολῆς Σμύρνης, ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα (ἔκτοτε προσετέθη εἰς τὸ ἐπώνυμόν του καὶ τὸ γνῶρισμα τοῦ Χατζή) καὶ κατόπιν εἰς τὸ Σίναιον Ὄρος, ἐξηκολούθησε δὲ τὰς διδασκαλικὰς του περιηγήσεις, φέρων κατόπιν καὶ τὸν τίτλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ

⁽³²⁾ Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σελ. 8.

⁽³³⁾ Προχείρως δύναται τις νὰ ἴδῃ τὰ σχετικά εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Κ. Σάθα «Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς, ἱστορικὸν δοκίμιον περὶ τῶν πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ ἐπαναστάσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους (1453-1821)» Ἀθῆναι 1869, σελ. 478 κ. ἔξ.

⁽³⁴⁾ Περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ Σχολῆς καὶ περὶ τῶν δύο Ἀγαπίων εὐρίσκει τις ἐπαρκῆ παρὰ τῷ Εὐθυμίῳ Καστόρχῃ. «Περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ περὶ τῶν καθιδρυτῶν καὶ πρῶτων αὐτῆς διδασκάλων». (Ἀθῆναι 1847).

Ἐπίσης εἰς τὴν Δημητσάναν Κανδηλώρου (ὡς ἀνωτέρω σελ. 14-19). Ὡσαύτως ἐν σελίδι 40-41 τοῦ αὐτοῦ. Καὶ διάφοροι ἄλλοι ἀναφέρουσι σχετικά τινα π. χ. Προλεγόμενα I. Φιλίμωνος, ὡς ἀνωτέρω σελ. γ'. σημειώσεις α'. — Φραντζῆ, Ἱστορία, ὡς ἀνωτέρω σελ. 83 σημ. 1. Ἱστορία Μ. Οἰκονόμου, (ὡς ἀνωτέρω) σελ. 868. Γορτυνία Κανδηλώρου, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 138-141. Τοῦ αὐτοῦ ἢ «Δημητσάνα καὶ ἡ Σχολὴ αὐτῆς» εἰς Ἀρχαδικὴν Ἐπετηρίδα, τεύχ. β'. Ἀθῆναι 1906, σελ. 40-42. Ἐπίσης Σάθα Νεοελληνικὴ Φιλολογία σελ. 626-629.

Ἱεροκλήρυκος, καὶ τέλος κατέληξεν εἰς τὸ Ἄργος, ἔνθα, ὡς δέχονται, ἔδρυσεν ἰδίαν Σχολήν.

Ἡ Σχολὴ Σμύρνης, πρὸς διευθέτησιν τῶν πραγμάτων τῆς ὁποίας ἐκλήθη ὁ Ἀγάπιος Λεονάρδος, εἶναι ἡ περιώνυμος καὶ ἤδη ἐν ἀκμῇ «Εὐαγγελικῆ Σχολῆ Σμύρνης»⁽⁸⁵⁾.

Κατὰ τὰ ἔτη δηλ. 1718-1720, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης Ἀνανίου, προσελήφθη διδάσκαλος ἐν αὐτῇ ὁ ἐξ Ἰθάκης Ἰωάννης Δενδρινός, μαθητὴς τοῦ προϊσταμένου τῆς Σχολῆς Πάτμου Μακαρίου, καρεῖς δὲ μοναχὸς μετωνομάσθη Ἱεροθέος. Οὗτος ἦτο τὸ κέντρον πάσης ἐν τῇ Σχολῇ δράσεως μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐπισυμβάντος τῷ 1780. Τότε ἐκλήθη ὁ Ἀγάπιος, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἱεροθέου, ἐκδηλωθεῖσαν καὶ ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ, ὅπως συμπράξῃ μετὰ τοῦ Ἱερομονάχου Χρυσάνθου. Ὁ Ἀγάπιος φαίνεται, ὅτι ἐπ' ὀλίγον μόνον παρέμεινεν εἰς Σμύρνην, ἐξακολουθήσας, ὡς εἶπομεν ἤδη, τὰς περιηγήσεις του, τέλος ἐπανήλθεν εἰς Πελοπόννησον καὶ ἴσως ἐγκατεστάθη εἰς Ἄργος⁽⁸⁶⁾.

Περὶ δὲ τῆς Σχολῆς Ἄργους, ἦν οἱ τὰ σχετικὰ θέματα ἐρευνήσαντες δέχονται ὡς ἰδρυθεῖσαν, ὑπὸ τοῦ Ἀγαπίου, ἔχομεν πληροφορίας ὅλως νέας⁽⁸⁷⁾.

Αὕτη ἰδρύθη ὀλίγον πρὸ τοῦ ἔτους 1798. Ἄν δεχθῶμεν τὸ ἔτος 1790 δὲν θὰ εἴμεθα μακρὰν τῆς ἀληθείας. Κλίνομεν νὰ πιστεύσω-

(85) Περὶ αὐτῆς ἰκανῶς διαφωτιστικὰ τὰ ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Μ. Παρανίκα. «Ἱστορία τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης» (Ἀθήναι: 1885). Ἡ Σχολὴ αὕτη (Μεγάλον Σχολεῖον, Ἑλληνικὴ Σχολή, Ἑλληνομουσεῖον) ἀπὸ τοῦ 1733 μετενωμάσθη Εὐαγγελικὴ. Τῷ 1778 ἐκάη καὶ κατόπιν ἀνιδρύθη.

(86) Δικαίως ὁ Παρανίκας ἐνδοιάζει ἂν ἐδίδαξεν ἐν τῇ Σχολῇ ὁ Ἀγάπιος, ὃν παραδόξως χαρακτηρίζει ὡς ἄγνωστον (σελ. 21 σημ. 1) ἐνῶ ἀλλαγῶς χαρακτηρίζει αὐτὸν, δεχόμενος τὰ παρὰ τῷ Καστόρχῳ ὡς ἀκριθῆ, ὡς μαθητὴν τοῦ Ἱεροθέου (σελ. 22)· τὸ ἔτι δὲ παραδοξότερον εἶναι, ὅτι δέχεται τὸν Ἀγάπιον ὡς συνδιδάσκαλον τοῦ Χρυσάνθου ἀπὸ τοῦ 1780 (σελ. 19). Ὁ ἀγνωσόμενος δὲ Ἀγάπιος ἐν σελ. 21, εἶνε γνωστός ἐν σελ. 167, ἐν ᾗ καταλέγεται, μετὰ τοῦ Γερασίμου Γούνα, εἰς τοὺς μαθητάς τοῦ Σχολείου, χαρακτηριζομένων ἀμφοτέρων ὡς ἰδρυτῶν κατόπιν τῆς Σχολῆς Δημητσάνης. Περὶ τοῦ Παπαντωνοπούλου οὐδὲν ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Παρανίκα.

(87) Αὗται ὀφείλονται εἰς τὰς ἀνακαινώσεις τοῦ ἐν Ἄργει ἱστοριοδίφου κ. Δ. Βαρδουινιώτου. Διὰ τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐκπαιδευτικὰ Ἄργους, ὅρα καὶ τὴν διατριβὴν του «τὸ ἐν Ἄργει κεντρικὸν Σχολεῖον τῆς Ἑλλάδος». (Ἀργολικὸν Ἡμερολόγιον ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου τῶν Ἀργείων τοῦ ἔτους 1910) (Ἀθήναι 1910) σελ. 62.

μεν, ὅτι ὁ περιηγούμενος καὶ κρατῶν τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἄρδαν μέγας ὄντως εἰς τὸ εἶδός του Ἀγάπιος ὁ Λεονάρδος, εἶναι ὁ συντελέσας διὰ τῶν προτροπῶν του εἰς τὴν ἔδρυσιν καὶ τῆς Σχολῆς Ἄργους. Αὐτὸς εἶναι ὁ χαρακτήρ του, αὐτὸς ὁ προσρισμὸς του. Διὰ αὐτὸν τὸν λόγον δεχόμεθα, ὅτι ἐδίδαξε καὶ ἐν αὐτῇ καὶ εἰδικῶς, ὅτι ὑπῆρξε διδάσκαλος ἀνωτέρων πῶς μαθημάτων εἰς τὸν Γερμανόν. ἀλλ' ὅχι καὶ ὅτι διέμεινεν ὁ Λεονάρδος διαρκῶς καὶ ἐπὶ πολὺ ἐν Ἄργει.

Εἰς τὴν παρίσιν τῆς Σχολῆς πολὺ συνετέλεσε κατὰ τὸ 1798 καὶ ὁ Μητροπολίτης Ναυπλίου Ἰάκωβος — περὶ οὗ θὰ ὀμιλήσωμεν κατωτέρω — δανείσας τοὺς «γέροντας καὶ προσετοὺς καὶ ἐπιτρόπους τῆς πολιτείας Ἄργους» χρηματικὸν τι ποσόν, προστεθὲν βεδαίως εἰς τὰς λοιπὰς εἰσφοράς. Τὰ χρήματα ὅμως ταῦτα ὁ Ἀρχιερεὺς, «μὲ καλὴν του εὐχαρίστησιν, ὡς λέγει τὸ χρεωστικὸν ὁμολόγον, καὶ διὰ ψυχικὴν του σωτηρίαν, τὰ ἀφιέρωσεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν καὶ κοινὸν σχολεῖον τῆς Χώρας, ὅπου ἐσύστησαν» οἱ δανεισθέντες τὸ ποσόν. Ταῦτα βεδαίω τὸ περισθὲν σχετικὸν ὁμολόγον⁽⁸⁸⁾. Ἄλλη Σχολὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐν Ἄργει, καὶ δὴ ἰδιωτικὴ τοῦ Ἀγαπίου Λεονάρδου, δὲν εἶναι μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον γνωστὴ⁽⁸⁹⁾.

Ἦδη ὑπολείπεται νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ Ἀγαπίου τοῦ Παπαντωνοπούλου⁽⁴⁰⁾.

(88) Τὸ ὁμολόγον τοῦτο μετὰ πλήθους ἄλλων ἱστορικῶν ἐγγράφων ἐκ τοῦ Ἀρχείου Δ. Περρούκα ἰδωρῆσατο ὁ Δ. Βαρδουινιώτης, ταξινομήσας αὐτὰ πρότερον χρονολογικῶς, εἰς τὴν ἱστορικὴν καὶ ἔθνολογικὴν Ἑταιρείαν τῆς Ἑλλάδος.

(89) Τὸ κοινοτικὸν τοῦτο σχολεῖον Ἄργους ἔκειτο κατὰ τὸ ΝΑ ἄκρον τῆς σήμερον δημοτικῆς πλατείας, πλησίον καὶ Ν. τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (Ἡμερ. Ἄργους ὡς ἀνωτέρω σελ. 68).

(40) Περὶ τῆς Σχολῆς τοῦ Ἄργους (περὶ ἧς ὀμιλήσαμεν ἤδη) δυνάμεθα νὰ ἐξακριβώσωμεν προσέτι καὶ τὰ ἐξῆς: Φαίνεται ὅτι ἰδρυθεῖσα τῷ 1797 ἐλειτούργει τὸ πρῶτον ἐντὸς τῆς Μονῆς Παναγίας τῆς Κατακεκρυμμένης τοῦ Ἄργους. Μετὰ τινα χρόνον ἰδρύθη ἰδίᾳ Σχολὴ εἰς τὴν χώραν. Συμφωνεῖ πρὸς ταῦτα καὶ τὸ σχετικὸν σημεῖωμα τοῦ Φραντζῆ (ὡς ἀνωτέρω Τ. Α' σ. 83 Σημ.)

Τὸ παρὰ τοῦ Ἰακώβου δανεισθὲν ὑπὲρ τῆς Σχολῆς ποσὸν ἀνήρκετο εἰς γρόσια 15,000. Εἰς χεῖρας του εἶχε καὶ τὰ χρήματα ἀπὸ τὴν σύναξιν τοῦ Σχολείου.

Ἀπέθανε τὴν 12 Ἰανουαρίου 1800 καὶ ἐτάφη τὴν 13ην. Τὴν κληρονομίαν παρέλαβον οἱ κληρονόμοι του ἦτοι ἡ μήτηρ του Ἀντωνίτσα καὶ οἱ ἀδελφοὶ του, Κωνσταντῖνος, Χαράλαμπος καὶ Ἰωάννης.

Διδάσκαλοι τῆς Σχολῆς μας κατ' ὄνομα εἶναι ἡμῖν γνωστοὶ οἱ ἐξῆς:

Ὁ Σχολάρχης Ἡσαίας Καλαρᾶς, οἱ διδάσκαλοι Νικηφόρος (τῷ 1813 καὶ 1814)

Ὁ διδάσκαλος οὗτος διηύθυνε τὴν Σχολὴν Δημητσάνης ἐπὶ 32 συνεχῆ ἔτη, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1781 μέχρι τοῦ 1812, ὅτε ἀπέθανεν. Ἀποθανόντος τοῦ νεωτέρου τούτου Ἀγαπίου, ἦλθεν εἰς Δημητσάναν ἐξ Ἄργους ὁ πρεσβύτερος, ὅπως καὶ ἐνταῦθα διευθετήσῃ τὰ τῆς Σχολῆς, παραμείνας δ' ἐκεῖ ἐπὶ τινα χρόνον ἐπανήλθεν εἰς Ἄργος, ὅπου ἀπέθανε τῷ 1815 εἰς ἡλικίαν, ὡς πιστεύεται, 78 ἐτῶν.

Περὶ τοῦ Ἀγαπίου Παπαντωνοπούλου τούτου πιστεύουσιν, ὅτι ἀφοῦ ἐξέμαθε τὰ στοιχειώδη γράμματα ἐν Δημητσάνῃ, μετέβη εἰς Σμύρνην παρὰ τῷ Ἱεροθέῳ. Κατόπιν ἠκολούθησε, πάντως μετὰ τὸ ἔτος 1778, τὸν διδάσκαλόν του Γεράσιμον Γούναν, τὸν ἕτερον τῶν ἰδρυτῶν, ὡς εἶδομεν, τῆς ἐν Δημητσάνῃ Σχολῆς⁽⁴¹⁾, εἰς Χίον, ὅπου, ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Μητᾶ τῆς Χίου, μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν ὁ Γεράσιμος.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν δὲν φαίνεται ὅπως ἐξηκριθῶμενον, ὅτι ἐν Σμύρνῃ συνήντησεν αὐτὸν ὁ Ἀγάπιος Λεονάρδος, ὡς πολλάκις μέχρι τοῦδε ἐγράφη, ἐκτὸς ἂν δεχθῶμεν, ὅτι ἐκ Χίου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γερασίμου, μετέβη ὁ Παπαντωνόπουλος εἰς Σμύρνην — ὅχι βεβαίως ὅπως σπουδάσῃ πλέον — καὶ ἐκεῖθεν κατόπιν τῆς συναντήσεώς του μετὰ τοῦ Ἀγαπίου Λεονάρδου, τῷ 1780, ἀπεστάλη εἰς Δημητσάναν, ὡς διευθυντῆς τῆς ἐκεῖ Σχολῆς. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του διὰ τὴν Δημητσάναν, ἀκολουθῶν τὴν παράδοσιν, ἐκάρη μοναχὸς ὁ Ἀντώνιος καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἀγάπιος⁽⁴²⁾. Μέχρι τοῦδε ἐν τού-

καὶ Ἰωάσαφ (τῷ 1816) καὶ ὁ ὑποδιδάσκαλος Νεόφυτος (τῷ 1811).

Ἄλλοι διδάσκαλοι ἀναφέρονται οἱ Ἱερεμίας, Ῥαφαὴλ καὶ Παρθένιος.

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1787 ἐδίδασκεν εἰς τὸ Ἄργος διδάσκαλός τις Δωροθέος.

Τῷ 1813 μετακλήθεις ἐκ Πόρου, ἦλθεν εἰς Ἄργος ὡς διδάσκαλος ὁ Νικηφόρος (Παμπούκης).

Περὶ τοῦ Χατζῆ Ἀγαπίου, ὑπάρχει ἀπόδειξις ἐξ ἐγγράφου πηγῆς, ὅτι τὴν 28ην Ἀπριλίου τοῦ 1814 διέμενον εἰς τὸ Ἄργος, τιμώμενος ὑπὸ τῶν κατοίκων. Περὶ τῆς ἐκεῖ τυχόν ἐκπαιδευτικῆς του δράσεως ὅμως, οὐδὲν ἀνεύρομεν μέχρι τοῦδε βέβαιον.

⁽⁴¹⁾ Καστόρχη ὡς ἀνωτέρω σελ. 14. Τὸ ἀναγραφόμενον παρ' αὐτοῦ καὶ παρ' ἄλλων, ὅτι ὁ Γούνας διηύθυνεν ἢ ἀπλῶς διηυθέτησε τὰ τῆς Σχολῆς Χίου ἀποκρούονται παρὰ τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν. Ἰδίως ὁ κ. Π. Ζερλέντης, ἐν ἀνακοινώσει του εὐγενῶς παραχωρηθείσῃ ἡμῖν καὶ ἐξηγγεμένη ἐκ τοῦ ἀνεκδότου συγγράμματός του: «Περὶ τῆς ἐπὶ Ὀσμανιδῶν παιδείας ἐν Χίῳ», οὔτε ὅτι εἶδιδας κἂν ἐν Χίῳ ὁ Γούνας δέχεται.

⁽⁴²⁾ Καστόρχη ὡς ἀνωτέρω σελ. 16.

τοῖς τὸ ὄνομα τοῦ Παπαντωνοπούλου δὲν εἶναι μεταξὺ τῶν γνωστῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς Σμύρνης καὶ Χίου⁽⁴³⁾.

* *

Εἰς τὸ Ἄργος, διαμένων χάριν τῶν σπουδῶν του ὁ Γερμανός, ἐξετιμήθη, φαίνεται, διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ προσελήφθη, ὡς γραμματεὺς, παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Ναυπλίου καὶ Ἄργους Ἰακώβου⁽⁴⁴⁾, διατελέσαντος Μητροπολίτου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1787 μέχρι τοῦ ἔτους 1800. Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἔτος ἰδρύσεως τῆς ἐκεῖ Σχολῆς, ἐδέχθημεν τὸ 1790 καὶ ὁ Γερμανός εἰς Σμύρνην μετέβη, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, πρὸ τοῦ 1797, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὸν Γερμανὸν ἀπὸ τοῦ 1791-1796, τὸ πρῶτον ὡς σπουδαστὴν ἐν Ἄργει καὶ κατόπιν ὡς γραμματεὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἰακώβου.

Ὁ Μητροπολίτης οὗτος ὀνομάζετο Ἰακώβος Ἀρμόγαθλης-Γαλάτσης⁽⁴⁵⁾, ἀνῆκε δὲ εἰς διακεκριμένην οἰκογένειαν τῆς Καλαμάτας καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Δημητσάνῃ. Ἱερομόναχος ὢν ἐξελέγη τὸ πρῶτον Μητροπολίτης Ὁλένης κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1777 διατελέσας ὡς τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1787, ὅτε προήχθη εἰς Μητροπολίτην Ναυπλίου καὶ Ἄργους, τῆς Μητροπόλεως Ὁλένης ἐνωθείσης τῇ τῶν Παλαιῶν Πατρῶν. Ὁ Ἰακώβος ἀπέθανε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1800, διάδοχος δὲ αὐτοῦ ἐξελέγη ὁ Γεράσιμος⁽⁴⁶⁾.

⁽⁴³⁾ Ὁ Κανδηλῶρος εἰς τὴν Γορτυνίαν (ὡς ἀνωτέρω σελ. 140) θέλει τὸν Παπαντωνόπουλον μαθητὴν τῆς Σχολῆς Χίου, ἐν δὲ τῇ Δημητσάνῃ (ὡς ἀνωτέρω σελ. 16) μαθητὴν τῆς Σχολῆς Σμύρνης.

⁽⁴⁴⁾ Ὁ Λαμπρυνίδης σημειοῖ («Μιλ. Γ. Λαμπρυνίδου. Ἡ Ναυπλία—ἀπὸ τῶν ἀρχαιωτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς—ἱστορικὴ μελέτη. Ἀθῆναι 1898. σελ. 354 σημ. 1) ὅτι ὁ Ἰακώβος ἦτο ἐκ Δημητσάνης καὶ ὅτι εἶχε χειροτονήσῃ εἰς Ναύπλιον διάκονον αὐτοῦ τὸν συμπολίτην καὶ πιθανῶς ἀνεψιὸν του Γερμανόν». Ταῦτα εἶναι ἀνακριδῆ.

⁽⁴⁵⁾ Ἀσφαλεῖς περὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς πατρίδος τοῦ Μητροπολίτου τούτου πληροφορίας εὐρίσκομεν εἰς τὸ Ἀρχολικὸν Ἡμερολόγιον (ὡς ἀνωτέρω σελ. 98), παρεχομένης ὑπὸ τοῦ ἱστοριοδίφου κ. Δ. Δουκάκη εἰς τὴν διατριβὴν αὐτοῦ «Ἐπίσκοποι Ἄργους καὶ Ναυπλίας» (σελ. 96—99) συμπληρωθείσας διὰ προφορικῆς τοῦ ἴδιου ἀνακοινώσεως.

⁽⁴⁶⁾ Τὰς αὐθεντικὰς ταύτας πληροφορίας ὀφείλομεν εἰς τὸν ἄλλοτε Ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Ἀρχιμανδρίτην κ. Χριστοφόρον Κνήτην καὶ ἤδη Ἐπίσκοπον Σταυρουπόλεως. Ἐν τούτοις, κατὰ τὰς ἀνακοινώσεις τοῦ ἱστοριοδίφου Δ.

Παρά τῷ Ἰακώβῳ γραμματεῦν ὁ Γερμανός, φαίνεται, ὅτι ἐκάρη μοναχὸς καὶ ἐχειροτονήθη διάκονος, μετονομασθεὶς ἀπὸ Γεωργίου, Γερμανός⁽⁴⁷⁾.

Γενόμενος κληρικὸς ὁ Γερμανός δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λησμονήσῃ, ὅτι ὑπήρχε πῶς Ἀρχιερεὺς, ὁ μέγας συμπολίτης του Γρηγόριος, ὁ Ἐθνομάρτυς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε΄, Μητροπολίτης ὄν τότε Σμύρνης⁽⁴⁸⁾.

Μετέδῃ λοιπὸν παρ' αὐτῷ, πάντως, ὡς εἶπομεν, πρὸ τοῦ Μαΐου τοῦ ἔτους 1797, καὶ παρέμεινε πλησίον του ὡς Διάκονος. Ἄν με-

Βαρδουιώτου, στηριζομένας ἐπὶ ἐγγράφων πηγῶν, ὁ Μητροπολίτης Ναυπλίου Ἰακώβος (περὶ οὗ ὠμιλήσαμεν ἤδη) ὠνομάζετο Γαλάνης ἢ Γαλανόπουλος, διεδέξατο δὲ αὐτόν, ἀποθανόντα κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1800, ὁ Γρηγόριος καὶ ὄχι Γεράσιμος, ὡς ἐπιστεύετο.

(47) Τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀσφαλές. Ἀκριβῶς ὅμως ὁ χρόνος καθ' ὃν ἔλαβε τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἀγνοεῖται μέχρι τοῦδε. Ὁ Ἰ. Φιλήμων εἰς τὰ Προλεγόμενά του (ὡς ἀνωτέρω σελ. γ΄,) λέγει ἀπλῶς, ὅτι ἐχειροτονήθη διάκονος τοῦ Μητροπολίτου Ναυπλίου Ἰακώβου. Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Αἰνιάν (Βιογραφία ὡς ἀνωτέρω σελ. 5). Ὁ Πουκεδὶλ εἰς τὴν Ἱστορίαν του (ὡς ἀνωτέρω τόμ. Β΄ σελ. 307) σημειοῖ, ὅτι μετέδῃ παρὰ τῷ Μητροπολίτῃ Ἄργου, οὗτινος ὑπῆρξε γραμματεὺς μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Μητροπολίτου τούτου, ὅπερ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἀκριβές, διότι ὁ Μητροπολίτης ἀπέθανε τῷ 1800, καὶ ὁ Γερμανός, ὡς θὰ ἴδωμεν, εὐρίσκειτο εἰς Σμύρνην παρὰ τῷ Γρηγόριῳ πρὸ τοῦ 1797. Ὁ Γούδας σημειοῖ, ὅτι στερούμενος ὁ Μητροπολίτης Ἰακώβος Γραμματεὺς ἐζήτησε τοιοῦτον ἐκ Δημητσάνης, ὅπου ὁ διδάσκαλος Γεώργιος Χατζῆ Ἀγάπιος (!) ἀπέστειλε τὸν Γεώργιον Κοτζῆν, εἰς ὃν μετὰ τινος μηνῶν πρότεινε ὅπως τὸν χειροτονήτῃ Διάκονον (Γούδας ὡς ἀνωτέρω σελ. 92-93). Ὁ Κανδηλώρος εἰς τὴν Δημητσάναν (ὡς ἀνωτέρω σελ. 91) ἀναγράφει ἐπίσης, ὅτι ὁ Ἄργολίδος Ἰακώβος ἐζήτησε γραμματεῖα καὶ ἐπέμφθη πρὸς αὐτόν ὁ Γερμανός ὑπὸ τοῦ Ἀγαπίου, καὶ ὅτι ὁ Μητροπολίτης οὗτος εὐθὺς τὸν ἀνέδειξε διάκονον, μετονομάσας Γερμανόν· ὁ αὐτὸς εἰς τὸν Γρηγόριον Ε΄ (ὡς ἀνωτέρω σελ. 22) σημειοῖ, ὅτι ἀφοῦ ἐμαθήτευσεν εἰς Δημητσάναν, μετέδῃ εἰς Ἄργος πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του, προσληφθεὶς συγχρόνως ὡς γραμματεὺς ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Ναυπλίας Ἰακώβου. Ὁ Παπούλας τέλος (ὡς ἀνωτέρω σελ. 9) ὅτι μετέδῃ ὁ Γερμανός εἰς Ἄργος, ἐκεῖ δὲ ἐχειροτονήθη Διάκονος.

(48) Ὁ Γρηγόριος ἐγένετο Μητροπολίτης Σμύρνης τὴν 1 Αὐγούστου 1785 καὶ ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του, ἐπανελθὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Σμύρνην, τὴν 14 Ὀκτωβρίου 1785 (ἴδε Κανδηλώρου Γρηγόριος Ε΄, ὡς ἀνωτέρω σ. 11). Διετέλεσε Μητροπολίτης Σμύρνης μέχρι τῆς 1 Μαΐου 1797, ὅτε ἀνωφώθη εἰς Πατριάρχην καὶ ἀνεχώρησε διὰ Κωνσταντινούπολιν, ἀρριχόμενος ἐκεῖ τὴν 9ην Μαΐου 1797 (Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ Πίνακες (εἰδήσεις ἱστορικαί, βιογραφικαὶ περὶ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου μέχρις Ἰωακείμ Γ. 36 1884) ἐν Κωνσταντινουπόλει [1890] σελ. 675-676).

τέδῃ ἐξ ἰδίας ἀποφάσεως ἢ κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Γρηγορίου καὶ συγκαταθέσεως τοῦ Ἰακώβου ἀφοῦ ἢ μετὰβασίς του ἐγένετο πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰακώβου, δὲν ἐξακριβοῦνται τὸ ὅτι ὅμως ἐφυγε κρύφα ἐκ Ναυπλίου, ὅπως θέλουσι τινες, δὲν φαίνεται σύμφωνον πρὸς τὸν χαρακτήρα του⁽⁴⁹⁾.

Ἐγράφη δηλαδὴ⁽⁵⁰⁾, ὅτι εἰς τὸν Γερμανὸν ἐφάνη μικρὰ ἢ Ἄργολις, «ὅθεν μῆ τῶν ἡμερῶν ἐγένετο ἀφαντος, ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀκουσίως τοῦ γέροντος αὐτοῦ καὶ κατέφυγεν εἰς τινα ἄνω τῆς πόλεως τοῦ Ἄργου Μονήν. Πλοίου δὲ ἐκπλέοντος τότε ἐκ τῶν Μύλων τῆς Ἄργολίδος εἰς Ὑδραν, ἐπεδιβάσθη ἐν αὐτῷ ὁ Γερμανός καὶ δι' ἐτέρου ἐξ Ὑδρας ἀπῆλθεν εἰς Σμύρνην.» προσελθὼν εὐθὺς εἰς τὸν Γρηγόριον, ὅστις τὸν προσέλαθεν ὡς Διάκονόν του, ἀγαπήσας αὐτὸν ὡς ἴδιόν του υἱόν. Ἡ φυγὴ αὕτη τοῦ Γερμανοῦ, παρ' ἑνὸς μόνον ἐκ τῶν βιογράφων του μνημονευομένη, δὲν εἶναι πιθανή, ὡς ἀπέδουσα, ὡς εἶπομεν, πρὸς τὸν νομοταγῆ χαρακτήρα τοῦ Γερμανοῦ καὶ πρὸς τὰς αὐστηρὰς ἀρχὰς τοῦ Γρηγορίου, μὴ ἐπιτρεπομένου εἰς αὐτόν νὰ δεχθῆ δραπετήν ἄλλου Μητροπολίτου, ὅσον συμπαθῶς καὶ ἂν ὑποτεθῆ, ὅτι διέκειτο πρὸς τὸν δραπετήν αὐτόν.

Ὅπωςδὴποτε δεχόμεθα τὸν Γερμανὸν εἰς Σμύρνην, ὡς Διάκονον τοῦ Γρηγορίου, μέχρι τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ εἰς Πατριάρχην⁽⁵¹⁾.

Ἀναχωρήσαντος δὲ τοῦ Γρηγορίου διὰ Κωνσταντινούπολιν περὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου 1797, συναπῆλθεν, ὡς φαίνεται, καὶ ὁ Γερμανός

(49) Ὁ Πουκεδὶλ, ὡς εἶδομεν, εἰς τὴν Ἱστορίαν του πιστεύει, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰακώβου μετέδῃ ὁ Γερμανός εἰς Σμύρνην, (ὡς ἀν.Τ.Β΄ σ.307) προτραπείς εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ συμπολίτου του Γρηγορίου. Ἐπίσης ὁ Ἰ. Φιλήμων (Προλεγόμενα ὡς ἀνωτ. σ. δ΄) δέχεται, ὅτι ἀποβίωσαντος τοῦ Ἰακώβου μετέδῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Γερμανός. Ἐπίσης ὁ Αἰνιάν (ὡς ἀνωτέρω σ. 5) ὅτι μετέδῃ εἰς Σμύρνην ὁ Γερμανός, ἀποθανόντος τοῦ Ἰακώβου. Ὁ Θωμόπουλος πάλιν (Ἱστορία Πατρῶν ὡς ἀνωτέρω σ. 409) δέχεται, ὅτι μετέδῃ ἐκ Ναυπλίου ἀπ' εὐθείας εἰς Κωνσταντινούπολιν· τὸ αὐτὸ δέχεται καὶ ὁ Λαμπρυνίδης (ὡς ἀνωτέρω σ. 354, σημ. 1). Ὁ Κανδηλώρος εἰς τὴν Δημητσάναν (ὡς ἀνωτέρω σ. 91) σημειοῖ ἀπλῶς, ὅτι μετέδῃ ὁ Γερμανός εἰς Σμύρνην χάριν εὐρυτέρων σπουδῶν, προσθέντων εἰς τὸν Γρηγόριον Ε΄ (σελ. 22), ὅτι μετεκλήθη ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου εἰς Σμύρνην ἐκ Ναυπλίου. Ἀτυχῶς δὲν σημειοῖ πόθεν ἐξάγει τοῦτο.

(50) Γούδας (ὡς ἀνωτέρω σελ. 93-94).

(51) Περὶ τῆς βραχείας ταύτης τοῦ Γερμανοῦ διαμονῆς εἰς Σμύρνην οὐδεμίαν μέχρι τοῦδε ἀνεύρομεν πληροφορίαν.

εἰς Κωνσταντινούπολιν, προαχθεὶς μάλιστα καὶ εἰς Ἀρχιδιάκονον.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, ὡς ἐγράφη πολλάκις, ὁ Γερμανὸς εἰργάσθη πρὸς περισυλλογὴν τῶν στοιχείων, ἐφ' ὧν ἐστηρίζοντο τὰ πρόνομα, τὰ ἐξασφαλίζοντα τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν σχετικὴν ἀκμὴν τῶν ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον ἰδίως Μονῶν. Τὰ στοιχεία ταῦτα ὅμως ἦτο ἀνάγκη νὰ συμπληρωθῶσι δι' ἐπιτοπίου ἐρεῦνης. Ὡς ἐκ τούτου, ἀπεστάλη Ἐξαρχικῶς εἰς Πελοπόννησον. Ἀλλὰ ποῦ στηρίζεται τοῦτο; πότε ἀπεστάλη; πόσον διέμεινε; ἢ σπουδαιότητι ἀποστολῆς αὐτῆ ἀνετέθη εἰς μόνον αὐτὸν ἢ καὶ εἰς ἄλλους;

Περὶ πάντων τούτων σιωπῶσιν οἱ βιογράφοι τοῦ Γερμανοῦ, περιοριζόμενοι εἰς τὸ νὰ πιστεύωσιν, ὅτι ἔκτοτε ἤρχισε νὰ σχηματίζεται ἡ ἀγαθὴ περὶ αὐτοῦ φήμη ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ ὅτι ὅταν, περατώσας τὴν ἀποστολὴν του, ἐπανῆλθεν ὁ Γερμανός, ὁ Πατριάρχης καὶ προστάτης του Γρηγόριος ὁ Ε'. ἦτο ἤδη ἐξόριστος εἰς Ἅγιον Ὅρος⁽⁵²⁾.

Ἄλλ' ἡ πρώτη Πατριαρχεὶα τοῦ Γρηγορίου διήρκεσεν ἀπὸ τῆς 1 Μαΐου 1797 μέχρι τῆς 19 Δεκεμβρίου 1798. Ὡστε πάντως κατὰ τὸ βραχὺ αὐτὸ διάστημα θὰ ἀνεχώρησεν ὁ Γερμανὸς διὰ τὴν Πελοπόννησον, θὰ ἐπανῆλθε δὲ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐξορίας τοῦ Πατριάρχου⁽⁵³⁾.

(52) Ὁ Ἰ. Φιλήμων εἰς τὰ Προλεγόμενα του (ὡς ἀνωτέρω σελ. δ') δέχεται, ὅτι ἀπεστάλη εἰς Πελοπόννησον ὡς Ἐξάρχος κατὰ τὸ 1800». Ἀλλὰ τότε ἦτο Πατριάρχης ὁ Νεόφυτος, πατριαρχεύσας τὸ Βον, ὡς γνωστόν, ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1798 μέχρι τοῦ ἔτους 1801, ὅτε τὸν διαδέχεται ὁ Καλλίνικος, πατριαρχεύσας τὸ Αὐν ἀπὸ τοῦ 1801 μέχρι τοῦ 1806. Ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς Πατριάρχαι οὗτοι εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῆς καταστάσεως τῶν Μονῶν, ὁ τελευταῖος μάλιστα εἰδικῶς καὶ ὑπὲρ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Μονῆς τῆς Λαύρας (Γεδεῶν ὡς ἀνωτέρω σ. 677-680). Ὁ Αἰνιανὸν δέχεται ὠρισμένως, ὅτι ἡ ἀποστολὴ ἐγένετο παρὰ τοῦ Γρηγορίου καὶ ὅτι μετὰ τὴν περάτωσιν τῆς ἀποστολῆς του, ὁ Γρηγόριος ἦτο ἤδη ἐξόριστος, (ὡς ἀνωτέρω σελ. β). Τὰ αὐτὰ δέχεται καὶ ὁ Κανδηλῶρος εἰς τὴν Δημητσάναν (ὡς ἀνωτέρω σελ. 91), προσθέτων τὴν βεβαίωσιν, ὅτι ἡ ἀποστολὴ του ἐπέτυχε πλήρως. Τὰ αὐτὰ ἐπαυλαμβάνει καὶ εἰς τὸν Γρηγόριον Ε'. (ὡς ἀνωτέρω σ. 39). Εἰς τὸν Γρηγόριον ἀποδίδει τοῦτο καὶ ὁ Γούδας, προσθέτων, ὅτι ἐζήτησε παρὰ τῆς Πύλης καὶ νέα ἐπικυρωτικὰ ἐγγραφα (ὡς ἀνωτέρω σ. 94-95).

(53) Ἡ δευτέρα Πατριαρχεὶα τοῦ Γρηγορίου ἄρχεται ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀκτωβρίου 1806 καὶ περατοῦται τὴν 10 Σεπτεμβρίου 1808, ὅτε παρητήθη καὶ ἀπεσύρθη εἰς Προίχηνον, ἐξορισθεὶς ἐκεῖθεν πάλιν εἰς Ἅγιον Ὅρος· ἡ δὲ τρίτη Πατριαρχεὶα ἄρχεται τὴν 14 Δεκεμβρίου 1818 (τὴν 19 Ἰανουαρίου 1819 ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν) καὶ καταλήγει κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ μαρτυρίου, δηλ. τὴν 10 Ἀπριλίου 1821 (ἔρα Γεδεῶν ὡς ἀνωτέρω σελ. 680 καὶ 684). Ὡστε κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Γερμανοῦ

Ἐν Πελοποννήσῳ οὔτε ἐγγραφὸν τι, οὔτε παράδοσιν περὶ τῆς Ἐξαρχίας τοῦ Γερμανοῦ κατορθώσαμεν νὰ εὑρωμεν⁽⁵⁴⁾.

Ἐπίσης ματαία ἀπέβη καὶ ἡ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐρευνα⁽⁵⁵⁾.

* *

Καὶ περιεσώθη μὲν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων Συλλογὴ Πατριαρχικῶν Σιγιλλίων καὶ ἄλλων ἐγγράφων, ἀναφερομένων εἰς Ἑλληνικὰς Μονὰς καὶ σχετιζομένων ὠρισμένως μετὰ τῶν κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα Ἐξαρχιῶν⁽⁵⁶⁾, ἀτυχῶς ὅμως τὸ ἐγγραφοῦν, εἰς ὃ ὑπετέθη ὅτι φέρεται ὡς Ἐξάρχος ὁ Γερμανός-μὴ ὧν ἀκόμη τότε Μητροπολίτης-ἀναφέρεται εἰς τὴν Μονὴν Βελιδίου τῆς Κύθνου⁽⁵⁷⁾, ὅπου ὡς Ἐξάρχου μετέβησαν, ὁ Παροναξίας Νεόφυτος, ὁ Σαντορίνης Γαβριήλ καὶ ὁ Τζίας καὶ Θεομίων Σωφρόνιος. Ὡς δ' ἀνεκοινώθη ἡμῖν⁽⁵⁸⁾,

ὡς Μητροπολίτου, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1806, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, δὲν ἦτο Πατριάρχης ὁ Γρηγόριος.

(54) Ὁ Ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου κ. Γερμανὸς Παναγιωτόπουλος, φιλοφρόνως γράφων ἡμῖν ἐκ Καλαδρύτων τὴν 1 Ἰανουαρίου 1911, ἀπαντᾷ ὅτι «οὐδεμία σχετικὴ πληροφορία οὔτε ἐγγραφὸς οὔτε ἐκ παραδόσεως ὑπάρχει». Ἐπίσης ὁ Ἡγούμενος τῆς Μονῆς Ταξιαρχῶν κ. Πανάρετος Κωνσταντινίδης φιλοφρόνως γράφων ἡμῖν ἐκ τῆς Μονῆς αὐτοῦ (29 Δεκεμβρίου 1910) σημειοῖ: «οὐδεμία ἐγγραφὸς ἢ προφορικὴ πληροφορία διασώζεται ἐνταῦθα, περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Γερμανοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Πελοπόννησον κλπ.» Τέλος ὁ Ἡγούμενος τῆς Ἁγίας Μονῆς Λαύρας ἔκρινε καλὸν νὰ μὴ ἀπαντήσῃ. Ἐθεωρήσαμεν μάταιον ν' ἀπευθυνθῶμεν καὶ πρὸς ἄλλας Μονὰς.

(55) Ὁ διαπρεπὴς Ἐπίσκοπος Σταυρουπόλεως κ. Χριστοφόρος ἐν ἀνακοινώσει του πρὸς ἡμᾶς σημειοῖ, ὅτι «διερευνήσας πάντα τὰ σχετικὰ ἐγγραφα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οὐδαμοῦ ἀπήνησεν ὅτι ἀπεστάλη ἐξαρχικῶς εἰς Πελοπόννησον ὁ Γερμανός». Ὁ Ἅγιος Σταυρουπόλεως ὅμως προσθέτει ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς ἀνακοινώσει του καὶ τὰ ἐξῆς ἄξια σημειώσεως: «τῷ 1803, Ἰουλίου 10, ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ Ἐξάρχου ἐστάλη ὁ Σταγῶν, εἰς τὸν ὅποιον δις ἐξεφράσθη ἡ εὐαρέσκεια τῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ τῇ ἐπιτυχῇ διεξαγωγῇ τῆς ἀναθετίσεως αὐτῶ ἐντολῆς».

(56) Ὅρα εἰς περιοδικὸν «Νέος Ἑλληνομνήμων» συντασσόμενον καὶ ἐκτιδόμενον ὑπὸ Σ. Π. Λάμπρου καθηγητοῦ κλπ. τόμ. Γ' σ. 377-401 καὶ ἰδίως τὴν σχετικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ Σ. Κουγέα (αὐτῷ τόμ. Ζ' σ. 344-347) ὅστις καὶ ἰδιαίτερον ἐγγραφοῦν ἀνακοίνωσιν εὐηρεστήθη ν' ἀποστείλῃ ἡμῖν.

(57) «Κυθνιακά» ἦτο τῆς νήσου Κύθνου χωρογραφία καὶ ἱστορία μετὰ τοῦ βίου τῶν συγχρόνων Κυθνίων, ἐν ᾧ ἦθη καὶ ἔθη καὶ γλῶσσα καὶ γένη κλπ. ὑπὸ Ἀντωνίου Βάλληνδα-Σύρος 1862 (σ. 39).

(58) Ὑπὸ τοῦ εἰδικῶς μελετήσαντος τὰ τῶν Ἐξαρχιῶν ἐκείνων Περ. Ζερλέντη. Ὅρα

Ἐξάρχου ἐν Πελοποννήσῳ, καταφαίνεται ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων, ὅτι ὠρίσθησαν, ὁ τότε Ναυπλίας, ὡς καὶ ὁ Ἄμυκλῶν. Δὲν ἔχομεν δ' ἀμφιβολίαν, ὅτι καὶ ὁ τότε Π. Πατρῶν ὡς καὶ ὁ Κερνίτζης ἢ καὶ ἄλλος τις θὰ εἶχον ὀρισθῆ ὡς Ἐξάρχου τῆς περιφερείας των, εἰς ταύτην δὲ φυσικὸν θὰ ἦτο νὰ προσκολληθῆ καὶ ὁ Γερμανός.

Μεθ' ὅλας ὁμοῦ τὰς μέχρι τοῦδε ἐρεῦνας ἡμῶν οὐδαμοῦ ἀνεύρομεν αὐτόν⁽⁵⁹⁾. Εὐχόμεθα ἄλλου ἐρευνᾶν ν' ἀποδείξωσιν ἐν τῷ μέλλοντι τὸ βásiμον ἢ ὄχι τοῦ πράγματος.

Ἡ ἀποστολὴ τῶν Ἐξάρχων τούτων, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐγγράφων⁽⁶⁰⁾, φαίνεται, ὅτι ἐγένετο κατ' Αὐγουστον τοῦ 1797 καὶ ἐπερατώθη ἐντὸς τοῦ ἔτους 1798.

Ἐὰν δεχθῶμεν, ὅτι ἀπεστάλη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ Γερμανός καὶ ὅτι ἐπανελθὼν δὲν εὔρε Πατριάρχην πλεόν τὸν Γρηγόριον, καὶ ὅτι μετέβη τότε εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος εἰς ἐκουσίαν ἐξορίαν⁽⁶¹⁾, τοῦτο θὰ ἐγίνε κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1798, ἢ μάλλον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1799.

Μεταδὰς τότε ὁ Γερμανός εἰς τὸ Ὅρος δὲν ἠθέλησε ν' ἀπομακρυνθῆ τοῦ Πατριάρχου, ἐπραξε δὲ τοῦτο ἐπὶ τέλους, ὑπέκρινεν εἰς τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Γρηγορίου, ἀναγκασθέντος καὶ νὰ τὸν διατάξῃ.

Οἱ θεωροῦντες τὸ γεγονός τοῦτο ὡς βέβαιον, καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος, ὅπως ἀμφισβητηθῆ κατ' ἀρχὴν, ἀναγράφουσι καὶ συγκινητικὸν σχετικὸν ἐπεισόδιον μεταξὺ τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Γερμανοῦ⁽⁶²⁾. Μὴ ἐπιθυμῶν δηλ. ὁ Γρηγόριος νὰ παρεμποδίσῃ τὴν πρόοδον τοῦ Γερμανοῦ εἶπεν εἰς αὐτόν νὰ ἐτοιμασθῆ, ὅπως μεταβῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Γερμανός ὑποθέσας, ὅτι τὸν ἀποστέλλει δι' ὑποθέσεις του παρεσκευάσθη πρὸς τοῦτο, ὅτε μὲ ἐκπληξίῃ του εἶδεν, ὅτι μόνον

καὶ σχετικὴν μελέτην τοῦ αὐτοῦ «Περὶ τῶν Πατριαρχικῶν γραμμάτων τῆς ἐν Παρισίαις Ἐθνικῆς τῶν Γάλλων Βιβλιοθήκης» εἰς Βυζαντίδος τ. Β' φ. Γ-Δ.

⁽⁵⁹⁾ Διὰ τὰς σχετικὰς ἐρεῦνας ἡμῶν πολλὰς ὀφείλομεν χάριτας εἰς τὸν κ. Η Omont, Διευθυντὴν τοῦ διαμερίσματος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων.

⁽⁶⁰⁾ Κῶδιξ 708 τῆς Ἐθν. Βιβλιοθ. τῶν Παρισίων (Supplement Gree).

⁽⁶¹⁾ Τοῦτο βεβαίως ὁ Πουκεδὶλ (Ἱστορία, ὡς ἀνωτέρω τόμ. Β' σ. 307). Τοῦτο ἀναγράφει καὶ ὁ Κανδηλῶρος (Δημητσάνα, ὡς ἀνωτέρω σελ. 91). Εἰς δὲ τὸν Γρηγόριον Ε' (σ. 77) ἐκθέτων τὰ περὶ τοῦ ἐπεισοδίου, περὶ οὗ κατωτέρω, προσθέτει ὅτι, ὅπως μεταβῆ εἰς τὸ Ὅρος ὁ Γερμανός εἶχε διακόψῃ τὰς παρὰ τῷ Πρωτῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει σπουδὰς του. Ἀλλὰ πάντως δὲν εἶχε τὸν καιρὸν, ὅπως ἀρχίσῃ ταύτας.

⁽⁶²⁾ Ὅρα π. χ. παρὰ Γούδα (ὡς ἀνωτέρω σελ. 95-96).

τυστατικὰς ἐπιστολάς τῷ δίδει. Συγκεινημένος τότε ὁ Γερμανός ἐδῆλωσεν αὐτῷ, ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον θέλει ἀποχωρισθῆ αὐτοῦ. Ὁ Πατριάρχης ὠρίσθη τότε καὶ ὁ Γερμανός ἀπεσύρθη περίλυπος, κλεισθεὶς εἰς τὸ καλλί του. Τὴν τετάρτην ἡμέραν τὸν προσεκάλεσεν ὁ Γρηγόριος καὶ μετὰ πραότητος ὠμίλησεν αὐτῷ, εἰπὼν, ὅτι μεταβαίνων εἰς Κων/πολιν καὶ προαγόμενος, θὰ ὠφελήσῃ καὶ ἑαυτὸν καὶ ἴσως καὶ αὐτὸν τὸν Πατριάρχην. Ἀσπασθεὶς τότε ὁ Γερμανός τὴν χεῖρα τοῦ Πατριάρχου ἀπῆλθεν.

* *

Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινουπόλιν ὁ Γερμανός ἤρχισεν, ὡς πιστεύουσι, νὰ διδάσκῃ, ὅπως πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ συμπληρώσῃ τὰς σπουδὰς του⁽⁶³⁾. Μετ' οὐ πολὺ ὁμοῦ, τῇ συστάσει ὡς φαίνεται τοῦ Γρηγορίου, προσελήφθη παρὰ τοῦ γέροντος Μητροπολίτου Κυζίκου Ἰωακείμ, ὡς Ἀρχιεπίσκοπος⁽⁶⁴⁾. Οὗτος κατόπιν κατέστησεν αὐτόν καὶ Ἐφορον εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν ἀπόντων ἀρχιερέων, οὓς ἐξεπροσώπει. Ἦτο δὲ ἡ θέσις αὕτη πολὺ ἐμπιστευτική.⁽⁶⁵⁾

⁽⁶³⁾ Γούδα ὡς ἀνωτέρω σ. 96.

⁽⁶⁴⁾ Πουκεδὶλ Ἱστορία ὡς ἀνωτέρω σ. 308. Ἡ γνώμη του, ὅτι ἡ εὐδοκίμησις τοῦ Γερμανοῦ παρὰ τῷ Κυζίκου συνετέλεσεν, ὅπως ἀποσταλῆ Ἐξάρχος, ἀποκρούεται χρονολογικῶς. Ὁ Φιλήμων (ὡς ἀνωτέρω σελ. 8') σημειοῖ, ὅτι ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας τοῦ Γρηγορίου προήχθη εἰς ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Κυζίκου. Τὸ αὐτὸ δέχεται καὶ ὁ Θωμόπουλος (ὡς ἀνωτέρω σ. 409). Ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ὀρθή. Ὁ Αἰνιάν (ὡς ἀνωτέρω σελ. 6) φρονεῖ, ὅτι μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐκ τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Γερμανός, μὴ εὐρῶν τὸν Γρηγόριον, ὄντα εἰς ἐξορίαν, προσεκολληθῆ εἰς τὸν Κυζίκου.

Ὁρθότερα φαίνονται τὰ παρὰ τῷ Γούδα (ὡς ἀνωτέρω σ. 97). Κατ' αὐτὸν αἱ ἀρεταὶ τοῦ Γερμανοῦ ἦσαν γνωσταὶ ἤδη εἰς τοὺς Συνοδικούς. Εἰς δὲ τούτων ὁ μονόφθαλμος Μητροπολίτης Κυζίκου Ἰωακείμ ἐπεισεν αὐτόν, ὅπως, τῇ συγκατανοήσει τοῦ Γρηγορίου, προσκολληθῆ παρ' αὐτῷ ὡς διάκονος. Ὁ Κανδηλῶρος εἰς τὴν Δημητσάναν (ὡς ἀνωτέρω σ. 91) δέχεται, ὅτι ἐπανῆλθεν ἐξ Ἁγίου Ὁρους ὁ Γερμανός, τῇ ἐπιμόνῳ προτροπῇ τοῦ Γρηγορίου, καὶ διωρίσθη μετ' οὐ πολὺ Ἐφορος τῆς Μητροπόλεως Κυζίκου. Εἰς τὸν Γρηγόριον Ε' (ὡς ἀνωτέρω σ. 39) γράφει, ὅτι ἅμα ἐλθὼν ἐκ Σμύρνης μετὰ τοῦ Γρηγορίου ἐτοποθετήθη ὡς Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Κυζίκου, ὅπερ ὁμοῦ ἀναρρεῖται διὰ τῶν ἐν σ. 78 τοῦ ἰδίου συγγράμματος.

⁽⁶⁵⁾ Ὁ Γούδας (σ. 97-98) γράφων περὶ τῆς ἀναθέσεως εἰς τὸν Γερμανόν τῆς Ἐφορείας τῶν Ἀρχιερέων ἐξηγεῖ τὸ πρᾶγμα. Ὅτι ἡ Ἐφορεία συνίστατο εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑποθέσεων τῶν εἰς τὰς ἀπομακρυσμένας ἐπαρχίας

Τὸ ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κυζίκου καὶ ὅτι παρ' αὐτῷ ἐργαζόμενος προήχθη κατόπιν, ὡς θὰ ἴδωμεν, εἶναι ἱστορικῶς βέβαιον.

Ἡ παρὰ τῷ Κυζίκου προσκόλλησις τοῦ Γερμανοῦ θὰ ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1800.

Τότε, ὡς ἱστοροῦσιν, ἤρχισεν ὁ Γερμανὸς νὰ συμπληροῖ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, μαθητεύων παρὰ τῷ διασήμενῳ Δωροθέῳ τῷ Χίῳ.⁽⁶⁶⁾

*
**

Ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ μὴ παρέλθωμεν ἐν σιγῇ πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χίου ἔθνομάρτυρος.

Ἐγεννήθη οὗτος περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος. Πρὶν λάβῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ὀνομάζετο Θεόδωρος.⁽⁶⁷⁾ Μαθητεύσας τὸ πρῶτον ἐν Χίῳ καὶ εἶτα ἐν Πάτμῳ παρὰ Δανιὴλ τῷ Κεραμεῖ, ἐπεσκέφθη κατόπιν διαφόρους Εὐρωπαϊκὰς χώρας, χάριν σπουδῶν καὶ περιηγήσεως· λαδὼν δὲ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐδίδαξεν ἐν τῇ Σχολῇ τῆς Χίου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1793 μέχρι τοῦ 1796. Κατόπιν ἠκολούθησε τὸν Αὑθέντην Χαντζερῆν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Βλαχίαν. Ἀκολούθως τῷ (1804) ἐκλήθη ὡς Σχολάρχης εἰς τὴν ἐν τῷ 1803 συστάσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σχολὴν τῆς Ἐηροκρήνης (Κουρούτσεσμε) διατελέσας ὡς τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1806.⁽⁶⁸⁾

Ἀρχιερέων, οἵτινες ἀνέθετον αὐτὰς εἰς τοὺς διαρκῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντας γέροντας Συνοδικούς, καὶ οὗτοι πάλιν εἰς τοὺς ἐμπίστους αὐτῶν Διακόνους. Ἐπάγεται δὲ καὶ τὴν γνώμην, ὅτι εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἠδωκίμησε πολὺ ὁ Γερμανός, εὐκαιροῦντας τοὺς παρ' αὐτοῦ ἀντιπροσωπευμένους.

⁽⁶⁶⁾ Τοῦτο δέχεται καὶ ὁ Φιλῆμων ἐν τοῖς Προλεγόμενοις αὐτοῦ (ὡς ἀνωτέρω σ. δ'). Ἀνάλογα σημειοῖ καὶ ὁ Αἰνιᾶν (ὡς ἀνωτέρω σ. 6), προσθέτων, ὅτι ὁ Γερμανός ἔτυχε καὶ τῆς προστασίας τοῦ Δ. Μουρούζη. Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Γούδας (ὡς ἀνωτέρω σελ. 98), καὶ ὁ Θωμόπουλος (ὡς ἀνωτέρω σ. 409) καὶ ὁ Κανδηλῶρος εἰς τὴν Δημητσάναν (ὡς ἀνωτέρω σ. 91) καὶ εἰς τὸν Γρηγόριον Ε' (ὡς ἀνωτέρω σ. 39).

⁽⁶⁷⁾ Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ Π. Ζερλέντη.

⁽⁶⁸⁾ Ἴδε ὀλίγας γραμμὰς περὶ αὐτοῦ εἰς τὰ Χιακὰ Βλαστοῦ, (τόμ. Β' σελ. 126). «Χιακὰ», ἦτοι ἱστορία τῆς νήσου Χίου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1822 γενομένης καταστροφῆς αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Ἀλεξ. Μ. Βλαστοῦ. Ἐρμούπολις 1840.

Ὁ Καστόργης εἰς τὸ περὶ Σχολῆς τῆς Δημητσάνης (ὡς ἀνωτέρω Προλεγόμενα σ. 1α') ποιεῖται μνημείαν τῆς Σχολῆς τοῦ Κουρούτσεσμε καὶ τοῦ «πολυμαθοῦς Πρωτοῦ διδάξαντος ἐν αὐτῇ».

Πολλὰ καὶ οὐσιώδη σχετικά σημειοῖ ὁ Γεδεὼν ἐν τοῖς Χρονικοῖς αὐτοῦ (σ. ἰδίως

Τῷ 1804 ὁ Δωροθέος ἦτο Ἀρχιμανδρίτης. Τῷ 1805 ἐξελέγη Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἀντὶ τοῦ Ἰακώδου καὶ τέλος τῷ 1813 προήχθη εἰς Μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως καὶ ὡς τοιοῦτος ὑπέστη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν μαρτυρικὸν θάνατον δι' ἀγχόνης τὴν 4 Ἰουνίου 1821.⁽⁶⁹⁾

179-181). «Μανουὴλ Ἰ. Γεδεὼν Χρονικά τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας. Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς 1454-1830». (Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1883). Ἐπίσης ὁ αὐτὸς δημοσιεύει σχετικὰς πληροφορίας ἐν τῇ Ἐφημερίδι «Κωνσταντινουπόλις». (Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔτος 6. ἀριθ. 1181 τῆς 23 Φεβρουαρίου 1872) ἐνθα χρονολογικαὶ τινες διαφοραὶ. (Ἐν ἐπιφυλλίδι ὑπὸ τὸν τίτλον «Βιογραφικὴ σημείωσις περὶ Δωροθέου Πρωτοῦ»). Σπουδαίαν ὁμως συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Σχολῆς ταύτης παρέχει ὁ ἱστοριοδίφης Β. Μυστακίδης ἐν μονογραφίᾳ αὐτοῦ «Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Κουρούτσεσμέ, ἦτοι περὶ τῶν Ἐκκλησιῶν, Πατριαρχείων, Σχολείων, Ἀρχιερατικῶν Ἐκλογῶν, Αὑθεντικῶν οἴκων, Κρητῶν, Τάφων κλπ.» Εἰς Παραρτήσων (σύγγραμα περιοδικὸν κατὰ μῆνα ἐκδιδόμενον), τόμ. ΙΑ'. Ἀθῆναι 1887 σ. 93 καὶ ἐξῆς καὶ ἰδίως ὅρα σ. 477.

⁽⁶⁹⁾ Ὁ Γεδεὼν σημειοῖ, ὅτι ὁ Δωροθέος ἀπεδύωσε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1821. (Χρονικά ὡς ἀνωτέρω σ. 180-181). Ἐν τῇ ἐφημερίδι «Κωνσταντινουπόλις» ὡς ἀνωτέρω) ὁρίζεται τὴν 18 Ἀπριλίου. Ὁ Βλαστός (ὡς ἀνωτέρω τόμ. Β' σ. 126) δέχεται τὴν 10 Ἀπριλίου 1821. Ὁ Φραντζῆς (ὡς ἀνωτέρω τόμ. Α' σ. 256) σημειοῖ, ὅτι ὁ Δωροθέος, οὗτινος πλέκει τὸν δίκαιον ἔπαινον, ἀπηγγονίσθη μετὰ τῶν ἐν τῇ εἰρικτῇ Ἀρχιερέων τὸν Ἰούνιον τοῦ 1821.

Κατὰ τὸν ἐν Ἀδριανουπόλει ἱστοριοδίφην κ. Γ. Λαμπουσιᾶδην ὁ Πρωτοῦς ἀπέθανεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 9 Μαΐου 1821, ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ. Ὁ αὐτὸς προσθέτει μοι, ἐν τῇ ἐγγράφῳ ἀνακοινώσεϊ του, ὅτι ἄλλη πληροφορία ὁρίζει τὴν ἀπαγχονίσιν του κατὰ τὴν 2 Ἰουνίου. Ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ του θεωρεῖ κατόπιν ἔρευνῶν του εἰς τοὺς Κώδικας τῆς Μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως, ὅτι ὁ Πρωτοῦς ἀπέθανεν ὠρεσμένως τὴν 2αν Ἰουνίου. Τοῦτο δὲ σημειοῦται καὶ ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τοῦ λογιῶν Γ. Μιχαήλογλου. Ἡμεῖς ὁμως ὀφείλομεν νὰ μὴ ἀπομακρυνθῶμεν ἀκόμη τῆς βασιμῆς πληροφορίας, ἣτις περιέχεται εἰς Σημείωμα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀποκείμενον ἐν τῷ Ἱστορικῷ Ἀρχειῳ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης (ἀριθ. 8792) ἐν ᾧ, προκειμένου περὶ τοῦ Δωροθέου, σημειοῦται ἡ 4η Ἰουνίου 1821. («Ὁρα «Σημείωμα περὶ τῶν θανατωθέντων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1821» δημοσιευθὲν παρ' ἡμῶν ἐν τῷ φιλολογικῷ Παραρτήματι τῶν Ἀθηνῶν (Ἀθῆναι Μηνιαῖον Παραρτήμα, Ἰούλιος τοῦ 1908 σ. 17-19 τόμ. Α' σ. 1089-1091).

Τὸ σημείωμα τοῦτο ἐπιγράφεται: «Οἱ ἀποκεφαλισθέντες εἰς Κωνσταντινούπολιν, 1821». Περὶ αὐτοῦ ὁ Ἰ. Φιλῆμων σημειοῖ ἐν τῇ ἱστορίᾳ του («Δοκίμιον Ἱστορικὸν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως παρὰ Ἰ. Φιλῆμονος». Ἀθῆναι 1860, τόμ. Γ' σ. 442 σημείωσις εἰς σ. 220), ὅτι εὗρεθῆ ἐν τοῖς Ἐγγράφοις τοῦ ἀδιδασκάλου Οἰκονόμου, χαρακτηρίζει δὲ αὐτὸ ὡς «ἡμιεπίσημον Κατάλογον». Εἰς τὸν Κατάλογον τοῦτον σημειοῦσιν ὑπὸ τὴν χρονολογίαν 4 Ἰουνίου «τὸν Ἀδριανουπόλεως Πρωτοῦ», χωρὶς νὰ ἐξακριβῶται δι' αὐτὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἂν περὶ τῆς συλλήψεώς του πρόκειται ἢ περὶ τοῦ ἀπαγχονισμοῦ του, διότι ἀτάκτως οἱ τοιοῦτοι προσδιορισμοὶ τίθενται

* * *

Ἄλλὰ καὶ ὁ Κυζίκου, παρ' ᾧ προσεκολλήθη ὁ Γερμανός, ἀνήκειν εἰς τοὺς λογίους Ἱεράρχας.

Ὁ Μητροπολίτης οὗτος Κυζίκου Ἰωακείμ ὁ Πάριος ἐδίδασκεν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ ἐσχολάρχησεν ἀπὸ τοῦ 1763 μέχρι τοῦ 1767.⁽⁷⁰⁾

Τῷ 1775 θανόντος τοῦ Ἀρχιάλου Γαβριήλ, ἐξελέγη Μητροπολίτης Ἀρχιάλου ὁ Ἰωακείμ, τῷ δὲ 1794 θανόντος τοῦ Κυζίκου Ἀγαπίου ἀνῆλθεν ὁ Ἰακείμ εἰς τὸν θρόνον τοῦτον.

Ὡς Μητροπολίτης Κυζίκου διετέλεσεν ὁ Ἰωακείμ μέχρι τῆς 14 Μαρτίου 1806, ὅτε ἀπεφάσισεν, ἕνεκα τοῦ βαθέος γήρατός του καὶ τῆς καστάσεως τῆς υγείας του, νὰ παραιτηθῇ. Παρ' αὐτῷ ὑπῆρχε πάντοτε προσκεκολλημένος ὁ Γερμανός, φέρων ἤδη τὸν ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν ὄχι τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἀλλὰ τοῦ Πρωτοσυγγέλλου.

Ὁ Ἰωακείμ ἠθέλησε νὰ τὸν ἀνυψώσῃ ἔτι μᾶλλον φαίνεται, ὅτι ἐπιθυμία του θὰ ἦτο νὰ γίνῃ διάδοχος του, ἀλλ' ὡς δέχονται, δὲν ἦτο δυνατὸν ἀπ' εὐθείας νὰ λάβῃ τὸν θρόνον τῆς Κυζίκου. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ Γερμανοῦ θὰ ἦτο τότε νὰ λάβῃ Μητροπολιτικὸν θρόνον ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι καὶ δὴ ἐν Πελοποννήσῳ. Ἐδόθη λοιπὸν εἰς τὸν Γερμανὸν ὁ σημαντικώτατος θρόνος τῶν Παλαιῶν Πατρῶν καὶ μετετέθη ὁ τότε Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν εἰς Κύζικον.⁽⁷¹⁾

παρὰ τὰ ὀνόματα. Ἐπειδὴ ὁμοίως εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἐκρατοῦντο ἤδη εἰς τὰς εἰρτάς, πειθόμεθα, παρὰ τὰς παρεμβαλλομένας ἐν τῷ Καταλόγῳ ἄλλας συλλήψεις, πρὸ τῶν ὁποίων σημειοῦνται ἀπαρχονισμοί, ὅτι περὶ τοῦ μαρτυρίου του πρόκειται.

(70) Ὁρα Γεδεῶν Χρονικά (ὡς ἀνωτέρω σ. 175).

(71) Ὁ Πουκεβὶλ φαίνεται δεχόμενος εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ (ὡς ἀνωτέρω Β'. 308) ὅτι ἐκ τῆς δραστηριότητος ἦν ἀνέπτυξεν ὁ Γερμανός παρὰ τῷ Κυζίκου ὀρμηθεὶς ὁ Γρηγόριος, τὸν ἀπέστειλεν ὡς Ἐξάρχον εἰς Πελοπόννησον πρὸς ἀνύψωσιν τῶν ἐκεῖ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ἐκεῖ ἀπέκτισε νέαν φήμην καὶ ἀφοῦ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐργασθεὶς ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολὴν του, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ Μητροπολίτης Κυζίκου παρητήθη ὑπὲρ τοῦ Μακαρίου Μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν καὶ ὁ Γερμανός ἐξελέγη παρὰ τῆς Ἱεράς Συνόδου καὶ ὑψώθη ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Μητροπολίτης Π. Πατρῶν τῷ 1806. Οἱ παρακολουθήσαντες τὰ ἐκτυλιχθέντα ἤδη ἐξηκριθώμενα γεγονότα, διαβλέπουσι τὰς πολλὰς ἀνακρίβειας, ἃς αἱ γραμμαὶ αὐτὰ περικλείουσιν.

Καὶ ὁ Ἰ Φιλήμων (Εἰσαγωγή ὡς ἀνωτέρω σ. δ'.) φρονεῖ, ὅτι ἡ ἔξοχος ἰκανότης,

Ὡς ἐξῆς ἀναγράφονται τὰ πράγματα ἐν ταῖς ἐπισήμοις πηγαῖς. Ὅτι κατὰ Μάρτιον τοῦ 1806 (ἡ ἡμέρα τοῦ Μαρτίου δὲν σημειοῦται) ἐξελέγη ὁ Πρωτοσύγγελλος Γερμανός Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Π. Πατρῶν Μακαρίου προκαθέντος εἰς Μητροπολίτην Κυζίκου.⁽⁷²⁾

Τοῦτο ὁμοίως ἐγένετο πάντως μετὰ τὴν 14 Μαρτίου, ὅτε ὁ Κυζίκου Ἰωακείμ παρητήθη, ὡς ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Κώδικι ἀναφέρεται, «διότι ἦν ἐξησθενηκὸς τὸ σῶμα διὰ τῆς ἡλικίας τὸ πρεσβυτικόν»⁽⁷³⁾.

ἦν ἀνέπτυξε, τὸν ἀνέδειξεν Ἐξάρχον, κατόπιν δὲ ἀνυψώθη εἰς Ἱεράρχην Π. Πατρῶν τῷ 1806. Ὁ Αἰνιῶν (ὡς ἀνωτέρω σ. 6) σημειοὶ ἰκανὰ σχετικὰ, μὴ βεβαιούμενα μὲν, ἀλλ' ἔχοντα τῆς ἀληθείας τὸ γνώρισμα. Κατ' αὐτὸν «τοιαύτην ὑπόληψιν ἔλαβε καὶ τοσοῦτον ἐτιμαῖτο καὶ ἡγαπᾶτο παρὰ πάντων ὁ Γερμανός, ὥστε ὁ μὲν Κυζίκου παρητήθη ὑπὲρ αὐτοῦ, οἱ δὲ πλείοτεροι τῶν ἐγκρίτων Ἀρχιερέων ἤθελον θέσει αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου τούτου, καίτοι πολὺ νέον ὄντα, ἂν δὲν ἠμποδίζοντο ἀπὸ ἐπιμόνῃ ἐκκλησιαστικῶν, διὰ τὸ ὅσοον δὲν ἔθεωρετο πρέπον νὰ τεθῇ τις ἀμείωτος ἐπὶ τῶν ἐγκρίτων λεγομένων θρόνων, χωρὶς νὰ προσῆ ἰσοαρχικῶς ἀπὸ τοὺς κατωτέρους πρὸς τὸν ἀνώτερον. Κατὰ συνέπειαν Κυζίκου μὲν κωλύσθη τότε ὁ Π. Πατρῶν Μακάριος, εἰς δὲ τὴν Ἐπαρχίαν ταύτην ἐτέθη ὁ Γερμανός, ἂν καὶ οὐδ' αὐτὴ ἦτο μικρά, ἀλλὰ μία τῶν σημαντικωτέρων τῆς Πελοποννήσου Ἐπαρχιῶν».

Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Γούδας (ὡς ἀνωτέρω σ. 98-99) ὡς πρὸς τὰς δυσχερεῖας εἰς τὸ νὰ λάβῃ τὸν θρόνον τῆς Κυζίκου, ἀναγοῶν δὲ καὶ τὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ Π. Πατρῶν Μακαρίου εἰς Κύζικον, προσθέτει ὅτι ὁ Γερμανός ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Π. Πατρῶν τὴν 25 Μαρτίου 1806, θεωρῶν τοῦτο ὡς εὐνοίαν τῆς Θεῆας Προνοίας διὰ τὴν κατόπιν ἐν Πελοποννήσῳ δράσιν του.

Τινὲς τῶν πληροφοριῶν τούτων ἀναγράφονται εἰς τὰς Πάτρας τοῦ Ὠμοπούλου (ὡς ἀνωτέρω σελ. 409), τὴν Δημητσάναν τοῦ Κανδηλιώρου (ὡς ἀνωτέρω σ. 91) καὶ τὸν Γρηγόριον Ε' τοῦ αὐτοῦ (ὡς ἀνωτέρω σ. 78), εἰς τὰ Προλεγόμενα τοῦ Ἡαπούλα (ὡς ἀνωτέρω σ. 10), καὶ εἰς τὴν Ναυπλίαν τοῦ Λαμπρινίδου, ὅστις φρονεῖ ὅτι τῇ προστασίᾳ τοῦ Γρηγορίου ἐγένετο τὸ πρῶτον Ἐξάρχος καὶ εἶτα Μητροπολίτης (ὡς ἀνωτέρω σελ. 354 σημ. α').

Ὁ Γεδεῶν εἰς ἀνακοίνωσίν του πρὸς ἡμᾶς ἀναγράφει τὰ τῆς παρατήσεως τοῦ Ἰωακείμ τῆς 14 Μαρτίου 1806 δεχόμενος, ὅτι τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἢ τὴν ἐπιούσαν ἐψηφίσθη Μητροπολίτης Κυζίκου ὁ Π. Πατρῶν Μακάριος, καὶ Π. Πατρῶν ὁ ἱερομόναχος καὶ πρωτοσύγγελλος τοῦ Μητροπολίτου Κυζίκου Γερμανός.

(72) Τὸ περιεχόμενον τοῦ σχετικοῦ ὑπομνήματος τῆς ἐκλογῆς του ὀφείλομεν εἰς τὴν εὐγενῆ προθυμίαν τοῦ ἤδη Σταυρουπόλεως κ. Χριστοφοῦ, τότε δὲ Ἀρχιεπιφύλακος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Περὶ τοῦ προκατόχου τοῦ Γερμανοῦ Μακαρίου ὄρα τινὰ καὶ εἰς Σεργίου Μακριαίου ὑπόμνημα ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας (1750-1800), ὅπερ κατεχωρήσθη εἰς τὴν Μεσαιωνικὴν Βιβλιοθήκην Κ. Ν. Σάβα τόμ. Γ' (Βενετία 1872) σ. 398-399.

(73) Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ Β. Μυστακίδου, ληφθεῖσαν ἐκ τῆς σ. 225 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 349 Πατριαρχικοῦ Κώδικος. Ὁρα καὶ Γεδεῶν Χρονικά (ὡς ἀνωτέρω σ. 175).

Ἡ ἐκλογή τοῦ τε Μακαρίου καὶ τοῦ Γερμανοῦ, ἐγένετο ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῶ.

Ἴδου λοιπὸν ὁ Γερμανὸς Μητροπολίτης ἀπὸ τῆς 25 Μαρτίου (δεχόμεθα τοῦτο) τοῦ ἔτους 1806.

Β'.

Ὁ Γερμανὸς Μητροπολίτης.

Ὁ Γερμανός, κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε ἐξηκριθώμενα, εἶναι τέταρτος ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο Μητροπολίτης καὶ 62^{ος} ἱεράρχης Π. Πατρῶν.⁽⁷⁴⁾

Ἀναχωρήσας μετὰ τὴν ἐκλογήν του ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀφίκετο εἰς Πάτρας διαρκούντος, ὡς φαίνεται, τοῦ ἔαρος τοῦ 1806⁽⁷⁵⁾.

Ἐν Πάτραις τῷ ἐγένετο ὑποδοχὴ πανηγυρικὴ, δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία, ὅτι ἐδικαίωσε τὴν περὶ αὐτοῦ ὡς ἱεράρχου ἐπικρατοῦσαν γνώμην· σὺν τῷ χρόνῳ δὲ μάλιστα ἡ φήμη του, διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ ἀρετάς, ἐπεξετάθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε σπανίως Ἀρχιερεὺς προσεῖλκυσε τόσον σεβασμὸν καὶ κληρικῶν καὶ ἀρχόντων καὶ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀλλοφύλων.

Ἡ ἰσχὺς του ἐπεξετάθη καθ' ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον, ἀλλὰ

(74) Ὁ Πουκεβίλ εἰς τὴν Περιηγησίαν του (Voyage de la Grece par F. . Rouquerville Paris 1826 vol. 4 p. 351) χαρακτηρίζει τὸν Γερμανὸν ὡς τρίτον μὲν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἱεράρχην Π. Πατρῶν, φέροντα δὲ εἰς τὴν σειρὰν τὸν ἀριθμὸν 27. Προφανῶς τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές, ἡ δὲ σειρὰ παρουσιάζει καταφανῆ χῆσματα, ἀσοῦ παραλείπεται καὶ αὐτὸς ὁ προκατόχος τοῦ Γερμανοῦ Μακάριος. Ὡς πρὸς τὴν σειρὰν τῶν Ἀρχιερέων Πατρῶν, πολὺ ἀκριβέστεραι εἶναι αἱ σχετικαὶ πληροφορίες, ἃς παρέχει ὁ συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας τῶν Πατρῶν Σ. Ν. Θωμόπουλος, εἰς τὴν «Περὶ τῶν Ἐπισκόπων, Μητροπολιτῶν καὶ Ἀρχιεπισκόπων Πατρῶν» μελέτην του, τὴν δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἱερός Σύνδεσμος» (ἔτος ΙΒ'. Περίοδος Β' ἀριθ. 75-79 ἐν Ἀθήναις 15 Ἰουνίου-15 Αὐγούστου 1908). Κατ' αὐτὸν ὁ Γερμανός, τρίτος ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο Μητροπολίτης Πατρῶν, φέρει εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ἀρχιερέων Π. Πατρῶν, τὸν ἀριθ. 56. Βασίμους πληροφορίας περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν Πατρῶν, ἐπὶ Φραγκοκρατίας ἰδίως, εὕρισκε τις εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ E. Gerland. «Neue Quellen zur Geschichte des lateinischen Erzbistums Patras». (Λειψ. 1903). Οὗτος ἔχει τὸν Γερμανὸν 59ον Μητροπολίτην καὶ τέταρτον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, (σελ. 254). Διὰ τῶν ἐρευνῶν του ὁμοίως ὁ Περικλῆς Ζερλέντης προσέθετε τρεῖς ἐτι ἱεράρχας Π. Πατρῶν, ὡς προφορικῶς ἀνεκόνωσαν ἡμῖν.

(75) Ὁ Γούδας σημειοῖ ὡς ἀνωτέρω (σ. 99) ὅτι εἰς Πάτρας ἀφίκετο τὸν Μάιον τοῦ 1807 ἐκ παραδρομῆς βεβαίως ἀντὶ τοῦ 1806.

καὶ κατὰ τὴν Σπερεῶν Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους, ἦτο δὲ ὁ ἔμπιστος σύμβουλος τῶν Ἀρχόντων καὶ τῶν Καπετανέων.

Ἡ ἰσχὺς του αὐτῇ ἐχρησίμευσε πρὸς τοῦτοις, ὅπως ἀποδῆ προστατευτικώτατος εἰς τοὺς καταδυναστευομένους, φαίνεται δέ, ὅτι εἰργάσθη ἀποτελεσματικῶς διὰ τὰ συμφέροντα καὶ τὴν ἀγαθὴν διοίκησιν τῶν ὑπ' αὐτὸν Ἐπισκοπῶν καὶ Μονῶν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας, ἐφ' ὅσον ἠδυνήθη, ἐμερίμνησε⁽⁷⁶⁾.

Τὴν γοητείαν του ἐπηύξησε παρὰ τῷ λαῷ καὶ γεγονός τι ἐκ τῶν οὐχὶ ἀπαξ παρατηρηθέντων.

Κατὰ τὸ ἔτος 1809 δηλ. θεινὴ ἀνομβρία ἐμάστιζε τὰς Πάτρας. Ἀπηλπισμένοι αἱ διάγοροι συμβιοῦσαι φυλαὶ ἀπηθύθουν ὑπαιθρίους δεήσεις πρὸς τὸν Ὑψιστον, κραυγάζουσαι καὶ ἐπικαλούμεναι τὸν ἔλαιόν του. Ἀλλ' ὁ οὐρανὸς ἔμενε πάντοτε χαλκῶς. Ὅταν δ' ἐπέισθη, ἐπὶ τέλους καὶ ὁ Γερμανὸς νὰ λάθῃ μέρος εἰς τὴν λειτανίαν τῶν Χριστιανῶν ἐπηκολούθησε ραχδαία βροχὴ⁽⁷⁷⁾.

Τὸ ὅτι ὅμως ἐμίσει τὴν ἀγυρτεῖαν, μὲ θυσίαν καὶ τῆς δημοτικότητός του, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἐξῆς γεγονότος: Ὅτε δηλαδὴ ἀφίκετο εἰς Πάτρας ψευδοπροφήτης τις προλέγων ἐπικειμένην ἀποξήρανσιν τῆς θαλάσσης καὶ τὴν συντέλειαν ἐν γένει τοῦ κόσμου, ὁ Γερμανὸς ἠθέλησε ν' ἀποδιώξῃ τὸν ἀγύρτην, καίτοι τὸ πλῆθος ἐκηρύχθη ὑπὲρ αὐτοῦ. Τὸ αὐτὸ ὅμως πλῆθος μετὰ τινὰς ἡμέρας, μὴ ἐκ πληρωθείσης τῆς προφητείας του, τὸν ἐλιθοβόλησε⁽⁷⁸⁾.

(76) Ἀτυχῶς ἐνεκα τῶν ἐν Πάτραις καταστροφῶν κατὰ τὸν Ἀγῶνα, δὲν περιεσώθη, τοῦλάχιστον δὲν ἀνευρέθη μέχρι τοῦδε, ἔγγραφός τις περὶ τῆς δράσεώς του ὡς Μητροπολίτου ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν, πηγῆ, καὶ αὐτοῦ τοῦ κώδικος τῆς Μητροπόλεως, ὡς φαίνεται, καέντος. Κρίσεις περὶ τοῦ Γερμανοῦ ὡς Μητροπολίτου ὄρα εἰς Αἰνιανὸς βίον (ὡς ἀνωτέρω σ. 6, εἰς Θωμοπούλου Πάτρας σ. 409, Κανδηλώρου Δημητσάναν σ. 91-92 καὶ Γούδας 99-101). Οὗτος πρὸς τοὺς ἄλλοις διηγείται, ὅτι ἐπισκεπτόμενος ὁ Γερμανὸς τὰ σχολεῖα πρὸς ἐνθάρρυνσιν, συνήντησε μικρὸν μαθητὴν, οὗτινος τὸ παράρτημα καὶ τὸ ἦθος ἐνεποίησαν αὐτῷ τοσαύτην ἐντύπωσιν, ὥστε τὸν ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Οὗτος ἐγένετο κατόπιν διάκονός του καὶ ἔμπιστος, εἶναι δὲ ὁ ὡς Μητροπολίτης Ἀθηνῶν τῇ 1 Ἰουλίου 1873 ἀποθανὼν Θεόφιλος Βλαχοπαπαδόπουλος. (Ὅρα Κατάλογον ἱστορικῶν τῶν πρώτων Ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς Ἀρχιεπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν τοῦ τότε) Ἀρχιμανδρίτου Παναρέτου Κωνσταντινίδου ὀφηγητοῦ τῆς Θεολογίας, εἰς περιοδικὸν «Σωτήρα» (ἔτος Β' Ὀκτωβρίου 1878 φολιάδ. 13 σ. 134).

(77) Θωμοπούλου σ. 408.

(78) Ὁ Θωμόπουλος (σ. 410) προσθέτει καὶ τὰ ἐξῆς παράδοξα, ὅτι ἀναχωρῶν ὁ

* * *

Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀρχιερωσύνης τοῦ Γερμανοῦ συμπίπτουσι μετὰ τὴν ὑπαρξίν, ἀπὸ τοῦ 1807, ὡς Γενικοῦ Διοικητοῦ τῆς Πελοποννήσου (Μώρα-Βαλεσι) τοῦ Βελῆ Πασᾶ, υἱοῦ τοῦ διαδόχου Ἀλῆ Πασᾶ τῆς Ἠπείρου. Οὗτος διὰ τοὺς γνωστούς σκοποὺς τοῦ πατρός του ποικίλας ἐπεδαψίλευε περιποιήσεις πρὸς τοὺς Προεστῶτας καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς τῆς Πελοποννήσου, ὑπερ, πλὴν ἄλλων, ἠνάγκασε τὴν Πύλῃν νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ (τῷ 1812) διὰ τοῦ αἰμοδόρου καὶ Χριστιανομάχου Ἰτζελη Ἀχμέτ Πασᾶ⁽⁷⁹⁾.

Ὁ Βελῆς φαίνεται ὅτι ἐξαιρετικῶς εἶχε περιποιηθῆ τὸν Γερμανόν, ὃν διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ὑποθέτομεν, ὁ Πουκεβίλ ἐν τῷ γνωστῷ ἔργῳ του χαρακτηρίζει ὡς ὀμόφρονα τοῦ Ἀλῆ, ἀνακηρύσσων συγχρόνως αὐτόν, ὡς τὸν ἰσχυρότατον τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἀρχιερέων.⁽⁸⁰⁾

Ὁ Γερμανὸς δὲν ἐλησημόνησε καὶ τὴν Δημητσάναν, οὐδὲ τὸν διδά-

Προφήτης κατηράσθη τὰς Πάτρας, τὴν δὲ ἐπομένην, ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἔτυχε νὰ ἐνακήψῃ θύελλα πολλὰς ἐπενεγκούσα ζημίας εἰς τοὺς θαλασσινοὺς. Τότε καὶ ὁ πλοίαρχος Ἀγγλικῶν πλοίου διασωθεὶς, προσήνεγκε γεηματικὸν ποσὸν πρὸς ἐπισκευὴν τοῦ ἔγγυς τῆς παραλίας ναύσταυ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Τὰ τοῦ χρόνου καθ' ὃν συνέβη τὸ ἀνωτέρω ἐπεισόδιον δὲν φαίνονται ἀκριβῶς καθωρισμένα, ὁμοίως καὶ ἡ ἰδιότης τοῦ προσώπου, ὡς ὑπηρετοῦ τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ. Ὁ δὲ Πουκεβίλ, προφανῶς σημεῖοι ἀνακριδῶς ὡς χρόνον τῆς ἀφίξεως εἰς Πάτρας τοῦ ψευδοπροφήτου τὸ ἔτος 1817, ὅτε ὁ Γερμανὸς δὲν ἦτο εἰς Πάτρας (Περιήγησις ἔκδ. Παρισίων 1826 τόμ. 4 σ. 30-31). Ὁ Θωμόπουλος δέχεται τὸ ἔτος 1811 (σελ. 410). Περὶ τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ ὄρα ἰκανὰ εἰς Μεσαιωνικὴν Βιβλιοθήκην Κ. Ν. Σάθα (τόμ. Γ' Βενετία 1872 σ. 123-124 εἰς Δαπόντη Ἱστορικὸν Κατάλογον ἀνδρῶν ἐπισήμων). Ἐπίσης εἰς τὸ ἔργον «Ἱστορία τῶν Αἰτωλῶν, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1829, συγγραφεῖσα ὑπὸ Θ. Α. Χαβελλά», Βιβλ. Β' (Ἀθήναι 1863 σ. 44-46). Ἐπίσης εἰς τὸ «Εἰκονογραφημένον Ἠπειρωτικὸν Ἡμερολόγιον» Δωδώνη, (ἔτος Α' σ. 20) ὑπὸ Γ. Κ. Γάργαρη Ἠπειρώτου Ἀθῆναι 1895. «Διδαχὴ τοῦ Ἁγίου Ἱερομόρφου καὶ Ἰσαποστόλου Κοσμᾶ τοῦ Νέου, τοῦ ἐξ Αἰτωλίας. Ἐκφωνηθεῖσα ἐν τῷ τῆς Περιδελέπτου Ναφ, ἔξωθεν τῆς πόλεως Ἰωαννίνων, κατὰ τὸ ἔτος 1779. (Ἀθῆναι 1864). Τρύφωνος Ἐθαγγελίδου Κοσμᾶς Αἰτωλίας ὁ Ἰσαπόστολος (1714-1779), βίος καὶ ἔργα αὐτοῦ (Ἱστορικὴ καὶ κριτικὴ μελέτη) Ἀθῆναι 1897.

⁽⁷⁹⁾ Τὰ κατ' αὐτὸν ὄρα προχείρως εἰς Φραντζῆν (ὡς ἀνωτέρω τομ. Α' σ. 44-48), καὶ εἰς Σ. Π. Ἀραβαντινοῦ Ἱστορίαν Ἀλῆ Πασᾶ τοῦ Τραπεζενλή συγγραφεῖσαν ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεκδότου ἔργου τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ. Ἀθῆναι 1895, σ. 215 κ. εἰ.

⁽⁸⁰⁾ Πουκεβίλ Ἱστορία ὡς ἀνωτέρω τόμ. Β' σ. 21-22.

σκαλόν του Ἀγάπιον Παπαντωνόπουλον, εἰς ὃν ἀπέστειλε φιλοδωρήματα, ἅτινα συνετέλεσαν, εἰς τὸ νὰ παραδοθῇ ἡμῖν χαρακτηριστικώτατον ἀνεκδόστον, καθ' ὃ, ὁ ἐν ἀπολύτῳ ὀλιγαρχεῖ ζῶν διδάσκαλος, δὲν ἀπεδέχθη, τὰ δῶρα καὶ ἐζήτησεν ἀντ' αὐτῶν τὴν ὑπὲρ τῆς Δημητσάνης ἀντίληψιν τοῦ ἱεράρχου⁽⁸¹⁾. Καὶ εἰσηκούσθη φαίνεται, διότι, ὅτε ὁ Γερμανὸς τῷ 1811 ἐπεσκέφθη τὴν Δημητσάναν, πλὴν ἄλλων καὶ εἰς κωνωφελῶν ἔργων τὴν ἐκτέλεσιν διὰ δαπάνης του προέδρη⁽⁸²⁾.

⁽⁸¹⁾ Ἀναγράφουσι δηλ. ὅτι, ὅτε τὸ πρῶτον ὁ Γερμανὸς ἀρίκειτο εἰς Πάτρας ὡς Μητροπολίτης, ἀπέστειλε τῷ διδασκάλῳ του Ἀγαπίῳ, φορτίον ὀλόκληρον καρὲ καὶ ζακχάρως. Ὁ Ἀγάπιος ὅμως τὰ ἐπέστρεψε διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀγωγιάτου, παραγγείλας εἰς τὸν Γερμανόν, ὅτι εἰς ἓνα μὲν ἀσκητὴν ὡς αὐτός, ἀρκεῖ μία ὀκτ' ἀπὸ καφὲ ἔτησίως, ἂν ὅμως θέλῃ νὰ φανῇ χρήσιμος, ἄς κατασκευάσῃ διὰ τὴν Δημητσάναν ὑδραγωγεῖον, ἀπαλλάσσων αὐτὴν τῆς λειψυδρίας· ὁ Γερμανὸς τότε τῷ ἔστειλε γευματικὸν ποσὸν δ' οὐ ἔφερον εἰς τὴν πόλιν τὴν πηγὴν τοῦ Λουμένη καὶ κατασκευάσαν ὠραίαν τρίκρουνον βρύσιν «τοῦ Δεσπότη» ὀνομασθεῖσαν, ἣτις μέχρις ἐσχάτων ἐσώζετο (Κανδηλῶρου Δημητσάνα ὡς ἀνωτέρω σ. 18). Ὁ Παπούλας ἀναφέρει τὸ γεγονός τοῦτο προσθέτων, ὅτι τῷ Γερμανῷ διεμήνυσεν ὁ Ἀγάπιος, ὅτι διὰ τὴν διδαχὴν του δὲν τῷ ὀφείλει τίποτε, ἀφοῦ δὲν ἐδίδασκε δι' αὐτὸν ἀλλὰ διὰ τὴν Πατρίδα (ὡς ἀνωτέρω σελ. 12).

⁽⁸²⁾ Ὁ Παπούλας σημεῖοι⁽⁸³⁾ (ὡς ἀνωτέρω σ. 10 καὶ 12), ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1811 ἦλθεν ὁ Γερμανὸς εἰς Δημητσάναν, εὐθὺς δὲ ἱερούργησεν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον τῆς Πλάτσας, προσενγκῶν καὶ πολύτιμα ἀναθήματα εἰς τὸν Ἅγιον, ὡς σώσαντα αὐτόν ἀπὸ τοῦ ὄφους· ἦτοι, ἐπάργυρον Ἐθαγγέλιον, κανδήλας ἀργυρᾶς καὶ διάφορα ἱερὰ σκεύη καὶ ἄμφια διατηρούμενα μέχρι τοῦδε εἰς τὸν Ταξιάρχην, ἐπίσης κιδώτιον πληρεῖς ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων καὶ χειρόγραφα ἐπὶ μεμβράνης, δῶρα τοῦ Πατριάρχου· συναντήσας δὲ καὶ τὸν διδάσκαλόν του τῷ ἐδικαιολογήθη, διατὶ τῷ ἔστειλε μεγάλην ποσότητα καφὲ καὶ ζακχάρως, γνωρίζων, ὡς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι διὰ τῶν εὐχῶν του θὰ ζῆσῃ πολὺ. Τότε ὁ διδάσκαλος χαριεντιζόμενος τῷ εἶπεν, ὅτι θὰ τὸν βάλῃ εἰς τὸν φάλαγγα ἂν δὲν κατασκευάσῃ καὶ γέφυραν ἐπὶ τοῦ Λουσιῶ ποταμοῦ καὶ ἂν δὲν φέρῃ τὸ ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν κ.λ. Ὁ Γερμανὸς κατὰ τὴν βραχεῖαν διαμονὴν του ἐν Δημητσάνῃ διέμεινεν εἰς τὸν πατρικὸν του οἶκον, ὡς ἐβεβαίωσεν ἡ μέχρι τοῦ 1863 ἐπιζήσασα ἀδελφὴ του Κωνσταντίνα. Ταῦτα κατὰ τὰς ἀνακοινώσεις τοῦ φιλόστοργου κ. Α. Γ. Βεροιοπούλου. Ὁ Φιλήμων εἰς τὰ Προλεγόμενά του (ὡς ἀνωτέρω σ. 8') σημεῖοι, ὅτι ὁ Γερμανὸς πολλαχῶς εὐηργέτησε τὴν Δημητσάναν καὶ τὴν Σχολὴν τῆς ὕλικῶς ὑπεστηρίξεν. Ὁ Καστόρης ἐν τοῖς περὶ τῆς Σχολῆς τῆς Δημητσάνης (ὡς ἀνωτέρω σ. 29) ἀποκαλεῖ τὸν Γερμανόν διδάσκαλον ἐν ταῖς εὐεργεσίαις τῶν Ἀγαπίων, ὑποστηρίζοντα τὴν Σχολὴν τῆς Δημητσάνης καὶ εἰς βιβλίον προσφοράς προδόντα· (ὄρα καὶ εἰς Δημητσάναν Κανδηλῶρου σχετικὰ τινὰ ὡς ἀνωτέρω σ. 20). Χαρακτηριστικὸν τῆς αὐτοφθοῦς εὐφορολογίας, προσεγγιζούσης ὅμως ἐντοτε εἰς τὰ ὄρια τῆς βωμολοχίας, τῶν χρόνων ἐκείνων εἶναι, τὸ ἀναφερόμενον, ὅτι ἐν Δημητσάνῃ ὁ Γερμανὸς συναντήσας γέροντα συγγενῆ του τὸν ἠρώτησε «τί κάνουν τὰ μουλάρια σου», «Σοῦ φιλοῦν τὸ χερί τῷ ἀπήνητησεν ἐκεῖνος» ὄρα Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σ. 11-12). Ἐπίσης κατ' ἀνακοί-

Διαμείνας ἐπὶ ἑννέα ἔτη ἐν Πάτραις ὁ Γερμανός, ἀνεχώρησε κατὰ τὸ ἔτος 1815 εἰς Κωνσταντινούπολιν, κληθεὶς ὡς Συνοδικός· δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία, ὅτι καὶ ὡς τοιοῦτος ἠδδοκίμησεν.

*
* *

Εἰς Κωνσταντινούπολιν διέμεινεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1815 μέχρι τοῦ 1817 λήγοντος, ἤτοι 1818 ἀρχομένου⁽⁸³⁾.

νωσιν τοῦ κ. Βερροιοπούλου φέρεται, ὅτι ἐρωτήσας τὸν αὐτὸν γέροντα, ἂν εἶναι εὐχαριστημένος ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν χωραφῶν του, ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν: «ἂν δὲν κοπρίθης, ἀφέντη Δεσπότη μου, δὲν τρῶς».

Εἰς τὴν ἑφημερίδα «Καλλιόπη» ἐκδομένην ἐν Βιέννῃ ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου Σταγειρίτου (Περίοδ. Α'. ἔτος 1819, τεύχ. Κ'. σ. 199-201) ἐδημοσιεύθη, εἰς τὸ τέλος τῆς ἱστορίας τῆς Δημητσάνης, ἐπιστολὴ ἐκ Βουκουρεστίου πρὸς τὸν ἐκδότην τῆς «Καλλιόπης» τοῦ Ἱερομονάχου Νεοφύτου Παπανικητοπούλου καὶ ἑτέρα μετ' αὐτὴν τοῦ ἰδίου πρὸς τὸν Γερμανόν.

Ἀμφότεραι φέρουσι τὴν χρονολογίαν 29 Αὐγούστου 1819.

Ἐν τῇ πρώτῃ παρακαλεῖ τὸν ἐκδότην, ἐκ μέρους πάντων τῶν πατριωτῶν του προύχοντων καὶ Ἱερέων, ὑπογεγραμμένων εἰς γράμμα πρὸς αὐτόν, ὅπως διαφημίσῃ «τὰ ἀξιάγαστα κατορθώματα τοῦ φιλογενοῦς καὶ φιλοπάτριδος Ἀγίου Παλαιῶν Πατρῶν Κυρίου Γερμανοῦ» διότι «ἔφερε μακρόθεν τῷ αἰωδ' (1814) ἔτος, δι' ἰδίων ἀδρῶν ἐξόδιον εἰς τὴν πόλιν (ἄνυδραν οὖσαν) ἐν ὕδαρ ἄριστον, Λουμένι καλούμενον» καὶ διότι ἴδρυσεν ἀγέφυραν ἔντεχνον, ὑψηλὴν καὶ μεγάλην ἐπὶ τοῦ «δυσδιαβάτου Ἐρμάνθου».

Χωρὶς δὲ νὰ προσθέσῃ τὰς ἄλλας του πρὸς τὴν πόλιν βοήθειας, ἀρκοῦνται ἀναγράφοντες ὅτι εἶναι «ἔφορος καὶ προστακτὴς τοῦ Σχολείου, συνεργῶν ἀγρύπνης καὶ φιλομίως εἰς τὰ δέοντα καὶ προσεπιχορηγῶν τὰ ἐλλείποντα αἴσπετῃ ἡ Σχολῇ Δημητσάνης κατέστη ἡ πρώτη τῆς Πελοποννήσου Σχολῇ». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνεται ὅτι ἡ μεταφορὰ τοῦ ὕδατος κατὰ τὸ 1811 ἴσως ἀρξάμενη ἐπερατώθη τῷ 1814.

Ἐν δὲ τῇ πρὸς τὸν Γερμανόν ἐπιστολῇ του ὁ αὐτὸς Παπαπανικητόπουλος ἀνακηρύττει τὰς ἀρετὰς του πάσας, ἃς καὶ αὐτὸς ὁ Πατριάρχης, λέγει, ἀναγνωρίζει. Καὶ καταλήγει λέγων: «ὄν Γρηγόριος ἐπαινεῖ, παντὸς ἑτέρου ἐπαίνου κρείττονα δεῖ νομίζειν».

⁽⁸³⁾ Ταῦτα ἐξακριβοῦνται ἐν τοῖς κατόπιν δι' ἐγγράφων πηγῶν.

Ὁ Φιλήμων (Προλεγόμενα δ') σημειοῖ, ὅτι τῷ 1815 μετέβη ὁ Γερμανός εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ τριετίαν, ἀπολαμβάνων ἰδιαιτέρας ὑπολήψεως παρὰ τῆς ἱεραῆς Συνόδου, ἐπανῆλθε δὲ τὸ 1818. Ἀνακριδῶς ὁ Πουκεῖλ (τ. Β' σ. 21 σημ. 1) βεβαίωσι, ὅτι ἀνεχώρησεν ἐκ Πατρῶν τῷ 1816, προσθέτων, ὡς λεχθέν πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ, ὅτι σκέπτεται νὰ μὴ ἐπανεέλθῃ εἰς Πελοπόννησον, ἂν δὲν θεωρήσῃ ἑαυτὸν ἰκανόν δι' ἀξίαν λόγου δοῦσιν· ὅτι σχετικῶς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν ὠμίλησεν αὐτῷ κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ πιστεύσῃ, ὅτι δὲν στηρίζεται ποσῶς εἰς τὴν βοήθειάν της. Ὁ Αἰλιάν λέγει, ὅτι (σ. 6-7) ὕστερον ἀπὸ δεκαετῆ διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τῆς ἐπαρχίας του, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὡς Συνοδικὸς εἰλκυσε τὴν ὑπόληψιν πάντων διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ φρόνησιν αὐτοῦ, καὶ ἐπανῆλθε τὸ 1818. Ὁ Γούδας

Ἰκανὰ ἐγγράφα μνημεῖα ἔχομεν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν μνημονεύοντα τὸν Γερμανόν ὡς Συνοδικόν.

α) Πατριαρχικὸν γράμμα τοῦ Κυρίλλου, φέρον χρονολογίαν ἔτει 1815 κατὰ μῆνα Ἰουλίον. Τοῦτο, ὁστινος ἐπίσημον ἀντίτυπον ἔχομεν ὑπ' ὄψιν, εἶναι ἐγκύκλιον καὶ ἀναφέρεται εἰς ὀφειλομένας δασμοφορίας πρὸς τὸν Βασιλικὸν Χαζνὲν καὶ τὸ ὀτζάκι τῶν Ποσταντζήδων. Μετὰ τῆς τοῦ Πατριάρχου φέρονται καὶ 16 ὑπογραφαὶ Συνοδικῶν, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Γερμανοῦ. Ζητεῖται δὲ ἡ ἀνάλογος καταβολὴ τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν, πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ «ἀμυθῆτου ὄγκου χρέους τοῦ Πατριαρχείου».

Ἐν τέλει διὰ σημειώματος ἀσχέτου πρὸς τὸ κείμενον τοῦ σιγίλλου, ἐλέγχεται ὁ πρὸς ὃν ἀποστέλλεται τὸ γράμμα Ἀρχιεπίσκοπος Ἀκώδων Δανιήλ⁽⁸⁴⁾, διὰ τὴν «ἄκραν ἀμέλειαν καὶ ἀδιαφορίαν του»

σημειοῖ, ὅτι (σ. 401 - 402) ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη διέμεινε διαρκῶς εἰς τὸν θρόνον του, προσκληθεὶς δὲ τῷ 1815 ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ Πατριάρχου Κυρίλλου, ἐπανῆλθε δὲ τῷ 1819, καθορίζων μάλιστα καὶ τὴν 2 Ἰανουαρίου, ὡς ἡμέραν τῆς ἐπανόδου του. Συμφωνεῖ κατὰ τοῦτο μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ Κανδηλῶρος (Δημητσάνα σ. 92 καὶ Γορτυνία σ. 152). Ὁ Ὁμώπολος δέχεται τὸ ἔτος 1818 (σ. 409). Ὁ Καστόρχης (ὡς ἀνωτέρω σ. 29 - 30 καὶ ἐπ.) εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Γερμανοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποδίδει τὴν ἔνωσιν τῆς Μονῆς τοῦ Φιλοσόφου μετὰ τῆς Σχολῆς, δι' ἣν ἔνωσιν ἀπελύθη τῷ 1816 τὸ σχετικὸν σιγίλλιον, κανονίζον καὶ τὰ τῆς ἐφορείας τῆς Σχολῆς. Ὁ αὐτὸς καταχωρίζει καὶ τὸ σιγίλλιον τοῦτο (σ. 66 - 71), ἐν ᾧ πλέκεται ὁ δίκαιος ἐπαῖνος καὶ πρὸς τὸν Γερμανόν, ὀριζόμενον καὶ Ἐφορον τῆς Σχολῆς.

⁽⁸⁴⁾ Συγκεντρώσαντες πληροφορίας τινὰς περὶ τοῦ Δανιήλ τούτου, δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον νὰ τὰς παραθέσωμεν ἐνταῦθα. Οὗτος ἦτο διδάσκαλος φέρων τὸ ὄνομα διαμαντῆς Ἀνδρέου (Παπαπαναγιωτόπουλος). Κατήγετο ἐκ Δημητσάνης καὶ ἦτο συγγενὴς τοῦ Γρηγορίου Β'. Λαβὼν τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἐξελέγη τὸν Ἰούνιον τοῦ 1814 Ἀρχιεπίσκοπος Ἀκώδων διαδεχθεὶς τὸν ἀποθανόντα Σιλθεστρον. Ἰὸν Δεκεμβρίου τοῦ 1819 ὁ Δανιήλ προήχθη εἰς Μητροπολίτην Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτζᾶς, ἐνωθείσης μετὰ τῆς Μητροπόλεως ταύτης καὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀκώδων, καθαιρεθέντος τοῦ Διονυσίου. Τοῦτο φαίνεται ὀρθόν, ἀντὶ τοῦ φερομένου, ὅτι τῷ 1816 προήχθη ὁ Δανιήλ, ἀφοῦ ὁ καθαιρεθεὶς Διονύσιος ἐξελέγη Τριπολιτζᾶς μόλις τὸν Μάϊον τοῦ 1817, θανόντος τοῦ Νικηφόρου. Τότε δὲ (τῷ 1817) προήχθη καὶ ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Τριπολιτζᾶς εἰς Μητρόπολιν, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Ὁ Δανιήλ τῷ 1821 ἐφυλακίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ τῶν λοιπῶν εἰς Τριπολιτζᾶν, ἐπικύσας δὲ τῶν γνωστῶν δεινοπαθημάτων, περιέγραφε ταῦτα ἐμμέτρως. Τὴν 30 Ἰουλίου τοῦ 1827, εὐρίσχομεν τὸν Δανιήλ εἰς Κρανίδιον. Ὁ Δανιήλ ἀπέθανεν ἐν Τριπολιτσᾷ τὴν 11 Ὀκτωβρίου 1831, (ὅρα διὰ τὰ σημεῖα ταῦτα, Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σ. 205 - 206, ἰδίως δὲ τὴν Περὶ Κουρουτσέσμεν περισπούδαστον πραγματείαν τοῦ Β. Μυστακίδου εἰς Ἱαργανασσοῦ, ὡς ἀνωτέρω, τόμ. ΙΑ' σ. 522, 523, 526, 542, 543). Ἐπίσης τὸ τεύχος «Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ

καὶ διὰ τὴν μὴ ἀποστολὴν τῶν παπαδικῶν τῆς ἐπαρχίας του⁽⁸⁵⁾.

Ἐν τῷ γράμματι τούτῳ μνημονεύεται ὁ μέγας Δραγουμάνος Ἰάκωδος Ἀργυρόπουλος καὶ ὁ Μέγας Λογοθέτης Θεόδωρος Ρίζου.

β) Ἀφοριστικὸν γράμμα (Συνοδικὸν ἐπιτίμιον) κατὰ τῶν σφετερισθέντων ξένων τινὰ περιουσίαν, ἀπολυθὲν κατ' Αὐγούστου τοῦ 1815⁽⁸⁶⁾.

γ) Τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου ἐγκύκλιον γράμμα πρὸς τὸν αὐτὸν Ἀκώδων ἀποστελλόμενον. Περιεσώθη ἐν ἐπισήμῳ ἀντιτύπῳ, ἄνευ χρονολογίας καὶ θὰ ἠναγκάζετο τις νὰ περιορισθῇ χαρακτηρίζων αὐτό, ὡς ἀπολυθὲν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1815-1818, ἀφοῦ μετὰ τὸ 1818 δὲν εἶναι πλέον Πατριάρχης ὁ Κύριλλος⁽⁸⁷⁾, ἀν τὸ σιγγίλιον τοῦτο, ἀναφερόμενον εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν Μουσικὴν Σχολὴν δὲν ἦτο καὶ ἀλλαχοῦ δημοσιευμένον, φέρον τὴν χρονολογίαν 25 Νοεμ-

πρόχοντες ἐντὸς τῆς ἐν Τριπόλει φυλακῆς ἐν ἔτει 1821», ὑπὸ Ἰωσήφ Ζαφειροπούλου ἱερομονάχου, συνταχθὲν ὑπὸ Θεοδώρου Ζαφειροπούλου (Ἀθῆναι 1852, σ. 5. Αὐτοβιογραφικὸν προοίμιον). Τὸ χειρόγραφον τοῦ ἐμμέτρου ἔργου τοῦ Δανιὴλ ἀπόκειται ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης (ὑπ' ἀριθ. 8704). Ἐδημοσιεύθη δὲ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἱστορικὸν χειρόγραφον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Τριπόλεως Δανιὴλ» ἐν τῇ Φιλολογικῇ Ἀκαδημίᾳ τομ. Α' σ. 379 κ. ἐ. (Ἀθῆναι 1889)

⁽⁸⁵⁾ Ὁ Δανιὴλ παρ' ὅλας τὰς ἐπισήμους καὶ ἰδιαιτέρας παροτρύσεις φαίνεται, ὅτι δὲν ὑπήκουσεν ἔχομεν δὲ ὑπ' ὄψιν ἐν πρωτοτύπῳ γράμματι τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου πρὸς τὸν Δανιὴλ, ὃν ἐκ παραδρομῆς ὀνομάζει Ἰαβριήλ, τῆς 3 Δεκεμβρίου 1817, δι' οὗ καθίσταται αὐτῷ γνωστὸν, ὅτι διωρίσθη ὁ Γερμανός, (ἔτοιμος, ὡς ἐξάγεται, ν' ἀπέλθῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως) ὅπως ἐπιστατήσῃ καὶ λάβῃ τὰ παρ' αὐτοῦ ὀφειλόμενα εἰς τὴν κοινὴν κάσσαν. Ὁ δὲ Γερμανός δι' ἐπιστολῆς του ἐκ Πατρῶν πλέον, τῆς 1 Φεβρουαρίου 1818, ἀποστέλλει τὸ γράμμα, προτρέπων ἅμα αὐτὸν εἰς ὑπακοήν. Τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Γερμανοῦ ταύτην, ἣν ἔχομεν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν καὶ ἐν πρωτοτύπῳ, ἐδημοσίευσεν ὁ Παπούλας (ὡς ἀνωτέρω σ. 204 - 205) ἀναγνώσας ἐσφαλμένως τὸν χρόνον 1816 ἐνφ' εἶναι 1818 τὸ αὐτὸ δηλ. ἐξέλαβεν ὡς αὐτός.

Ἐπίσης σώζεται καὶ τὸ αὐτόγραφον σχέδιον τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Ἀκώδων πρὸς τὸν Γερμανόν, γεγραμμένον ἐπὶ τοῦ ἀγράφου μέρους τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Γερμανοῦ, τὸ περιέχον καὶ τὴν πρὸς τὸν Δανιὴλ ἐπιγραφὴν ταύτης. Ὁ Δανιὴλ περιγράφει τὴν δυστυχίαν τῆς Ἐπαρχίας του καὶ τὴν ἀδυναμίαν του, ὅπως ἀποτίσῃ τὰς ὀφειλάς του, ὡς καὶ τὰς τοῦ προκατόχου του, παρακαλεῖ δὲ τὸν Γερμανόν, ὅπως μεσολαβήσῃ παρὰ τῷ Παναγιωτάτῳ καὶ μὴ παρεξηγηθῇ ὅτι παρακούει, ἢ ἀμελεῖ. Μήπως πάντα ταῦτα ἐγέννησαν τὴν περὶ Ἐξαρχίας τοῦ Γερμανοῦ γνώμην;

⁽⁸⁶⁾ Ὅσα Παπούλα (ὡς ἀνωτέρω σ. 202). Ποιοῦμενος λόγον ὁ Παπούλας περὶ τοῦ ἀφοριστικοῦ τούτου, ἐκλαμβάνει τὸν μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Γερμανοῦ, ὡς Συνοδικοῦ, συνήθη διὰ στιγμῶν σταυρόν, ὡς ὑποκρύπτοντα συμβολικὴν τινὰ ἔννοιαν. Καὶ τὸ γράμμα τοῦτο ἀποστέλλεται πρὸς τὸν Ἀκώδων.

⁽⁸⁷⁾ Ὁ Κύριλλος ὑπέθεσε Πατριάρχης ἀπὸ τῆς 4 Μαρτίου 1813 μέχρι τῆς 13 Δεκεμβρίου τοῦ 1818. Θεωρεῖται ἀνὴρ φιλόμουσος καὶ προστάτης τῶν γραμμάτων.

ερίου 1815⁽⁸⁸⁾. Διὰ τοῦ γράμματος τούτου προτρέπονται αἱ διάφοροι ἐπαρχίαι εἰς ἀποστολὴν ἐράνων καὶ καταλλήλων προσώπων, πρὸς ἐκμάθησιν τῆς νέας μεθόδου. Μεταξὺ τῶν ὑπογραφῶν τῶν 16 Συνοδικῶν, φέρεται καὶ ἡ τοῦ Γερμανοῦ.

δ) Γράμμα τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου, ἀπολυθὲν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1816 πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Λεξικοῦ Κιθωτοῦ, ἀποσταλὲν δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις Μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν (Πετράκη), ἐν ᾧ, ἐπίσης, μεταξὺ τῶν Συνοδικῶν καὶ ὁ Γερμανός.

Καὶ τούτου ἔχομεν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἐπίσημον ἀντίτυπον.

ε) Γράμμα τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου, ἀναφερόμενον εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ θρόνου Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτῆς εἰς Μητρόπολιν, γενομένην κατὰ τὸν Μάιον τοῦ 1817.

Εἰς τοῦτο, οὕτως περιληψίμῳ ἔχομεν ὑπ' ὄψιν, ὁ Γερμανός συνυπογράφει μετὰ τῶν λοιπῶν Συνοδικῶν, ἔχων καὶ τὰς γνώμας, τοῦ Ἁγίου Νικαίας κύρ Ἰωαννικίου, τοῦ Ἁγίου Προύσης κύρ Ἰωαννικίου, τοῦ Ἁγίου Δράμας κύρ Παρθενίου καὶ τοῦ Ἁγίου Μεθύμνης κύρ Παναρέτου⁽⁸⁹⁾.

Ὅς εἶναι ἐπόμενον, τὰ ἐγγράφα τοῦ Γερμανοῦ τοῦ 1818-1819 ἔτους, ἀποστέλλονται ἐκ Πατρῶν πλέον ἐπίσης καὶ εἰς τὰ τότε σιγγίλια δὲν εὐρίσκομεν αὐτὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ τῶν Συνοδικῶν⁽⁹⁰⁾.

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Γερμανοῦ εἰς τὰς Πάτρας, τελευτῶντος τοῦ ἔτους 1817, ἢ ἀρχομένου τοῦ 1818, ὑπῆρξε θριαμβευτικὴ. Ὅς ἀναγράφεται δέ, ἐπὶ τῇ βάσει πληροφοριῶν αὐτοπτῶν, σύμπασα ἡ πόλις κατήλθε πρὸς τὴν θάλασσαν εἰς ὑποδοχὴν του. Αἱ μητέρες εἶχον

τὴν 14 Δεκεμβρίου 1818 παρητήθη καὶ τὴν 19 Ἰανουαρίου 1819 ἐπανῆλθε τὸ τρίτον ὁ Γρηγόριος Β' (Γεδεών Πατριαρ. Πίνακες, ὡς ἀνωτέρω σ. 683 - 684).

⁽⁸⁸⁾ Περὶ τοῦ γράμματος τούτου ὅρα καὶ εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐρμῆς Λόγιος» Βιέννης, τοῦ 1816 (σ. 10 - 11). Τὸν «Ἐλληνικὸν Τηλέγραφον» Βιέννης (1816 ἀριθ. 3 - 4), ὅπου φαίνεται δημοσιευθὲν τὸ γράμμα τοῦτο, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἴδωμεν.

⁽⁸⁹⁾ Παρνασός (ὡς ἀνωτέρω τόμ. Α' σ. 543).

⁽⁹⁰⁾ Οὕτως ἔχομεν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν :

α) Ἐνταλτήριον τοῦ Γερμανοῦ ἄνευ τόπου ἐκδόσεως, φέρον χρονολογίαν 13 Δεκεμβρίου 1818 (Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τεῦχος Β' Ἀθῆναι 1894 σ. 3 - 4). Κατὰ τὸ δοθὲν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Γ. Λαμπάκη ἀντίγραφον, ἔχει χρονολογίαν 8 Σεπτεμβρίου 1818.

β) Ἐπιστολὴν ἰδιωτικῆς ὁδῶς φύσεως τοῦ Γερμανοῦ ἐκ Πατρῶν, φέρουσαν χρονο-

φέρει μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὰ νήπια ἔτι, ὅπως τὰ εὐλογήσῃ. Χρυσοστόλιστοι δὲ Ἴπποι ἀπεστάλησαν παρὰ τῶν μεγιστάνων Τούρκων, ἐνῶ ἀλλοκαγμοὶ χαρᾶς ἀντήχουν πανταχοῦ τῆς πόλεως⁽⁹¹⁾.

Γ'

Ὁ Γερμανὸς Φιλικός.

Ἡ κρίσις ἐθνικῆ δρᾶσις τοῦ Γερμανοῦ ἀρχεται, ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς του ταύτης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ δὴ ἀπὸ τῆς ἀναμίζεως του εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας.

Εἰς ταύτην ἐμυήθη ὑπὸ τοῦ Ἄντωνίου Πελοπίδα⁽⁹²⁾, ἡ δὲ μύησις του σχετίζεται πρὸς ἄξιον λόγου καὶ πολὺ χαρακτηριστικὸν ἐπεισόδιον.

Μέχρι τῆς ἀφίξεως τῷ Πελοπίδα εἰς Πάτρας, ὁ Γερμανὸς φαίνεται, ὅτι ἠγνῶει τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, εἶχεν ὅμως ἀντιληφθῆ, ὅτι μυστικῶς κατὰ διενεργεῖται, διότι, ὡς δέχοντα, ἐπιστολὴ τις τοῦ Α. Μαυροκορδάτου ἐκ Πίζης, περιεῖχεν ὑπαινιγμούς τινας, οἵτινες ἐδύθησαν αὐτὸν εἰς σκέψεις.

Ὁ Πελοπίδας, ἀφικόμενος εἰς Πάτρας ἀπέφυγε νὰ μυήσῃ, ἐκ τῶν πρώτων τοῦλάχιστον, τὸν Γερμανὸν καὶ τοὺς προὔχοντας τοῦ τόπου. προέδῃ δὲ εἰς τὴν μύησιν τοῦ Ἀνδρέου Καλαμογῶδάρτη, ἀνδρὸς εὐ-

λογίαν 1 Ἰουλίου 1819 (Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σ. 203). Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Α. Βερροιοπούλου ὁ ἐν αὐτῇ μνημονεύμενος Σταμάτης εἶναι ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γερμανοῦ· καὶ

γ) Σιγίλλιον τοῦ 1819, ἐν ἐπισήμῳ ἀντιτύπῳ, φέρει τὰς ὑπογραφὰς τοῦ Γρηγορίου καὶ 19 Συνοδικῶν, δι' οὗ ἡ ἐκκλησία ὑποστηρίζει τὸ μέτρον τῆς Πύλης, ἐναντίον τῆς «ἐπιμίζεως» τῶν ρεαγιάδων μετὰ τῶν φράγκων καὶ τῶν εἰς ἐτέρας Αὔλας ὑποκειμένων καὶ ἰδίως ἐναντίον τῶν εἰσερχομένων εἰς τὰς ἐν Γαλατῇ «λοσταριάς» (πανδοχεῖα δηλ. ὡς ἐρμηνεύει εἰς τὸ λεξικόν του ὁ Σκ. Βυζάντιος), «ἐνθα εἶναι προδήλως ἡ πηγὴ πάσης διαφθορᾶς ἡθῶν». Ὅμιλεῖ δὲ τὸ σιγίλλιον τοῦτο ἐν γένει καὶ κατὰ παντός τυγχροῦ παιγνιδίου. Ἡ ποινὴ κατὰ τῶν οὕτω παρεκτρεπομένων ἦτο ἡ τῶν...κατέργα ν. Εὐνόητον εἶναι, ὅτι ἡ Πύλη δι' ἄλλους λόγους καὶ ὅχι πρὸς ἠθικοποίησιν τῶν δούλων τῆς προέδῃ εἰς τοιαῦτα μέτρα.

(91) Ὅρα Γούδα (ὡς ἀνωτέρω σ. 102).

(92) Ὁ Πελοπίδας κατήγετο ἐκ Στεμνίτισης, ἦτο υἱὸς τοῦ Βασιλείου Πρωτοπαπᾶ, ἐμαθῆτευσεν δὲ ἐν Δημητσάνῃ. Ἦτο νοήμων ἀνὴρ καὶ εὐγλωττος. Ἀντιτασσόμενος κατὰ τῶν προεστώτων, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, πρὸς τελειοτέραν μόρφωσιν καὶ πρὸς ἐμπορίαν. Ἐκεῖ δὲ ἐμυήθη τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας (ὅρα Φραντζῆ ὡς ἀνωτέρω τόμ. Δ' σ. 92-93). Ἐπίσης Γορτυνίαν Κανδηλώρου (σ. 224). Ὁ Φωτάκος εἰς τοὺς Βίους τῶν Πελοποννησίων (ὡς ἀνωτέρω σ. 136) κάμνει μνεῖαν τῶν

φυοῦς, δραστηρίου, καὶ πολεμίου τῶν προὔχοντων. Ἡ κατήχησις του προέβαινε ὁμαλῶς· μόλις ὅμως ἐφθασαν εἰς τὰ τοῦ Μεγάλου Ὄρκου, ὁ Καλαμογῶδάρτης ἠρνήθη νὰ ὁμώσῃ. Ὁ Πελοπίδας τότε ἐταράχθη πολὺ, ὑπολογίσας δὲ τὰς συνεπεῖς, ἂν τυχὸν γνωσθῆ ἢ ἀποστολῆ του, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν Γερμανόν, ἀφ' ἑνὸς μὲν, ὅπως διὰ τῆς ἐπιρροῆς, ἦν ἐξήσκει οὗτος ἐπὶ τοῦ Καλαμογῶδάρτη, ἀποτραπῆ πᾶς κίνδυνος, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅπως λάβῃ παρ' αὐτοῦ ὁδηγίαν, περὶ τῆς πορείας, ἣν ὄφειλε ν' ἀκολουθήσῃ εἰς τε τὰς Πάτρας καὶ τὴν Πελοπόννησον ἐν γένει, βαιδαίος ὢν, ὅτι, καὶ ἂν ἀρνηθῆ ὁ Γερμανὸς νὰ ταχθῆ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑταίρων, οὐδὲν ἔχει νὰ φοδηθῆ παρ' αὐτοῦ διὰ τὴν Ἑταιρείαν.

Ὁ Γερμανὸς ὅμως ἀπεδέχθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν πρότασιν τοῦ Πελοπίδα καὶ ἐμυήθη, ἦτο δ' ἐξόχως συγκινητικὴ ἡ μύησις τοῦ Γερμανοῦ, περὶ ἧς σφίζονται καὶ λεπτομέρειαι⁽⁹³⁾.

Ἄλλ' ὁ Γερμανὸς εἰς ὅ,τι ἀνεμινύετο ἀφωσιούτο ὀλοφύχως· διὰ τοῦτο, εὐθὺς ὡς ἐξωμαλύνθησαν τὰ τοῦ Καλαμογῶδάρτη, συνέστησε τὸν Πελοπίδαν εἰς τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην καὶ Ἀνδρέαν Λόντον, μυηθέντας παρ' αὐτοῦ· κατόπιν ἐμύησε προσωπικῶς τὸν Χαριουπόλεως Βησσαρίωνα, τὸν Κερνίτζης Προκόπιον, καὶ ἄλλους κληρικοὺς καὶ ὀπλαρχηγούς, ἐν οἷς τοὺς Κουμανιώτας, καθὼς καὶ τινας τῆς Ρούμελης.

Λαθῶν οὕτω τὴν πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τοῖς Φιλικοῖς τῆς Πελοποννήσου ὁ Γερμανός, δύο τινὰ κυρίως μελετᾷ:

μεγάλων ὑπηρεσιῶν τοῦ Πελοπίδα, ἀναφέρων καὶ τὴν μεγάλην ἐνδειαν, εἰς ἣν κατέλιπε τὴν οἰκογένειάν του ἀποθνήσκων.

(93) Ὁ Τρικούπης (Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Σπουρ. Τρικούπη, ἐκδ. Β' τόμ. Α'. (Λονδίνον 1880 σ. 315-316) σημειοῖ, ὅτι ὁ Πελοπίδας ἀφίκετο εἰς Πελοπόννησον τῷ 1818, ἀναγράφων καὶ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα. Ἐπίσης ὅρα Γούδαν (ὡς ἀνωτέρω σ. 103-105). Ὁ Φραντζῆς (ὡς ἀνωτέρω σ. 92-93) ἀνακριδῶς καθορίζει, ὡς χρόνον τῆς μύησεως τοῦ Γερμανοῦ τὸ ἔτος 1817, προσθεῖται ὅμως τὰς ἐξῆς πολυτίμους πληροφορίας, ὅτι ὁ Πελοπίδας ζητήσας ἰδιαίτερον συνέντευξιν παρὰ τοῦ Γερμανοῦ, ἐκλείσθη μετ' αὐτοῦ εἰς ἐν δωμάτιον, ὅπου ὁ Πελοπίδας κατήρξατο τοῦ λόγου κατὰ τὸ τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ πρὸς τὴν Θεοτόκον: «Γραικῶν παραστάτης ἀπεστάλην πρὸς σὲ τὸν Ποιμένα τῶν Πατρῶν, κομίζων εὐαγγέλια· μὴ με φοβοῦ σφοδρῶτα, τὸν μᾶλλον σὲ φοδοῦμενον· μὴ εὐλαθεῖ με Δέσποτα τὸν σὲ σεπτῶς εὐλαδοῦμενον». Ὅρα ἐπίσης Αἰνιᾶνος (ὡς ἀνωτέρω σ. 7-8). Φιλήμονος Προλεγόμενα (ὡς ἀνωτέρω σ. ε'). Κανδηλώρου Γορτυνία σ. 225 καὶ Δημητσάνα σ. 92. Φιλήμονος Φιλ. Ἑταιρεία, ὡς ἀνωτέρω σ. 206).

α) Τὴν κανονικωτέραν καὶ εὐμέθοδον λειτουργίαν τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἑταιρείας ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ

β) Τὸν καθορισμὸν τῆς θέσεως τῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ μέλλοντος Ἀγῶνος, πρὸς τὸν Ἀλῆ Πασᾶν τῆς Ἡπείρου⁽⁹⁴⁾.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ διευθέτησις τῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας συνδέεται πρὸς τὰ κατόπιν γεγονότα, θὰ ἀναγράψωμεν προηγουμένως τινὰ διὰ τὰ διατρέξαντα μεταξὺ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ τοῦ Γερμανοῦ, συνεργασθέντος πρὸς τοῦτο μετὰ τοῦ Ἰωάννου Παπαρρηγοπούλου καὶ Ἰωάννου Βλασσοπούλου, δύο μεγάλων παραγόντων τοῦ Ἀγῶνος⁽⁹⁵⁾.

Ὁ Ἀλῆς εἶχεν, ὡς γνωστὸν, κατορθώσειν νὰ μάθῃ τὴν ὑπαρξίν τῆς μυστικῆς Ἑταιρείας. Εὐθὺς δ' ἐσκέφθη, πονηρότατα ὡς πάντοτε, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ παρορμήσῃ διαφόρους καπετανέους εἰς φανεράν πλέον ἔναρξιν ἐχθροπραξιῶν κατὰ τῶν Τούρκων, ὑποστηρίζων αὐτοὺς ὅπως δὴποτε καὶ πολλὰ ὑποσχόμενος, ὅπως φέρῃ οὕτως ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ καταδίωξιν τῆς Πύλης, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ καταδώσῃ τὰ ὀνόματα τῶν καπετανέων τούτων εἰς τὴν Πύλην, προδίδων συγχρόνως καὶ τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, ὅπως τύχῃ οὕτω, ὡς ἤλπιζε, συγγνώμης παρὰ τοῦ Σουλτάνου.

Ὁ Γερμανὸς λοιπὸν, συσκεφθεὶς μετὰ τοῦ Βλασσοπούλου καὶ Παπαρρηγοπούλου, ἀφοῦ κατέστησε πρῶτον προσεκτικούς τοὺς καπετανέους, μήπως πέσωσιν εἰς τὴν πλεκτάνην ταύτην, ἐλθόντος μάλιστα τοῦ Ὀδυσσεως Ἀνδρούτσου καὶ εἰς Πάτρας πρὸς τοῦτο, κατόπιν ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ἀλῆ τὸν Παπαρρηγόπουλον (γνωστὸν αὐτῷ καὶ ἐξ ἄλλων ἐπισκέψεών τον), ὅστις καὶ μετέβη πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του

⁽⁹⁴⁾ Ὅρα διὰ τὰ ἀνωτέρω Προλεγόμενα Φιλῆμονος (ὡς ἀνωτέρω σ. 5'). Αἰνιᾶνος (ὡς ἀνωτέρω σ. 8). Γούδα (ὡς ἀνωτέρω σ. 105).

⁽⁹⁵⁾ Ὁ Ἰωάννης Ν. Βλασσοπούλου ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ κατὰ τὸ ἔτος 1741 καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὰ στρωτικὰ ἐν Μόσχᾳ. Πρὸ τοῦ Ἀγῶνος καὶ κατ' αὐτὸν ἔδρασεν εὐθικώτατα, Γεν. Πρόξενος ὢν τῆς Ρωσσίας ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐδραῶν ἐν Πάτραις. Ὁ δὲ Ἰωάννης Κ. Παπαρρηγόπουλος κατήγετο ἐκ Νάξου καὶ ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1780. Ἐσοῦδας ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ κατόπιν ἐν Μόσχᾳ τὴν Ἰατρικὴν. Μετὰ ταῦτα διωρίσθη διερμηνεὺς κατ' ἀρχάς τοῦ Γεν. Πρόξενου Μιντζάκη καὶ εἶτα τοῦ Βλασσοπούλου μετὰ τινὰ ἔτη προήχθη καὶ εἰς Γεν. Πρόξενον Ρωσσίας. Ἀμφότεροι εἰργάσθησαν πατριωτικώτατα. Ὁ Βλασσοπούλου ἀπέθανεν ἐν Ναυπλίῳ κατὰ τὸ ἔτος 1837, ὁ δὲ Παπαρρηγόπουλος ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1874. Περὶ αὐτῶν ὄρα ἰκανὰ εἰς τοὺς Βίους τοῦ Γούδα (ὡς ἀνωτέρω τόμ. Ε' σ. 181 καὶ ἐξῆς καὶ 203 καὶ ἐξῆς). Ὅρα ἐπίσης τινὰ καὶ εἰς Προλεγόμενα Φιλῆμονος (ὡς ἀνωτέρω σ. ι - ια'). Θωμοπούλου Πάτρας (ὡς ἀνωτέρω σ. 462 - 464).

εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Ρωσσίαν. Ὅπως τὸν πείσῃ νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Σουλτάνου ἀγῶνα, ὑποδεικνύων τὸ ἐφικτὸν τῆς ὑποστηρίξεώς του παρὰ τῆς Ρωσσίας, καὶ δεχόμενος, μετὰ τινὰς δῆθεν ἐνδοιασμούς, τὴν διεξαγωγὴν τῶν σχετικῶν διαπραγματεύσεων.

Εὐνόητον δὲ εἶναι τὸ εὐστοχον τῆς τοιαύτης ἐνεργείας. δημιουργούσης, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν καταστροφὴν τοῦ πάντοτε ἐπικινδύνου Ἀλῆ, καὶ ἀφ' ἑτέρου φερούσης σπουδαιότατον ἀντιπερισπασμὸν τῶν Τουρκικῶν δυνάμεων κατὰ τὴν ὁπωσδήποτε μὴ ἀπέχουσαν πολὺ ἔναρξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος.

Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἐπέτυχε πληρέστατα, ὁ δὲ Παπαρρηγόπουλος ἀναχωρήσας, ἔγραψεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐκ Ρωσσίας πρὸς τὸν Ἀλῆ, ὅτι ἡ ὑπόθεσις του εἰσῆλθεν εἰς σοβαρὰν καὶ λίαν εὐνοϊκὴν δι' αὐτὸν ὁδόν, τὴν εἰδησιν δὲ ταύτην ἐδέχθη ὁ Ἀλῆς δι' ἐνθουσιωδῶν ἐκδηλώσεων⁽⁹⁶⁾.

*
*
*

Εἰς τὸν διακανονισμὸν δὲ τῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἐν Πελοποννήσῳ προέβη ὁ Γερμανὸς διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους:

Ἐκ τῶν ἀνωμαλιῶν, αἵτινες παρατηρήθησαν κατὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς Ἑταιρείας, σοβαρώτεραι ἐθεωρήθησαν.

α') Ἡ ἐπιφοβὸς σύγκρουσις τῆς ἀπ' αἰῶνων δημιουργηθείσης κοινωνικῆς καταστάσεως, πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς μυστικῆς Ἀρχῆς ἀπορρέουσαν ὑπεροχὴν, καὶ β') ἡ ἐκ τῆς χαλαρώσεως τῆς ἰσχύος τοῦ κεντρικοῦ ὀργανισμοῦ εἰς τὰ μὴ κέντρα, προκύπτουσα ἀπειθαρχία, δυσπιστία καὶ οἰκονομικὴ ἀταξία.

⁽⁹⁶⁾ Ἰκανὰ σχετικὰ ὄρα εἰς Προλεγόμενα Φιλῆμονος (ὡς ἀνωτέρω, σ. 5' καὶ ι'-ιζ'). Ἀπομνημονεύματα Γερμανοῦ ἐκδ. Παπούλα (ὡς ἀνωτέρω σ. 19 - 20). Φραντζῆ (ὡς ἀνωτέρω, τόμ. Α' σ. 50, 56 καὶ ἐξ.), ὅπου καὶ τινὰ περὶ τῶν διαφορῶν μεταβάσεων τοῦ Παπαρρηγοπούλου παρὰ τῷ Ἀλῆ. Αἰνιᾶνος (ὡς ἀνωτέρω σ. 9), Γούδα (ὡς ἀνωτέρω, τόμ. Α' σ. 105 - 107, τόμος Ε' σ. 190, 195 - 106, 211 - 215). Ἱστορία Ἐπαναστάσεως Φιλῆμονος (ὡς ἀνωτέρω σ. 192, σημ. τῆς σελ. 43). Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως: Τρικούπη (ὡς ἀνωτέρω τόμ. Α' σελ. 14 - 16). Γορτυνία Κανδηλώρου (ὡς ἀνωτέρω σ. 227). Δημητσάνα Κανδηλώρου (ὡς ἀνωτέρω σ. 22). Ἀραβαντινοῦ Ἀλῆ Πασᾶς (ὡς ἀνωτέρω σ. 285 - 287). Εὐαγγελίδου Ἀλῆς (ὡς ἀνωτέρω σ. 684 - 685). Μ. Οἰκονομίου Ἱστορία Παλιγγενεσίας (ὡς ἀνωτέρω σ. 52 - 67). Κανδηλώρου Γρηγόριος Ε' (ὡς ἀνωτέρω σ. 182).

Διὰ τοῦτο οἱ σημαντικώτεροι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Φιλικῶν, προεξάρχοντος τοῦ Γερμανοῦ, εἰς ὃν ἀποδίδεται καὶ ἡ σύνταξις τοῦ σχετικοῦ ὑπομνήματος, εἰς τὸ ὅποιον πρῶτος φέρεται οὗτος ὑπογεγραμμένος, ἀπηύθυναν τοῦτο πρὸς τὴν Ἀρχὴν, ἐπιγραφόμενον: «Στοχασμοὶ τῶν Πελοποννησίων περὶ καλοῦ συστήματος». Ἐν ἑπτὰ δὲ κεφαλαίοις δι' αὐτοῦ ἐξηγεῖτο: νὰ διορισθῇ ὑπὸ τῆς Ἀρχῆς Ἐφορεία ἐν Πελοποννήσῳ, ἣτις νὰ συνεννοῖται ἀπ' εὐθείας μετ' αὐτῆς, ὀδηγοῦμένη, ὀδηγοῦσα καὶ ἐπαγρυπνοῦσα εἰς πᾶσαν παρεκτροπὴν ἢ κατάχρησιν, διατασσομένων τῶν κατὰ τόπους Φιλικῶν, ὅπως ὑπακούωσιν εἰς αὐτήν. Νὰ ἰδρυθῇ ταμεῖον ἐν Πελοποννήσῳ, συγκεντροῦν τὰς εἰσφορὰς τῶν Πελοποννησίων, διατιθεμένων τῶν ποσῶν τούτων τῇ ἀδείᾳ τῆς Ἐφορείας. Νὰ ὀρισθῶσιν εἰδικοί διαχειρισταί. Ἡ ἀπαιτούμενη τακτικὴ εἰσφορὰ νὰ καθορίζηται εἰς ἰδιαίτερα γράμματα τῆς Ἀρχῆς πρὸς τοὺς εἰσφέροντας. Οἱ Ἐταῖροι τῶν πέριξ νήσων καὶ ἰδίως τῶν Ἰονίων νὰ καταθέτωσι τὰς εἰσφορὰς των εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Πελοποννήσου. Νὰ τιμωρῆται δι' ἀποβολῆς ὁ μὴ ὑπακούων εἰς τὰς ὀδηγίας τῆς Ἐφορείας καὶ τέλος νὰ ὀρισθῇ τις ἐν Ὑδρᾷ, πρὸς ὃν νὰ διευθύνωνται τὰ γράμματα τῆς Ἀρχῆς.

Τὸ Ὑπόμνημα ἐστάλη διὰ τοῦ Ἰωάννου Παπαρρηγοπούλου εἰδικῶς ἀποσταλέντος πρὸς τοῦτο ἀνετέθη δὲ αὐτῷ, καὶ ἡ μυστικὴ ἐντολή, ὅπως ἐξετάσῃ ἐπισταμένως καὶ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῆς Ἀρχῆς, καὶ τὴν σοβαρότητα τῆς τοσαύτης ἐπαγγελίας ἐχούσης Ἐταιρείας.

Βεβαίως μεγάλη προνοητικότης ὤθει τὸν Γερμανὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν εἰς τοῦτο, βλέποντας, ὅτι ἀναποφεύκτως θὰ ἔφερον ἡ Ἐταιρεία τὸ Γένος εἰς ἐξέγερσιν καὶ ὅτι ὤφειλον, οἱ ἐν Πελοποννήσῳ ἰδίως, νὰ γνωρίζωσιν ἐπακριδῶς πῶς ἔχουσι τὰ πράγματα, μήπως ζητοῦντες ἐλευθερίαν, εὑρωσι καὶ πάλιν τὸν ὄλεθρον.

Ὁ Παπαρρηγόπουλος ἔφθασε πρῶτον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐπισκεφθεὶς τὸν Πατριάρχην ἐπέδωκεν αὐτῷ ἐπιστολὴν τοῦ Γερμανοῦ· κατόπιν ἀνεχώρησεν εἰς Ῥωσίαν πρὸς συνάντησιν τοῦ Καποδιστρίου καὶ τοῦ Ἀλ. Ὑψηλάντου.

Ὁ Παπαρρηγόπουλος κατάρθρωσεν ὄντως νὰ μάθῃ τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατάστασιν, ἀλλὰ συγχρόνως κατενόησε καὶ τί ἔπρεπε νὰ ἀνακοινώσῃ πρὸς τε τὸν Καποδίστριαν καὶ τὸν Ὑψηλάντην, ὡς

καὶ πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ, ὡς ἐκ τοῦ ἀδυνάτου πλέον τῆς ἀναστολῆς τοῦ κινήματος.

Ὁ Παπαρρηγόπουλος ἐπανῆλθεν εἰς Πελοπόννησον τὸ φθινόπωρον τοῦ 1820, κομίζων τὰ περὶ συστάσεως τῆς Ἐφορείας ἔγγραφα. Ἡ πρῶτον μέλος ἦτο ὁ Γερμανός, τῆς Ἐφορείας διατελούσης ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τοῦ Ἰωάννου Βλασσοπούλου. Ὁ Παπαρρηγόπουλος, πρὸς τοὺς ἄλλους, ἔφερον εἰς τὴν Πελοπόννησον πρῶτος τὴν εἰδησιν τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ὡς Ἀρχηγοῦ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας (Γενικοῦ Πληρεξουσίου Ἐπιτρόπου τῆς Ἀρχῆς).

Ὅταν ἐπανῆλθεν ὁ Παπαρρηγόπουλος εἶχον ἐκδηλωθῆ ἐμφαντικώτερον αἱ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας ἔριδες, αἵτινες δὲν περιεστάλησαν βεβαίως διὰ τοῦ καταρτισμοῦ τῆς Ἐφορείας, ἣτις φυσικὸν ἦτο νὰ γεννήσῃ προσωπικὰς ἔριδας, οὔτε διὰ τῶν πληροφοριῶν καὶ διαδόσεων τοῦ Παπαρρηγοπούλου, περὶ τῆς σοβαρότητος τῆς Ἐταιρείας καὶ τῶν ἀοράτων φίλων, ἀλλὰ κυρίως ἕνεκα τοῦ κοινοῦ κινδύνου, τοῦ ἐπὶ τῇ ἀφίξει εἰς Πελοπόννησον τοῦ Χουρσίτ Πασᾶ⁽⁹⁷⁾.

* *

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εὐρίσκοντο τὰ πράγματα, ὅταν ἔφθασεν εἰς Πελοπόννησον ὁ Ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος, ὁ διάσημος Πα-

(97) Περὶ πάντων τῶν ἀνωτέρω ἦρα Δοκίμιον Φιλικῆς Ἐταιρείας Φιλῆμονος (ὡς ἀνωτέρω σ. 335-350). Προλεγόμενα Φιλῆμονος (ὡς ἀνωτέρω σ. 5' - 17). Ἀπομνημονεύματα Γερμανοῦ (ἐκδ. Παπούλα σ. 18-21). Αἰνιᾶνος (ὡς ἀνωτέρω σ. 8-9). Γούδα (ὡς ἀνωτέρω Α' σ. 107). Γούδα (τόμ. Β' σ. 214-219). Δοκίμιον Ἰστορ. Ἐπαναστάσεως Φιλῆμονος (ὡς ἀνωτέρω τόμ. Α' σ. 129 καὶ 342) ἔνθα καὶ τὸ πρὸς τὴν Ἀρχὴν συστατικὸν γράμμα διὰ τὸν Ι. Παπαρρηγόπουλον, εἰς ὃ πογράφει πρῶτος ὁ Γερμανός. Τρικοῦπη Ἱστορία (ὡς ἀνωτέρω τόμ. Α' σ. 16, 20 22). Οἰκονόμου Ἱστορία Παλιγγενεσίας (ὡς ἀνωτέρω σ. 66-67). Γορτυνία Κανδηλώρου (ὡς ἀνωτέρω σ. 226) τοῦ αὐτοῦ Γρηγόριος Β' (ὡς ἀνωτέρω σ. 180-181, 183-184, 186 καὶ 192).

Τὸ κείμενον τῆς πρὸς τὸν Γερμανὸν περιφήμου ἀπαντήσεως τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου ἦρα εἰς τὸ σύγγραμμα: «Τὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον πρωταθλητὴν τοῦ ἱεροῦ τῶν Ἑλλήνων Ἀγῶνος, τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριον τοῦ Β', καταχθέντα μὲν διορθωθέντα καὶ ὑπομνηματισθέντα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Γ. Γ. Παπαδοπούλου, συλλεγέντα δὲ καὶ ἐκδοθέντα ὑπὸ Γ. Π. Ἀγγελοπούλου, ἰαρχου, (Τόμ. Α' σ. 223-224, Ἀθῆναι 1865).

παφλέσσας, κομίζων οδηγίας και έγγραφα, αλλά κυρίως της επαναστάσεως τῷ πῦρ.

Τότε ὁ Γερμανὸς καὶ οἱ Πρόκριτοι, ὑπολογίσαντες τὰς συνεπείας παρακεκινδυνευμένου καὶ ὄλως προώρου, κατὰ τὴν πεποιθησίν των, κινήματος, συνήλθον εἰς Βοστίτσαν (Αἴγιον), ὅπως συσχεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου.

Ἐτέθησαν δέ, διατυπωθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ, προτάσεις τινές, ὑπὸ τύπον ἐρωτημάτων, πρὸς συζήτησιν καὶ ἀπόφασιν. Ἦτοι:

— Ἄν εἶναι σύμφωνον ὅλον τὸ ἔθνος εἰς τοιοῦτον ἐπιχειρήμα.

— Ἄν εἶναι ἀρμόδιος ὁ καιρὸς.

— Πῶς θὰ διατεθοῦν αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις.

— Ἄν θέλῃ πράγματι συνδράμῃ τὸν Ἄγωνά ἢ Ῥωσσία, καὶ

— Ἄν ὑπάρχῃ προετοιμασία πρὸς πόλεμον, καὶ ἔχῃ ἐξασφαλισθῆ ὁ τρόπος τῆς ἐξοικονομήσεως τῶν μεγάλων δαπανῶν.

Τὸ Συνέδριον ἤρχισε τὴν 26 Ἰανουαρίου 1821, καὶ διήρκεσε μέχρι τῆς 30 ἰδίου, γενομένων 5 συσκέψεων.

Τὴν πρώτην ἡμέραν προσκληθεὶς προσήλθε καὶ ὁ Παπαφλέσσας, ὅπως δώσῃ συμπληρωτικὰς πληροφορίες καὶ ἐπισήμους διαβεβαιώσεις. Περὶ πολλῶν δὲ διεβεβαίωσε χωρὶς νὰ πιστευθῆ.

Οὕτως οἱ τοῦ Συνεδρίου συνεφώνησαν, ὅτι ὁ καιρὸς δὲν εἶναι ἀρμόδιος, τοῦ Π. Πατρῶν Γερμανοῦ ὑποστηρίζαντος τοῦτο καὶ δι' ἐγγράφου ὑπομνήματος ἐξ ἄρθρων ἑνδεκα⁽⁹⁸⁾.

Περὶ τὸν δὲ θεωρήσαντες νὰ λάδωσιν ἀπόφασιν ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐρωτημάτων, ἀπεφάσισαν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ν' ἀποστείλωσιν ἀνθρώπους εἰς Ῥωσσίαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη, ὅπως πληροφορηθῶσι τὰς προθέσεις αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων Δυνάμεων, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ κυρίως νὰ προσπαθήσωσι παντὶ σθένει, ὅπως καθησυχάσωσι τὰς Τουρκικὰς Ἀρχάς, αἵτινες, μεθ' ὄλην τὴν μακαριότητα αὐτῶν, συνεπεία τοῦ καταδοθέντος μυστικοῦ περὶ τῆς Ἐταιρείας, καὶ τῶν κατὰ τόπους ὑπόπτων ἐνδείξεων, ἦσαν οὐ μόνον ἀνήσυχτοι, ἀλλὰ καὶ εἰς μέτρα τινὰ εἶχον προβῆ. Οὕτως εἶχε διαταχθῆ ἢ ἐπισκευῆ καὶ ἐφοδίας τῶν φρουρῶν τῆς Πελοποννήσου καί, διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Χουρσίτ,

⁽⁹⁸⁾ Ὅρα καὶ «Δίπυλον» (δημοσίευμα συντασσόμενον ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Δ. Γρ. Καμπούρογλου τῆ ἀπόφασί τοῦ «Συλλόγου τῶν Φίλων τῆς Ἱστορίας» — φύλλον Α' 1 Δεκεμβρίου 1910 σ. 1).

ἢ ἐξακρίδωσις τῶν διαδιδομένων καὶ ἢ αὐστηρὰ τιμωρία τῶν τυχόν ἐνόχων.

Διενήργησαν δὲ οἱ τοῦ συνεδρίου καὶ προχείρους συνεισφορὰς καὶ καθώρισαν, ὅτι, ἂν μεθ' ὅλα ταῦτα, ὁ Ἄγων ἐπισπευσθῆ, τότε ἢ ἐναρξίς αὐτοῦ νὰ γίνῃ ἀπὸ κοινοῦ τὴν 25 Μαρτίου⁽⁹⁹⁾.

Διὰ τὴν παραπλάνησιν ὅμως τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν, ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς μυσσεως τῶν εἶχον ἐργασθῆ οἱ περὶ τὸν Γερμανόν.

Κυρίως δέ, προβλέποντες τὴν κατὰ τοῦ Ἄγωνος Ἀγγλικὴν ἀντίδρασιν, εἶχον καταστήσει τοὺς Ἄγγλους ὑπόπτους εἰς τοὺς Τούρκους. ὡς φίλους τοῦ Ἀλῆ, ἐπωφελήθησαν δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τῶν γενομένων, χάριν τοῦ θαλασσίου χάρτου, καταμετρήσεων τοῦ βυθοῦ τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου, καταστήσαντες πρὸς τούτοις γνωστὰς καὶ τὰς συνεννοήσεις τῶν ἐν Πάτραις Ἀγγλικῶν Προξενικῶν Ἀρχῶν πρὸς διαφόρους Καπετανέους, εἰς Ἀγγλικὴν διατελέσαντας ἄλλοτε ὑπηρεσίαν⁽¹⁰⁰⁾.

*
* *

Ἄλλ' ἢ ὁὗς τοῦ Παπαφλέσσα εἶχε πλέον μεταδώσῃ τὸ πῦρ. Οἱ σκεπτικαὶ ἐπάτουν ἐπὶ ἐδάφους σειομένου ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πρὸς ἀπελευθέρωσιν ὄργασμοῦ.

Οἱ ὑπὸ τόσους ἐνδοικαστικοὺς ὄρους ὑποδειχθεῖσα 25 Μαρτίου, ἤρχισε νὰ θεωρῆται ὡς βεβαία καὶ καθωρισμένη ἡμέρα γενικῆς ἐξεγέρσεως τοῦ Γένους, τόσον, ὥστε νὰ εὐρίσκη ἢ Ἱστορία δίκαιον τὸν κατόπιν ἐπίσημον καθορισμόν τῆς καὶ ν' ἀναγράφη εἰς τὰς δέλτους τῆς τὴν Ἀγίαν Δαύραν ὡς τόπον ὅχι μόνον συσκέψεως, ὡς εἶναι ἱστορικῶς βέβαιον, ἀλλὰ καὶ πρώτης ἐκρήξεως τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας Ἀγῶνος.

⁽⁹⁹⁾ Περὶ τούτων, ὄρα Φιλῆμονος Φιλ. Ἐταιρεία (ὡς ἀνωτέρω σ. 354 - 363). Ἀπομν. Γερμανοῦ (ἐκδ. Παπούλα σ. 23 - 25). Αἰνιάνος (σ. 9 - 10). Γούδα (σ. 110 - 111). Ἰστ. Φραντζῆ (σ. 91 - 109) λεπτομερῶς. Καρόλου Μεδελσῶνος Βαρθόλδη Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος μεταφρ. Α. Βλάχου Ἀθήναι 1873 (σ. 255). Βίον Παπαφλέσα συγγραφέντα μὲν ὑπὸ Φωτάκου, ἐκδοθέντα δὲ ὑπὸ Σ. Καλακωνδῆ, ἐν Ἀθήναις 1868 (σ. 16 καὶ ἐξῆς).

⁽¹⁰⁰⁾ Ὅρα Προλεγόμενα Φιλῆμονος (ὡς ἀνωτέρω σ. 17' - κα') Γούδα Α' (ὡς ἀνωτέρω σ. 107 - 109).

Εἶχον ἀραγε δίκαιον οἱ ἐνδοιάζοντες; Ἡ ἐξέτασις τοῦ θέματος τούτου, ξένου τῆς παρουσίας μελέτης, ὑποχωρεῖ καὶ κατ'οὐσίαν, ὅπως ὑπεχώρησε καὶ τότε πᾶσα συμβουλὴ, πρὸ τοῦ ἀναποφεύκτου τῆς συγκρούσεως, δημιουργηθέντος ἀπὸ διάφορα μεμονωμένα γεγονότα. Οὕτω, πλὴν τῶν ἀποκαλύψεων τῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, τῆς συλλήψεως καὶ τιμωρίας Φιλικῶν, ἡ ἔλευσις π. χ. εἰς Πάτρας τοῦ Ὀδυσσεῦς Ἀνδρίτσου, ἡ ἀπολύτρωσις ἐν Πάτραις προὔχοντος τῆς Στερεᾶς, καὶ ἄλλα, εἶχον ἐξαναγκάσῃ τοὺς Τούρκους νὰ λάβωσι σύντονα μέτρα, τὰ ὅποια μόνον ν' ἀναβάλῃ κατώρθωσεν ἡ εὐθαρσῆς εὐγλωττία τοῦ Ἀνδρέου Λόντου.

Οἱ Τούρκοι ἐνόησαντες πλέον (καὶ ἦτο ὁμολογουμένως καιρὸς) ὅτι ἐπίκεινται σοβαρὰ γεγονότα, προσκαλοῦσι, διὰ πρώτην των ἐνέργειαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεών των, τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς Προὔχοντας τῆς Πελοποννήσου εἰς Τριπολιτσάν, ὅπως δώσωσι δῆθεν ἐξηγήσεις περὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ἐκεῖ κρατοῦσι, ρίπτοντες εἰς ἀπανθρωποτάτην εἰρκτὴν ἀναμιξ πάντας τοὺς ὑπακούσαντας⁽¹⁰¹⁾.

Ὁ Γερμανὸς κατώρθωσε νὰ μὴ μεταβῇ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, χωρὶς νὰ φανῇ, ὅτι δὲν ὑπήκουσε· ἰδοὺ δὲ πῶς ἐτεχνουργήθη τὸ πρᾶγμα.

Γράφουσι γράμματα, ὡς προερχόμενα δῆθεν παρὰ Τούρκου φίλου των, τὰ παραδίδουσι δὲ εἰς χεῖρας χωρικοῦ ὁδηγηθέντος νὰ τοῖς τὰ ἐγχειρίσῃ καθ' ὁδὸν κατ' ἐντολὴν δῆθεν τοῦ Τούρκου. Τούτου γενομένου, σταματῶσι, προφασιζόμενοι πρὸς τὸν συνοδεύοντα αὐτοὺς ταχυδρόμον τοῦ Καϊμακάμη, ὅτι οἱ διὰ τῶν γραμμάτων ἀγγελόμενοι κίνδυνοι τοὺς ἀναγκάζουσι νὰ μὴ προχωρήσωσι περαιτέρω. Μετὰ ταῦτα ἐπιστρέφουσιν εἰς Καλάβρυτα καὶ συσκεφθέντες εἰς τὴν Μονὴν τῆς Λαύρας, περὶ τῆς ἐπιχειμένης πλέον ἐξεγέρσεως καὶ ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς προσωπικῆς των ἀσφαλείας, συντάσσουσι διαμαρτυρήσιν πρὸς τὰς ἐν Τριπόλει Τουρκικὰς Ἀρχάς, διὰ τὰ ἐναντίον τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Προκρίτων ἄδικα δῆθεν μέτρα.

Κατόπιν τούτων ὁ Γερμανὸς κατέφυγεν εἰς Νεζερά μετὰ τοῦ Κερνίτζης καὶ τοῦ Ἀνδρέου Ζαῦμη⁽¹⁰²⁾.

(101) Ὅρα πλὴν ἄλλων καὶ τὸ προμνημονευθὲν ἦδη ἔργον περὶ τῶν Ἀρχιερέων ἐν Τριπόλει τοῦ Ζαφειροπούλου.

(102) Πλὴν ἄλλων ἐγράφη, ὅτι ἱεραργήσας εἰς τὴν Λαύραν ὁ Γερμανός, πύχθη ὑπὲρ τῆς κατεουδύσεως τοῦ Ἀγῶνος, καὶ ἀπήλλαξε τοὺς πολεμιστὰς τῆς πρὸς τήρησιν

Ἄλλ' αἱ μικροσυγκρούσεις ἤρχισαν ἤδη. Συγκεντρώσεις ἀγγέλλονται πανταχόθεν. Ἄλλοι ἀνέμενον τὴν 25 Μαρτίου καὶ ἄλλοι ὄχι, ἐξαναγκάζομενοι, ὅπως καὶ οἱ βραδύοντες νὰ ἐξεγερθῶσιν, ἀπὸ τὰς τοπικὰς περιστάσεις.

Τώρα πλέον ὁ Γερμανὸς βλέπει, ὅτι μία ὁδὸς ὑπάρχει, ἡ πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν καὶ τὸν Θάνατον, καὶ εὐλογεῖ τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ τὴν τεταγμένην ἡμέραν τῆς 25 Μαρτίου⁽¹⁰³⁾.

τῆς νηστείας ὑπογεώσεως (Γούδα Α' σ. 116 ὡς ἀνωτέρω). Ταῦτα δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀπίθανα.

(103) Δι' ὅλα ταῦτα, ἀναγραφόμενα εἰς πάντα τὰ περὶ τοῦ Ἀγῶνος ἔργα, ὅρα π. χ. εἰς Φραντζῆν (ὡς ἀνωτέρω τόμ. Α' σ. 124 - 153) λεπτομερῶς (καὶ Δ' σ. 178). Προλεγόμενα Φιλήμονος (ὡς ἀνωτέρω σ. κα' - κδ' καὶ κς' - κζ') ἐνθα καὶ αἱ περὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἀγῶνος διαφωνίαι. Αἰνιᾶνος (ὡς ἀνωτέρω σ. 10-12). Ἀπομνημονεῖα Γερμανοῦ (ἐκδόσις Παπούλα σ. 26 - 29). Γούδα (τόμ. Α' σ. 111 - 117). Οἰκονόμου Ἱστορία (ὡς ἀνωτέρω σ. 81 - 84 - 88 καὶ 115). Φιλικὴ Ἐταιρεία Φιλήμονος (ὡς ἀνωτέρω σ. 364 - 374). Φωτάκου Ἀπομνημονεῖα (ὡς ἀνωτέρω τόμ. Α' σ. 62 - 64). Σπηλιάδου Ἱστορία (ὡς ἀνωτέρω σ. 20 - 31). Θωμοπούλου Ἱστορία (ὡς ἀνωτέρω σ. 425 - 426). Γορτυνία Κανδηλώρου ἰκανὰ σχετικὰ (ὡς ἀνωτέρω σ. 239 καὶ ἐξῆς). Βαρθόλδη Ἱστορία (ὡς ἀνωτέρω σ. 257 - 258 καὶ 263). Ν. Α. Ἀγγελίδου. Ἡ Ἑλληνικὴ σημαία ἀπὸ τῆς Τουρκοκρατίας μέχρι σήμερον (Ἀθῆναι 1909). Ἐν αὐτῇ ἐκτιθενται καὶ αἱ διάφοροι γνώμαι περὶ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἀγῶνος, παρατιθεμένου καὶ ἀξίου λόγου βιβλιογραφικοῦ σημειώματος (σ. 45 - 51). (Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας (τόμ. Γ' Ἀθῆναι 1889) ἐν σελίδι 428 - 445) Γ. Παπανδρέου περὶ τῆς ἐν Καλαβρούτοις ἱστορικῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Λαύρας. Ἄξια λόγου μελέτη ἐν ἧ' ἀτυχῶς θεωρεῖ ὁ συγγραφεὺς ἐπιτετραμμένον ἀδ' ἂν ἄμφισθητήσῃ τὴν γνησιότητα τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Γερμανοῦ. Storia del risorgimento della Grecia del D. L. Ciampolini (τόμ. Α' σ. 123 καὶ ἐξῆς) Firenze 1864.

Διὰ τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὴν Μονὴν τῆς Λαύρας ἐνησχολήθη πολλαπλῶς καὶ ὁ διδάκτωρ κ. Χ. Ἡλιόπουλος. Ὅρα ἰδίως ἔργον αὐτοῦ «Χρυσαὶ ἔθνικαὶ σελίδες» (εἰς «Ποικίλην Στοάν» Ἱ. Ἀρσένη 1899 (σ. 370 - 386). α' Ἡ σημαία τοῦ Γερμανοῦ τῆς 25 Μαρτίου» (Ἀπόλλων Πειραιῶς τ. Ζ' σ. 173).

Ἐπίσης ἴδε σχετικὰ εἰς τὸ «Κτιτορικὸν ἦτοι ἱστορία τῆς ἱερᾶς Μονῆς Λαύρας τῆς ἐν Καλαβρούτοις» ὑπὸ Δαμασκηνοῦ Ἀποστολίδου (Ἀθῆναι 1905 σ. 66 - 71). Τὰ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἀγῶνος ἐν αὐτῷ ὅλως ἀνεματίστα. Τοῦτο ὅμως οὐδὲν μετὶ τὴν ἱερότητα καὶ τὴν ὑπέροχον ἱστορικὴν ἀξίαν τοῦ Λαδάρου τῆς Μονῆς. Ἐν τῷ Κτιτορικῷ μετατυποῦται σχετικὴ συλλογὴ τοῦ Ἀ. Μπέη (Πάτραι 1895) ἐπιγραφομένη «Ἡ Σημαία τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς Ἁγίας Λαύρας ἐν Πάτραις» (σ. 114). — Ἐφημερίς «Ἀκρόπολις», τῆς 29 Ἰουλίου 1889, ἐνθα σχετικὸν Πρακτικὸν τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου.

Εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ ὁ Πουκεδὶλ (ὡς ἀνωτέρω τ. Β' σ. 313 κ. ἐ.) καθορίζει τὰ

ΜΕΡΟΣ Β'. 1821-1822.

Δ'.

Ὁ Γερμανὸς κατὰ τὰ ἔτη 1821-1822.

Διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ Γερμανοῦ κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τοῦ Ἀγῶνος, παρακολουθοῦμεν τὰ γνωστὰ ἤδη ἡμῖν Ἀπομνημονεύματά του.

Ταῦτα ἄρχονται ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Ἀγῶνος — μετὰ τινος προεισαγωγῆς περὶ τῆς Τουρκοκρατίας, τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ τῶν προκαταρκτικῶν τοῦ Ἀγῶνος — παρατοῦνται δὲ ὁμοῦ μὲ τὴν πρώτην Διοικητικὴν Περίοδον, προστιθεμένων περιληπτικώτερον τῶν εὐθύς ἀμέσως ἐπερχομένων γεγονότων καὶ τῆς πληροφορίας ἐν τέλει περὶ τοῦ καταρτισμοῦ «τῆς Διοικήσεως τῆς Δευτέρας Ἐνιαυσίου Περιόδου», τῇ 18 Ἀπριλίου 1823, καὶ μεταβάσεώς της εἰς Τριπολιτσάν, προσωρινὴν ἑδραν τῆς Διοικήσεως.

*
* *

Πρῶτοι οἱ Τούρκοι, ὡς γνωστόν, ἤρχισαν τὰς ἐχθροπραξίας εἰς τὰς Πάτρας. Πληροφορηθέντες δηλ. τὰς ἐπιθέσεις τῶν Καλαδρυτινῶν κατ' ἐπισήμων Τούρκων, εἰσήγαγον μὲν τὰς οἰκογενείας των εἰς τὸ Κάστρον, τὴν δὲ 21 Μαρτίου (1821) ἐξεληθόντες πάνοπλοι, προέδρυσαν εἰς βικαιοπραγίας καὶ πυρπολήσεις Ἑλληνικῶν οἰκιῶν. Εὐρόντες ὅμως ἀντίστασιν ἀπὸ μέρους τῶν κατοίκων καὶ ἄλλων⁽¹⁰⁴⁾, ἐπανήλθον εἰς

πράγματα ἀκριδῶς, ἐν δὲ σ. 333 κ. ἐ., ἐπὶ τῇ βίβσει τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ ἐν Πάτραις Προξένου τῆς Γαλλίας Οὐγου Πουκεδὶλ, καθορίζει τὰ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἀγῶνος ἐν Πάτραις.

Ὁ Κ. Μ. Κούμας ἐν τῷ ἔργῳ του «Ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων» (τόμ. ΙΒ'. Βιέννη 1833) σημειοῖ τὰ ἑξῆς (σ. 612).

«Τὴν 25 Μαρτίου, ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ὁ Γερμανός, οἱ Πετμεσάδαι καὶ ὁ Ἀνδρέας Ζαζῆμης μὲ στίφος ἐνόπλων Πελοποννησίων ἐστάθησαν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Παναχαϊκοῦ μίαν ὥραν μακρὰν τῶν Πατρῶν».

Παραλείπει ὅμως τὸν Ἀνδρέαν Λόντον παρόντα κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην μετὰ τῶν ἀνωτέρω καὶ κατὰ τινα παραδόξιν, διὰ τῆς χειρὸς του ἀνυψώσαντα τὴν σημαίαν του, ἐρυθρὰν μετὰ Σταυροῦ λευκοῦ, ἣν ἠύλδησεν ὁ Γερμανός.

⁽¹⁰⁴⁾ Ὅρα Παρατηρήσεις Ἀνδρέου Λόντου, ἐν ἐπιλόγῳ Β' τῆς ἐκδόσεως τῶν

τὸ φρούριον, περιορισθέντες εἰς τὸ νὰ κανονοβολῶσιν ἀπὸ τοῦ ἀσφαλοῦς.

Οἱ Πρόκριτοι τῶν Πατρῶν ἔγραψαν τότε πρὸς τὸν εἰς Νεζερᾶ, ὡς εἶδομεν, διατρέποντα Γερμανόν, νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς βοήθειαν τῆς πόλεως.

Τότε ἔγραψεν οὗτος μετὰ τοῦ Ζαζῆμη πρὸς τοὺς Κουμανιώτας, οἵτινες συγκεντρώσαντες 500 ἄνδρας προσήλθον, καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν λοιπῶν, εἰσήλθον πάντες ὁμοῦ εἰς τὰς Πάτρας καὶ ἐπολιορκήσαν τοὺς Τούρκους εἰς τὸ Κάστρον. Εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ πολιορκητικοῦ σώματος τῶν Πατρῶν προσετέθη καὶ ὁ Ἀνδρέας Λόντος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος.

Οἱ Ἀρχηγοὶ δὲν παρέλειψαν τότε νὰ γνωστοποιήσωσι τὰ συμβαίνοντα εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Πελοποννήσου πρὸς ἑναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἔγραψαν δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐν Πάτραις Προξένους περὶ τοῦ δικαίου τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ Γένους καὶ περὶ τῶν ἐλπίδων των, ἃς ἀναθέτουσιν εἰς τὴν δικαιοσύνην τῶν ἰσχυρῶν⁽¹⁰⁵⁾, ἐξέδωκαν δὲ καὶ προκηρύξεις προτρεπτικὰς πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

Ἐπίσης προέτρεψαν τοὺς Μεσολογγίτας καὶ Γαλαξιδιώτας νὰ μὴ διευκολύνωσι τὴν διὰ θαλάσσης εἰσβολὴν εἰς Πελοπόννησον τῶν ἐξ Ἰωαννίνων ἐπερχομένων Τουρκικῶν δυνάμεων. Τοῦτο ὅμως δὲν κατορθώθη· ἐνῶ δὲ οἱ Τούρκοι ἐπῆρχοντο, οἱ ἐν Πάτραις, στερούμενοι πολεμοφοδίων προσεπάθουν νὰ θεραπεύσωσιν ὀπωρῶν τὴν ἔλλειψιν ταύτην προμηθεύμενοι πυρίτιδα μὲν ἐκ Δημητσάνης, μόλυβδον δὲ ἀπὸ τὴν στέγην τζαμίου τινὸς τῶν Πατρῶν.

Ὅταν δὲ πλέον ἦ φιλότουρκος καὶ μισελληνικὴ διαγωγή τοῦ ἐν Πάτραις Ἀγγλοῦ Προξένου ὑπερέδωκε πᾶν ὄριον καὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν του ἐπεδιώχθη ἢ ἐνίσχυσις τῶν πολιορκουμένων καὶ ἢ λύσις τῆς πολιορκίας, ὁ Γερμανὸς ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ πάλιν εἰς Νεζερᾶ.

Οἱ Τούρκοι τότε κατέκαυσαν καὶ ἐλεηλάτησαν τὴν πόλιν, διήρπασαν δὲ τὰ πάντα.

Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Γερμανοῦ ὑπὸ Καπτόρχη-Φιλήμονος (ὡς ἀνωτέρω σ. 242) Παρατηρήσεις 10η, ἀναφερομένη εἰς τὴν σελίδα 17 τοῦ κειμένου.

⁽¹⁰⁵⁾ Ἀπομνημονεύματα Γερμανοῦ γ'. ἔκδοσις Παπούλα (ὡς Ἀνωτέρω σελ. 29-33).

Διὰ τὴν πρὸς τοὺς προξένους ἔκκλησιν ὄρα Ἱστορίαν Σπηλιάδου ὡς ἀνωτέρω Α' σ. 60. Τρικοῦπη Ἱστορία (ὡς ἀνωτέρω Α. σ. 81 ἐκδ. Β'. σ. 62-63 καὶ κατ' αὐτὸν) Ἱστορ. Δοκίμιον Ι. Φιλήμονος ὡς ἀνωτέρω Γ'. σ. 22-23.

Και ἐνῶ φιλανθρωπότατα οἱ Πρόξενοι, ἰδίως ὁ Γάλλος, ἔδωκαν ἄσυλον εἰς τὰ γυναικόπαιδα, ὁ αὐτὸς Ἄγγλος Πρόξενος ἀπέπεμψε σκαιῶς τοὺς πάντας.

Ἀπομακρυνθεὶς τῶν Πατρῶν ὁ Γερμανός, κατώρθωσε νὰ καταρτίσῃ στρατιωτικὸν σῶμα, οὗτινος τὴν διοίκησιν ἀνέθηκεν εἰς διακεκριμένους ὄπλαρχηγούς, ἐπρομηθεύθη τροφάς καὶ πολεμεφόδια ἐκ Ζακύνθου, πυρίτιδα ἐκ Δημητσάνης, κατώρθωσε δὲ νὰ πελευθερώσῃ καὶ τοὺς ὡς πειρατὰς συλληφθέντας καὶ ἐγκαθειρχθέντας εἰς Ζάκυνθον Γαλαξειδιώτας.

Οἱ ὄπλαρχηγοὶ κατέλαβον τότε διάφορα σημεῖα περὶ τὰς Πάτρας ⁽¹⁰⁶⁾.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἄγγλος Πρόξενος ἐξηκολούθει ἀναφανδὸν πλέον ὑποστηρίζων τοὺς Τούρκους καὶ διὰ παροχής τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων ἔτι νὰ καταδιώκῃ ὅσον καὶ ὅπως ἠδύνατο τὴν Ἐπανάστασιν, ὁ Γερμανός συνέταξε καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν Διαμαρτυρίαν περισηθεῖσαν εὐτυχῶς καὶ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ καὶ ἰδιογράφῳ αὐτῆς σχεδίῳ. Ἡ Διαμαρτυρία ἐνεχειρίσθη αὐτῷ διὰ τοῦ Προξένου τῆς Γαλλίας. Εἶναι δὲ ἀήθεῖς καὶ φρικώδεις συγχρόνως αἱ μισελληνικαὶ καὶ μεροληπτικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Προξένου τούτου.

Τῇ προσκλήσει ἐπίσης τοῦ Γερμανοῦ ἐπανήλθε παρὰ τὰς Πάτρας καὶ ὁ Ζαΐμης μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος ⁽¹⁰⁷⁾.

Ἄλλ' ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ἐφθασεν. Ἀπὸ αὐτὸν τότε ἐζητοῦντο τὰ πάντα χωρὶς νὰ παραχωρῆται πρὸς αὐτὸν οὐδέν· καὶ ἐθεωρήθη μὲν ὡς διαλυθεῖσα ἡ διοικητικὴ Γερουσία τῶν Καλτεζῶν, ἥς μέλος εἶχεν ἐκλεχθῆ κατόπιν καὶ ὁ Γερμανός, ἐγεννήθησαν ὅμως αἱ γνωσταὶ ἔριδες μεταξὺ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τῶν Γερουσιαστῶν. Τὰ ἀντι-

⁽¹⁰⁶⁾ Ὅρα Ἀπομνημονεύματα (ὡς ἀνωτέρω σ. 35 - 38, 44 45 καὶ 46). Ἱστορικὸν Δοκίμιον Φιλήμου (ὡς ἀνωτέρω τ. Γ', σ. 312 - 313) καὶ Ἀρχεῖα Ἑλλ. Παλιγγενεσίας (ὡς ἀνωτέρω τ. Α. σ. 188).

⁽¹⁰⁷⁾ Ὅρα διὰ πάντα ταῦτα εἰς Ἀπομνημονεύματα (ὡς ἀνωτέρω σ. 46, 49-50, 56).

Ἡ Διαμαρτυρία τοῦ Γερμανοῦ ἀπόκειται εἰς τὸ Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον τῆς Ἑθν. Βιβλιοθήκης ἀριθ. 7111 (3462) εἶναι δὲ ἰδιόχειρος τοῦ Γερμανοῦ ἐν σχεδίῳ. Ὡστε ἐσφαλμένη εἶναι ἡ σχετικὴ πληροφορία τοῦ Ι. Φιλήμονος ὅτι τὸ σχεδίον ἀπεστάλη ἔλλοθεν (Ἱστ. Δοκίμ. ὡς ἀνωτέρω τομ. Γ'. σ. 436 σημ. γ').

Εἰς τὸν αὐτὸν τόμον τοῦ ἔργου τ. σ. 168 - 170 ὁ Φιλήμων καταχωρίζει ὀλόκληρον τὴν Διαμαρτυρίαν ταύτην. Αἱ παρατηρούμεναι κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν μικραὶ ἀβλεψίαι δὲν μεταβάλλουσι ποσῶς τὴν ἔννοιαν.

φρονούντα μέρη ἀπετάθησαν τότε πρὸς τὸν Γερμανόν, ὅστις ἐπεσκέφη τὸν Ὑψηλάντην εἰς τὰ Τρίκορφα.

Τέλος ἀπεφασίσθη ἡ πρόσκλησις τῶν Προκρίτων τῆς Πελοποννήσου πρὸς καταρτισμὸν νέου Πολιτικοῦ Συστήματος. Ἐπελθούσης ὅμως ἐκ νέου διαφωνίας ὡς πρὸς τὸν ὀργανισμὸν καὶ ἀναχωρήσαντος τοῦ Μαυροκορδάτου διὰ τὴν ὀργάνωσιν δῆθεν τῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ἐπεφορτίσθη πάλιν ὁ Γερμανός ὅπως μεταδῇ παρὰ τῷ Ὑψηλάντῃ πρὸς ἐπίτευξιν συμβιβαστικῆς λύσεως, ἀλλ' ἐπανήλθεν ἄπρακτος.

Ὡς ἐκ τούτου οἱ Πρόκριτοι ἀπεφάσισαν τὴν δικτήρησιν τῆς Γερουσίας τῶν Καλτεζῶν καὶ τὴν σύστασιν προσωρινῆς τινὸς Διοικήσεως μέχρι τῆς πτώσεως τῆς πολιορκουμένης Τριπολιτσᾶς, διὰ τὰς πρὸς παράδοσιν τῆς ὁποίας διαπραγματεύσεις εἶχεν ὀρισθῆ ὡς μέλος τῆς ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπείας καὶ ὁ Γερμανός, ἐξακολουθῶν νὰ συμπράττῃ ἐφ' ὅσον ἠδύνατο μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου ⁽¹⁰⁸⁾.

Τέλος ἐπεσεν ἡ Τριπολιτῆ τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1821. Τότε συνέστη ἡ Τοπικὴ Διοίκησις τῆς Πελοποννήσου (Γερουσία τῆς Πελοποννήσου) μὲ ὀργανισμὸν παρεμφερῆ πρὸς τὸν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ἐξελέγη δὲ Πρόεδρος ὁ Ὑψηλάντης, κατορθωθέντος ἐν τέλει νὰ καταρτισθῆ καὶ νὰ συγκληθῆ ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἀ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ὑπογραφέντος τοῦ ὀργανισμοῦ τὴν 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1822. Ἐν τῷ ὀργανισμῷ τούτῳ πρὸς τοὺς ἄλλοις διεκρίθησαν αἱ ἐξουσίαι, εἰς τὴν τοῦ Βουλευτικοῦ καὶ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ ⁽¹⁰⁹⁾.

Ἡ Συνέλευσις λοιπὸν τῆς Ἐπιδαύρου ἐν τῶν κυρίων τῆς μελημάτων ἐθεώρησε, τὴν ἀποστολὴν πρεσβειῶν εἰς τὰς Ἑυρωπαϊκὰς Αὐλάς· ἀλλὰ καὶ κατόπιν, τὸ τε Βουλευτικὸν καὶ Ἐκτελεστικὸν ἐπελήφθησαν τοῦ πράγματος ἐκλέξαντα καὶ τὰ πρόσωπα, ἀλλ' ἐναύαγγεσε καὶ ἡ ἀποστολὴ αὕτη ὅπως καὶ ἡ ἀποφασισθεῖσα κατόπιν ἀποστολὴ εἰς Ρωσσίαν τοῦ Γερμανοῦ μετὰ τοῦ Πετρόμπεη (ὃν ἀπεδέχετο τοῦτο).

⁽¹⁰⁸⁾ Διὰ τὰ μεταξὺ Γερμανοῦ καὶ Ὑψηλάντου ὄρα ἰκανὰ εἰς τὸ Ἱστ. Δοκίμιον τοῦ Φιλήμονος (ὡς ἀνωτέρω Δ'. σ. 196 καὶ ἐξ.).

Ἐπίσης εἰς Ἀπομνημονεύματα Γερμανοῦ (ὡς ἀνωτέρω σ. 60, 65 - 73, 75, 80).

⁽¹⁰⁹⁾ Ἐν τῷ ψηφίσματι τοῦ Βουλευτικοῦ τῆς 17 Ἰανουαρίου 1822 πρώτη ὑπάρχει ἡ ὑπογραφή τοῦ Π. Π. Γερμανοῦ (ὄρα καὶ Ἀρχ. τῆς Ἑλλ. Παλιγγενεσίας ὡς ἀνωτέρω Α'. σ. 1). Ἐπίσης, ὄρα σχετικὰ τινὰ εἰς Ἀπομνημονεύματα (ὡς ἀνωτέρω σ. 82, 95, 97, 98).

Ἄλλα καὶ ἡ ἄλλη ἀπόφασις περὶ ἀποστολῆς ἱκετῶν δὲν ἐπραγματοποιήθη, προτιμηθέντος τοῦ καθορισμοῦ, ἀντ' αὐτῶν, ἐπιτροπείας πρὸς σύναψιν δανείου (110).

Παραδόξως ὅμως τὸ Ἐκτελεστικόν, ἀνευ τῆς γνώμης τοῦ Βουλευτικοῦ, ἀπέστειλε πρεσβευτὰς πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Ἀδελφάς, ἀλλ' ἡ ἐκτελεσθεῖσα ὀπωσδήποτε ἀποστολὴ αὕτη δὲν εἶχε τὰ στοιχεῖα τῆς σοβαρότητος.

Ἦδη ὁ Γερμανός, ὁ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ὀκνήσας νὰ λάβῃ ἐνεργὸν μέρος εἰς πᾶσαν ἀποστολὴν τείνουσαν πρὸς ἐξομάλυνσιν πάσης διαφωνίας ἢ διαπραγματεύσεως (111) προετοιμάζεται ὅπως συμμετάσχῃ τῆς ὑπὲρ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείας (112), ὅτε ἀπεφασίσθη πάλιν ἡ ἀποστολὴ ὡς ἱκετῶν πρὸς τὸν Πάπαν, τοῦ Γερμανοῦ καὶ τοῦ Νεοφύτου Βάμπα, ἀλλ' ἀνεβλήθη καὶ πάλιν ἡ ἀποστολὴ, μὴ υπογραφέντων τῶν σχετικῶν ἐγγράφων ἐπὶ μυρίαῖς προφάσεσι, τοῦ Μαυροκορδάτου διενεργήσαντος ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλην πρὸς τὸν Πάπαν ἀποστολὴν (113).

Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι ὅμως τοῦ ἐπικειμένου ἐν Βερόνῃ Συνεδρίου ἀπεφασίσθη, ὅπως ἀποσταλῶσιν ἐκεῖ μυστικῶς πρεσβευταί, οἵτινες νὰ κατορθώσωσιν νὰ ἐπιδώσωσιν ἐκκλήσεις τοῦ ἀγωνιζομένου Ἑλληνισμοῦ πρὸς τοὺς μέλλοντας νὰ συμμετάσχωσιν τοῦ Συνεδρίου. Διὰ τῶν ἐκκλήσεων τούτων «ἐζητεῖτο ἡ φιλόανθρωπος συγκατάθεσις των εἰς τὴν Ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἔθνους» (114).

Συγχρόνως ἀπεφασίσθη πάλιν καὶ ἡ ἀποστολὴ πρὸς τὸν Πάπαν πρεσβείας, φανερᾶς ταύτης, ὀρισθέντων πρὸς τοῦτο τοῦ Γερμανοῦ καὶ τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη (115).

(110) Ἀπομνημονεύματα (ὡς ἀνωτέρω σ. 100, 103, 110.)

(111) Ὡς π. χ. ἡ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν αἰχμαλωτισθέντων χαρμελῶν δι' Ἑλληνικῶν αἰχμαλώτων καὶ χρηματικοῦ ποσοῦ περὶ ἧς ἀνταλλαγῆς ὄρα Ἀπομνημονεύματα (ὡς ἀνωτέρω σ. 92 - 93 - 98.)

(112) Γούδα (ὡς ἀνωτέρω Α'. σ. 128) ἔνθα τὸ σχετικὸν θέσπισμα

(113) Ὅρα Ἀπομνημονεύματα (ὡς ἀνωτέρω σ. 112 καὶ 126).

Διὰ τὰ τῆς ἀποστολῆς του παρὰ τοῖς Γερουσιασταῖς εἰς Τριπολιτῆζάν ὄρα ὡς ἀνωτέρω Ἀρχεῖον Παλιγγ. Α'. 209 ἐπίσης εἰς Γούδα Α'. 127.

(114) Ἀπομνημονεύματα (ὡς ἀνωτέρω σ. 145 146). Περὶ τῶν ἀποστολῶν καὶ τῶν διαφορῶν ἐνεργειῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐν Βερούνῃ Συνέδριον θά ἀσγοληθῶμεν ἰδιαιτέρως.

(115) Ἀπομνημονεύματα (ὡς ἀνωτέρω σ. 146).

Περὶ τῶν διαφορῶν ἀποστολῶν τῶν προηγηθεισῶν τῆς ἀποστολῆς ταύτης τοῦ Γερ-

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνετέθη εἰς τὸν Γερμανὸν ὑπὸ τῆς Διοικήσεως, ὅπως μεταδῆ μετὰ τοῦ Πετρόμπεη εἰς Τριπολιτῆζάν καὶ προσπαθήσῃ νὰ συμβιβάσῃ τὰ ἀντιμαχόμενα μέρη τῶν Καπεταναίων καὶ Προκρίτων καὶ ἰδίως τὸν Κολοκοτρώνη καὶ τοὺς Δεληγιανναίους, πείσῃ δὲ συγχρόνως καὶ τὸν Γερουσίαν, ὅπως ἐξοικονομήσῃ τὴν ἐμπρόθεσμον πληρωμὴν τῶν πρὸς τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ Γάλους ὀφειλομένων χρημάτων, ἕνεκα ἀμφισβητήσεως ὡς πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν ναυτικῆς τινὸς πολεμικῆς λείας. Καὶ ἐπετεύχθη μὲν ἡ προσωρινὴ τοῦλάχιστον κατάπαυσις τῆς ἐπικειμένης ῥήξεως, ἀλλ' ἐπῆλθον ἄλλα τινὰ ἀνάλια, ὅχι ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνα ταῦτα, ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Κολοκοτρώνη (116).

Ἐπὶ τέλους ὅμως ἐνεχειρίσθησαν πρὸς τὸν Γερμανὸν τὰ διὰ τὸν Πάπαν γράμματα (117). Ἐπικειμένου δὲ τοῦ τέλους τῆς Α' ἐνιαυσίου περιόδου τῆς Διοικήσεως ἤρχισαν νὰ κυκλοφορῶσι διάφοροι προκηρύξεις, δι' ὧν ἐκαλοῦντο, ὅπως προδῶσιν εἰς ἐκλογὰς νέων πληρεξουσίων πρὸς συγκρότησιν Συνελεύσεως εἰς Τριπολιτῆζάν, διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου, συνειπία τῶν ὁποίων, νέαι διαιρέσεις καὶ γνωμῶν συγκρούσεις καὶ ποικίλαι ἀνωμαλίαι, ὧν ἡ ἀναγραφὴ εὐρίσκεται ἐκτὸς τοῦ θέματος ἡμῶν (118).

μανοῦ καὶ τῶν ἀποτελεσάντων αὐτὰς προσώπων, ὡς καὶ περὶ τῶν λόγων τῆς ἀποτυχίας τῶν διαφορῶν πρεσβεϊῶν, ἱκεσιῶν, ἐπιτροπειῶν δανείων καὶ τῆς ἰδρύσεως εἴδους τινὸς κομητάτου ὑπὸ τὸ ὄνομα «ὀσπίτιον ἔθνικόν ἐν Λιδόρων» ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἰγνατίου, ἔχει συλλέξει ἱκανὰς πληροφορίας ὁ ἱστοριοδίφης κ. Δ. Βαρδουλιώτης, ὅστις εὐχόμεθα νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκδοσὶν σχετικοῦ διαφωτιστικοῦ δημοσιεύματος.

Περὶ πασῶν τῶν ἀποστολῶν τούτων ὄρα σχετικὰ τινὰ καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον Δίπυλον (ὡς ἀνωτέρω φυλ. Α'. σ. 1 - 3) εἰς τὸ ἄρθρον «ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ Ἀγῶνος».

Διὰ τὰς διαφορὰς ἐπιτροπὰς πρὸς σύναψιν δανείων καὶ διὰ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν ἱκανὸν φῶς παρέχει καὶ ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη ἀλληλογραφία τοῦ Γερμανοῦ ἐξ Ἰταλίας. Περὶ τῶν δανείων ἐπιζόμεν νὰ ἐκπονήσωμεν ἰδίαν μελέτην, συμπληρουσάν πῶς τὰς σχετικὰς ἐργασίας τοῦ κ. Α. Ἀνδρεάδου.

(116) Ἀπομνημονεύματα (ὡς ἀνωτέρω σ. 151 - 152).

(117) Ἀπομνημονεύματα (ἐκδ. Παπύλα σ. 154 - 160 - 161).

Τὸ πρὸς τὸν Πάπαν γράμμα ἴδε εἰς Σπηλιάδου Ἱστορίαν (ὡς ἀνωτέρω Α'. σ. 439 - 440) ἐπίσης εἰς Τρικυπῆ Ἱστορίαν (Γ. σ. 21 - 23) καὶ εἰς Ἱστορικῶν διατριβῶν Σάθα (ὡς ἀνωτέρω τομ. Α. σ. 31).

(118) Τὰ πρὸς τὸν Γερμανὸν ἐγγράφα (περὶ ὧν ὄρα καὶ εἰς «Δίπυλον» φυλ. Α'. σ. 2 - 3) ἔχουσιν ὡς ἐξῆς :

α'. Ἀρ. 2079. «Προσωρινὴ Διοίκησις τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστι-

Ἐν τῷ μέσῳ λοιπὸν τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων, πλήρης πικρίας, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀποθαρρύνσεως διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν, ὑπὲρ τῆς τακτοποιήσεως τῆς ὁποίας καὶ εἰρηνεύσεως τῶν ἀντιμαχομένων εἶπερ τις καὶ ἄλλος εἰργάσθη, πανταχοῦ παρῶν καὶ πολλαχῶς δοῶν ὁ Γερμανός, ἡ ψυχὴ ὄντως τῶν δύο πρώτων ἐτῶν τοῦ Ἀγῶνος, ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, δύσθυμος τὸ πνεῦμα, χωρὶς νὰ δυνηθῆ νὰ μειώσῃ τοῦτο τὸν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντός του ζῆλον.

ΜΕΡΟΣ Γ'. 1823-1824.

Ε'.

Ὁ Γερμανὸς ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἡ θάλασσα δὲν ὑπεδέχθη καλῶς τοὺς Ἰκέτας. Τὸ μέχρις Ἀγκῶνος ταξεῖδιόν των διήρκεσε πεντήκοντα ὄλας ἡμέρας. Ἐπειδὴ δὲ ἐφθασαν ἐκεῖ τὴν 14^{ην} πρὸς τὴν 15^{ην} Δεκεμβρίου (ε. ν.) ἐπόμενον εἶναι

κοῦ κατὰ τὴν σημερινὴν γενοῦσαν ἀπόφασιν, διορίζει.

1) Ὁ Πανιερώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν Γερμανός καὶ ὁ Κύριος Γεώργιος Μαυρομιχάλης ἐξελέχθησαν ὡς παραστάται καὶ ἐπίτροποι μας εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ῥώμης.

2) Νὰ πραγματευθοῦν μὲ τὴν αὐλὴν τῆς Ῥώμης διὰ νὰ γνωρισθῆ ἡ διοίκησίς μας καὶ νὰ συστηθῆ φιλικὴ σχέσις μετ' αὐτῆς.

3) Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας Μίνιστρος τῶν ἐξωτερικῶν νὰ ἐνεργήσῃ τὴν προῦσαν διαταγὴν.

Ἄργος 18|30 Σεπτεμβρίου 1822 6'. τῆς Ἀνεξαρτησίας.

Εἰς ἔλλειψιν τοῦ Προέδρου. Ὁ Ἀντιπρόεδρος Ἀθανάσιος Κανακάρης. Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας Μίνιστρος τῶν ἐξωτερικῶν Θ Νέγρης.

Προσωρινὴ διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Πανιερώτατε.

Διὰ τῆς ἐγκλειστού διαταγῆς ὑπ' ἀριθ. 2079 διορίζεσαι παρὰ τῆς Διοικήσεως μέλος τῆς Ἰερασίας, ἀποστελλομένης πρὸς τὸν Ἅγιον Θρόνον τῆς Ῥώμης κατὰ τὰς δοθησομένης πρὸς τὴν πανιερότητά σας ὁδηγίας ὀφείλετε νὰ ἐνεργήσητε διὰ νὰ ἐπιτύχητε τὸν σκοπὸν τῆς ἰερασίας ταύτης ἀφορώσης εἰς τὸ νὰ γνωρισθῆ ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις ἀπὸ τὴν Αὐλὴν τῆς Ῥώμης καὶ εἰς τὸ νὰ συστηθοῦν μετ' αὐτῆς σχέσις φιλικαί. Ἐὰ φῶτά σας καὶ ὁ ζῆλος σας θάναπληρώσωσιν ὅ,τι ἔλλειπει ἀπὸ αὐτὰς τὰς ὁδηγίας.

ὅτι ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν 26 Ὀκτωβρίου τοῦ 1822.

Ταῦτα ἐξάγονται ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Γερμανοῦ πρὸς τὸν ἀπὸ πολλοῦ ἐν Πέζῃ διαμένοντα πρῶην Οὐγγροβλαχίας, τὸν πολὺν Ἰγνάτιον⁽¹¹⁹⁾.

Διὰ τὴν ποικίλην δρᾶσιν τοῦ Γερμανοῦ κατὰ τὴν διετῆ ἐν Ἰταλίᾳ διαμονὴν του εὐτυχῶς ἔχομεν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ὀλόκληρον τὴν ἀνέκδοτον ἀλληλογραφίαν του καὶ δὴ αὐτὰ ταῦτα τὰ αὐτόγραφα σχέδια τῶν ἐπιστολῶν του⁽¹²⁰⁾.

Δεκέμβριος τοῦ 1822. Δεκατρεῖς ἐπιστολὰς τοῦ Γερμανοῦ, ἀπευθυνομένης πρὸς διαφόρους, εὐρίσκομεν κατὰ τὸν Δεκέμβριον μῆνα τοῦ ἔτους 1822.

Ἡ πρώτη φέρει χρονολογίαν 18 Δεκεμβρίου ἀπευθύνεται δὲ πρὸς τὸν πρῶην Οὐγγροβλαχίας Μητροπολίτην Ἰγνάτιον⁽¹²¹⁾.

Πανιερώτατε. Τὰ προτερήματά σας ὑπόσχομαι τὴν ἔκβασιν τῆς ἐντίμου ταύτης ἀποστολῆς καὶ ἐλπίζω νὰ γίνω διερμηνεὺς τῆς Διοικήσεως περὶ τούτου παρὰ τῆ πανιερότητι σας.

⁽¹¹⁹⁾ Περὶ αὐτῆς ὄρα κατωτέρω, Ὡς πρὸς τὴν ἀποστολὴν καὶ τὴν ἄφιξιν τοῦ Γερμανοῦ γράφει τινὰ καὶ ὁ Jourdain εἰς τὰ Mémoires αὐτοῦ (ὡς ἀνωτέρω τ. Α' σ. 116 κ. ἐξ.). Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὁμιλεῖ καὶ περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀποστολῆς καὶ περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς οὐχὶ ὄλως ἐξηκριδωμένης δικαιοδοσίας του.

⁽¹²⁰⁾ Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἀνήκουσαι εἰς τὴν Ἑθν. Βιβλιοθήκην, ἀπεστάλησαν πρὸς διαφόρους ἐξ Ἀγκῶνος, Βολωνίας, Φαέντζας, Σενιγάλιας κλ. ἀπὸ τῆς 18 Δεκεμβρίου 1822 μέχρι τῆς 16 Ἰουνίου 1824. Εἶναι δὲ πρὸς τοὺς ἄλλοις χρησιμότεται καὶ πρὸς γνῶσιν τῆς καταστάσεως τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλληνικῶν κοινοτήτων.

⁽¹²¹⁾ Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐδημοσιεύσαμεν ὀλόκληρον τὸ πρῶτον εἰς τὴν «Ἄρκαδικὴν Ἐπετηρίδα» Τ. Χ. Κανδηλώρου (τεύχος Α' 1903. σ. 202). Δὲν θεωροῦμεν δὲ ἄσκοπον νὰ τὴν παραθέσωμεν καὶ ἐνταῦθα.

Σεβάσιμῃ ἀδελφῆ.

Μετὰ θαλασσοπορίαν πενήκοντα ἡμερῶν, ἐφθάσαμεν σὺν Θεῷ διὰ τῶν Θεοπειθῶν εὐχῶν τῆς πρὸ 4 ἡμερῶν ἐνταῦθα εἰς τὸν Ἀγκόνα, διωρισμένοι παρὰ τῆς Σεβαστῆς Πατρίδος ἵνα παρασταθῶμεν πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἀγιότητα. ἀναφέροντες ὅσας ὑβρεῖς ὑπέφερον ἡ ἡμῶν θρησκεία παρὰ τοῦ ἀπίστου Ἀγαρηνοῦ. Αἱ δυσκολίαι ὅπου ἐμεσολάβησαν ἐκίσε μέχρι τοῦ διορισμοῦ, καὶ ἡ καθ' ὁδὸν ἀναβολή, ἔκαμαν παράκαιρον τρόπον τινὰ τὴν ἔλευσίν μας, ἀλλ' ἡμεῖς κατὰ τὸ χρέος μας θέλει ἐξακολουθήσωμεν τὸ ὑπούργημα μας, ἀφ' οὗ ἀπελευθερωθῶμεν τοῦ λαζαρέτου * μετὰ τοῦ συνουργοῦ μου Πηζαδεῖ Γεωργίου Μαυρομιχάλη, υἱοῦ τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Σπάρτης.

Οὐδὲν πρότερον ἐφρόντισα, ἢ τὸ νὰ γράψω πρὸς τὴν φίλην μου καὶ σεβαστὴν αὐτῆς [* Λοιμοκαθαρτηρίου.]

Δι' αὐτῆς ἀγγέλλει πρὸς τὸν Ἰγνάτιον, ὅτι «μετὰ θλασσοπορίαν πενήτην ἡμερῶν» ἔφθασεν εἰς Ἀγκῶνα πρὸς τεσσάρων ἡμερῶν. Ἀναφέρει τὸν σκοπὸν τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ καὶ τοῦ συναδέλφου του. Αἰσθάνεται τὰς συνεπείας τῆς βραδείας ἀφίξεώς των, ἀναγράφων καὶ τοὺς λόγους τῆς βραδύτητος ταύτης. Ἐξαιρεῖ κατόπιν τὸν Ἰγνάτιον καὶ ζητεῖ τὰς ὁδηγίας του.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἰγνατίου, τὴν 22 Δεκεμβρίου ἀποσταλεῖσα καὶ τὴν 29 ληφθεῖσα, φαίνεται ὅτι θὰ ἦτο πολὺ ἀποθαρρυντικὴ καὶ ἐκτάκτως εἰρωνικὴ καὶ τοῦτο, διότι ὁ Ἰγνάτιος — ἐν πλήρει ἄλλως τε γνώσει διατελῶν τῶν δυσχερειῶν τῆς τοιαύτης ἀποστολῆς — εἶχε τὴν ἀξίωσιν αὐτὸς καὶ μόνος νὰ διευθύνῃ καὶ διεξάγῃ τοιαύτης φύσεως ὑποθέσεις ἐν Ἰταλίᾳ. Θὰ τῷ ἔγραφε δηλ. ὅτι ἀφοῦ ἔτυχε καὶ ἤλθον ἄς ἀναπαυθῶν τοῦλάχιστον, ὅτι καὶ ταχύτερον ἂν ἤρχοντο, ὅπως καὶ τώρα ποῦ ἤλθον, δὲν θὰ κατῴρθωνον τίποτε καὶ τὸ σπουδαιότε-

κορυφῆν, ἐμπερικλείων καὶ γράμμα πρὸς αὐτὴν τοῦ κ. Θ. Νέγη, τοῦ ὁποίου ἐλύθη ἡ σφραγὶς ἐνταῦθα κατὰ τὸ ἔθος. Ἡ πρὸς αὐτὴν μου εἰλικρινεῖα καὶ ὑπόληψις, οὕσα ἀνεκαθεν ἐντετυπωμένη διὰ τὰς ἀρετὰς καὶ ἀτομικὰ τῆς πλεονεκτικῆμα, ἥδη ὑπερηύξησε διὰ τὰς πραγματικὰς ἀποδείξεις τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ζήλου τῆς. Ἐλπίζω νὰ τῇ ἐνεχειρίσθησαν ὅσα ἐκ Πελοποννήσου τῇ ἔγραψα, εἰδ' οὐ, ἀποδίδω καὶ τοῦτο εἰς τὴν περιστάσιν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἰς τὴν καχυποψίαν τινῶν, οἵτινες ἔργον ἔχουσι τὸ νὰ κατακρατῶσι τὰ ξένα γράμματα. Αἱ ὁδηγίαι τῆς, οὐσιώδεις οὕσαι καὶ παρὰ ἀνδρὸς οὐκ ἐπιπολαίως τὰ πράγματα κρίνοντος, μοὶ εἶνε ἀναγκαῖαι, ἐξαιρέτως δὲ ἡ πληροφορία περὶ τῆς εὐκαταίας μοι ὑγείας τῆς. Εἴθε δὲ νὰ συγχωρήσῃ ἡ περίστασις νὰ ἀπασθῶ καὶ ἀμέσως τὸ σεβάσιμον τοῦ ὑποκειμένου τῆς, ἧς εἶεν τὰ ἔτη παράπολλα καὶ πανεύθυμα.

Ἀρκ' Δεκεμβρίου ιη'.

(Ἐξ Ἀγκῶνος).

Τῷ Πανιερωτάτῳ καὶ Σεβασμιωτάτῳ Μητροπολίτῳ πρώτῳ Οὐγγροβλαχίας
κ. IGNA TI O τῷ ποθηνοτάτῳ μοι ἀδελφῷ

Μετὰ τοῦ Ἰγνατίου εἶχεν ἀναλλάξ ἐπιστολάς καὶ ἄλλοτε ὁ Γερμανός. Οὕτω, εὐρίσκωμεν ἐν τῷ Ἱστορικῷ Ἀρχεῖφ τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης (ἀριθ. 7103) ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τοῦ Ἰγνατίου πρὸς τὸν Γερμανὸν τῆς 18,30 Νοεμβρίου 1821 ἐκ Πίζης (Πεισῶν) ἐν ᾗ περιγράφει οὗτος τοὺς κινδύνους τῆς Πατρίδος «ἐν δὲν συσταθῇ ἐθνικῇ Διοίκησις» ἀρεστὴ εἰς τὸ Γένος καὶ εἰς τὰς Δυνάμεις πρὸς ἔλλειψιν τῶν παρεξηγήσεων περὶ τοῦ Ἀγῶνος. Ἀναπτύσσει κατόπιν τὰ τῶν αἰτίων ἀτινα ἐδημιούργησαν τὰς παρεξηγήσεις ταύτας, ἐσωκλείων αὐτῷ καὶ κοινὸν γράμμα πρὸς τοὺς «Ἱεράρχας, τοὺς Ἀρχοντας, τοὺς Ἀρχηγούς καὶ Ἀξιωματικούς τοῦ Πελοποννησιακοῦ Στρατοῦ». Ταῦτα ὄρα καὶ εἰς Δοκίμιον ἱστορ. Φιλήμονος (ὡς ἀνωτέρω τομ. Δ'. σ. 517 - 523).

ρον. θὰ ἀνήγγελλε τῷ Γερμανῷ ὅτι εἶχε προαποσταλῆ καὶ ἄλλος ἐκέτης με ὁμοίως ὁδηγίας. ⁽¹²²⁾

Ταῦτα ἐξάγομεν ἐκ τῆς ἀνταπαντήσεως τοῦ Γερμανοῦ.

Αὕτη θὰ ἀπεστάλῃ πρὸς τὸν Ἰγνάτιον κατὰ τὰ τέλη Δεκεμβρίου δηλ. κατὰ τὴν 29-31 τοῦ 1822, ἂν μὴ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1823 ⁽¹²³⁾.

Βεβαιῶν εἰς αὐτὴν τὴν λήψιν τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Ἰγνατίου μετὰ δυσκόλως συγκρατουμένης ὀργῆς γράφει αὐτῷ τὰ ἑξῆς:

«Τὸ νὰ ἀναπαυθῶμεν ἐνταῦθα τῆς Πατρίδος πασχούσης εἶναι ἀδύνατον, ἐπειδὴ οὐδὲ διὰ ταῦτο ἤλθομεν, οὐδὲ τὸ ἰδίωμα ἡμῶν τοιοῦτον. Ἐγὼ, ἀδελφέ, εἶχον καὶ ἀνάπαυσιν καὶ δόξαν καὶ πλοῦστον ἀρχιερατεύων εἰς τὰς λαμπρὰς Πάτρας ἐν καιρῷ τῆς ἐξουσίας τῶν Τούρκων, ἀλλὰ κατεφρόνησα πάντων τούτων καὶ προέκρινα τὴν μετὰ τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν κακουχίαν ἐπ' ἐλπίδι κοινῆς ὠφελείας τῆς Πατρίδος, χωρὶς νὰ ἔχω ποτὲ ἰδιαιτέρους σκοποὺς ἰδιοφελείας».

«Ἡ ἀργοπορία μας, ὅτι δὲν ἐπέφερε πραγματικὴν βλάβην τὸ ἐνωῶν, διότι ὁποῖαν ὠφέλειαν ἤθελε προξενήσῃ ἐὰν προελαμβάνομεν ὀλίγας δεκάδας ἡμερῶν, ἐνῶ παρήσαν ἐνταῦθα ἄλλοι τῶν ὁμογενῶν δεκάδας ἐνιαυτῶν, μῶλα ταῦτα ἐπάναγκες νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸ ὑπόργημά μας καθὰ κάλλιστα τὸ ἐγκρίνει καὶ ἡ σεδασιμότης σας. Μοὶ γράφετε, ὅτι δὲν ἀπαιτεῖτε νὰ σᾶς γράψωσιν οἱ συμπατριῶται τοῦτο ἐὰν τὸ λέγητε δι' ἄλλους οὐκ οἶδον, εἰ δὲ δι' ἐμέ, τοῦ μὲν γράφειν παύω, οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ νὰ σᾶς σέδωμαι καὶ νὰ σᾶς ἀγαπῶ εἰλικρινῶς».

«Ὁ ἐδικός μας διορισμός, ἀδελφέ, ἦτον ἀπὸ τὸν Ἰούνιον καὶ με δυσαρέσκειάν μας μάλιστα, διὰ τὸ δύσκολον τοῦ ὑπουργήματος. Περιστάσεις τινὲς ἀνέβαλον τὴν ἀποστολήν μας. Τί ἔπρεπε λοιπὸν νὰ γίνῃ! ἢ ἄλλος νὰ μὴ ἀποσταλῆ λάθρα, ἢ ἡμεῖς νὰ ἐμποδισθῶμεν, ἢ τέλος πάντων νὰ εἰδοποιηθῶμεν ἐκείσε καὶ νὰ γίνωσι τὰ γράμματα ἀρμοδίως, διὰ νὰ μὴ φαίνωνται αἱ ὑποθέσεις μας τραγέλαφοι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Εὐρώπης καὶ ἀνακαλύπτεται πραγματικῶς ὁ ἐσωτε-

⁽¹²²⁾ Εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του ὁ Γερμανός (ἐκδ. γ' σελ. 126) φαίνεται, ὅτι ἐγνώριζε τὴν ἀποστολὴν ταύτην, ἀλλὰ τοῦτο προέρχεται, ἐκ τοῦ ὅτι ταῦτα συνεγράφησαν κατόπι.

⁽¹²³⁾ Εἰς τὸ πρωτόγραφον σχεδίον του, ὅπερ ἔχομεν ὑπ' ὄψιν, σημειοῖ μόνον 182... (αρκ) ἐπιφωλασσομένης προφανῶς, νὰ προσθήσῃ μὲν τὸ ε', δηλ. (2) ἂν θὰ ἀπέστειλε τὴν ἐπιστολήν λήγοντος τοῦ ἔτους 1822 ἢ γ (3) ἂν θὰ τὴν ἀπέστειλεν ἀρχομένου τοῦ νέου ἔτους 1823.

ρικός χαρακτήρ και ἡ ἐνδόμυχος κατάστασις μας, τὰ ὁποῖα ἕκαστος καλῶς πατριώτης χρεωστῆ νὰ καλύπτῃ εἰς τοὺς ξένους ὀφθαλμοὺς μὲ ἔνδυμα εὐσημίμον. Ἄλλὰ ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐγένοντο ὅπως ἐγένοντο, εὐχῆς δὲ ἔργον νὰ εὐθυδρομήσωσι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ἕκαστος ὑπὲρ τῶν κοινῶν τῆς πατρίδος συμφερόντων καὶ οὐκ ἐπὶ προσήματι τοιούτῳ νὰ προσπορίζεται ἴδια· διότι κατὰ τὸ ἐμοὶ δοκοῦν τὸ μὲν πρῶτον φρονίμου ἴδιον, ὡς συνευτυχίσοντος μετὰ τῶν κοινῶν, τὸ δὲ δεύτερον μωροῦ, ὡς οὐδέποτε συνισταμένης ἐνὸς ἀτόμου εὐτυχίας τῶν κοινῶν δυστυχούντων. Ταῦτα σὰς γράφω ὡς ἀδελφὸς πρὸς ἀδελφὸν καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ μὲ ἀγαπᾶτε ὅπως σὰς ἀγαπῶ».

Ἐτέρας ἔνδεκα ἐπιστολάς—τόσαι τοῦλάχιστον ὑπάρχουσιν εἰς τὴν σειρὰν τῶν πρωτογράφων σχεδίων του—ἀπέστειλεν ἅμα τῇ ἀφίξει του καὶ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ 1822 ὁ Γερμανός. Ἐγράψε δηλ. πρὸς τὸν Στέφανον Παλαιολόγον, πρὸς τοὺς Ἐφόρους Ὁδηγσοῦ, πρὸς τὸν Ἄρχοντα Ἰωάννην Βαρδάκη, πρὸς τὸν Ἰωάννην Βλασσόπουλον Γεν. Πρόξενον τῆς Ρωσίας ἐν Πελοποννήσῳ, πρὸς τὸν Κόμητα Διονύσιον Ρώμαν δις, πρὸς τὸν Δημήτριον Περούκαν πρὸς τὸν Εὐστάθιον Παυλίδην, πρὸς τὸν Προκόπιον Καρτζώτην, πρὸς τὸν Νικόλαον Ζωγράφον καὶ πρὸς τὸν Δημήτριον Κοντογόνην.

Τὴν αὐτὴν περίπτου ἔννοια περιέχουσι πᾶσαι αἱ ἐπιστολαὶ αὗται, καίτοι ἡ περὶ τὸ γράφειν εὐχέρεια τῷ παρέχει ποικιλίαν κατὰ τὴν διατύπωσιν. Ἀγγέλλει δηλ. ἐν αὐταῖς τὴν περιπετειώδη ἀφίξιν του, βεβαιοῖ ὅτι τὰ ἐν τῇ ἀγωνιζομένῃ Ἑλλάδι βαίνουσι καλῶς καὶ ζητεῖ τὴν δι' ἀλληλογραφίας ἐπικοινωνίαν του μετὰ πάντων αὐτῶν.

Ἰανουάριος 1823. Ἐντὸς τοῦ Ἰανουαρίου ἀπέστειλεν ἐπιστολάς πρὸς διαφόρους, ἦτοι πρὸς τοὺς ἐν Τεργέστῃ Δ. Κοντογόνην καὶ Πρ. Καρτζώτην, (2) πρὸς τὸν Μινίστρον τῶν ἔξωτερικῶν ὑποθέσεων Θ. Νέγγρην, πρὸς τὸν Σπ. Βάλδην, εἰς Λιδόρνον, ὡς φαίνεται, πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Κλοκύνην, πρὸς τὸν Νικ. Ἰωαννίδην Μυλωνᾶν, πρὸς τὸν Ἀρχιμανδρίτην Ἰωάσαφ, πρὸς τὸν Διον. Ρώμαν εἰς Βενετίαν, πρὸς τὸν Ἰωάννην Πρόθυμον⁽¹²⁴⁾ εἰς Βενετίαν ἐπίσης, πρὸς τὸν Φιλίχον Ἀντώνιον Κομιζόπουλον εἰς Λιδόρνον, πρὸς τὸν φιλέλληνα Γεώργιον Γαμπάρ ἐπίσης εἰς Λιδόρνον, πρὸς τὸν Πετρόμπεην, ἑτέραν πρὸς ἄλ-

(124) Δυνατὸν νὰ πρόκειται καὶ περὶ ψευδωνύμου.

λον ἐκ τῶν ἐπισήμων, ἧς δὲν σώζεται ἡ ἐπιγραφή, τῆς αὐτῆς καὶ ἡ πρὸς τὸν Πατρόμπεην χρονολογίας καὶ διὰ φροντίδος τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἀποστελλομένην, καὶ τέλος πρὸς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, ἣτις εἶναι μὲν ἀχρονολόγητος, ἐκ τοῦ περιεχομένου ὅμως φαίνεται ἀποσταλεῖσα ἐντὸς τοῦ Ἰανουαρίου.

Εἰς τὴν πρὸς τὸν Κοντογόνην (8 Ἰανουαρίου) ἐπιστολῇν εὐρίσκομεν τὴν πληροφορίαν ὅτι ὁ Γερμανὸς διαμένει εἰσέτι εἰς τὸ Καθαρτήριον ἢ πρὸς τὸν Νέγγρην (τῆς 12 Ἰανουαρίου) εἶναι φυσικῶ τῷ λόγῳ σπουδαιότερα. Ἀγγέλλων δηλ. ἐν αὐτῇ τὴν εἰς Ἀγκῶνα ἀφίξιν του, τὴν 15 Δεκεμβρίου, προσθέτει τὰ ἐξῆς: «ἡ τοπικὴ διοίκησις (Ἀγκῶνος) μᾶς ὑπεδέχθη καλῶς καὶ ἔδειξεν ὅλα τὰ αἰσθήματα ψυχῆς εὐδιαθέτου, ἐδόθη ἡ εἶδησις εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐκεῖθεν ἀπεκρίθησαν εὐδιαθέτως». Εὐρίσκεται καὶ κατὰ τὴν 12 Ἰανουαρίου εἰς τὸ Καθαρτήριον ὁ Γερμανός. Εἰς Ἀγκῶνα διαμένει καὶ ὁ Κόντε Μεταξᾶς. Ἐσωκλείεται ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ καὶ ἐφημερίς, ἐν ἣ «ἡ διαδήλωσις τῶν τριῶν τῆς ξηρᾶς Δυνάμεων γενομένη μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἐν Βερώνῃ Συνελεύσεως». Ἐπιστάται ἡ φρόνησις καὶ ἡ προσοχὴ — καὶ εἶναι ἡ γνώμη καὶ πολλῶν φίλων τῆς Ἑλλάδος — τῶν διοικούντων τὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα, ὡς ἐκ τῆς καταστάσεως τῶν Εὐρωπαϊκῶν πνευμάτων. Λυπεῖται, προσθέτει, ὅτι δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἀκόμη σαφεῖς τινὰς ὁδηγίας, ἐπειδὴ τὰ πάντα εἶναι συγκεχυμένα. Πρὸς τὸν Καρτζώτην (τὴν 15 Ἰανουαρίου) παρέχει πολεμικὰς πληροφορίας γνωθείσας αὐτῷ ἐξ Ἑλλάδος καὶ ἐπιβεβαιοῖ ἄλλας γνωστὰς ἐκεῖνω. Τοιαῦτα περιέχει καὶ ἡ πρὸς τὸν Βάλδην τῆς αὐτῆς χρονολογίας ἐπιστολή. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν εὐχαριστεῖ τὸν Ἀνδρέαν Κλοκύνην διὰ τὰς σταλείσας αὐτῷ πληροφορίας. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης πληροφοροῦμεθα, ὅτι παρὰ τῷ Γερμανῷ παραμένει καὶ ὁ Γεώργιος Παναγιωτόπουλος, περὶ οὗ κατωτέρω.

Κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας γράφει πρὸς τὸν Μυλωνᾶν, χαίρων ὅτι διαμένει καὶ οὗτος εἰς Ἰταλίαν καὶ θὰ ἐπικοινωνῶσι δι' ἀλληλογραφίας· πρὸς τὸν Κοντογόνην γράφει πάλιν δι' ἰδιωτικὰς του ὑποθέσεις, πρὸς τὸν Καρτζώτην ἐπίσης περὶ χρημάτων ἀποστελλομένων εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν Ἡρακλείας Μελέτιον παρὰ τοῦ Παπαδιαμαντοπούλου ἐκ Πατρῶν εἰς βάρος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀποστόλου Πατᾶ κλ.

Τὴν 22 γράφει πρὸς τὸν Ἀρχιμανδρίτην Ἰωάσαφ, ἐκφράζων τὴν

πεποιθήσιν του εις την προστασίαν της Θείας Προνοίας, και προσθέτει «ή Πατρίς μας ευγνωμονεί εις το φιλόανθρωπον και ευδιάθετον της Αιτούς Αγιότητος (του Πάπα) και οι μέλλοντες αιώνες θέλει καταστέφωσι την μακαρίαν του κεφαλήν ενεκα τούτου». Προσθέτει εν τέλει ασπασμούς προς τον Καρδινάλην του Στάτου.

Την αυτήν ημέραν γράφει προς τον Διονύσιον Ρώμην.

Εν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ καταφαίνονται αἱ πρῶται ἐνέργειαι των διὰ τὴν σύναψιν δανείου ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος. Τῷ ἀναφέρει ὅτι τῷ ἔγραψε διὰ τοῦ εἰς Βολωνίαν ἀναχωρήσαντος Ἀντωνίου Φλαδιανοῦ, ὅστις θὰ προβῇ, καὶ εἰς προφορικὰς ἀνακοινώσεις, ὅτι ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν του διὰ τοῦ Σπ. Μελά ἀκούσας καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ λεχθέντα⁽¹²⁵⁾. Περὶ τοῦ Μεταξά τῷ γράφει ὅτι τὸν βλέπει ἐνίοτε, ἀλλ' ὅτι ἅμα ὡς ἐλευθερωθῆ τοῦ Καθαρηθρίου θὰ τὸν πλησιάσῃ περισσότερο· ὁμιλῶν δὲ περὶ τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς Πατρίδος, ἐπιτίθεται καὶ κατὰ τῶν «θεοστυγῶν» φατριῶν.

Τῆς αὐτῆς χρονολογίας σώζεται ἐπιστολὴ του καὶ πρὸς τὸν ἐν Βενετία Ἰωάννην Πρόθυμον (;) ἄνευ τινὸς ἰδιαιτέρας σημασίας. Τυπικὸν ἐπίσης εἶναι καὶ τὸ πρὸς τὸν Φιλικὸν Κομιζόπουλον γράμμα του τῆς 29 Ἰανουαρίου εἰς Λιθόρνον, ἐν ᾧ κάμνει λόγον καὶ περὶ τοῦ Φιλικοῦ Τζακάλωφ καὶ σημειοῖ, ὅτι μόλις πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν (κατὰ τὴν 25 Ἰανουαρίου) ἠλευθερώθη τοῦ Καθαρηθρίου. Ἐπίσης τῆς αὐτῆς χρονολογίας εἶται τὸ πρὸς τὸν εἰς Λιθόρνον φιλέλληνα Γεώργιον Γαμπάρ, οὗτινος ἐξαίρων τὰ αἰσθήματα ὁ Γερμανὸς γράφει: «ζῆθι ἀνδρῶν ἄριστε καὶ πράττε ἀγαθὰ, ὅτι αὐτὴ ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς ἀθανασίαν».

Ἔπονται τώρα τρεῖς ἔτι ἐπιστολαὶ σπουδαιόταται. Μία πρὸς τὸν Πετρόμπεγν τῆς 27 Ἰανουαρίου, μία πρὸς σημαῖνον ἐπίσης πρόσωπον ἧς δὲν σώζεται ἡ ἀρχή, τῆς αὐτῆς ὁμοῦ χρονολογίας, καὶ μία πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην ἀχρονολόγητος μὲν, πάντως ὁμοῦ σύγχρονος.

Πρὸς τὸν Πετρόμπεγν γράφει, ὅτι ἡ ἐν Ἑλλάδι κατάστασις ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς μορφώσεως τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ἐπιτίθεται

(125) Τοῦ Ῥώμα μὴ δυνάμενου νὰ μεταβῇ εἰς Ἀγκῶνα, οἱ ἐν τῷ Καθαρηθρίῳ ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν εἰς Βενετίαν τὸν Φλαδιανὸν πρὸς συνεννόησιν, ἀλλὰ παρημποδίσθη οὗτος εἰς τὰ σύνορα καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Βολωνίαν (ἄρα Ἀρχεῖον Ῥώμη τομ. Δ'. σ. 146).

κατὰ τῶν ἰδιοτελῶν⁽¹²⁶⁾. Ὡς πρὸς τὰς ἐνεργείας των περὶ δανείου λέγει, ὅτι δὲν δύνανται νὰ προβῶσιν αὐτοδούτως εἰς ἐνεργείας· «ὅταν ἡ Πατρίς δὲν τοῖς ἔδωκε τοιαύτην ἔγγραφον ἄδειαν, ἐκφράζει δὲ τὴν γνώμην ὅτι τὸ δάνειον δὲν τὸ θεωρεῖ δυσκατόρθωτον.

Εἰς τὴν πρὸς ἄλλο ἐπίσημον πρόσωπον ἐπιστολὴν του ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, περὶ τῶν ἐξ Ἀγγλίας ἐνηθαρρύνσεων, συνιστᾷ ὁμοῦ νὰ εἶναι οἱ τὰ κοινὰ διευθύνοντες ἐπιφυλακτικοὶ καὶ καιροσκοποὶ. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀναγράφει τὴν ἐξῆς παράδοξον πληροφορίαν, ὅτι δηλ. «κάποιος ἐπιθυμῶν ἴσως νὰ γίνῃ αὐθέντης εἰς τὴν Πελοπόννησον καθὼς ἐκεῖνοι τῆς Βλαχομπογδανίας, ἔγραψε καὶ ἐκοινολόγησεν ἐνταῦθα ἐν ἔγγραφον, ὡς ἀπὸ τοῦ Ἄργους τάχα γεγραμμένον, ὅτι τὸ μόνον σωτήριον εἶναι διὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ ζητήσῃ νὰ ἀποκατασταθῶσιν αὐθενταὶ ὑποκαίμενοι εἰς τὸν Σουλτάνον. Τοῦτο τινὲς τῶν ὁμογενῶν ἰδόντες ἐνταῦθα, ἐξέδωκαν ἔγγραφα ἀνατρεπτικὰ τοῦ παραλόγου τούτου φρονήματος» ὁδηγούντος εἰς διπλὴν τυραννίαν. Ἐν τέλει προσθέτει πληροφορίας τινὰς περὶ θρυλλουμένης συσκέψεως εἰς Βιέννην καὶ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων καὶ ἄλλα τινὰ ὡς καὶ περὶ τῶν Φιλελληνικῶν δηλώσεων ἐν Συνελεύσει τοῦ Προέδρου τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὅτι καθήκον ἔχει ἡ Εὐρώπη νὰ ὑπερασπισθῇ τοὺς ἀγωνιζομένους Ἑλληνας. Τέλος εἰς τὸ πρὸς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, «Γενικὸν ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου» γράμμα του λέγει, ὅτι ἐξῆλθε τοῦ Καθαρηθρίου — ἄρα τὸ γράμμα ἐστάλη μετὰ τὴν 25 Ἰανουαρίου — καὶ ἐπρόκειτο νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Ρώμην. Τὸν παρεκίνησαν ὁμοῦ νὰ μείνῃ ἡμέρας τινὰς εἰς Ἀγκῶνα δι' ὠφελίμους τινὰς ἐνεργείας. Γνωρίζει, λέγει, πόση ἀνάγκη χρημάτων ὑπάρχει «καὶ πέποιθεν ὅτι δύναται νὰ εὐρεθῇ δάνειον, ὅσον χρειάζεται ἡ Πατρίς», δὲν ἀρκεῖ ὁμοῦ ἡ

(126) Ἄς ἀκούσωμεν διατυπούμενα ταῦτα παρὰ τοῦ ἰδίου. (Οἱ συνιστῶντες τὴν οἰκίησιν τοῦ Γένους) ἔπρεπε, λέγει, «νὰ ἐναγκαλισθῶσιν ἀρετὴν καὶ ἀρετὴν αὐστηράν, ἔπρεπε νὰ συλλογισθῶσι ποῖα εἶναι τὰ ἀληθῆ τῆς Πατρίδος συμφέροντα, δυνατὰ νὰ κατορθωθῶσιν ὡς πρὸς τὴν παρούσαν τῆς Εὐρώπης κατάστασιν καὶ νὰ ἐνεργηθῶσιν ἐν καιρῷ· ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἄς προτιμηθῇ εἰς τὸ ἐξῆς ἡ ἀρετὴ, καὶ ἔχομεν καιρὸν νὰ ὠφεληθῶμεν· ἄς συγκροτηθῇ σύστημα ὡς δεῖ, ἄς παραρριφθῇ πᾶς ἰδιαιτέρος σκοπός, ἄς συμφωνήσουν αἱ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος γνώμαι, καὶ τότε δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ ὠφελήσωμεν πολιτικῶς κατὰ τὴν ἐννοιά σας· εἰδεμὴ καὶ ἐπικρατεῖ ἡ βδελυρὰ ἐκείνη καὶ ἀξιομίσητος διάθεσις τὸ νὰ ἀνατρέπῃ ἕκαστος τὸ καλόν, ὡς παρ' ἄλλου γεγενημένον, οὐδὲν κατορθοῦται, καὶ θέλει ὑποπέσωμεν εἰς ζυγὸν ἴσως χεῖρονα τοῦ προτέρου».

άτομική των υπόληψις μόνον, χρειάζεται και εξουσιοδότησις. Ἀγγέλλει τὴν ἀφίξιν τοῦ Ἐμμανουὴλ Ἐένου εἰς τὴν Ἑλλάδα με ἐφόδια καὶ χρήματα συλλεγόντα διὰ τοῦ ἐν Ὀλλανδίᾳ Παλαιολόγου ὅτι καὶ ὁ Βαρὼν Κεφαλαῶς εἰσέπραξεν ἐξαργυρώσας ὁμολογίας ἐξ Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος τινὰ ποσὰ διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν στρατιωτῶν του ἐπρομηθεύθη δὲ καὶ ἱκανὰ ἐφόδια καὶ ἔχει ἀκόμη ποσὰ τινα, ἀλλ' ὅτι πάντα ταῦτα εἶναι μικρὰ ἀπέναντι τῶν μεγάλων ἀναγκῶν τῆς χώρας. Συνιστᾷ τὴν εὐνομίαν καὶ τάξιν εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ πολεμικά. (127).

Ὁμιλεῖ κατόπιν περὶ τῶν ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων τοῦ συμβιβασμοῦ πρὸς τοὺς Τούρκους τῇ μεσολαβήσει τῶν Δυνάμεων, ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ γεγονότων, περὶ τῶν φιλελληνικῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκδηλώσεων, περὶ τῶν μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας, περὶ τῶν ἐν Βερώνῃ καὶ τῶν κατόπιν καὶ περὶ ἄλλων πολιτικῶν ζητημάτων. Παράττει ὅτι διαφημιζόνται ἐν Εὐρώπῃ ἄνθρωποι τοῦ Ἀγῶνος, ἀνάξιοι τοιαύτης φήμης, παρά τινων ἐκμεταλλευομένων τὴν παρὰ τῶν ξένων ἀγνοίαν τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων καὶ ζητεῖ ἀσφαλεῖς πληροφορίας διὰ πᾶσαν νίκην μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν πράγματι δρασαντων.

Τὰ πρὸς αὐτὸν γράμματά του παρακαλεῖ νὰ τὰ στέλλῃ διὰ τοῦ ἐν Ζακύνθῳ Λεονταρίτη ἢ ἄλλου τινὸς ἐκ τῶν φίλων του, ὅστις θὰ τὰ διευθύνῃ εἰς Ἀγκῶνα «εἰς παραλαβὴν Γεωργίου Δουρούτι ἢ εἰς Τριέστην εἰς παραλαβὴν τοῦ Προκοπίου Καρτζῶτη».

Φεβρουάριος. Τοῦ Φεβρουαρίου ἔχομεν ὑπ' ὄψιν δεκατέσσαρας ἐπιστολάς αὐτοῦ, ἀποσταλείσας πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Κατακουζηνόν, πρὸς τὸν Δ. Κοντογόνην (2), πρὸς τὸν Α. Φλαβιανόν, πρὸς τὸν Σ. Βάλδην, πρὸς τὸν Π. Καρτζῶτην (2), πρὸς τὸν Ν. Παπαῦ Ἀλεξίου, πρὸς τὸν Ἀνδρ. Ζαίμην, πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Καλαμογάρτην, πρὸς

(127) «Ἐἶναι ἀναγκαῖον, λέγει, νὰ βληθῇ μία τάξις καλὴ καὶ εἰς τὸ πολιτικὸν καὶ εἰς τὸ στρατιωτικὸν καὶ ἀμοιβαίως αὐτὰ τὰ δύο σώματα νὰ συνυπακούονται με καλὴν ἁρμονίαν καὶ νὰ μὴ μένῃ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πατρίδος ἀκατάστατον καὶ ξεσχιζμένον ἐπειδὴ τίποτε δὲν μᾶς ὠφελεῖν αἱ νίκαι καὶ τὰ κάστρα, ἐὰν δὲν θεμελιώσωμεν τὰ ἐπιχειρήματά μας εἰς μίαν νόμιμον καὶ εὐτακτον κυβερνήσιν τοῦ πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ καὶ νὰ ἀπορρίψωμεν ὅλοι τὰ ἴδια συμφέροντα καὶ νὰ προτιμήσωμεν τὸ κοινὸν συμφέρον τῆς Πατρίδος, καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων δὲν εἶναι ἀμφίβολον, ὅτι οἱ μονάρχαι, οἵτινες ἐναντιοῦνται εἰς τὰ ἐλεύθερα συστήματα, θέλει συγκατανεύσωσιν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἔθνους μας· εἰδὲ καὶ τὸ ἐσωτερικὸν μας τρέχῃ ἀκατάστατον καὶ σπαράττεται ἀπὸ τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ τέλη ἐνὸς ἐκάστου, τότε καὶ ὅλη ἡ Εὐρώπη ἂν μᾶς βοηθῇ τίποτε δὲν μᾶς ὠφελεῖ».

τὸν Σ. Παλαιολόγον, πρὸς τὸν Κ. Ἀργυρόπουλον, πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Παπαδόπουλον καὶ πρὸς τὴν Πελοποννησιακὴν Γερουσίαν.

Ἡ πρὸς τὸν «πρίγκιπα Ἀλέξανδρον Κατακουζηνόν» εἰς Δρέσδη ἀποσταλείσα, φέρει χρονολογίαν 2 Φεβρουαρίου. Τὸν ἐπαινεῖ διὰ τὴν φιλοπατριάν του, τὸν δικαιοῖνε διὰ τὰς περὶ ἀνάγκης χρημάτων σκέψεις του, προσθέτων ὅτι ἀναμένει «τοὺς δύο ἄνδρας», οὓς δὲν κατονομάζει, ὅπως συσχεφθῶσι.

Τῆς αὐτῆς χρονολογίας εἶναι καὶ ἡ πρὸς τὸν Δ. Κοντογόνην ἐπιστολὴ του, ἐν γνώσει καὶ αὐτὸν διατελοῦντα τῶν περὶ τοῦ δανείου ἐνεργειῶν. Τῷ μεταδίδει εἰδήσεις πολεμικὰς εὐχαρίστους.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν γράφει καὶ πρὸς τὸν Φλαβιανόν, συνεχίζων τὰς περὶ τοῦ δανείου συνεννοήσεις. Τῷ ἀνακινεῖ ἐπίσης εἰδήσεις πολεμικὰς καὶ τῷ ἀγγέλλει ὅτι ὁ Δουρούτης παρηγγέλθη νὰ φροντίσῃ περὶ τῶν ἀναγκῶν του.

Συγχρόνως γράφει καὶ πρὸς τὸν Βάλδην ἀνακινῶν αὐτῷ τὰς πολεμικὰς εἰδήσεις καὶ ὁμιλῶν περὶ τῆς εὐκταίας ἐπιλύσεως τοῦ οικονομικοῦ ζητήματος.

Πρὸς τὸν Καρτζῶτην γράφει τὴν 7ην Φεβρουαρίου. Μετὰ τὴν ἀνακινῶσιν τῶν πολεμικῶν εἰδήσεων, καταφέρεται κατὰ τῶν ἐξωθεν ἐλθόντων ἰδιοτελῶν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν χρημάτων «ἀδύνατον εἶναι, λέγει, νὰ ἀνθέξῃ σῶμα ἄνευ νεύρων», καὶ προσθέτει, ὅτι, ὅστις συντρέξῃ διὰ δάνειον θὰ εἶναι ὁ μέγιστος εὐεργέτης τῆς Ἑλλάδος.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς διαμονῆς του σημειοῖ, ὅτι θὰ μείνῃ ἀκόμη ὀλίγας ἡμέρας εἰς Ἀγκῶνα καὶ ὅτι θὰ τῷ γράψῃ ὅταν θὰ προχωρήσῃ. Φαίνεται ὅμως ἀποτεθαρρημένος κάπως διὰ τὸ πρὸς τὸν Πάπαν μελετώμενον διάδημα, δι' ὃ γράφει «τὴν πρὸς τὴν ἀγιότητά του παρηρησίασίν μας, μετὰ τὸ νὰ μὴ τὴν στοχάζομαι διόλου ἀνωφελῆ, θέλει τὴν ἀκολουθήσωμεν».

Ἐπίσης καὶ εἰς τὴν πρὸς τὸν Κοντογόνην, τῆς αὐτῆς χρονολογίας, ἐπιστολὴν του, τὰ αὐτὰ περὶ τῆς ἐπὶ τινὰς ἡμέρας παραμονῆς του εἰς Ἀγκῶνα σημειοῖ.

Τὴν 9 γράφει πρὸς τὸν Νικ. Παπαῦ Ἀλεξίου, λυπούμενος, διότι δὲν δύναται νὰ τὸν συντρέξῃ σπουδάζοντα, μετὰ τὴν καταστροφὴν ἣν ὑπέστη ἕνεκα τοῦ Ἀγῶνος, μόλις ἀποζῶν ἐκ τῶν ἀποστελλομένων αὐτῷ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν του.

Τὴν 15^{ην} γράφει πάλιν πρὸς τὸν Καρτζιώτην μεταδίδων αὐτῷ πολεμικὰς πληροφορίες. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ πλέκει ἐγκώμια διὰ τὸν Παλαιολόγον καὶ τὸν Ἰωάν. Σκαρμαγκῶν.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς μεταδόσεως εἰς Ρώμην γράφει, ὅτι διὰ τὴν προχωρήσῃ χρειάζεται ἀποκρίσεις τινὰς καὶ χρήματα. Τὸν προτρέπει δὲ νὰ ἐξοικονομήσῃ ἢ αὐτὸς τὰ μέσα ἢ δι' ἄλλου, ἐπιστραφησόμενα κατόπιν παρὰ τῆς Πατρίδος ἐν καιρῷ, καὶ «νὰ μὴ τὸν ἀφίσωσιν εἰς στενότητα εἰς ξένους τόπους».

Τὴν 15^{ην} ἐπίσης γράφει πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Ζαήμην. Εἶχον ψυχρανθῆ, φαίνεται αἱ σχέσεις των, ἀλλὰ τῷ γράφει, λέγει, τὸ μὲν, διότι «ἀπομακρυνθεὶς ἠσθάνθη δριμύτερον τὸν πόνον πρὸς ἐκείνους οἷς συνεσχετίσθη ποτὲ ἢ καρδία του» τὸ δέ, ὅπως τὸν συγκαρῆ διὰ τοὺς κινδύνους εἰς οὓς ἐξετέθη κατὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἀγῶνας. Ἐκφράζει αὐτῷ τὴν χαρὰν του διὰ τὴν ἐπάνοδοσιν τοῦ Ἰωάννου Ζαήμη καὶ τὰς πολεμικὰς ἐπιτυχίας τοῦ Ἀνδρέα Λόντου.

Ἐπειτα, τῆς αὐτῆς βεβαίως χρονολογίας, ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Καλαμογάρτην σωζομένη μόνον κατὰ τὸ ἡμισυ. Ἐκφράζων ἐν αὐτῇ τὴν χαρὰν του διὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιτυχίας τῆς Πατρίδος ἐλπίζει, ὅτι ἐτακτοποιήθησαν καὶ τὰ τῆς Διοικήσεως. Περὶ τοῦ δανείου γράφει τὰ ἑξῆς: «Ἔνεκα τούτου ἐμείναμεν μέχρι τοῦδε ἐνταῦθα καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας θέλει μεταδῶμεν εἰς Ρώμην». Κατόπιν ὁμιλεῖ περὶ τῆς λύπης ἣν ἠσθάνθη διὰ τὸν θάνατον τοῦ Θάνου (Κανακάρη).

Τῆς 16^{ης} σώζεται ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν Παλαιολόγον. Ἐπαινῶν αὐτὸν διὰ τὰ περὶ τῆς Πατρίδος φρονήματά του γράφει ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «δύο τινὰ, Κύριε, εἰσὶ καὶ τὰ ἀναγκαιότερα εἰς τὴν Πατρίδα ἢ ἐσωτερικὴ καλὴ ἁρμονία καὶ εὐτακτος τῶν πραγμάτων οἰκονομία καὶ χρήματα ἀνάλογα ὡς πρὸς τὴν ἀνάγκην· ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον ἔργον τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν ὄντων ὁμογενῶν, οἵτινες ἐλπίζω νὰ ἐδιδάχθησαν ἱκανῶς καὶ ἐκ τοῦ καιροῦ καὶ ἐκ τῆς χρείας, τὰ δὲ χρήματα δὲν βλέπω ἄλλοθεν νὰ οἰκονομηθῶσιν εἰ μὴ ἐκ δανείων, ὅθεν ὅστις εἰς τοῦτο συνεργήσῃ λογίζεται βέβαια ὁ μέγιστος εὐεργέτης τῆς πατρίδος. Πολλαχόθεν μᾶς εἰδοποίησαν, ὅτι κατορθοῦται τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα δάνειον, ἐὰν ζητηθῇ μὲ τὸν προσήκοντα τρόπον· ἔγραψα πρὸς αὐτοὺς νὰ μοι σαφηνίσωσι τὸν τρόπον διὰ τὸν κάμω γνωστὸν εἰς τὴν Πατρίδα, πλὴν εἰσέτι δὲν ἔλαβον ἀποκρίσεις, καὶ ἔνεκα τού-

του περιμένω ἐνταῦθα καὶ δὲν ἐπροχώρησα μέχρι τῆς Ρώμης· μετ' ἡμέρας τινὰς ὅμως θέλει ἐξακολουθήσω, ἐπειδὴ στοχάζομαι ὅτι δὲν εἶναι πάντῃ ἀνωφελὲς καὶ τοῦτο». Κατόπιν μεταδίδει αὐτῷ πληροφορίες πολεμικὰς· τῷ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἐμμανουὴλ Ξένου, ὃν, ἂν ἔλθῃ πλησίον του, θὰ τὸν θεωρῆ ὡς τέκνον του. Ἐν τέλει ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ πρὸς αὐτόν, ὅτι διὰ τὴν προχωρήσῃ ἔχει ἀνάγκην χρημάτων, ἀλλ' οὔτε αὐτὸς οὔτε ἡ Πατρίς ἔχει, ζητεῖ δὲ 500 φλωρία, εἴτε ἐξ ἰδίων του εἴτε ἐξ ἄλλου, πληρωτέα παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐν καιρῷ. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐξάγεται ὅτι ἐν Ἀγκῶνι διαμένει καὶ τις Ἀλαξάνδης.

Τῆς 16^{ης} εἶναι ἐπίσης καὶ ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν ἐν Λιόδρον Κωνσταντῖνον Ἀργυρόπουλον. Εἶχε φαίνεται οὗτος, καὶ ἐξ ὀνόματος ἄλλων ὁμογενῶν προσκαλέσῃ τὸν Γερμανὸν νὰ μεταβῇ εἰς Λιόδρον. Εὐχαριστῶν ὁ Γερμανὸς γράφει, ὅτι δὲν δύναται νὰ μεταβῇ, διότι μετ' ὀλίγων ἡμερῶν διαμονὴν εἰς Ἀγκῶνα θὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν Ρώμην. Ἀνακοινῶν αὐτῷ καὶ πολεμικὰς εἰδήσεις. Ἐπίσης τῆς 16^{ης} εἶναι καὶ τὸ πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Παπαδόπουλον εἰς Παρισίους γράμμα του. Τὰς περὶ Πατρίδος σκέψεις τοῦ Παπαδοπούλου εὕρισκει, λέγει, λαμπράς, ἀλλὰ προώρους, λυπείται δὲ ὅτι δὲν δύναται νὰ τὸν συντρέξῃ πρὸς ἐξακολουθήσιν τῶν σπουδῶν του. Καὶ πρὸς αὐτόν μεταδίδει πολεμικὰς τινὰς εἰδήσεις.

Τέλος 18 Φεβρουαρίου χρονολογίαν φαίνεται ὅτι φέρει τὸ πρὸς τὴν «ἐνδοξὸν Πελοποννησιακὴν Γερουσίαν» ἐγγραφόν του, ὅπερ σώζεται κατὰ τὸ ἡμισυ. Ὅμιλεῖ ἐν αὐτῷ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων, περὶ τῆς ἐπιδράσεως, ἣν θὰ ἔχῃ ἐπὶ τῆς τύχης τῆς Ἑλλάδος ἡ εὐνομία, ἡ φρόνησις καὶ ἡ σύμπνοια καὶ σύμπραξις τοῦ πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ. Θεωρεῖ τὸ δάνειον κατορθωτόν, καθ' ὅς ἔχει πληροφορίας παρὰ πολλῶν ὁμογενῶν, καὶ ζητεῖ πληρεξουσιότητα πρὸς τοῦτο.

Μάρτιος. Δεκατέσσαρας ἐπιστολάς εὑρομεν γεγραμμένας κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1823. Πρὸς τὸν Ρώμην (2), τὸν Χριστόδουλον Πρινάρην, τὸν Βελισσάριον Διογενίδην, τὸν Κοντογόνην, τὸν Βάλλην, πρὸς τοὺς Δημήτριον Ἰγγλέσην καὶ Ἰωάννην Ἀμβροσιάδην, τὸν Πρόθυμον, τὸν Βαρδάκην, τὸν Πετρόμπεην, τὸν Νέγγην (2) «καὶ πρὸς τὴν Ὑπερτάτην Διοίκησιν».

Καθ' ἕλον τὸν Μάρτιον διαμένει ἀκόμη εἰς Ἀγκῶνα.

Τὴν 2^{αν} Μαρτίου γράφει πρὸς τὸν Ρώμαν. Ἐμαθε διὰ τοῦ Φλαβιανοῦ τὴν σειρὰν τῶν ἰδεῶν του, ὧν ὅσας ἔκρινεν ἀναγκαίας ἐκοινολόγησεν εἰς τὴν Πατρίδα. Ἐχει ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ μίαν συμβουλήν ἀπὸ τὸν ἐν Ἑλβετία φίλον, διὰ μέσου τοῦ Ρώμα, ὅστις νὰ τὸν ἐρωτήσῃ, ἐὰν εἶναι συγκεχωρημένον καὶ ἂν δύναται νὰ ἐλπίσῃ τὴν εἰς τοῦτο συγκατάθεσίν του. Παρακαλεῖ νὰ ἔχῃ ἀπάντησιν τοῦ Ρώμα.

Τὴν 2^{αν} ἐπίσης γράφει πρὸς τὸν Χριστόδουλον Πριναίρη, εἰς Σάν - Σεβήρον.

Ἐξαιρεῖ τὴν ἀρετὴν του καὶ τὸν γνωστὸν πατριωτισμὸν του προσθέτων ὅτι καὶ ἐδῶ ἤκουσε πολλὰ περὶ αὐτοῦ. Τῷ ἀναγγέλλει τὰ τῆς ἀποστολῆς του. Θέλει νὰ προχωρήσῃ, ἀλλ' ἐμποδίζεται ἐλλείψει μέσων. Τὸν παρακαλεῖ νὰ τὸν δανείσῃ 500 φλωρία τὰ ὅποια θὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ Ἔθνος. Τὸ γράμμα διὰ τοῦ Δουρούτη. Προσθέτει γενικὰς τινὰς εἰδήσεις.

Ἡ πρὸς τὸν Διογενίδην εἰς Ὀδησσόν, φέρει χρονολογίαν 8 Μαρτίου. Ἐν αὐτῇ τὸν συλλυπεῖται διὰ πάθημά τι ἕλεκα τοῦ Ἀγῶνος καὶ τοῦ ὀμιλεῖ περὶ τοῦ ἀκμαίου φρονήματος τῶν ἀγωνιζομένων. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀποστέλλει πρὸς τὸν Κοντογόνην πολεμικὰς πληροφορίες.

Τὴν 9^{ην} γράφει πρὸς τὸν Βάλδην. Καταφέρεται κατὰ τῶν παραβλαπτόντων τὰ ἐθνικὰ συμφαίροντα, ὅπερ δὲν πρέπει νὰ ἀποτρέπη τοὺς λοιποὺς ν' ἀκολουθῶσι τὸ χρέος των. Λέγει, ὅτι, ὅταν μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀναχωρήσῃ διὰ Ρώμην, θὰ τὸν πληροφορήσῃ περὶ τούτου. Παρέχει καλὰς πληροφορίες περὶ τῶν πολεμικῶν, εὐχόμενος, ὅπως καὶ τὰ ἐσωτερικὰ διευθετηθῶσι καλῶς καὶ τὸ οἰκονομικὸν ζήτημα λυθῇ αἰσίως.

Τῆς αὐτῆς χρονολογίας εἶναι αἱ πρὸς τὸν Ἰγγλέστην καὶ Ἀμβροσιάδην εἰς Ὀδησσὸν ὅμοιαι ἐπιστολαί. Ὅμιλεῖ περὶ τοῦ λόγου τῆς παραμονῆς του εἰς Ἀγκῶνα, περὶ τῆς ἐπιθυμίας ὅπως προχωρήσῃ τοῖς ὀμιλεῖ περὶ ἀνάγκης μικροῦ δανείου ἐκ χιλίων φλωρίων, ἀποδοτέων παρὰ τῆς εὐγνωμονούσης Πατρίδος ἐν καιρῷ. Ἀνακοινῶσι πολεμικὰς εἰδήσεις καὶ τονίζει τὴν ἀνάγκην, ἣν ἔχει ὁ Ἀγὼν χρημάτων.

Τὴν 15^{ην} γράφει πρὸς τὸν Ρώμαν. Βεβαίως τὴν λήψιν τῆς ἐπιστο-

λῆς του δεθείσης αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Κόντε Φλαμπουριάρη. Εὐχαριστεῖ αὐτὸν διὰ τὰς ὁδηγίας του καὶ διὰ πληροφορίας τινὰς τεινούσας εἰς τὸ νὰ ἐξαγάγῃσιν αὐτὸν ἐκ τινος ἀπάτης. (128)

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν γράφει πρὸς τὸν Ἰωάννην Πρόθυμον συλλυπούμενος αὐτὸν διὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του.

Τὴν 18^{ην} γράφει πρὸς τὸν ἐν Ταύγκνιφ διαμένοντα τότε Βαρδάκην. Περὶ τῆς ἀναβολῆς τοῦ εἰς Ρώμην ταξιδίου του γράφει, ὅτι «ἐν περιστάσις καὶ ἡ ἀνάγκη οὕτως ὑπεγγόρευον μὲλα ταῦτα, λέγει, μελετῶμεν νὰ κάμωμεν μετ' οὗ πολὺ τὸ κίνημα τοῦτο, διότι ἴσως δὲν θέλει εἶναι ἀνωφελές». Ἐπαινεῖ αὐτὸν διὰ τὸν πατριωτισμὸν του καὶ τὰς ἐνεργείας του. Τῷ ἀγγέλλει ὅτι πολεμικῶς οὐριοδρομεῖ ἡ Πατρίς εἴθε δὲ καὶ ἐσωτερικῶς. Συμφωνεῖ διὰ τὸ ὠφέλιμον τῆς καθόδου του εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εὐχεται οἱ διοικοῦντες νὰ ὁδηγηθῶσιν ἀπὸ φρόνησιν βαθεῖαν.

Τὴν 21^{ην} γράφει πρὸς τὸν Πετρόμπεη. Ὅμιλεῖ περὶ τοῦ δανείου καὶ τῆς ἀνάγκης τῶν χρημάτων, ἥτις τοὺς ἀναγκάζει νὰ παραμένωσιν εἰς Ἀγκῶνα. Δὲν ἀρκεῖ λέγει ἡ ἀτομικὴ των ὑπόληξις χρειάζονται καὶ πληρεξουσιότητα διὰ νὰ συμφωνήσουν τοὺς ὅρους. Καθιστᾷ γνωστὴν τὴν ἀποκόμισιν πολεμοφοδίων καὶ χρημάτων παρὰ τοῦ Ἐμμ. Πένου καὶ τοῦ Κεφαλαῖ. Ἄλλ' αὐτὰ λέγει εἶναι μικρὰ ἀπέναντι τῶν ἀναγκῶν τῆς Πατρίδος. Ἐπαναλαμβάνει συμβουλάς ὁμοιοίας ἀνακρινωθεῖσας καὶ ἄλλοτε.

Τὴν 22^{αν} γράφει πρὸς τὸν Νέγγρη. Ἀγγέλλει αὐτῷ, ὅτι ἀπηλευθερώθησαν προτίνων ἡμερῶν τοῦ Λαζαρέτου, ἐξηγεῖ διατὶ παραμένουσιν εἰς Ἀγκῶνα. Ζητεῖ ὁδηγίας καὶ χρήματα. Ἐπίσης ζητεῖ τὸ πληρεξούσιον. Συμβουλεύει τὰ γνωστὰ καὶ παρέχει ἐξωτερικὰς εἰδήσεις καὶ τὰς γνώμας του.

Τὴν 22^{αν} ἐπίσης γράφει πρὸς τὴν Ὑπερτάτην Διοίκησιν. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο σπουδαιότερον τῶν ἄλλων καὶ συνοψίζει τὰ μέχρι τοῦδε

(128) Εἰς τὸ Ἀρχεῖον Ρώμα (ὡς ἀνωτέρω Α'. σ. 148) περιεσώθη ἐπιστολὴ ἐξ Ἀγκῶνος τοῦ Μεταξᾶ πρὸς τὸν Ρώμαν σχετικῶς πρὸς τὰς διὰ τοῦ Φλαβιανοῦ ἀνταλλασσομένας σκέψεις. Ἐπίσης αὐτόθι ἐν σελ. 147 ἐπιστολὴ ἀνεπίγραφος τοῦ Ρώμα, ἀπευθυνομένη βεβαίως πρὸς τὸν Γερμανόν, ἐν ἣ κυρίως ἀναπτύσσεται τὸ περὶ ἐκλογῆς Βασιλέως. Τῷ συνιστᾷ τὴν μετὰ τοῦ Καποδιστρίου συνεννόησιν, ἀποστέλλων αὐτῷ καὶ σχέδιον θεσπίσματος.

σταντίνον Γεροστάθην, πρὸς τὸν Καρτζώτην, πρὸς τὸν Κ. Ἀργυρό-
πουλον, πρὸς τὸν Ρώμαν, (2) πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην Γιατράκον καὶ
Γ. Σισίνην, πρὸς τὸν Χριστόδουλον Πριναρην καὶ πρὸς τὸν Ἰγνάτιον.

Τὴν 1^η Ἀπριλίου γράφει πρὸς τὸν ἐν Κερκύρα Γεροστάθην. Κα-
ταφέρεται κατὰ τῶν γινομένων ὀργάνων τῶν ξένων ἀναπτύσσει γνώ-
μης του περὶ τῶν πολεμικῶν καὶ περὶ τῶν οἰκονομικῶν. Ὡς πρὸς τὴν
μεταδασίν του πρὸς τὸν Πάπαν λέγει ὅτι τὴν ἀναβάλλει, διότι «συ-
στέλλεται ἡ διοίκησις ἀπὸ τοὺς γείτονάς της» περιμένει δὲ εὐθετώτε-
ρον χρόνον, ὅτε θὰ ἔχη πῶς ἐκκαθαρισθῆ ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς
Εὐρώπης.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν γράφει πρὸς τὸν Καρτζώτην. Τὸν καθησυχάζει,
διότι ἐλυπήθη μὴ δυνηθεὶς νὰ τῷ φανῆ χρήσιμος. Διὰ τὴν μετάδασιν
εἰς Ρώμην ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτά, ὅτι «ἡ διοίκησις αὕτη ἔχει συστο-
λὴν καὶ τοὺς εἰδοποίησεν ἐσχάτως, ὅτι εἶναι καλὸν νὰ περιμείνωσιν
ἐνταῦθα ὀλίγον καιρὸν, ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς Εὐρώπης οὕτως ὑπαγο-
πισωθὲν εἰς τὸ ἱστορικὸν ἀρχεῖον τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης ὑπ' ἀριθ. 4416, ἔχει ὡς ἑξῆς:
Ἀριθ. 195.

*Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.
Μινιστέριον τῶν ἐξωτερικῶν υποθέσεων.*

Πρὸς τοὺς Κυρίους παραστάτας τῆς προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ
Ρωμαϊκῇ αὐλῇ. Διωρισμένοι εἰς οὐσιώδεις ὑποθέσεις τοῦ ἔθνους, παρῆλθον ἕξ μῆνες
καὶ ἔγγραφόν σας ἀκόμη δὲν ἐφάνη ἐνταῦθα νὰ ἐγράψατε.

Πληροφορηθεὶς ἐμμέσως ὅσα ἐδοκιμάσατε δεῖν εἰς τὴν θαλασσοπολιαν καὶ ὅτι ἐβρα-
δύνατε νὰ φθάσατε εἰς τὸν πρὸς ὄν ὄρον, φυσικῶς ἐπιταί νὰ μὴν εἶχατέ τι νὰ ἀναφέ-
ρετε περὶ τῶν ἀνὰ γείρας* ἐπρεπε τουλάχιστον τὴν αἰσίον ἀπόδασίν σας νὰ γνωστοποιή-
σητε* ἐλπίζω ὅμως καθ' ὅδον νὰ εἶναι ἔγγραφά σας* (ἐπιταί ἐκθεσις περὶ τῆς πολεμικῆς καὶ
πολιτικῆς καταστάσεως μὲ πᾶσαν δυνατὴν αἰσιοδοξίαν γεγραμμένη. Ἐν αὐτῇ μεταξύ
τῶν πληροφοριῶν ἀγγέλλεται καὶ περὶ τοῦ Κρεββατᾶ ὡς «βιοθανήσαντος». Μετὰ ταῦτα
ἐπονται τὰ ἑξῆς) :

Ταῦτα πάντα νὰ γνωστοποιήσητε εἰς τὸ Κοινόν, ὡς βέβαια, καὶ νὰ μετοχετεύσητε
εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐλὴν δι' ἔγγραφου παραστάσεως ἐπαγγελματικῆς, ἂν αἱ διπλωμα-
τικαὶ σας σχέσεις ἔφθασαν εἰς τοῦτο, καὶ ἂν ὄχι, νὰ ἐπιμεληθῆτε νὰ φθάσωσι. Προσέ-
χετε νὰ διαγινώριζετε τὰς καθημερινὰς ἀλλοιώσεις τῆς πολιτικῆς ἀτμοσφαιρας, διὰ νὰ
γνωστοποιήτε ταχτικῶς καὶ νὰ προσφέρεσθε ἀναλόγως, τὴν ἀξίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνό-
ματος ἐν πᾶσιν ἐξεικονίζοντας.

Ἐν Ἄστροι τῇ κζ' Μαρτίου 1823 καὶ γ' τῆς Ἀνεξαρτησίας

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας Μινιστρος τῶν ἐξωτερικῶν υποθέσεων.

Θ. Νέγγης

ρεύει». Παρέχει αὐτῷ τὰς γνωστὰς σκέψεις του περὶ δανείου, καὶ πλη-
ροφορίας ἐξ Ἑλλάδος, ἐκθέτει δὲ τοὺς φόβους του διὰ τὸν διαδοθέντα
συμβιβασμὸν μετὰ τῆς Τουρκίας ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ ἐν Βλαχομπογδα-
νίᾳ καθεστῶτος.

Πρὸς τὸν Κ. Ἀργυρόπουλον γράφει τὴν 6 Ἀπριλίου. Ἐκθέτει
αὐτῷ ἐπίσης τὰ περὶ τῆς ἀναβολῆς τῆς μεταδόσεώς του, τὰ περὶ τοῦ
δανείου, τὰ περὶ τοῦ μετὰ τῆς Τουρκίας συμβιβασμοῦ. Ὀμιλεῖ περὶ
τῆς ἐπανόδου τοῦ Λουριώτου μετ' ἐλπίδων δανείου, περὶ τῆς ἀδυνα-
μίας του εἰς τὸ νὰ ὑποστηρίξῃ ὕλικῶς τὸν σπουδάζοντα Ἀνδρέαν Πα-
παδόπουλον, καὶ τῷ μεταδίδει καὶ τινὰς πολεμικὰς πληροφορίας.

Τὴν 8^η γράφει πρὸς τὸν Διον. Ρώμαν. Ἐθεώρησε τῷ λέγει φρό-
νιμον παρὰ τὰς ὁδηγίας του, νὰ μὴ γράψῃ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν ἐν
Ἑλβετίᾳ φίλον (δηλ. τὸν Καποδίστριαν), φόβῳ μήπως παραπέσῃ ἢ
ἐπιστολῇ ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσωκλείει πρὸς αὐτόν, πρὸς τὸν ὅποιον καὶ
μόνον ἐμπιστεύεται τὰς ἐν αὐτῇ ἐννοίας, καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ φρον-
τίσῃ αὐτὸς περὶ ἀσφαλοῦς ἀποστολῆς τῆς* τῷ στέλλει δὲ καὶ τοὺς
στοχασμοὺς του κεφαλαιωδῶς γεγραμμένους, ἐπὶ τῶν ὁποίων καὶ ζη-
τεῖ τὴν ἀπάντησιν τοῦ φίλου, ἀφοῦ πρῶτον τοὺς ὑποβάλλῃ εἰς τὴν
ἰδίαν του κρίσιν. Τὴν πρὸς τὸν Ρώμαν ἐπιστολὴν ταύτην στέλλει διὰ
τοῦ Γεωργίου (ὑποθέτομεν Παναγιωτοπούλου) δι' οὗ θὰ λάβῃ καὶ τὴν
ἀπάντησιν. Ὀμιλεῖ κατόπιν περὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν, περὶ
τῶν ἐρίδων μεταξύ Μαυροκορδάτου καὶ Ὑψηλάντου, ἐχόντων μὲ τὸ
μέρος των διαφόρους προύχοντας καὶ καπετανέους. Ἐπαναλαμβάνει
τὰ περὶ ἐνεργειῶν διὰ τὴν ἀφομοίωσιν τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Βλα-
χομπογδανίαν καὶ ἀποδίδει τὰς περὶ τούτου ἐνεργείας εἰς τὸν Μαυ-
ροκορδάτον, ἔχοντα ὑποστηρίξεις εἰς Ἐπτάνησον καὶ εἰς Λονδίνον,
ὅπου εἶχεν ἀποστείλῃ τὸν Λουριώτην. (128) Περὶ αὐτοῦ σημειοῖ, ὅτι
ἐπανήλθε συνοδευόμενος ἀπὸ Ἄγγλον ἐφημεριδογράφον καὶ ἱστορι-
κὸν εἰς τινα συνάντησίν των δὲ τῷ εἶπεν, ὅτι οἱ Ἄγγλοι δίδουν ὅσα
χρήματα θέλομεν μὲ ὑποθήκην γῆς, ἐξαιρῶν τὸν ἀναπτυχθέντα φιλελ-
ληνισμὸν ἐν Ἀγγλίᾳ. Εἰς τὸν ἐν Ἑλβετίᾳ φίλον, λέγει, ἔχει τὰς ἐλπί-
δας του, ἂν θελήσῃ «νὰ ἐπιστῇ εἰς τὰ πράγματα», χάριν τῆς ἐμπει-
ρίας του καὶ τῆς ὑπολήψεώς του* εἰς τοῦτο εἶναι σύμφωνοι καὶ ἄλλοι

(128) Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Φλαμπουριάρη πρὸς τὸν Ρώμαν (Ἀρχεῖον ὡς ἀνωτέρω
Λ', σ. 154) ἐξάγεται ὅτι ὁ Μεταξᾶς ἀναχωρεῖ τὴν 6 Ἀπριλίου.

πατριωτικῶν, οὓς κατέστησε κοινωνοὺς τῆς ἰδέας του διὰ τοῦ Μεταξᾶ. Ζητεῖ τὰς ὁδηγίας καὶ τοῦ Ρώμα. Μὴ ἔχων λέγει ἔγγραφον δὲν δύναται νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν φίλον ὡς ἀπεσταλμένος. Ἐὰν ἐκεῖνος δὲν θελήσῃ νὰ ἀναμιχθῇ, ἂς στείλῃ τοῦλάχιστον τὰς ὁδηγίας του ὡς καὶ ὁ Ρώμας τὰς ἰδικὰς του. (129)

(129) Ἴδου ἡ πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἐπιστολὴ αὕτη :

Ἐξοχώτατε Κύριε.

Ἐπειδὴ ἐπληροφόρηθην παρὰ τοῦ πανευγενεστάτου κόμητος Κυρίου Διονυσίου δὲ Ρώμα, ὅτι ἐπιθυμεῖτε νὰ μάθετε τὴν ὑγίαν μας, ἰδοὺ σὰς εἰδοποιῶ, ὅτι ἐνώσω μὲν αἱ λαμπραὶ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου διασκορδίζουσαι τὴν ἀτμοσφαιρικὴν κακοήθειαν μᾶς περιέβαλλον, καλῶς εἴχομεν καὶ ἠλπίζομεν τελειᾶν τὴν ἀνάρρωσιν, ἐξ ὅτου δὲ ἡ πυκνότης τῶν νεφῶν μᾶς ἐστέρησε τῶν ἀκτίνων, καὶ ἐπέπεσε δεινὸς ὁ χειμὼν, διετέθημεν εἰς ἀμφίβολον κατάστασιν ἐκ τοῦ ψύχους, ἀλλ' ἴσως τοῦ ἔαρος ἐπιφανέντος καὶ τῆς ἀτμοσφαιρῆς καθαρισθείσης, καὶ πάλιν θερμανθείσης ἐκ τῶν ἀκτίνων, ἀναλάβωμεν καὶ φθάσωμεν (;) εἰς ἀσφαλῆ κατάστασιν, καλαὶ δὲ καὶ αἱ θεραπευτικαὶ ὁδηγίαι σας καὶ καλλίστη ἡ παρουσία σας. Ταῦτα μὲν τὰ καθ' ἡμᾶς ἐπιθυμοῦμεν δὲ καὶ εὐχόμεθα τῇ ἐφοχότητι σας ὑγίαν καὶ πάντα τὰ αἴσια. Ἐρωσθε α ω κ γ. Ἀπριλ. η, ἐξ Ἀγκῶνος.

Τῷ ἐξοχωτάτῳ κόμητι κυρίῳ Ἰωάννῃ Καποδίστρια.

[Ὅτισθεν ταύτης ὑπάρχει τὸ ἀκόλουθον σχέδιον προωρισμένον καὶ αὐτὸ διὰ τὸν Καποδίστριαν.]

Ἐπειδὴ τὸ Ἔθνος κατὰστασις πολεμικῶς μὲν καλῶς μέχρι τοῦδε διακίεται, χρηματικῶς δὲ ἀθλίως, ὥστε δύσκολος καταστάσις ἵνα μὴ εἴπω ἀδύνατος ἢ πρόοδος τοῦ Ἔθνους ἄνευ χρημάτων.

Ἐπειδὴ τὴν ὥν ἔχον οὐδεμία ἄλλη ἐκδούλευσις ἤθελε νομισθῆ χρησιμωτέρα καὶ εὐεργετικωτέρα ἢ τὸ νὰ προσπαθῆσιν οἱ νὰ προμηθεύσῃ χρηματικὰ διὰ τὸ Ἔθνος.

Ἐπειδὴ πλείστοι τῶν ὁμογενῶν εὐκατάστατοι διατρίβουσιν ἐν τῇ τῆς Ρωσίας ἐπικρατείᾳ, ζητεῖται γνώμη καὶ ὁδηγία παρὰ τοῦ ἔχοντος ἐκτεταμένους ἰδέας κοινῆς καὶ μερικῆς τῶν πραγμάτων,

α' Ἄν εἶναι εὐλογον νὰ ἀπέλθω ὁ ἴδιος ἐκεῖσε καὶ νὰ παραινῶσιν τοὺς τε ὁμογενεῖς καὶ ἄλλους φιλοκάλους ἄνδρας εἰς συνδρομὴν χρηματικὴν.

β' Ἄν τὸ τοιοῦτον εἶναι συγκεχωρημένον.

γ' Καὶ τούτου δοθέντος, ἐὰν συμφέρῃ νὰ παρησιασθῶ εἰς τὴν Αὐλὴν καὶ τίνι τρόπῳ καὶ διὰ τίνων μέσων.

δ' (Διαγεγραμμένον) τούτου δὲ μὴ δοθέντος, ἂν εἶναι εὐλογον καὶ δυνατόν νὰ ἀποστείλωμεν ἄλλον τινὰ πρὸς τοὺς ἐκεῖσε ὁμογενεῖς μὲ γράμματα προτροπικὰ περὶ συνδρομῆς.

ε' (Διαγεγραμμένον ἐπίσης). Ἄλλὰ καὶ τούτου μὴ δοθέντος, ἂν εἶναι εὐλογον νὰ γράψωμεν κἂν πρὸς αὐτοὺς περὶ τούτου, καὶ ποίους νὰ διορίσωμεν ἐξ αὐτῶν, ὥστε γενόμενης συνδρομῆς, νὰ τὴν συνάξωσι.

στ' Ἄν εἶναι δυνατόν νὰ δοθῇ σύστασις ἀπὸ μέρους τοῦ εἰρημένου φίλου εἴτε κατ' ἐπιθυμίαν ἢ ἐκ πλαγίου.

(Ἐπεταί τὸ τέλος).

Πρὸς τὸν αὐτὸν γράφει πάλιν εἰς τὰς 13 τοῦ μεγέθους, ἐξηγῶν τοὺς λόγους, δι' οὓς ἀνέβαλε τὴν ἀποστολὴν τῶν ἐπιστολῶν. Τὸν ἀναμείνει ἀνυπομόνωσ, ὅπως τῇ ἀνακρινώσῃ προφορικῶς πράγματα, ἅτινα εἰς ἄλλον δὲν δύναται νὰ ἐμπιστευθῇ, καὶ τὰ ὅποια ἐπάναρχες νὰ μείνωσιν ἀπόρητα. (130)

Τὴν 13ην γράφει καὶ πρὸς τὸν (4) Κολοκοτρώνην (ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὸν Γιατράκον καὶ Γ. Σισίνην). Συνιστᾷ τὸν Ξάνθον καὶ Τζακάλωφ ἐπανερχομένους εἰς τὴν πατρίδα. Παρ' αὐτῶν, λέγει, ἢ ἀπληροφόρηθῶσι τὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς καταστάσεως.

Τὴν 15ην γράφει πρὸς τὸν Χριστόδουλον Πριναρην εἰς Σανσεβέρων. Τὸν παρηγορεῖ διὰ πάθημά τι ἐνεκα τοῦ Ἀγκῶνος. Τὸν εὐχαριστεῖ διὰ ποσὸν τι τὸ ὅποσον τῇ ἀπεστάλῃ διὰ τοῦ Δουρούτι.

Καὶ οὐσιωδέστερον, ἂν τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸν φίλον νὰ διοργανώσῃ τὰ μέσα, ὥστε νὰ εὐκολυνθῇ ἡ κατάστασις του εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ ἀναλάβῃ τοὺς χαλινοὺς, διὰ νὰ ρυθμίσῃ τὸ ἐσωτερικὸν καὶ νὰ ὁδηγήσῃ τὰ πράγματα εἰς τὸν λιμένα τῆς σωτηρίας.

Ἐἰς τὸ αὐτὸ Ἀρχαῖον (Α', σ. 155) καταχωρίζεται ἐπίσης καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ Καποδίστρια (ἐκ Γενεύης τὴν 5/17 Μαΐου 1823) πρὸς ἐπιστολὴν τοῦ Ρώμα, Ἰταλιστὴ γεγραμμένη. Ἀποφεύγει, λέγει, νὰ συμβουλεύσῃ, ὡς μακρὰν ἤδη πάσης δράσεως. Ἐν τούτοις δίδει θαυμασίας συμβουλὰς. Δὲν ἀρνεῖται, λέγει, τὰς πρὸς τὴν Πατρίδα ὑπερρεσίας του, ὅπως ἐπραξέ πάντοτε τοῦτο. Εἰς τὴν ἀπάντησιν ταύτην ἐσωκλείει καὶ τὴν πρὸς τὸν Γερμανόν. Ἡ θαυμασία περικοπὴ τῆς πρὸς τὸν Ρώμαν ἐπιστολῆς τοῦ Καποδίστρια ἔχει ἐν μεταφράσει ὡς ἑξῆς :

«Οἱ ἡμέτεροι ἰδραῖοι καὶ ἐπιβαλλούσης διευθύνσεως ἔχουσιν ἀνάγκην μᾶλλον, παρα συμβουλῶν ἠελπίω δὲ, ὅτι θὰ εὐρωσιν αὐτὴν ἐν τῇ Θεῖᾳ Προνοίᾳ καὶ τῇ ἀνευθύνῳ ἰσχυρῶν γεγονότων, ἢ διχόνοια εἶναι κληρὸς ἀνθρώπων: παράδοξον δὲ θὰ ἦτο, ἂν οἱ Ἕλληνες ὁμονόουσι σήμερον εὐχερῶς ἐν τῷ διακανονισμῷ τῶν πατρίων. Ἡ παῖρα, ἦτις εἶναι ἡ μόνη διδάσκαλος, δὲν θὰ διευθύνῃ τὰς βουλὰς αὐτῶν, εἰμὴ ἀπὸ ἐπὶ μακρὸν χρόνον διωλίσῃ τὰς γνώμας ἐν τῇ σχολῇ τῶν σφαλισμάτων καὶ τῶν θλιβερῶν συνεπειῶν αὐτῶν. Ἀλλὰ μήπως εἶναι ἀδύνατον ἀράγε νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ὀλιγωρία τῶν συνεπειῶν τούτων; Μὴ δὲν δύναται ἀράγε αἱ διχόνοια: νὰ νεκρωσῶσιν ἐν τῇ ἀπαλῇ αὐτῆς νηπιότητι τὴν μόλις ἀναστᾶσαν Πατρίδα; Ἄν εἴχον τὴν δύναμιν νὰ τὴν φονεύσῃ δὲν θὰ ὑπῆρχε σήμερον, ὡς δὲν ἤθελεν οὐδέποτε ὑπάρξῃ. Καὶ τῶρα καὶ πάντοτε καὶ περισσώτερον παρ' ἄλλοτε ποτὲ ἀπὸ δύο ἐτῶν, ὅπως ἀπάρχει. Θὰ ζήσῃ λοιπὸν καὶ θὰ ζήσῃ, ὡς ἐλπίζω, μὴ ὀφείλουσα εἰμὴ εἰς ἑαυτὴν τὴν ἀναγέννησίν της. Πᾶσα ὀθενηδύποτε συνδρομὴ, εἴτε ἐπιτυγχανόμεν, εἴτε προσφερομένη ἀπὸ τῆς ξένης πολιτικῆς, θὰ ἐξηφανίζεν ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ λαοῦ τὰς ἀνάγκας καὶ τοὺς κινδύνους κατ' ἀκολουθίαν δὲ; τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς γενναίας καὶ εὐγενεῖς πράξεις, αἵτινες μόναι δύναται νὰ εὐδοκώσῃ τὸν ἀγῶνα ἡμῶν. Τὸ παρελθὸν μὲ ἐνισχυεῖ ἐν τῇ γνώμῃ ταύτῃ, ἐλπίζω δὲ ὅτι δὲν θέλει τὴν διαψεύσῃ τὸ μέλλον.

γραψε δὲ ὁ Γερμανὸς ὁμόλογον ἀτομικόν, μὴ δυνάμενος νὰ ὑπογράψῃ ἐν ὀνόματι τοῦ Ἔθνους, ἀφοῦ τὸ ποσὸν θὰ ἦτο διὰ χρεῖαν του».

Περὶ αὐτῆς καὶ ἀποδείξεις δι' ἧς δηλοῦται, ὅτι ἐδανείσθη, παρὰ τοῦ Δημητρίου Γ. Πρωτάρη, τὰ ἄλλα 200. ἄτινα θὰ ἀποδόσῃ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς Πελοπόννησον.

Τέλος γράφει πρὸς τὸν Ἰγνάτιον. Πλὴν ἄλλων τινῶν λέγει αὐτῷ, ὅτι:

Ἡ πρὸς τὴν Ρώμην πρόδοός σου ἀνεβλήθη καὶ θέλει ἀναβληθῆ, διότι ἡ διοίκησις τοῦ τόπου «συστέλλεται». Τὰ τῆς Πατρίδος ἐσωτερικῶς χωλαίνουν, ἀλλ' ἴσως θεραπευθοῦν, ἢ ἐκ τῆς ἀνάγκης ἢ ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Λυπεῖται διὰ τὴν φήμην περὶ ἐπιβλαθοῦς συμφορᾶς μετὰ τῆς Τουρκίας τῇ ἐπεμδάσει Δυνάμεως τινός. Εἰς τοῦτο φαίνεται σύμφωνος καὶ ὁ Ἰγνάτιος. Ἐν τέλει ὁμιλεῖ περὶ τῶν ραδιοὑργούντων καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τὸν τόπον.

Μάιος. Τοῦ Μαΐου ἔχομεν ὑπ' ὄψιν 21 ἐπιστολάς, σταλείσας ἐξ Ἀγκῶνος, Βολωνίας καὶ Φλέντζας, πρὸς τοὺς Κοντογόνην καὶ Προκόπιον Ἀντωνίου, Ἀλεξάνην (4), Γ. Μαυρομιχάλην (4), Ρώμαν (2), Μαρίνογλου (2), Δουρούτην (3), Γεροστάθη, Ἰατρόν, Ἰγνάτιον καὶ Θεοχάρην.

Τὴν 4ην γράφει ἐξ Ἀγκῶνος πρὸς τὸν Κοντογόνην. Τῷ ἀνακοινεῖ εἰδήσεις ἐξ Ἑλλάδος καὶ τῷ λέγει, ὅτι σκέπτεται νὰ μεταβῇ εἰς Βολωνίαν διὰ τὰ ἐκεῖ λουτρά. (Ὁ Ἀλεξάνης διέμενε τότε ἐν Ἀγκῶνι).

Ἐπίσης τὴν 4ην γράφει πρὸς τὸν Προκόπιον Ἀντωνίου εἰς Τριέστι ἐξ Ἀγκῶνος, παρέχων αὐτῷ πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι συγγενῶν αὐτοῦ.

Τὴν 11ην σημειοῖ, ὅτι ἔγραψε πρὸς τὸν Ἀλεξάνην καὶ Γ. Μαυρομιχάλην εἰς Ἀγκῶνα περὶ τῆς ἀφίξεώς του εἰς Βολωνίαν, παρακαλῶν αὐτοὺς νὰ φροντίσωσι διὰ τὰ γράμματά του.

Ἐπίσης τὴν 12ην σημειοῖ, ὅτι ἔγραψε πρὸς τὸν Ρώμαν περὶ τῆς εἰς Βολωνίαν ἀφίξεώς του⁽¹⁸⁴⁾.

⁽¹⁸⁴⁾ Ὅρα καὶ εἰς Ἀρχεῖον Ρώμα τόμ. Α' σ. 157. Ἐπίσης καταχωρίζεται αὐτῷ καὶ ἐπιστολὴ πρὸς αὐτὸν τοῦ Γ. Μαυρομιχάλη ἀγγέλλοντος, ὅτι προτίθεται νὰ ἀναχωρήσῃ ἀφοῦ βλέπει παρελκνόμενα τὰ τοῦ δανείου. (Ὅρα σχετικὰ καὶ ἐν σελίδι 158 καὶ 159).

Τὴν 13ην γράφει πρὸς τὸν εἰς Πίζαν Μαρίνογλου ἐκ Βολωνίας. Ἀφοῦ ὁμιλεῖ περὶ τῆς εἰς Βολωνίαν μεταβάσεώς του διὰ τὰ λουτρά⁽¹⁸⁵⁾, προσθέτει καὶ τὰ ἑξῆς. Ὅτι ἐξ ἐπιστολῆς πρὸς φίλον τινὰ ἐγένετο γνωστόν, ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ἔν τινι συνκναστροφῇ, ἀφοῦ ἐγχεύασεν ἰκανῶς τὴν εἰς τὰ ἐγκαθῆθα ἔλευσίν των, εἶπεν ἰδιαιτέρως (περὶ τοῦ Γερμανοῦ) ὅτι ἤλθε νὰ γίνῃ χατζῆς, καὶ ὅτι δυσκολεῖται νὰ συστήσῃ αὐτὸν εἰς κανένα μέρος, καὶ ὅτι ἀμαθέστερα καὶ παραλογώτερα γράμματα ἀπὸ τὰ ἰδικὰ του δὲν ἔλαβε ποτέ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς του ταύτης, λέγει ὁ Γερμανός, δὲν προτίθεται νὰ ἀνατρέψῃ τὰ εἰρημμένα, ὅτι δυνατὸν τὰ γράμματα του νὰ εἶναι ἀμαθῆ, ἀλλ' ὄχι καὶ παράλογα. Ἐκφράζει κατόπιν τὴν ἀπορίαν του ἐκ ποίας ἀφορμῆς ἐκφράζεται οὕτω ὁ ἀδελφός (Ἰγνάτιος) καὶ ἐκ ποίας αἰτίας. Ἰσως λέγει κκοχῆθῃς τις νὰ ἐσκευώρησέ τι καὶ τὸν παρακαλεῖ, ἀφοῦ προσφέρει τὰ σέβη του πρὸς τὸν Ἰγνάτιον νὰ τὸν ἐρωτήσῃ τί συμβαίνει.

Τὴν 16ην γράφει ἐκ Βολωνίας πρὸς τὸν Ἀλεξάνην περὶ πολιτικῶν νέων ἐξ Ἑλλάδος, περὶ τοῦ ἱατροῦ Τομαζίνη καὶ τῆς προσεχοῦς (τὴν 18ην) μεταβάσεώς του εἰς Φλέντζαν τῇ συμβουλῇ του, διὰ τὰ ἐκεῖ μεταλλικὰ ὕδατα. Ἀναφαίνεται ἐν τῇ ἐπιστολῇ καὶ τις Βιτοῦριος, δι' οὗ ἀποστέλλει γράμματά του. Ἐπίσης τὴν 16ην γράφει ἐκ Βολωνίας πρὸς τὸν Δουρούτην περὶ ἀποστολῆς ἐγκλειστων γραμμάτων του.

Τὴν αὐτὴν τέλος ἡμέραν γράφει καὶ πρὸς τὸν Γεώργ. Μαυρομιχάλην ἐκ Βολωνίας. Τὸν εὐχαριστεῖ διὰ τὰς καλὰς πληροφορίας, ἃς περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι τῷ ἀπέστειλε. Ζητεῖ πληροφορίας περὶ Βουλευτικοῦ καὶ Ἐκτελεστικοῦ καὶ περὶ τοῦ μέρους, ὅπερ ἔλαβον κατὰ τὴν κατάρτισιν τῶν σωμάτων τούτων ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Ἰψηλάνης καὶ περὶ τῶν προσώπων, εἰς ἃ ἀνετέθησαν τὰ διάφορα μινιστήρια. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης μανθάνομεν, ὅτι διετάχθη ὁ Γ. Μαυρομιχάλης νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ Ζάκυνθον καὶ νὰ μείνῃ ἐκεῖ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς. Λυπεῖται, ὅτι δὲν θὰ τὸν ἴδῃ, διότι ὑπεβλήθη εἰς θεραπείαν ὑπὸ τοῦ προφέσορος Τομαζίνη καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας θὰ με-

⁽¹⁸⁵⁾ Εἰς ἐπιστολὴν τινὰ πρὸς τὸν Ρώμαν ἐν τῷ αὐτῷ Ἀρχεῖῳ καταχωρηθεῖσαν, ἐκφράζονται δυσπιστίαι περὶ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Γερμανοῦ εἰς Βολωνίαν χάριν τῶν λουτρῶν.

ταβή διά χρῆσιν μεταλλικῶν ὑδάτων. Τῷ εὐχεται τέλος καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τὴν πατρίδα.

Ἡ 23ην γράφει πρὸς τὸν Ἀλεξάνδην ἐκ Φαέντζας, δίδων ὁδηγίαν διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν γραμμάτων του.

Τὴν 25ην γράφει ἐκ Φαέντζας πρὸς τὸν Γεροστάθην, ὅτι διέμενεν ἐκεῖ διὰ πόσιν τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων. Χαίρει διὰ τὸ ναυάγιον τῆς φημισθείσης διαπραγματεύσεως καὶ τῷ παρέχει γενικὰς τινὰς πληροφορίες περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν γράφει πρὸς τὸν Δουρούτην ἐκ Φαέντζας, ὁμιλῶν περὶ τῆς θεραπείας του καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποστολῆς τῶν γραμμάτων του. Ἐπίσης γράφει πάλιν πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην, ἐκ Φαέντζας. Ἀφοῦ ὁμιλεῖ περὶ τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων τῷ ζητεῖ πληροφορίες περὶ τῆς εἰς Ζάκυνθον ἀναχωρήσεώς του, ὅπως τῷ ἀποστείη γράμματα διὰ τὴν πατρίδα. Τὸν ἐρωτᾷ διατὶ δὲν ἐπιστρέφει ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν πατρίδα. Διαδιδάξει κρίσεις του περὶ τῶν πολεμικῶν καὶ πολιτικῶν. Δὲν ἔλαβε, λέγει, κἀνὲν γράμμα ἀπὸ τοῦ φίλου του, ἀφ' ὅτου ἐγνώσθη (διὰ τοῦ Γ. Μαυρομιχάλη, ἰδίως), ὅτι ἐπαινῆται τὸν Κολοκοτρώνην. Ὅ,τι εἶπε τὸ φρονεῖ καὶ τὸ εἶπε διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος, διότι φρονεῖ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ παραγκωνισθοῦν οἱ Καπεταναῖοι. Ἀναπτύσσει τὰς ἰδέας του περὶ ἀγάπης τῶν προσώπων, πάντοτε ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὀφέλειαν των διὰ τὴν Πατρίδα καὶ ἄλλα τινά.

Τὴν 26ην γράφει πρὸς τὸν Ρώμαν ἐκ Φαέντζας. Ἐλαβε τὴν ἐπιστολὴν του καὶ τὴν ἐγκλειστον (βεβαίως τοῦ Καποδιστρίου). Ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Ρώμα θὰ ὑπῆρχε ὑπαινιγμὸς τις περὶ εὐχαρίστου πληροφορίας σχετικῶς πρὸς τὸν Καποδιστριαν, ὡς φαίνεται, παρακαλεῖ δὲ αὐτὸν «ἐὰν ἀληθεύῃ τὸ φημισθὲν περὶ αὐτοῦ νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ, εὐθύς». Φαίνεται ὅτι ἀπαντήσας ὁ Καποδιστριας πρὸς τὸν Γερμανὸν ἀπέφυγε νὰ ἀποκριθῇ εἰς τὰς ἐρωτήσεις του, δι' ἃ γράφει ἤδη ὁ Γερμανὸς πρὸς τὸν Ρώμαν: «πρὸς ὅσα κεφαλαιωδῶς τὸν ἠρώτησα τὰ ὑπερπῆδᾶ ὁ φίλος» περιοριζόμενος νὰ εἴπῃ, ὅτι ἂν γράψῃ αὐτῷ τι περισσότερον, τότε θὰ τῷ δώσῃ νύξιν τινά. Παρέχει τῷ Ρώμα πληροφορίες περὶ τῶν διοικητικῶν ἐν Ἑλλάδι, ὡς καὶ πολεμικὰς εἰδήσεις, ὁμιλῶν καὶ περὶ τῆς προσεχοῦς ἀναχωρήσεως τοῦ Γ. Μαυρομιχάλη, εἰς Ζάκυνθον.

Τὴν 29ην γράφει ἐκ Φαέντζας πρὸς τὸν εἰς Βολωνίαν Ἴατρον, ἀποπέλλων δι' αὐτοῦ γράμματά του, καὶ τῷ ἀγγέλλει τὴν μὴ βελτίωσιν τῆς υγείας του. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν γράφει πρὸς τὸν Κ. Μαρτινογιουν εἰς Πέζαν. Ὅμιλεῖ περὶ σκευωριῶν κακοήθων τινῶν, οἵτινες φαίνεται ὅτι ἐρραδιούργησαν τὸν Ἰγνάτιον. Πληροφορίας τινὰς τῷ δίδει ἃς ἔφερον εἰς Ἀγκῶνα ἐξ Ἀγίων Σαράντα ὁ Ἴατρος Θερεϊανὸς.

Τὴν αὐτὴν 21ην γράφει ἐκ Φαέντζας καὶ πρὸς τὸν Ἰγνάτιον. Ἐπαινῆται τὰς γνώσεις καὶ ὁδηγίας του. Ἡ κακοήθεια, λέγει, ὑπερπερίσσευσε καὶ ἀγνοεῖ ἕκαστος πόθεν νὰ προσυλάχθῃ πρῶτον. Δὲν ὑπέθετε τὴν ὑπαρξίν τοιούτων ραδιούργων καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ τῷ χρησιμεύῃ αὐτὸ ὡς μάθημα. Δίδει πληροφορίες πολεμικὰς καὶ προσθέτει: «εἴθε νὰ ἐπαληθεύτῃ ἐκεῖνο ὅπου μοῦ γράφουν ἐκ Βενετίας, ὅτι ἀνεκαλέσθη εὐκλεῶς ὁ ἐν Ἑλβετίᾳ φίλος».

Τὴν 30ην γράφει ἐκ Φαέντζας πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην. Ἀνακοινῶν αὐτῷ τὰς διὰ τοῦ Ρώμα περὶ Καποδιστρίου εἰδήσεις, γράφει, ὡς λέγει, αὐτῷ (ὁ Καποδιστριας) «τὸν ζῆλον ποῦ ἔχει περὶ τοῦ Ἔθνους καὶ ὅτι θέλει τὸν δείξῃ πραγματικῶς, ὅταν παρουσιασθῇ εὐκαιρία». Ἐκ τῆς ἀπαντήσεως φαίνεται, ὅτι ὁ Γ. Μαυρομιχάλης ἔλαβεν ὁδηγίαν ὅπως παραμείνῃ ἐν Ἀγκῶνι, ὅτι ἐρχονται πληρεξουσιότητες μετὰ τὸν Δουριώτην, ἐν αἷς ὁ Ἰγνάτιος καὶ ὁ Ρώμας φαίνονται ὀριζόμενοι διὰ τινα ἐνέργειαν. Τὴν ἐκλογὴν θεωρεῖ ὁ Γερμανὸς καλὴν καὶ εὐχεται ἐπιτυχίαν, διότι ἂν κατορθώσουν «νὰ συνάψουν τὰ διεστῶτα, τότε ἀναμφιβόλως ἔπεται ἡ σωτηρία τῆς Πατρίδος». Δὲν τὸν ὀφελὸν τὰ μεταλλικὰ ὑδάτα.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν γράφει πρὸς τὸν Θεοχάρην περὶ ἀποστολῆς αὐτῷ ἄλλου ἀντ' ἄλλου σημειώματος ἕνεκα λάθους. Ἐπίσης πρὸς τὸν Δουρούτην περὶ λήψεως ἐγκλειστῶν τινῶν. Ἐπίσης πρὸς τὸν Ἀλεξάνδην πάντοτε ἐκ Φαέντζας. Τῷ παρέχει πολεμικὰς πληροφορίες, περὶ τῆς ἠρλουμένης ἀνακλήσεως τοῦ Καποδιστρίου. Τέλος ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀνευ τινὸς ὀφελείας χρήσεως τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων.

Ἰούνιος. Τοῦ Ἰουνίου ἔχομεν 27 ἐπιστολάς, ἀπευθυνομένας πρὸς τὸν Ἰγνάτιον, πρὸς τὸν Κ. Ἀργυρόπουλον, πρὸς τὸν Α. Παπαδόπουλον, τὸν Κοντογόνην, τὸν Ἀντωνίου, τὸν Πελεκάσην (3), Σωτηρίου, Γ. Μαυρομιχάλην (6), Ἀλεξάνδην (5), Ρώμαν (3), Κουντούρην, Δουρούτην, Ρεντουγιώτην καὶ Κομιζόπουλον.

Τὴν 2αν γράφει ἐκ Φαέντζας πρὸς τὸν Ἰγνάτιον. Τὸν εἰδοποιεῖ, ὅτι ἡ Διοίκησις στέλλει πληρεξούσια περὶ δανείου, ἀποστέλλουσα αὐτὰ διὰ τοῦ Λουριώτου, ἐν διὰ τὸν Ἰγνάτιον καὶ ἐν διὰ τὸν Ρώμαν. Τὸν προτρέπει λοιπὸν νὰ ἐτοιμάσῃ, τὸ σχέδιον περὶ τοῦ δανείου καὶ νὰ τὸν πληροφορήσῃ περὶ τῶν σχετικῶν σκέψεων του, περὶ τοῦ κατορθωτοῦ «καὶ πόθεν καὶ πῶς». Ζητεῖ καὶ ὁδηγίας ἂν πρέπει, νὰ μείνουν εἰς Ἀγκῶνας¹⁸⁶.

Τὴν 2αν ἐπίσης πρὸς τὸν Ρώμαν τὰ αὐτά, προσθέτων, ἂν τὸ ἐγκρίνῃ, ἔνα εἰδοποιήσῃ τὸν ἐν Ἑλβετία φίλον καὶ τῷ ζητήσῃ τὴν γνώμην του.

Τὴν 2αν πρὸς τὸν Φώτιον Σωτηρίου εἰς Βολωνίαν. Περὶ τῆς υἰείας του καὶ ἀποστολῆς γραμμάτων. Ἐπίσης τὴν 2αν πρὸς τὸν Ἀλεξάνδρην περὶ ἀποστολῆς γραμμάτων. Ἐπίσης τὴν 2αν πρὸς τὸν Δ. Κουντούρην εἰς Βολωνίαν, λυπούμενος, διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν γνωρίσῃ κ.λ.π.

Τὴν 2αν πρὸς τὸν ἐν Λιόρνω Κ. Ἀργυρόπουλον. Τὰ τῆς μεταδόσεώς του εἰς Φαέντζαν. Ἐπιθυμῆ νὰ ἐπανέλθῃ, ἀλλὰ δὲν δύναται χωρὶς νὰ λάβουν διαταγὰς πρὸς τοῦτο· μάλιστα εἰδοποιήθησαν νὰ παραμείνωσιν ἀναμένοντες γράμματα καὶ ὁδηγίας. Ἐπειδὴ ὁ Παπαδόπουλος ἀπεφάσισε νὰ μεταδῇ εἰς τὴν πατρίδα τῷ στέλλει καὶ αὐτὸς 50 τάλληρα: Τὰ πολιτικὰ τῆς Ἑλλάδος, τῷ γράφει, ὅτι ἐτακτοποιήθησαν.

Τὴν αὐτήν, πρὸς τὸν ἐν Χαρισίσις Παπαδόπουλον. Ἀνέγνω λέγει τὰς περὶ τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος γνώμας του. Περιμένει ὁδηγίας διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ. Περὶ τοῦ νέου πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ ἐν Ἑλλάδι. Ἀγγέλλει τὴν ἀποστολὴν τῶν 50 ταλλήρων διὰ τὴν μετάδοσίν του εἰς Ἑλλάδα, λυπούμενος, ὅτι δὲν δύναται περισσότερα.

Τὴν αὐτήν, πρὸς τὸν Δ. Κοντογόνην. Ἀνακοίνωσις πολεμικῶν εἰδήσεων.

Τὴν αὐτήν, πρὸς τὸν Ἀντωνίου εἰς Τριέστι, ὅστις προτιθέμενος νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν πατρίδα τὸν ἐρωτᾷ ἂν δύναται νὰ συν-

⁽¹⁸⁶⁾ Ὅρα καὶ εἰς Ἀρχεῖον Ρώμα (Α'), σ. 160 καὶ 161) σχετικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Γερμανοῦ πρὸς τὸν Ρώμαν καὶ τοῦ Ρώμα πρὸς τὸν Ἰγνάτιον. Ἐπίσης καὶ τὰ κατόπιν μέχρι τῆς σελίδος 172.

ταξειδεύσουν. Δὲν εἶναι δυνατόν. Ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτά, ὅτι μένει κ.τ.λ.

Τὴν αὐτήν, πρὸς τὸν Παλεκάσην, εἰς Βολωνίαν. Ἐπιβεβαίωσις ἀποστολῆς γραμμάτων.

Τὴν αὐτήν, πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην. Περὶ γολέτας Τουρκικῆς εὐρισκομένης εἰς Τεργέστην. Ἔως δι' ἀγορὰν πολεμικῶν. Τὸν προτρέπει νὰ συνεννοηθῇ καταλλήλως, διὰ νὰ γνωρίζωσι πότε θὰ ἀναχωρήσῃ ἢ γολέτα, πρὸς ἐπίθεσιν ἀπὸ τι Ἑλληνικὸν πλοῖον.

Τὴν 6ην πρὸς τὸν αὐτόν. Ἀπαντᾷ εἰς ἐξηγήσεις, ἃς ζητεῖ διὰ τινα ἀποσιωπητικὰ εἰς γράμμα του, σχετικῶς πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῶν 50. Δὲν ἔχει γράμματα νὰ τῷ σταλῇ διὰ τὴν πατρίδα. Κἄτι ἐναντίον τοῦ Ρώμα φαίνεται, ὅτι τοῦ ἔγραψεν ὁ Γ. Μαυρομιχάλης καὶ τοῦ φαίνεται παράδοξον. Ἐν τούτοις, λέγει, θὰ συμμορφωθῇ.

Τὴν αὐτήν 6ην πρὸς τὸν Ἀλεξάνδρην. Τὸν ἐπιφορτίζει νὰ πληροφορηθῇ τὰ τοῦ Ρώμα, περὶ ὧν τοῦ ἔγραψεν ὁ Γ. Μαυρομιχάλης διὰ νὰ μὴ τὸν ἐμπιστεύεται σχετικῶς πρὸς τὰ φρονήματά του, καὶ ὅτι θέλει τοῦ ἐξηγηθῇ ὁ Γ. Μαυρομιχάλης, ὅταν ἀνταμωθοῦν. Τοῦτο τοῦ φαίνεται παράδοξον, διὰ τοῦτο τὸν ἐπιφορτίζει νὰ πληροφορηθῇ ἀπὸ τὸν Μελᾶν, ἢ ἄλλον τινά, τί τρέχει, καὶ νὰ τὸν πληροφορήσῃ.

Τὴν 13ην γράφει πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην. Ὁμιλεῖ περὶ τῆς δράσεως τοῦ Πετρόμπεη πρὸ συμφωνίας τῶν διεστώτων. Θὰ μείνῃ εἰς Φαέντζαν ἀκόμη ὀλίγας ἡμέρας.

Τὴν 13ην ἐπίσης γράφει πρὸς τὸν Σπ. Ρεντουγιώτην. Ὁμιλεῖ περὶ τῆς Διοικήσεως, περὶ τοπικῶν πολεμικῶν ἐν Πάτρας, ὅτι μετὰ τινας ἡμέρας ἀναχωρεῖ ἐκ Φαέντζας.

Τὴν 16ην πρὸς τὸν Ἀλεξάνδρην, ἐκ Φαέντζας. Τὰ περὶ τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Καποδιστρίου δὲν εἶναι βέβαια. Ἐῤῥεται νὰ ἀληθεύσουν ὅσα κατὰ τῷ γράφει ὁ Πάνθος. Δίδει πληροφορίας περὶ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος ἀνήσυχα πάλιν. Θὰ μείνῃ ὀλίγον ἔτι εἰς Φαέντζαν, ὅπου τῷ ἀρέσει.

Τὴν 16ην ἐπίσης πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην ἐκ Φαέντζας. Ἀνήγγειλε πρὸς τὸν Ρώμαν καὶ τὸν Ἰγνάτιον τὰ τῆς πληρεξουσιότητος ἄλλ' ὁ Ἰγνάτιος, δεχθεὶς εὐχαρίστως, τοῦ γράφει, ὅτι δὲν ἐλπίζει εἰς Ἰταλίαν. Ὁ Ρώμας τῷ γράφει, ὅτι εἶναι ἔτοιμος νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν

Πατριδα καὶ ὅτι ἀναμένει πρὸς τοῦτο τὸν Λουριώτην καὶ ἔπειτα θὰ ἀναχωρήσῃ. Ἄγνοοι τί νὰ πράξῃ. Ἄγνοοι τίνες ἄλλοι θὰ ἔλθουν καὶ ποῦ θὰ διευθυνθοῦν.

Τὴν 20 γράφει ἐκ Φαέντζας πρὸς τὸν Ρώμαν. Ὁ Ἰγνάτιος τῷ λέγει, ἔγραψεν, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχουν τὸ δάνειον εἰς Ἴταλίαν καὶ ὅτι αὐτὸς ἀποβλέπει εἴτε εἰς Ἀγγλίαν εἴτε εἰς Γερμανίαν ἀλλὰ τίς θὰ μεταβῇ καὶ πρὸς ποίους θὰ γίνουσι πληρεξούσια: ὁ Ἰγνάτιος βεβαίως δὲν δύναται. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ἐξάγεται τὸ πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην ἀνακοινωθὲν, ὅτι δηλ. ὁ Ρώμας τῷ εἶχε γράψῃ, ὅτι ἅμα ἔλθοντος τοῦ Λουριώτου θέλει ἀναχωρήσῃ. Κατὰ τὰς πληροφορίες τοῦ Γ. Μαυρομιχάλη, διωρίσθησαν καὶ ἄλλοι νὰ ἔλθουν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ. Ζητεῖ διὰ τοῦ Ρώμα καὶ τὴν γνώμην τοῦ Καποδιστρίου καὶ τὸν ἐρωτᾷ τί ἐλπίζει ἐκ τῆς Ἑπτανήσου. Ἡ διαδοθεῖσα φήμη, περὶ τῆς ἀνάδου τοῦ Καποδιστρίου εἰς τὴν ἀρχὴν φαίνεται ψευδής. Θέλει νὰ τῷ ἀνακοινώσῃ κάτι ἄλλο, ἀλλὰ δὲν γράφεται τοῦτο ἀναμένει τὴν συνάντησίν των. Προσθέτει, ὅτι ἔλαβε τὸ ἀντίγραφον τῆς ἀνταποκρίσεώς του μετὰ τὸν Ἰγνάτιον καὶ εἶδε τὰς ἰδέας των. Δίδει εἰδήσεις περὶ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου.

Τὴν 20ην γράφει πρὸς τὸν Πελεκάσην ἐκ Φαέντζας περὶ διευθύνσεως τῶν γραμμάτων του. Οὐδὲν νέον μανθάνομεν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς.

Ἐπίσης τὴν 20ην πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλη περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐφημερίσι γραφομένων περὶ ναυτικῶν συγκρούσεων, αἵτινες ἀπέδιδον ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Περὶ ληφθέντος ἀντιγράφου τῆς ἀνταποκρίσεως Ἰγνατίου καὶ Ρώμα καὶ τὴν γνώμην του ἐπ' αὐτῆς. Περὶ ἐπεληθούσης καθυστερήσεως ἄλλων τῶν γραμμάτων. Πληροφορίας διὰ τὰ ναυτικά.

Τὴν 20ην πρὸς τὸν Δουρούτην οὐδὲν οὐσιώδες.

Τὴν 20ην ἐπίσης ἐκ Φαέντζας πρὸς τὸν Ἀλεξάκην. Ἄφου, λέγει δὲν ἐξήτασε τὰ τοῦ Ρώμα, ἃς ἀποσιωπηθῶν. Παρέχει ναυτικὰς εἰδήσεις. Ὁ μὲ τὸν Λουριώτην διαλεθὼν ἄλλοτε ἐφημεριδογράφος κ.λ. ἦτο ὁ Βλακιέρ.

Τὴν 20ην ἐπίσης πρὸς τὸν Κομιζόπουλον. Σημιοὶ τὰ παρὰ τοῦ Ἰωάννου Μάη ἐκ Μασσαλίας γραφέντα αὐτῷ περὶ φιλελληνικοῦ Κομιτάτου ἐν Ἀγγλίᾳ.

Τὴν 27ην ἐκ Φαέντζας πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλη. Πρόκειται

νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ Φαέντζας. Ὁ Ρώμας συνέστησεν αὐτῷ τὸν Ἰωάν. Μπενάκη.

Τὴν 27ην πρὸς τὸν Ἀλεξάκην. Πρόκειται νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ Φαέντζας καὶ ἐλπίζει νὰ ἀνταμωθῶν.

Τὴν 27ην πρὸς τὸν Ρώμαν ἐκ Φαέντζας. Θὰ μεταβῇ δι' ὀλίγας ἡμέρας εἰς Σινιγάλιαν καὶ κατόπιν εἰς Ἀγκῶνα.

Ἐτέλος τὴν 27ην ἐπίσης πρὸς τὸν Πελεκάσην ἐκ Φαέντζας τὰ αὐτὰ καὶ περὶ ἀποστολῆς γραμμάτων του.

Ἰούλιος. Τοῦ Ἰουλίου ἔχομεν ἐπιστολὰς 17, ἀπευθυνόμενας πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην 2, πρὸς τὸν Ἀλεξάκην, τὸν Μάην, τὸν Κομιζόπουλον, τὸν Βιτάλην, τὸν Ρώμαν (3), τὸν Παπαρρηγόπουλον, τὸν Πελεκάσην, τὸν Πετρόμπεην, τὸν Γ. Καλαμογδάρτην, τὸν Ἀργιδιακόνον Γαβριήλ, τὸν Α. Καλαμογδάρτην, τὸν Α. Ζαΐμην καὶ τὸν Πρωτοσύγκελλον Γεράσιμον.

Ἀρχομένου τοῦ Ἰουλίου, γράφει ἐκ Σινιγάλιας πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην, ὅτι πρόκειται νὰ ἴδῃ μίαν πανήγυριν καὶ νὰ φύγῃ δι' Ἀγκῶνα.

Ἐπίσης πρὸς τὸν Ἀλεξάκην τὰ αὐτὰ καὶ περὶ διευθύνσεως τῶν γραμμάτων του. Ἐπίσης πρὸς τὸν Ζακύνθιον Ἰω. Μάην εἰς Μασσαλίαν. Ἀποστέλλει χαιρετισμοὺς πρὸς τὸν Μποκοδίλ. (sic) τοῦ ὁποίου τὸν φιλόθρωπον τρόπον ἐν Πάτραις, ὡς γράφει, δὲν ἐλησμόνησε καὶ παντοῦ ἐκήρυξε. Ἐπίσης πρὸς τὸν Κομιζόπουλον ἀποστέλλων αὐτῷ γράμματα διὰ Λιβόρνον. Ἐπίσης πρὸς τὸν Γ. Βιτάλην εἰς Λιβόρνον βεβαιῶν λήψιν ἐπιστολῆς.

Τὴν 9ην γράφει ἐκ Σινιγάλιας πρὸς τὸν Ρώμαν. Ἐλαβε διὰ τοῦ Μελά τὴν ἐπιστολήν του. Ἀνέγνωσε τὰ γραφόμενά του διὰ τὴν μετὰ τοῦ Ἰγνατίου συνεννόησίν του. Τὸ τελευταῖον ἀντίγραφον δὲν εἶδε, πέποιθεν ὅμως, ὅτι ἔγραψε λαμπρὰ καὶ ὀρθά. Φαίνεται ὅτι ὁ Ρώμας εἶναι ἠγχανηκτικῶς διὰ τὴν εὐτέλειαν τινῶν χαρακτηρισμῶν. Δικαία ἢ ἀγανάκτησίς σας, τῷ γράφει ὁ Γερμανός ἢ ἀρετὴ δὲν εὑρίσκεται οὐσιώδης, ἀλλὰ κατ' ἐπιφάνειαν. Πληρεξουσιότητες δὲν ἦλθον, οὔτε ἐλπίζει νὰ ἔλθουν. Μόνον ὁ Γ. Μαυρομιχάλης τῷ γράφει, ὅτι ἔγραψεν αὐτῷ ὁ πατήρ του καὶ οὐδὲν πλέον. Τὰ θρυλούμενα περὶ νικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου δὲν πιστεύει, ἂν δὲν μάθῃ θετικῶς (187).

(187) Ὅρα καὶ Ἀρχεῖον Ρώμα (σελ. 172-173).

Τὴν 10ην ἐκ Σινιγάλιας πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην. Διὰ τὴν ὑγίειαν του δὲν ὠφελήθη σχεδὸν διόλου. Εἶθε νὰ ἐπαληθεύσουν αἱ πολεμικαὶ εἰδήσεις. Ὁραία ἦτον ἡ πανίγυρις, ἀλλὰ δὲν εἶχε χρήματα νὰ ἀγοράσῃ ντουφέκια.

Τὴν 16ην ἐκ Σινιγάλιας πρὸς τὸν Ρώμαν. Ἐπαινεὶ τὴν εὐλικρίνειαν, τὸν πατριωτισμὸν του καὶ τὰ ἀγνά του αἰσθήματα, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἐπίπλαστα τῶν ἄλλων. Περὶ τῶν θρυλουμένων πολεμικῶν ἀναμένει ἐπιβεβαιώσεις. Εἰς Σινιγάλιαν ἦλθε καὶ ὁ Γ. Μαυρομιχάλης. Τὰ περὶ ἀποστολῆς πληρεξουσίων καὶ ἀναχωρήσεως ἀτόμων τινῶν ἀδύνατα. Ἐπιθυμεῖ νὰ τὸν ἴδῃ, ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπερπηδήσῃ τὰ ὄρια τῆς ἐπικρατείας, εἰς ἣν εὐρίσκεται.

Τὴν 16ην πρὸς τὸν Ἰωάννην Παπαρρηγόπουλον εἰς Βενετίαν ἐκ Σινιγάλιας. Τὸν παρηγορεῖ διὰ συμβεβηκότα δυσάρεστα αὐτῷ. Τῷ γνωστοποιεῖ τὰς Ἑλληνικὰς ἐπιτυχίας κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηράν.

Τὴν 16ην πρὸς τὸν Ηλεκάτην ἐκ Σινιγάλιας. Περὶ ἐπιτυχιῶν κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηράν. Ἀποστέλλει ἐπιστολάς του, ὅπως τὰς διευθύνῃ, προσθέτων, ὅτι τὰς ἰδικάς του νὰ τὰς διευθύνῃ εἰς Ἀγκῶνα, ὅπου θὰ ἐπανέλθῃ μετὰ τινος ἡμέρας.

Τὴν 30ην ἐξ Ἀγκῶνος πρὸς τὸν Ρώμαν. Περὶ πληροφοριῶν ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν, ἀκριβῶς ἀνακοινωθεισῶν παρὰ τοῦ Ρώμα. Περὶ τῶν ἀποστελλομένων πληρεξουσίων, οἵτινες εἶναι ὁ Ὀρλάνδος, ὁ Ἰωάννης Ζαχίμης καὶ ὁ Λουριώτης. «Κατὰ τὸν Ἀγγλόν (Βλακιέρ) θὰ διέλθουν ἐντεῦθεν, ἀγνοεῖ ὅμως ἂν θὰ διορισθῶσι καὶ ἄλλοι ἐντεῦθεν καὶ ποιοί. Παρέχει πολεμικὰς πληροφορίας. Ἀναμένει τὰς περὶ τοῦ δανείου ἀποφάσεις καὶ τί διαταγὰς θὰ λάβωσιν, ἐπειδὴ πλησιάζει νὰ στερηθῇ ἐντελῶς καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων⁽¹⁸⁸⁾.

Τὴν 31ην γράφει ἐξ Ἀγκῶνος πρὸς τὸν Πετρόμπεην Πρόεδρον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ. Συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ γνωστῆι νέῃ Διοικήσει καὶ τῇ Προεδρείᾳ του. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ κατάστασις, προσθέτει, εἶναι ἡ αὐτὴ «τὰ ἔθνικα μας δικαίωματα θέλει ἐπικυρωθοῦν ἀπὸ τὰ ἴδια μας κατορθώματα». Τὰς ἔθνικὰς ἀνάγκας, γνωρίζετε, τῷ λέγει εἰς ὑμᾶς μένει νὰ ἐνεργήσῃτε περὶ αὐτῶν. Περιμένουσιν ἐνταῦθα διαταγὰς τῆς

(188) Ὁρα καὶ Ἀρχεῖον Ρώμα (Α', σελ. 176-177).

Πατρίδος. Προσθέτει ἐκφράσεις βεβαίως ἐκτιμήσεως πρὸς τὸ ὑποκείμενόν του.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν γράφει πρὸς τὸν Γεώργιον Καλαμογῶρτην. Ἐλάβε τὴν ἐπιστολήν του, ἀλλ' ὄχι καὶ τὰς προηγουμένους, ἃς σημειοί. Ἐάν, λέγει, ὅπως καὶ ἄλλοθεν ἐπληροφορήθῃ, τὰ διοικητικὰ πράγματα ἐτακτοποιήθησαν καὶ οἰκονομήθησαν αἱ παράκαιροι καὶ παράλογοι δαχμόναι τινῶν, δεξάξει τὸν Θεὸν διὰ τοῦτο, διότι ἠνωμένοι ὄντες θὰ νικήσωσι τὸν ἐχθρόν. Τὸν συμβουλεύει νὰ τιμήσῃ τὸ ὑπόδημα του εἰς Γαστούνην, ἐργαζόμενος μὲ ζῆλον καὶ φιλοπατρίαν. Τὸν ὀδηγεῖ πῶς νὰ τῷ στέλλῃ ἐπιστολάς χωρὶς νὰ θέτῃ τὸ ὄνομά του εἰς τὴν ἐπιγραφήν. Ἄγνοεῖ τὰ τῆς οἰκογενείας του τοῦ Καλαμογῶρτου καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ τῷ γράψῃ. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος του τῷ γράφει, ὅτι δὲν ἐσύναιε τίποτε χρηματικὸν καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ ἐνεργήσῃ βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὸν ἐπαρχον Παναγ. Μαυρομιχάλην, εἰς ὃν γράφει καὶ ὁ ἐξαδελφός του Γεώργιος Μαυρομιχάλης. Στενοχωρεῖται οἰκονομικῶς, διότι δὲν συνάξουν τίποτα. Ἡ περιουσία του ἢ μὲν ἐλάτῃ, ἢ δὲ εὐρίσκεται εἰς ξένας χεῖρας καὶ δὲν θέλουν νὰ δώσουν οὔτε ὀβολόν. Ἡ Πατρίς δὲν ἔχει διὰ νὰ τῆς ζητήσωμεν. Λοιπὸν τί ποιητέον;

Τὴν 31ην ἐπίσης γράφει πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπόν του Γαβριήλ. Ἐμαθε τὰς δυσχερείας πρὸς εἰσπραξίν. Παραπονεῖται κατὰ τοῦ Γ. Σισίνη. Ἡ βοήθηθῆ ἤδη καὶ ἀπὸ τοῦ Μαυρομιχάληδος πρὸς τοῦτο. Νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοῦ πατέρας τῶν Ταξιάρχων τὰ καθυστερούμενα παλαιὰ καὶ τὰ τωρινὰ καὶ ἀπὸ τοῦ Σπηλαιώτας. Διὰ διάφορον ἐπλήρωνον 2.300 γρόσια οἱ τῶν Ταξιάρχων καὶ 1000 οἱ τοῦ Μεγάλου Σπηλαιίου). Ἄν τὰ λάβῃ νὰ τὰ μετρήσῃ εἰς τὸν Παναγιωτάτην Ἱερεμίαν. Περιγράφει τὰς στενοχωρίας του. Διορίζει Ἐπίτροπον τὸν Ἀρχιμανδρίτην Παπᾶ Ἀθανάσιον. Νὰ τῷ ἀπαντήσῃ διὰ τοῦ Γ. Καλαμογῶρτου.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν γράφει πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Καλαμογῶρτην. Διατρίβων, τῷ λέγει, εἰς τὰ μεσόγεια τῆς Ἰταλίας ἔλαβε τὰ γράμματά του. Χαίρει διὰ τὴν τακτοποίησιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν κατάπαυσιν τῶν διανοιῶν, καὶ διότι οἰκονομήθῃ καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, καὶ προσθέτει: «τί ἄλλο συνεβούλευον ἐγὼ καὶ παρεκάλουν τοὺς αὐτόθι πατριώτας ἢ τοῦτο; καὶ εἶθε νὰ ἤθελε τὸ κάμουν ἔκτοτε,

μόλον τούτο και τώρα καλόν, επειδή μόνη ή σύμφωνα σταθερότης του "Εθνους δύναται να τώσῃ". Χαίρει δια τόν διορισμόν του ως "Επάρχου Τριπολιτσάς και τόν εύχεται. Εύχεται επιτυχίας κατά τών έχθρων. Άγνοει ποῦ εὑρίσκονται και πῶς διάγουν ὁ Νικόλ. Λόντος και ὁ Ἰωάννης Παπαδιαμαντίπουλος. Περιμένει τὰς διαταγὰς τῆς Πατρίδος.

Τὴν αὐτὴν βίην γράφει ἐξ Ἀγκῶνος πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Ζατήμη. Ἐπαινεί τὸν χαρακτήρα τῶν καλῶν πατριωτῶν, χάρις εἰς τοὺς ὁποίους ἠγορθώθησαν τὰ πράγματα. Χαίρει διότι ἡ ἐπιμονὴ ἐνικήθη και ἐγέναν ὅ τι συνεδούλευεν εἰς Ἄργος και εἰς Ἐπίδαυρον. Καλόν θὰ ἦτο νὰ ἐγένετο ἡ ὁμοφωνία και ἔνωσις τότε, ἀλλὰ και τώρα καλή τούτο θὰ εἶναι ἡ σωτηρία τῆς Πατρίδος. Προσθέτει σχετικὰς τινας σκέψεις. Ἀναμένει διαταγὰς ὧν στερεῖται. Ἀδιαφορεῖ, ἀν ἐλησημονήθησαν αἱ ἐκδουλεύσεις και ταλαιπωρίαί του, αὐτὸς κάμνει τὸ καθήκον του θυσιάζων τὸ πᾶν και ἀδιαφορεῖ διὰ τὰ ἄλλα: "ἡ φύσις, λέγει, τοῦ πράγματος εἶναι τοιαύτη, ὥστε πρῶτοι οἱ πρωταγωνισταὶ νὰ πάσχουν". Ζητεῖ συγνώμην διότι τὸν ἀπησχόλησε και τὸν ἐνοχλεῖ με τὰς ἐννοίας του.

Τέλος τὴν βίην γράφει πρὸς τὸν Πρωτοσύγκελλον Γεράσιμον εἰς Καλαμάταν, περὶ ἀποστολῆς γραμμάτων του ἀσφαλῶς.

Ἀύγουστος. Τοῦ Ἀυγούστου ἔχομεν ὑπ' ὄψιν μόνον ὃ ἐπιστολάς σταλείσας πρὸς τὸν Πελεκάσην και τὸν Ρώμαν.

Τὴν βίην ἀνακοινοῖ πρὸς τὸν Πελεκάσην πολεμικὰς εἰδήσεις.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν γράφει πρὸς τὸν Ρώμαν περὶ πολεμικῶν γεγονότων και περὶ τοῦ δανείου, τὰ ἐξῆς σχετικὰ. "Ὅτι κατ' ἐπιστολάς τοῦ Μαυροκορδάτου κατεχομένης παρὰ τοῦ Ἀγγλοῦ (Βλακιερ) ἐξεληθόντος τοῦ Ἀλζαρέτου, οἱ ἀπεσταλμένοι ἐπρόκειτο νὰ διευθυνθοῦν εἰς Ἀγκῶνα, ὅτι δὲ τὸ φιλελληνικὸν Κομιτάτον Λόνδρας ἀπέστειλε 1ῶ χιλιάδας λίρας εἰς χρήματα και εἶδη, και ὅτι θὰ ἐπιστρέψῃ και αὐτὸς (ὁ Βλακιερ) εἰς Παρισίους. Τὰ πράγματα γνωρίζει ὁ Βλακιερ ἐκ μονομερίας παρὰ τοῦ Μαυροκορδάτου, εἰς ὃν ἔχει προσκολληθῆ, μὴ γνωρίζων ἄλλον. Πολλὰ ἐνεργοῦνται ἀπερισκέπτως, εἴθε δὲ ἡ Θεὰ Πρόνοια νὰ τὰ ὀδηγήσῃ καλῶς.

Τὴν 17ην γράφει πάλιν πρὸς τὸν Ρώμαν. Πολεμικὰς εἰδήσεις. Περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν πολεμικῶν εἰδῶν παρὰ τοῦ κομιτάτου Λον-

δίνου και τεχνικῶν τινῶν. Τὸ δάνειόν θεωρεῖται κατορθωτόν, ἀμα θὰ φθάσουν οἱ ἀπεσταλμένοι γράφουν και περὶ τῶν ὄρων τοῦ δανείου ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς.

Τὴν 17ην ἐπίσης γράφει πρὸς τὸν Πελεκάσην. Βεβαίως νικῶν κατὰ ξηράν και ἐλπίδες νέων κατὰ θάλασσαν. Ὑψηρετὰ ἀποστολῆς γραμμάτων.

Τὴν 27ην γράφει ἐξ Ἀγκῶνος πάντοτε πρὸς τὸν Ρώμαν. Ἀνέγνωσε περισκεμμένως ὅσα ἀναγράφει αὐτῷ. Ἔχει πολλὰ νὰ τῷ ἀνακοινώσῃ ἀλλὰ δὲν ἐμπιστεύεται εἰς τὸν χάρτην ἴσως δυνήθῃ νὰ τῷ ἀποστείλῃ ἄνθρωπον. Ὑπάρχουν ἀντιφρονοῦντες εἰς τὰς γνώμας τῶν Ρώμα και Γερμανοῦ μετὰ τῶν ὁποίων και τις τὸν ὁποῖον θεωρεῖ ἰδικόν του ὁ Ρώμας. Ἀκουσμα περὶ τοῦ Καποδιστρίου, ὡς ἐκινήσαντος διὰ Κέρκυραν, ὡς φαίνεται. Περὶ ἐλεύσεως τοῦ Κόντε-Θεοτόκη εἰς Ἀγκῶνα, βεβαιούντος Βρεταννικὴν εὐνοίαν τοῦ Ἀγκῶνος.

Σεπτέμβριος. Τοῦ Σεπτεμβρίου ἔχομεν 13 ἐπιστολάς ἀπευθυνομένης πρὸς τὸν Ρώμαν (7), τὸν Πρόθυμον (3), τὸν Πελεκάσην, τὸν Γ. Καλαμογάρτην, και τὸν Ἀνδρ. Μεταξάν.

Τὴν 1ην Σεπτεμβρίου γράφει πρὸς τὸν Ρώμαν. Ἀποστέλλει τὸν Γεώργιον (Μαυροκορδάτου) παρ' οὗ θὰ μάθῃ τὰ λεγόμενα περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι. Ἀνακοινώσεις περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτικῶν ἐξ ἐπιστολῶν.

Ὑπάρχει και ἑτέρα πρὸς τὸν αὐτὸν τῆς αὐτῆς χρονολογίας, τῆς πρώτης μὴ ἀποσταλείσης. Δὲν ἀνεχώρησεν ὁ Γεώργιος, μὴ δοθέντος παρὰ τῆς Ἀστυνομίας διαβατηρίου. Μὴ δυνάμενος δὲ νὰ γράψῃ τὰς ιδέας του, ἔμεινε περιλύπος. Τῷ εὐχεται κατευόδιον και καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τὴν πατρίδα. Προσθέτει πολιτικὰς και πολεμικὰς πληροφορίες ἐξ Ἑλλάδος.

Τὴν 3ην πάλιν πρὸς τὸν Ρώμαν. Ἐμαθε ἀπὸ τὸν Παπαρηγόπουλον, ὅτι μετέβη εἰς Βολωνίαν και ἀποστέλλει τὸν Γεώργιον.

Τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἰωάννην Πρόθυμον εἰς Βενετίαν. Εὐχεται τώρα, ὅτε ὁ Ρώμας ἐπῆγεν εἰς Βολωνίαν, νὰ ἀνταμωθοῦν. Πολεμικὰς εἰδήσεις. Ζητεῖ πληροφορίας περὶ τοῦ Βλαστοπούλου. Τὰς ἐπιστολάς του νὰ τὰς διευθύνῃ πρὸς τὸν Ἀλεξάκην διὰ τοῦ Ἀνδρέα Τζιτζέλη.

Τὴν αὐτὴν, πρὸς Πελεκάσην εἰς Βολωνίαν. Τῷ ἐγκλείει γράμμα

διὰ τὸν Ρώμαν· τὸ ἄλλο γὰρ τὸ στέλλει εἰς Βενετίαν. Πολεμικὰς εἰδήσεις.

Τὴν 7ην πρὸς τὸν Ρώμαν. Ἀπαντᾷ εἰς ἐπιστολὴν του. Εἶδε τὴν αἰτίαν, δι' ἣν μετέβη εἰς Βολωνίαν. Σχετικῶς πρὸς τὰς ἐναντίον του (τοῦ Ρώμα) ραδιουργίας. «τοῦ καλοῦ καὶ ἀφωσιωμένου πατριώτου», ἔχει λέγει γνῶσιν, καὶ προσθέτει: «ἡ ἀρετὴ δὲν παύει ποτὲ ἀπὸ τοῦ εἶναι ἀρετὴ ὅσον καὶ ἂν ὑπερισχύσῃ ἢ κακία, τῆς ὁποίας ἡ ὑπαρξίς εἶναι προσωρινή», ὥστε ἄς μὴ ἀπαυδήσῃ ἐνεργῶν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος. Ὅμιλεῖ περὶ τοῦ Μαυροκορδάτου, μὴ ἀποδεξαμένου τὴν Προεδρείαν διὰ τὴν φανή, ὡς ἐξεφράσθη, ἢ ἀναξιοτήτος τῶν ἄλλων. Προσθέτει καὶ ἄλλας κρίσεις περὶ προσώπων καὶ πραγμάτων. Ἀναμείνει προφορικὰς ἀπαντήσεις διὰ τοῦ Γεωργίου.

Τὴν 7ην πρὸς τὸν Ἰωάννην Ἠρόθυμον (γράμμα διὰ Βολωνίας, πρὸς τὸν Πελεκάσην τυττάθην). Ἀπαντᾷ εἰς ἐπαίνους τοῦ Ἠρόθυμου διὰ τὸν Ρώμαν. Ἐχει γνῶσιν τῶν ἐναντίον του, ἀλλ' ἡ ψυχὴ του (τοῦ Ρώμα) δὲν κλωνίζεται ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῆς κακοηθείας. Ἐκφράσεις βραθείας ἐκτιμήσεως πρὸς τὸν Ἠρόθυμον. Εἰδήσεις πολεμικὰς.

Τὴν 10ην πρὸς τὸν Ρώμαν (διὰ τοῦ Πελεκάση) πληροφορίας περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν Ἀνακοινοὶ λαμπρὰς πολεμικὰς εἰδήσεις.

Τὴν 15ην πρὸς τὸν Γ. Καλαμογάρτην, περὶ ἀποστολῆς καὶ λήψεως γραμμῶν. Δὲν ἔχει καμμίαν εἰδήσιν ἐκ Δημητριάδης διὰ τοῦς ἰδικούς του. Γράφει ἐναντίον τῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν, εὐχόμενος γὰρ τοῦς φωτίσῃ ὁ Θεός. Ἐξωτερικὰς εἰδήσεις.

Τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Μεταξᾶν. Ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του δὲν ἔχει ἰδέαν περὶ τῆς δράσεώς του. Τὸν συγχάριρει διὰ τὴν ἐκλογὴν του εἰς τὸ Ἐκτελεστικόν. Τῷ στέλλει φάκελλον μὲ ἐπιστολὰς τοῦ Ρώμα.

Τὴν 17ην πρὸς τὸν Ρώμαν. Ἀνέγνωσε προσεκτικῶς τοὺς στοχασμούς του περὶ τῆς γνωστῆς ὑποθέσεως. Τοὺς ἀνέγνωσε καὶ πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἔμεινεν ἀνεργήτος εἰς τοὺς κάτω καὶ θὰ μείνῃ. Ἐγκρίνει ὅσα τῷ γράφει περὶ Φαναριωτῶν. Ὅμιλεῖ περὶ τῶν πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν. Λυπεῖται, διότι τῷ γράφει ὁ Ρώμας, ὅτι ἡ ἡλικία του καὶ αἱ φροντίδες του δὲν τῷ συγχωροῦν γὰρ ἐρ-

γάζεται πλέον διὰ τὰ κοινά, ὃ δὲ Γερμανὸς προσθέτει, ὅτι στοχάζεται ἀδύνατον ἢ ἀρετὴ καὶ ὃ ζῆλος τοῦ κόμητος Ρώμα γὰρ ἔπαυσε, διότι «ἡ φύσις τῆς ἀρετῆς δὲν μεταβάλλεται ὀποιαδήποτε προσβολῇ, τῆς κακοηθείας ἢ θελας παρουσιασθῆ». Προσθέτει τινὰ περὶ τῶν πληρωσίων τοῦ δανείου. Ὅρλάνδου, Ἰ. Ζαίμη, καὶ Λευριώτου.

Τὴν 17ην ἐπίσης γράφει πρὸς τὸν Ἰωάννην Ἠρόθυμον διὰ τοῦ Πελεκάση. Πολεμικὰς εἰδήσεις. Περὶ τῆς ἀναχωρήσεως εἰς Ζάκυνθον τοῦ Ρώμα, μετὰ τῆς ἐλπίδος τοῦ Γερμανοῦ ὅτι θὰ ὠφελίσῃ ἐκεῖ.

Τὴν 28ην πρὸς τὸν Ρώμαν περὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ τῶν συμβούλων, ἃς ἔδωσεν (ὁ Γερμανός) καὶ δίδει. Περὶ τῆς ἀναχωρήσεως καὶ τῆς δράσεως τῶν Γιαννηκέσηδων, ὧν ὁ Ἄγγελος εἰς Τεργέστην, διὰ γνωστήν, ὡς λέγει, ὑπόθεσιν.

Ὀκτώβριος. Τοῦ Ὀκτωβρίου ἔχομεν ὑπ' ὄψει ὅ ἐπιστολάς, ἀποσταλείσας πρὸς τὸν Ρώμαν (β), πρὸς τὸν Ἠρόθυμον, πρὸς τὸν Ἀρχιμανδρίτην Ἀνθιμον καὶ πρὸς τὸν Στέφανον Καμπόλην.

Τὴν 8ην γράφει πρὸς τὸν Ρώμαν πολεμικὰς εἰδήσεις καὶ ἄλλας πληροφορίας ἐπουσιώδεις.

Τὴν 12ην πρὸς τὸν αὐτόν, πολιτικὰ ἐξ Ἑλλάδος ἀπελπιστικά. Μὴ ἀναχώρησις ἀντιπροσώπων δανείου. Ἀσυμφωνία, τῶν μὲν ζητούντων τὴν Βρεταννικὴν προστασίαν, τῶν δὲ Βασιλέα. Συνεπείρ τούτων ἀναχώρησις τοῦ Γ. Μαυρομιχάλη. Γράφει περὶ τῆς γνωστῆς ἰδέας (διαφωνοῦσιν οὗτοι χαρακτηρησθείσης, ὑπὸ τοῦ Γιαννηκέση τῆς Τεργέστης, πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην, ὡς εὐκατορθώτου καὶ ὠφελίμου. Πρὸς τοὺς ἀντιφρονούντας δίδεται ὑπόσχεσις παροχῆς χρημάτων καὶ τίτλων (Δουκῶν, Μαρκιζῶν κ.λ.τ.¹⁸⁹). Ὁ Γερμανὸς προσεπάθησε γὰρ τοὺς πείσῃ ὅτι «εἰς κενὰ τρέχουν» προσθέτει δὲ: «ἐσυγχύσθηκα μὲ αὐτοὺς» αὐτοὶ τὸν ἐκήρυξαν, ὅτι δὲν θέλει τὸ καλὸν τῆς Πατρίδος καὶ ἔγραψαν εἰς πολλὰ μέρη, μάλιστα ὁ Χίος Φλαβιανός, ὃν ὕβριζει ὁ Γερμανός, ἀποκαλῶν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ παραλογώτερον πάντων ἀνθρώπων, «ἐλπίζων, λέγει, γὰρ γίνῃ μέγιστος ἀδίκως τί δὲν εἶπε, καὶ τί δὲν ἔκαμε, πλὴν ἐγὼ ἀδιαφορῶ». Ἐλπίζει δέ, ὅτι δὲν θέλει κατορθώσων τίποτε «ὅταν ὁποῦ εἶναι καὶ ἐκεῖ ἀνθρώποι ὀρθοφρο-

(189) Ὅρα καὶ Ἀρχαῖον Ρώμα (Α'), σ. 192-193).

νούντες». Σκέπτεται να γράψω απροκαλύπτως εις την Ἐθνικὴν Βουλὴν περὶ τούτου. Ὁ Γερμανὸς ἀντέτεινε εἰς τὰ σχέδιά των, προσθέτων πρὸς τοὺς ἄλλοις, ὅτι ὁ Κόντε Ρώμας γνωρίζει τὰ τῆς Εὐρώπης καλλίτερα καὶ ἰδοὺ τί γράφει περὶ τούτου, καὶ ἀπήντησαν, ὅτι ὁ Ρώμας ἀντιπράττει εἰς τὴν πρόσκλησιν ἄλλου, ἀξιῶν νὰ προσκληθῆ, αὐτὸς ἄφου δὲ εἶδον, ὅτι δὲν πείθεται οὔτε δωροδοκεῖται, τοῦ ἐκρυψαν τὴν μετὰ τοῦ Γιαννηκέση ἀνταπόκρισιν. Τὰ γράμματά του δὲν τὰ δεικνύει εἰς οὐδέν. Νὰ τῷ γράψω διὰ τοῦ Ἀλεξ. Νικολαΐδου ἀνταποκριτοῦ τοῦ Ἀλεξάκη, ὅν γνωρίζει ὡς τίμιον. Ἀναμένει πληροφορίας ἐξωτερικὰς.

Τὴν 12ην ἐπίσης πρὸς τὸν Γ. Πρόθυμον. Συγγράφει οὗτος ἱστορικόν τι πόνημα περὶ Ἑλλάδος. Ζητεῖ ἀντίγραφον ἐπὶ ἐπιστροφῇ. Δίδει πολιτικὰς εἰδήσεις καὶ πολεμικὰς. Ζητεῖ ἐξωτερικὰς.

Τὴν 14ην γράφει πρὸς τὸν Ἀρχιμανδρίτην Ἀνθιμον... εἰς Τεργέστην. Ἀναχωρεῖ οὗτος διὰ τὴν Πατρίδα καὶ συγχαίρει καὶ ἐπαινεῖ αὐτόν.

Τὴν 19ην γράφει πρὸς τὸν Στέφανον Καμπόλην. Τὸν εὐχαριστεῖ, διότι ἔλαβε γράμματα παρὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἐπιθυμεῖ πληροφορίας ἐξ αὐτοῦ, ἐπανελθόντος ἐξ Ἑλλάδος, διὰ τοῦ Ἀργυροπούλου ἀποσταλγισμένου. Εὐχεται νὰ ἐξομαλυνθῶσιν αἱ πολιτικαὶ ἀνωμαλίαι ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιστρέψῃ ἀλλὰ δὲν δύναται ἄνευ διαταγῶν.

Τὴν 19ην ἐπίσης πρὸς τὸν Ρώμαν. Ὁ Γ. Μαυρομιχάλης μετέδωκε εἰς τὰς Ἰουλιὰς νήσους ἄνευ διαταγῆς, διὰ τοὺς γνωστοὺς σκοποὺς καὶ διὰ τὴν ὀφειλομένην ἀποζημίωσιν διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν χαρμημίων τοῦ Χουρσίτ πασᾶ, μεσολαβοῦντος τοῦ Στεφάνου. Εἰς Λιθόρρον ἐφθάσεν ἐξ Ἑλλάδος ὁ Στέφ. Καμπόλης. Προσθέτει τί τῷ ἔγραψεν ὁ Καμπόλης διὰ τὰ πολιτικὰ καὶ πολεμικὰ. Ζητεῖ Εὐρωπαϊκὰς πληροφορίας. Ἐπίσης πληροφορίας περὶ τοῦ Φιλελληνικοῦ Κομιτάτου, περὶ τοῦ Στάνωπ, ἀναχωροῦντος διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἰδίως περὶ τῶν μεγάλων σκοπῶν τοῦ Κομιτάτου (140).

Νοέμβριος. Τοῦ Νοεμβρίου ἔχομεν ὑπ' ὄψιν 19 ἐπιστολάς, πρὸς

(140) Ὑπὸ χρονολογίαν 19 Ὀκτωβρίου 1823 περιεσῶθη ἔγγραφον τῆς Προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν Γερμανὸν καὶ τὸν Μαυρομιχάλην. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἔχει ὡς ἐξῆς :

τὸν Πρόθυμον (2), πρὸς τὸν Ρώμαν (9), τὴν Διοίκησιν (3), τὸν Ἀργυροπούλου (2), τὸν Καλαμογούρτην, Καμπόλην καὶ Παπαδόπουλον.

Τὴν 2^{ην} Νοεμβρίου γράφει πρὸς τὸν Γ. Πρόθυμον. Τὸν εὐχαριστεῖ, διότι τῷ ἀπέστειλε τὰ Ἀπομνημονεύματά του καὶ διὰ τὰς περὶ Εὐρωπαϊκῶν πραγμάτων εἰδήσεις του. Παρέχει αὐτῷ πολεμικὰς εἰδήσεις, παλαιὰς ὅμως. Ἀποστέλλει δι' αὐτοῦ γράμμα πρὸς τὸν Βλασσόπουλον.

Τὴν αὐτὴν 2^{ην} (ἐν παραδρομῇ σημειοῦται Ὀκτωβρίου) πρὸς τὸν Ρώμαν. Ὁ Ρώμας εἶχε κρίνη εὐλογον τὴν κάθοδον τοῦ Γερμανοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Γερμανὸς ἀπαντᾷ, ὅτι, θὰ ἦτο τὸ μόνον του ὄνειρον, ἂν εἴξευρεν, ὅτι ἡ παρουσία του θὰ ἦτο πρόξενος οὐσιῶδους ὠφελείας, ἀλλ' ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις τὸν πείθει, α', ὅτι ἡ ἐνταῦθα δικαιοσύνη του πρὸς τὸ παρὸν εἶναι ὠφελιμωτέρα ἢ ἐκεῖ β'. ὅτι ἡ ἐκεῖ παρουσία του θὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ἐνωθῆ μὲ μίαν μερίδα, ὑπερῆναντιον τοῦ χαρακτῆρος του καὶ τῆς συνειδήσεώς του. «Νὰ μείνῃ τις πάλιν ἰδιόρρυθμος, ἐν τῷ μέσῳ τοιαύτης τύρβης, εἶναι καὶ ἀνωφελὲς καὶ γελοῖον», ὥστε θὰ μείνῃ ἀκόμα, ἕως ὅτου κατανοήσῃ χρῆσιμον τὴν ἐκεῖ παρουσίαν του. Ἐὰν ἐκφράζῃ δὲ «τὸ ἐνδόμυχόν του», τὸ κἀμνεῖ διότι πρόκειται περὶ εἰλικρινοῦς φίλου. Ὁ Μελάς καὶ ὁ Κανδύτης εἶναι ἀπησχολημένοι εἰς τὴν δεξιῶσιν τοῦ Στάνωπ καὶ ἐνὸς Γερμανοῦ, οὗς ἐθεώρησε περιττὸν νὰ ἴδῃ. Ἐλαβαν ὡς γραμματέα των

Περίοδος Β'.
ἀριθ. 3.000.

*Προσωρινὴ διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.
Τὸ ἐκτελεστικὸν σῶμα*

Πρὸς τὸν Πανιερώτατον Ἅγιον Π. Πατρῶν καὶ πρὸς τὸν ἐνδοξόν Γ. Μαυρομιχάλην.

Ἐλήφθη τὸ πρὸς τὸν Ὑπουργόν των ἐξωτερικῶν ἔγγραφον σας τῆς 5 τοῦ παρελθόντος Ἀγούστου καὶ ἐγνωσθησαν τὰ ἐν αὐτῷ.

Οἱ στοχασμοὶ σας εἶναι ὀρθοὶ καὶ ὅσα ἀναφέρετε περὶ τῆς Πατρίδος τὰ αὐτὰ φρονεῖ καὶ ἡ Διοίκησις, ἀλλὰ πολλὰ τὰ παρεμπιπτόντα ἐμπόδια ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῶν ἀναγκαίων. Ὡστόσο, ἐπειδὴ ὁ διορισμός σας παρὰ τῆς Διοικήσεως τῆς α' περιόδου δὲν ἐτελεσφόρησε, λάβετε εἰσέτι ὀλίγην ὑπομονήν, παραμένοντες αὐτόθι μέχρις ἐπομένης ὁ αταγῆς τῆς Διοικήσεως, μὴ παύοντες ἐν τοσοῦτῳ νῆ διενεργῆτε τὰ συμφέροντα τῆς Πατρίδος καὶ νὰ γράφετε τὰ διατρέχοντα πρὸς τὴν Διοίκησιν, ὅσα κάλλιστα ἀποροῦν εἰς τὸ Ἔθνος. Περὶ δὲ τῆς σημερινῆς στάσεως τῶν πραγμάτων μας, ἐπειδὴ ὁ Πρόεδρος φανερώνει τὰ τρέχοντα πρὸς τὸν φίλτατόν του, δὲν ἀναφέρεται ἡ Διοίκησις.

Ἐν Σαλαμῖνι τῇ 19 Ὀκτωβρίου 1823 (ἔπονται αἱ ὑπογραφαί).

τὸν υἱὸν τοῦ Μιχ. Βασιλείου. Τὸ συστατικὸν πρὸς τὸν Στάνωπ τοῦ κομιτάτου τῆς Λόνδρας τοῦ ἐφάνη περιέρχον. Δὲν ἔχει πρόσφατα νέα. Προσθέτει τιὰ περί τῶν Ὑψηλάντων καὶ τῆς νέας δράσεώς των ἐν Πελοποννήσῳ. Προσθέτει ἐξωτερικὰς κρίσεις καὶ περί ἐνεργειῶν διὰ τὸ δάνειον.

Τὴν 4^{ην} γράφει πρὸς τὴν Ὑπερτάτην Διοίκησιν τὴν γνώμην του ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐκλογῆς Μονάρχου, τὸ ἔγγραφον τοῦτο μεταφέρωμεν δλόκληρον⁽¹⁴¹⁾.

⁽¹⁴¹⁾ Ὑπερτάτη Διοίκησις.

Πολλάκις ἔγραφα κοινῶς, ὅσα ἐγνώρισα ὠφέλιμα καὶ συμφέροντα τῇ Πατρίδι· ἀλλ' ἀγνοῶ ἂν ἐνεφανίσθησαν τὰ γράμματά μου, ἐπεὶ οὐδεμιᾶς ἀπαντήσεως ἤξιώθη, καὶ ἤδη ἐκπληρῶν(;) τὸ πρὸς τὴν φιλότιμην μου Πατρίδα χρέος, σὰς εἰδοποιῶ, ὅτι ἐπειδὴ τὰ πράγματα τῆς ἡμῶν Πατρίδος δὲν ἐθεώρησε πώποτε τὸ ὄμμα τῆς Εὐρώπης ἀδιαφόρως, ὡς σχέσιν ἔχοντα πολλὴν ὡς πρὸς τὰ αὐτῆς, ἔπεται ὅτι ἐσκέφατο ἰκανῶς περὶ τούτων καὶ ἐσχέδιας τὴν διόρθωσιν, μάλιστα εἰς τὴν Βερρόνην. Οἱ ἐπιφορισμένοι τὴν διαπραγματεύουσιν τῶν μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας διαφορῶν ἐπεφορίσθησαν καὶ ταῦτα ὡς παρακόμενα. Ἐν τῷ μεταξὺ διαστήματι τοῦ χρόνου τούτου ἀνεφύησαν εἰς τὴν Εὐρώπην διάφορα φαινόμενα, ἐπαγγελλόμενα εὐτυχῆ πράγματα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἅτινα ἀπεπλάνησαν πολλοὺς κατ' ἐπιφάνειαν μόνον καὶ ὡς ἔτυχε κρίνοντας τὰ πράγματα· ἀπ' ἐνός μὲν μέρους ἐφαντάσθησαν τινές, ὅτι ἔστι δυνατόν νὰ ἐκλέξῃ καὶ νὰ προσκαλέσῃ τὸ Ἔθνος μας μονάρχην ἐκ τῆς Εὐρώπης, ὅντινα βούλεται καὶ ἂν δὲν ἤθελεν εἶναι τοῦ φαραμάτος τῆς πολιτικῆς τῶν τῆς Εὐρώπης. Δυνάμεων, ἀπ' ἑτέρου δὲ διάφορα συστήματα Ἐταιριῶν φιλελευθέρων, συνδρομὰς τινὰς ὑποσχόμενα, ἀπαιτοῦσι νὰ λάβωσι μετοχὴν εἰς τὰ οὐσιώδη ἑσωτερικὰ τῆς πατρίδος καὶ ἀνταποκρίσιν πολιτικὴν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ μὲν πρῶτον ἔστι μὲν σωτήριον, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ δοθῇ τοιοῦτος ἄνθρωπος διὰ κοινῆς συγκαταθέσεως τῶν τῆς Εὐρώπης Δυνάμεων, τοῦ δὲ δευτέρου ὁ μὲν σκοπὸς ἄδηλος, ἡ δὲ ἐπιφάνεια σκανδάλου πρόξενος καὶ ἐπικυρωτικῆ τῶν αἰτιῶν ὅπου αἱ δυνάμεις τῆς Εὐρώπης καταδικάζουσι διὰ τὰ κινήματά μας, ὡς πηγάζοντα ἐξ ἄλλων συστημάτων. Διὰ τοῦτο τολμῶ νὰ σὰς εἴπω, κινούμενος ἐκ μόνου τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα φίλτρου μου, ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα νὰ διατίθεσθε μὲ βαθεῖαν σκέψιν καὶ ἐμβριθῆ φρόνησιν, διότι ὁ ὄλισθος φέρει τὸν παντελῆ ὄλεθρον. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἂν καὶ ὅταν ἡ περίστασις τὸ συγχωρῆ καὶ τὸ ἐγκρίνεται ἐκ συμφώνου, πρέπει νὰ τὸ ζητήσατε ἐνόμωμ παρὰ τῶν τῆς Εὐρώπης συνάρχων. Ἐὶ δὲ δεῦτερον πρέπει νὰ οἰκονομεῖτε ἐμφρόνως καὶ προσεκτικῶς, δεχόμενοι μὲν τὰς συνδρομὰς καὶ εὐγνωμονοῦντες, μακρὰν δὲ ἰστάμενοι τῆς μετ' αὐτῶν πολιτικῆς συγκοινωνίας, καλῶς εἰδότες, ὅτι τὰ μὲν συστήματα ταῦτα ἀπαρῆσκουσιν εἰς ἅπαντας γενικῶς τοὺς μονάρχας, τὰ δὲ τῆς πατρίδος ἡμῶν πράγματα ἐκ τούτων καὶ οὐκ ἐξ ἐκείνων περιμένουσι τὴν ἀποκατάστασιν αὐτῶν. Γράφων πρὸς ἄνδρας τοὺς οἰακὰς ὀλοκλήρου Ἐθνῶς διοικοῦντας καὶ πείραν ἔχοντας, δὲν περιτολογῶ, ἀλλὰ μόνον νύξιν δίδω, βέβαιος ὢν, ὅτι τὰ τοιαῦτα καὶ σπουδάζετε πάντοτε καὶ σκέπτεσθε καὶ φροντίζετε. Ἐξαιτοῦμαι δὲ συγγνώμην, διότι σὰς ἐνοχλῶ τὰ τοιαῦτα ἀναμνησκῶν.

Ἐρωσθε
αὐκχ Νοεμβρίου δ' ἐξ Ἀγκῶνος.

Τὴν αὐτὴν 4^{ην}, γράφει πρὸς τὴν Διοίκησιν καὶ ἕτερον γράμμα καὶ δανείου προτεινομένου ἀπὸ Ἑλβετὸν τραπεζίτην. Καὶ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ μεταφέρωμεν⁽¹⁴²⁾.

Τὴν 5^{ην} γράφει πρὸς τὸν Ρώμην. Ἐπαινεῖ τὰς κρίσεις του ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν. Τῷ ἀποστέλλει ἀντίγραφον τοῦ πρὸς τὴν Διοίκησιν γράμματός του. Τῷ ἀναγγέλλει ὅτι καὶ περὶ τοῦ δανείου ἔγραψε. Τὸν πληροφορεῖ ὅτι ὁ Στάνωπ ἔφυγε. Τῷ ἀνακοινώνει πολεμικὰς εἰδήσεις⁽¹⁴³⁾.

Τὴν 5^{ην} ἐπίσης πρὸς τὸν Ἀργυρόπουλον. Ὅτι συνέστησε τὸν Παπαδόπουλον διὰ νὰ διδάξῃ τὰ τέκνα τοῦ Παπαδικιαντοπούλου. Στέλλει εὐχὰς πρὸς τὸν Καμπόλην. Σκέψεις περὶ δανείου, σχετικῶς πρὸς ἐνεργεῖαν Καμπόλη. Ὁ Γερμανὸς δὲν θεωρεῖ κατορθωτὸν ἄλλο τι, πλην ἐθνικοῦ δανείου ἐν Ἀγγλίᾳ ἢ Γερμανίᾳ. Πολεμικὰς εἰδήσεις.

Τὴν 5^{ην} ἐπίσης πρὸς τὸν Ἄνδρ. Καλαμογάρτην. Περί τῶν διὰ τοῦ Πρωτοσυγκέλλου Γερασίμου ἀποσταλέντων γραμμάτων. Περί τῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλειῶν. Ἀγγέλλει, ὅτι ἔγραψε πρὸς τὴν Διοίκησιν.

⁽¹⁴²⁾ Ὑπερτάτη Διοίκησις.

Τραπεζίτης πλούσιος ἐξ Ἑλβετίας ὑπεσχέθη πρὸς ἕνα τῶν ἐπισήμων ὁμογενῶν μας, ὅτι δανείζει ἰκανὴν ποσότητα εἰς τὸ Ἔθνος μας, μὲ συμφωνίαν τόκου μετρίαν, ἂν διορισθῶσιν ἄνθρωποι μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα τῆς Διοικήσεως καὶ ἡ εἰθισμένη ἀσφάλεια· καὶ ἐπειδὴ τὸ ὑποσχόμενον ἀπὸ τοὺς ἐν Λόνδρᾳ τραπεζίτας δάνειον εἶναι μὲ τόκον ἄδρόν, σὰς εἰδοποιῶ περὶ τούτου, καὶ ἂν ὀρίζετα, διορίσατε ἀνθρώπους μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα διὰ νὰ τὸ ζητήσωσι. Τὸν τρόπον τῆς ἀσφαλείας δὲν μοι ἐφάνέρωσαν, συμπεραίνω ὅμως, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἀποσιωποῦν, ὅτι εἶναι ὑποθήκη γῆς.

Ἐρωσθε
Νοεμβρίου 4 ἐξ Ἀγκῶνος.

Κάτωθεν αὐτοῦ ὑπάρχει τὸ ἑξῆς.
Ὑπερτάτη Διοίκησις.

Σημαντικὸς τις ὁμογενὴς καὶ πείραν ἰκανὴν καὶ γνώσεις πολλὰς ἔχων εἰς τὰ πράγματα μοι ἀπέστειλε τὰς περιλειπομένας σημειώσεις, αἱ ὅσαι μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τὰς γνωρίζητε διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς κάθε περίστασιν, ἰδοὺ σὰς ἐξαποστέλλονται. Ὅσοι ἔχουσι πείραν τῶν τοιούτων πραγμάτων ἄς τὰς μελετήσωσι.

(Ἐδῶ σταματᾷ εἰς ἄλλο ὅμως φύλλον χάρτου πρὸ ἐνός γράμματός ἐπίσης πρὸς τὴν Διοίκησιν χρονολογίας: «αὐκδ' φεβρ.» ὑπάρχουσι τὰ ἑξῆς, ἅτινα θεωροῦμεν ὡς συνέχισιν καὶ τέλος τοῦ πρὸς τὴν Διοίκησιν σημειώματος τούτου τοῦ Γερμανοῦ). . . . καλῶς, δὲν πρέπει ὅμως νὰ γίνωνται κοινὰ τὰ τοιαῦτα εἰς πολλοὺς.

Ἐρωσθε
⁽¹⁴³⁾ Ὅρα καὶ Ἀρχεῖον Ρώμα (τ. Α'. σ. 200-201).

Ὁ κομίζων τὴν ἐπιστολὴν Ἐμμανουὴλ θὰ εἶπῃ πολλὰ προφορικῶς. Ἀναμένει ἐπιστολὴν του καὶ εἰδήσεις.

Τὴν 9ην γράφει πρὸς τὸν Καμπόλην (Στέφανον Λέπιδο-Καμπόλην). Ἀπάντησις εἰς κρίσεις πολιτικὰς. Γνωστοποίησις ὅτι ἔγραψε περὶ τοῦ δανείου. Ἡ ἐνταῦθα διαμονὴ του εἶναι ἀφελίμος. Μίαν πρότασιν του εὐρίσκει ἀδύνατον νὰ ἐκτελεσθῇ. Ἡ Πατρὶς ἔχει ἀνάγκην χρημάτων. Πολλάκις ἔγραψε περὶ τοῦ τρόπου ἐξευρέσεως, ἀλλὰ πληρεξούσιοι δὲν ἐφθασαν μὲ σχετικὰ ἔγγραφα.

Τὴν 12ην γράφει πρὸς τὸν Ρώμαν. Περί τῶν προτάσεων τῶν Ἰπποτῶν γνωσθεισῶν διὰ τοῦ ἐν Λονδίῳ Μαυροκορδάτου πρὸς τὸν ἐν Ἀγκῶνι ἀδελφόν του, καὶ τῶν ὄρων ὑπὸ τοὺς ὁποίους βοηθοῦν τὸν Ἀγκῶνα. Μὲ ἀπορίαν του βλέπει ὁ Γερμανὸς τὸ «νέον τοῦτο φυτόν», διότι τὸ νὰ συνεφωνήσαν μετ' αὐτῶν μυστικῶς οἱ Ἕλληνες εἶναι χίμαιρα, ἀγνοεῖ δὲ ποίαν ὑπόληψιν ἔχουν οὗτοι παρὰ τοῖς Μονάρχαις. Φοβεῖται παγίδα νέαν κατὰ τοῦ ἔθνους. Τὰ καθιστᾶ γνωστὰ καὶ ἀναμένει τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας του καὶ τὰς ἰδέας του. Παρέχει πολεμικὰς εἰδήσεις.

Καὶ τὴν 16ην γράφει πρὸς τὸν αὐτόν. Ἐλαβε τὴν ἀπάντησιν του. Ἀνέγνωσε τὴν πρὸς τὸν Μ. ⁽¹⁴⁴⁾ ἔγκλειστον, καὶ ἠυλόγησε τὰς χεῖράς του. Οἱ φθορεῖς τοῦ Γένους ἠμπόδισαν καὶ τὸν Στάνωπ νὰ τὸν ἴδῃ, ὡς ἠθέλησε. Ὁ Καμπόλης προτρέπει τὸν Γερμανὸν νὰ μεταβῇ εἰς Ρωσίαν διὰ νὰ ἐνεργήσῃ ὕλικῶς ὑπὲρ τοῦ Ἀγκῶνος. Τὸ βλέπει δύσκολον, ζητεῖ ὅμως τὴν γνώμην του, ἀν εἶναι εὐκολία διαβάσεως καὶ ἐλπίς καλῆς ὑποδοχῆς. Εἰ δυνατόν νὰ συμβουλευθῇ καὶ τὸν ἐν Ἑλβετίᾳ φίλον. Τὸν παρακαλεῖ δι' ἐξωτερικὰς εἰδήσεις. Τὰ τῶν Ἰπποτῶν ἐκοινολογήθησαν καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων «καὶ νὰ ἴδομε τί θὰ ἐξαχθῇ καὶ ἐκ τούτου».

Τὴν 23ην γράφει πάλιν πρὸς τὸν Ρώμαν. Ὁ κομίζων τὴν πρὸς τὴν Διοίκησιν ἐπιστολὴν τοῦ Γερμανοῦ θὰ ἀναλύσῃ προφορικῶς, ὅσα λακωνικῶς ἀναγράφει ἐν αὐτῇ. Ἐλπίζει, ὅτι θέλει δικαιολογήσῃ πρὸς τὸν Τραπεζίτην τὴν ἀναβολὴν τῆς ἀποστολῆς τῶν πληρεξουσίων γραμμάτων. Κρίσεις ἐπὶ εἰδήσεων ἐξωτερικῶν.

Τὴν 26ην πρὸς τὸν αὐτόν. Ἀνέγνωσε τὰς γνώμας του περὶ τῶν Ἰππέων τῆς Μάλτας καὶ τὰς μετὰ τοῦ Τραπεζίτου διαπραγματεύσεις

⁽¹⁴⁴⁾ Μαυροκορδάτον ἄρα γε;

του. Θὰ στείλῃ πρὸς τοῦτο ἐπίτιδες ἀνθρώπων. Ἄν δὲν θέλουν ἄς ὀφονται. Ἐφθασαν εἰς Κέρκυραν οἱ πληρεξούσιοι τοῦ δανείου Ὁρλάνδος, Λουριώτης καὶ Πολυζωΐδης, ὃν χαρακτηρίζει ὡς «λογιώτατον ὑπάλληλον τοῦ Μαυροκορδάτου».

Τὴν 26ην πρὸς τὸν αὐτόν. Ἀνέγνωσε τὰς γνώμας του περὶ τῶν Ἰππέων τῆς Μάλτας καὶ τὰς μετὰ τοῦ Τραπεζίτου διαπραγματεύσεις του. Θὰ στείλῃ πρὸς τοῦτο ἐπίτιδες ἀνθρώπων. Ἄν δὲν θέλουν ἄς ὀφονται. Ἐφθασαν εἰς Κέρκυραν οἱ πληρεξούσιοι τοῦ δανείου Ὁρλάνδος, Λουριώτης, Πολυζωΐδης. Δὲν ἐννοεῖ διατὶ δὲν ἐπῆγγε τις τῶν προκρίτων ἀλλ' «ὁ λογιώτατος». Καλὸν θὰ εἶναι ὁ τραπεζίτης νὰ δώσῃ προθεσίαν 4 μηνῶν διὰ νὰ ἐπέλθῃ ἀσφαλῆς συνεννόησις. Πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς εἰδήσεις ⁽¹⁴⁵⁾.

Τὴν 30ην πρὸς τὸν αὐτόν. Ἐφθασεν ὁ Ἀθ. Τζακάλωφ φέρων τὸ ἔγγραφον τῆς πληρεξουσιότητος. Ἄς εἰδοποιήσῃ τὸν Τραπεζίτην περὶ τοῦ τόπου τῆς συναντήσεως πρὸς περάτωσιν τῆς συμφωνίας. Ἡθέληεν ὁ Γερμανὸς νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ, ἀλλ' εὐρίσκει δυσκολίας ἐκ μέρους τῆς διακρίσεως Ἀγκῶνος. Καλλίτερον νὰ μεταδῶσι παρὰ τῷ Τραπεζίτῃ.

Τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν αὐτόν, προτρέπων νὰ ἐργασθῇ πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ δανείου πρὶν οἱ ἄλλοι τῆς Λόνδρας κλείσουν ἐπιβλαβεῖς διὰ τὸ ἔθνος συμφωνίας. Ἡ Ἑλλὰς θὰ τῷ γνωρίζῃ αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην. Ἡρέπει νὰ ἐργάζωνται δὲ μὲ ἐχεμύθειαν, μήπως φθονεροὶ τινὲς γεννήσουν δυσχερείας.

Τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν αὐτόν. Ὁ χρόνος θὰ ἀποκαλύψῃ τοὺς κακόφρονας. Ὁ Τζακάλωφ τῷ διηγήθη λεπτομερῶς τὰ συμβάντα περὶ τῆς γνωστῆς ὑποθέσεως, ἧτις ἐνεκρώθη. Ἐλπίζει μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν γραμμάτων του νὰ νεκρωθῇ περισσότερο. Φρονεῖ ὅτι ὁ Καμπόλης δὲν εἶναι δόλιος. Ἐπέστη εἰς τοὺς ὀρθοὺς λόγους τοῦ Ρώμα περὶ τῆς δυσκολίας πρὸς ἀναχώρησίν του, ἀλλὰ καὶ εὐκολία ἂν ἦτο, δὲν δύναται νὰ λείψῃ ἀπὸ ἐδῶ, διὰ τὴν ἄλλην γνωστὴν ὑπόθεσιν.

Τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν Πρόθυμον. Τινὰ περὶ τοῦ ζητήματος τῶν Ἰπποτῶν. Πολεμικὰς εἰδήσεις καὶ ἄλλα τινὰ ἐπουσιώδη.

Τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀνδρ. Παπαδόπουλον. Τὸν ἐπαινεῖ διὰ τὰ ὀρθὰ του φρονήματα. Ἐξωτερικὰς εἰδήσεις καὶ κρίσεις. Τῷ εὐχεται κκετευσθῆναι. Τῷ στέλλει συστατικὸν εἰς τὴν Διοίκησιν.

⁽¹⁴⁵⁾ Ὁρα καὶ Ἀρχιεπὸν Ῥώμα (Α', σ. 203-204).

Τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν Κ. Ἀργυρόπουλον. Σχετικὰ πρὸς τὸν Παπαδόπουλον. Εἰδήσεις διοικητικὰς καὶ πολεμικὰς.

Τὴν αὐτὴν πρὸς τὴν Διοίκησιν. Συστατικὸν Παπαδοπούλου ὡς ἔχοντος φῶτα δυνάμενα νὰ χρησιμοποιηθῶσι.

Δεκέμβριος. Τοῦ Δεκεμβρίου εὑρίσκωμεν 10 ἐπιστολάς ἀπευθυνόμενας πρὸς τὸν Ρώμαν (4), τὸν Πρόθυμον (2), τὸν Σ. Παλαιολόγον, τὸν Γεροστάθην, τὸν Πελεκάσην καὶ τὸν Κλοκύνην.

Τὴν 3ην γράφει πρὸς τὸν Ρώμαν. Προτροπὴ πρὸς σύναψιν τοῦ ἐθνωφελεστάτου δανείου του καὶ ἔπαινοι πρὸς αὐτόν. Περὶ τῆς μὴ ἀφίξεως τῶν ἀναμενόμενων κομιστῶν καὶ ἐπιστολῶν του, Χατζῆ καὶ Χριστοφόρου Γεωργίου. Πολεμικαὶ Πληροφορίαι. Κρίσεις περὶ τῶν ἐσωτερικῶν.

Τὴν 7ην πρὸς τὸν αὐτόν. Ἐλαβὲ τὴν παρ' αὐτοῦ σταλείσαν ἐν ἐκτάσει περιγραφὴν διὰ τοὺς Ἴππεις τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα σχετικὰς αὐτῶν προτάσεις. Ὁ Γερμανὸς τὸν πληροφορεῖ, ὅτι ἐζητήσθη αὐτὸ τὸ ζήτημα. Εἶδε τοὺς ἀναμενόμενους δύο Ἑλληνας, ἀφωσιωμένους μόνον εἰς τὸ Ἐμπόριόν των καὶ λησμονήσαντας νὰ τῷ ἀποστείλωσι τὰς ἐπιστολάς. Πολεμικὰς εἰδήσεις.

Τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν αὐτόν. Νέα προτροπὴ περὶ τοῦ δανείου καὶ ἔπαινοι πρὸς τὸν Ρώμαν διὰ τοὺς ὑπὲρ Πατρίδος μόχθους του. Ἄμικ προχωρήσουν αἱ διαπραγματεύσεις θὰ ἔλθουν καὶ τὰ ἐπιθυμητὰ ἔγγραφα καὶ θεσπίσματα. Ἐὰν ἐπιμένῃ θὰ στείλῃ ἄνθρωπον ἐπίτιδος πρὸς τοῦτο. Δύναται νὰ μεταβῇ ὁ Γερμανὸς εἰς Βολωνίαν. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ ὁ Τραπεζίτης εἰς Ἀγκῶνα⁽¹⁴⁶⁾.

Τὴν αὐτὴν, πρὸς τὸν Πρόθυμον. Ἀποστολὴ δι' αὐτοῦ γραμμάτων πρὸς τὸν Ρώμαν.

Τὴν αὐτὴν, πρὸς τὸν Στ. Παλαιολόγον. Ὅτι ἔχει σχετικὸν πρὸς τὰς ὑποθέσεις τῆς Πατρίδος, δύναται διὰ τοῦ Ἀλεξάνη νὰ τῷ γράψῃ, αὐτῷ ἐλευθέρως.

Τὴν 8ην πρὸς τὸν Γεροστάθην. Εὐχαριστεῖ διὰ τὰς εἰδήσεις, ἃς τῷ ἔστειλε. Δὲν ἔχει νὰ τῷ μεταδώσῃ καὶ αὐτὸς πληροφορίας, πλὴν τῶν περὶ τῶν Ἴππέων θρυλουμένων.

Τὴν 24ην γράφει πρὸς τὸν Ρώμαν. Δὲν ἔλαβε ἀπάντησίν του. Ἐὰν δὲν ἄρκοῦν τὰ πληρεξούσια, καὶ εἶναι ἐξησφαλισμένον ὅτι ὁ Τραπε-

(146) Ὅρα καὶ Ἀρχεῖον Ρώμα (τ. Α' σ. 210-213).

ζίτης θὰ μείνῃ εἰς τὰς συμφωνίας, κίτινας ἐτέθησαν εἰς Βενετίαν, δύνανται νὰ προκαλέσουν καὶ ἐπισημότερα ἔγγραφα, ἀλλὰ νὰ διατυπώσῃ, ἔγγραφως τοὺς ὅρους τοῦ ὁ Τραπεζίτης, διὰ νὰ ὑπάρχῃ ἀσφάλεια καὶ νὰ σταλοῦν αἱ ὄροι εἰς τὴν Πατρίδα. Περὶ ἀφίξεως τοῦ Δημ. Ζερβόου καὶ τῶν πληροφοριῶν του. Μεταξὺ ἄλλων πληροφορεῖ οὗτος, ὅτι αἱ Ἴππεις ἀπέστειλαν δύο Γάλλους, τὸν Ζουρδαῖν καὶ τὸν Σατελαῖν, μὲ γράμματα πρὸς τὸν Μαυροκορδάτον περιέχοντα τοὺς ὅρους των καὶ τὰς ζητούμενας νήσους. Ἦθελε νὰ γράψῃ κάτω τὴν περὶ τούτων γνώμην του, ἀλλὰ τίς σκέπτεται σοβαρῶς; καὶ τότε ἀφίγουν αἱ χαμερπεῖς διαφωνίαι νὰ συλλογισθῶν ἀπαθῶς περὶ τῶν συμφερόντων τῆς Πατρίδος: Πληροφορίας ποικίλας ἐξ Ἑλλάδος.

Τὴν 24ην πρὸς τὸν Πελεκάσην. Δὲν ἔχει νὰ τῷ γράψῃ. Τὸν εὐχαριστεῖ δι' ὅσα τῷ γράφει περὶ τῶν Ἴππέων⁽¹⁴⁷⁾.

Τὴν 28ην πρὸς τὸν Πρόθυμον. Λυπεῖται, ὅτι ὁ Ρώμας δὲν ἔλαβε τὰ γράμματά του, ἀπουσιάζων. Ἀναγράφει πολεμικὰς πληροφορίας κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν καὶ περὶ σημαντικῆς πολεμικῆς λείας.

Τὴν 31ην πρὸς τὸν Κλοκύνην. Τὸν εὐχαριστεῖ διὰ τὴν φροντίδα ἀποστολῆς γραμμάτων.

Ἐισερχόμεθα ἤδη εἰς τὸ δ' ἔτος 1824.

Ἰανουάριος 1824. Μία μόνη ἐπιστολὴ ὑπάρχει κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1824 (τῆς 14ης) ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν Ρώμαν. Ἀπαντᾷ εἰς ἐπιστολὴν του, καθ' ἣν ὁ Τραπεζίτης, ἐὰν δὲν ἔχῃ εἰς χεῖράς του θέσπισμα καὶ τοὺς πληρεξούσιους ἐν Ἰταλίᾳ δὲν ὑπόσχεταί τι. Ὁ Γερμανὸς θεωρεῖ νόμιμον τὸ γενικὸν θέσπισμα, ὅπερ ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ τὰ ἄλλα δὲ δύνανται ἐν ἀνάγκῃ νὰ γίνωυν, ὅπως τῷ προέγραψεν, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχῃ τις πιθανότης, ὅτι γυγνομένων τούτων θὰ ἐπέλθῃ τι ἀποτέλεσμα, ἄλλως θὰ εἶναι πειρακτικόν· εἰς τὴν ὑπόληψίν των πλὴν τούτου δύνατον νὰ παρεμποδισθῇ καὶ ἡ συνομολόγησις τοῦ ἄλλου ἐν Ἀγγλίᾳ δανείου. Προσθέτει, ὅτι πολὺ παρατηροῦνται τὰ βήματά των, ὥστε εἶναι δυσχερὲς, ἀλλὰ καὶ ἀνωφελεῖς, νὰ ταξιδεύσῃ ὁ Γερμανὸς· δύναται ὁ Ρώμας νὰ ἐνεργήσῃ μόνος του. Ἐὰν ἐπιτύχῃ θὰ εὐεργετήσῃ τὸν ἄθῃρον ἑλληνικὸν λαόν, ἐὰν δὲν ἐπιτύχῃ, πάλιν ἔκαμε τὸ καθήκον του κατὰ τὸ δυνατόν. Ἔπονται ὄροι τινὲς τῆς τυχόν

(147) Ὅρα καὶ Ἀρχεῖον Ρώμα (τ. Α' σ. 216-217)

ἐκδόσεως δανείου 1 ἑκατομμυρίου ταλλήρων καταλήγει δὲ ὁ Γερμανὸς σημειῶν, ὅτι δὲν ἔχει νεωτέρας ἐξ Ἑλλάδος εἰδήσεις⁽¹⁴⁸⁾.

Φεβρουάριος. Τοῦ Φεβρουαρίου 1824 ἔχομεν 10 ἐπιστολάς, ἀπευθυνομένας πρὸς τὸν Ρώμαν (3), τὸν Ἀνδρ. Καλαμογάρτην (2, ἐξ ὧν ἡ μία δὲν ἐστάλη) πρὸς τὸν Μανουὴλ Σεργόπουλον, τὸν πρωτοσύγκελλον Γεράσιμον, τὸν Ἀργυρόπουλον (2) καὶ πρὸς τὴν Διοίκησιν.

Τὴν 4ην γράφει πρὸς τὸν Ρώμαν: ὁ Θεὸς εἴθε νὰ φωτίσῃ τοὺς διαστρέφοντας τὰς ὑποθέσεις τῆς Πατρίδος. Ὅμιλεῖ περὶ τῶν συναζόντων τὰ εἰσοδήματα τῆς Πατρίδος δίδοντες ὀλίγα εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον. Τὰ γνωστὰ περὶ τοῦ δανείου. Ἐφθασαν εἰς Λονδίνον οἱ ἀπεσταλμένοι. Ἐλπίδες ἐπιτυχίας χάρις εἰς τὸν ἐθνουσιασμὸν τῶν Βρεταννῶν ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος. Εὐχεται ἂν γίνῃ, νὰ τὸ μεταχειρισθῶν διὰ τὸ καλὸν τοῦ Ἔθνους: «ἐπειδὴ τί ὄφελον τὰ χρήματα μὴ κελῶς οἰκονομηθέντα: ἐὰν ἐπετύγχανον τὸ ἰδικὸν τῶν δάνειον, θὰ κατετίθεντο τὰ χρήματα εἰς τὴν Ἐπτάνησον καὶ θὰ ἐδίδοντο κατ' ὀλίγον εἰς τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας τῆς Πατρίδος, καὶ ὅχι εἰς χεῖρας ἀρπάγων.

Τὴν 6ην γράφει πρὸς τὸν Ἀνδ. Καλαμογάρτην. Συνιστᾷ τὸν κατερχόμενον εἰς τὸν Ἀγῶνα Ἰωάν. Κωνσταντινίδην Σμυρναῖον. Θέλει νὰ γράψῃ εἰς τοὺς ἰδικούς του ἀλλὰ παραπίπτουν τὰ γράμματα. Ἀναγράφει τὰ τοῦ Λονδίνου. Ὅμιλεῖ περὶ τοῦ Ἐμμαν. Σεργοπούλου, δι' οὗ ἔστειλεν ἐπιστολήν.

Τὴν 6ην πρὸς τὸν Ἐμμανουὴλ Σεργόπουλον. Χαίρει διότι ἐφθασεν αἰσίως. Περὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς καταστάσεως. Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τῆς Πατρίδος ὡς ἐγγυήσεως διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς. Νὰ ἀπαντήσῃ διὰ τοῦ Ἀλεξάνη.

Τὴν 7ην πρὸς τὸν Πρωτοσύγκελλον Γεράσιμον. Τὸν εὐχαριστεῖ διὰ τὴν φροντίδα τῆς ἀποστολῆς τῶν γραμμάτων του. Συνιστᾷ τὸν Μιχαὴλ Σχινᾶν κατερχόμενον οἰκογενειακῶς. Αὐτρωθεὶς ἐκ Κιόλωνος, κατέφυγεν εἰς Ὀδησσὸν καὶ ἤδη ἐπανέρχεται, ὅπως χρησιμοποιηθῆ.

Τὴν 15ην γράφει πρὸς τὸν Ἀργυρόπουλον. Ἐπὶ τῶν ἀνησύχων διὰ τὰ ἐσωτερικὰ εἰδήσεων, ἀνακοινωθεισῶν διὰ τοῦ Ἀργυροπούλου λέγει: «δὲν βλέπω τίνι τρόπῳ δύναται νὰ προσδεύσῃ τὸ Ἔθνος μὲ

⁽¹⁴⁸⁾ Ὅρα καὶ Ἀρχεῖον Ῥώμα τ. Α' σ. 218-219.

τοιούτου περικτῶδες ἐσωτερικόν. Πολλάκις ἐγραψα περὶ τούτου συμβουλεύων, ἀλλ' ὅταν τὰ γραφόμενα δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὸ ἰδιαιτέρων συμφέρον καὶ πάθος εἰς οὐδὲν λογιζονται. Παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ τοὺς φωτίσῃ.

Τὴν 22ην γράφει πρὸς τὸν Ρώμαν. Περὶ τῆς κακῆς καταστάσεως τῶν ἐσωτερικῶν. Περὶ τῆς ἐξευτελιστικῆς διακηρύξεως τοῦ Βουλευτικοῦ κατὰ τῶν ἀντιπάλων, διαναμηθείσης εἰς πολλὰ ἀντίτυπα. Καὶ εἰς τὸ Μεσολόγγιον ἄλλοι πάλιν διοργανισμοί. Ὁ Θεὸς ἂς βοηθήσῃ. Ἀμφιδάλλει ἂν θὰ ἐπιτύχῃ ἡ Πατρις κανὲν δάνειον. Ζητεῖ πληροφορίας διὰ τὸν τόπον τῆς συγκλήσεως τῆς Συνελεύσεως: «ἡ ψυχὴ μου, λέγει, εἶναι κατόδυνος, βλέποντας τοὺς πατριώτας νὰ ὀθῶσι τὴν πατρίδα εἰς τὸ βράθρον, ἀλλὰ τί ποιητέον: Δὲν δύναμαι μῆτε ἐνεσθῆναι νὰ διορθώσω τι, μῆτε ἐκεῖ νὰ ὑπάγω, ὅθεν διάγω ἡμέρας λυπηρὰς καὶ δὲν ἐλπίζω, πᾶρα εἰς τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν νὰ μεταβάλῃ τὰς σχολιας εἰς ὁδοὺς λείας, ἢ νὰ κεραινώσῃ τὰς κεφαλὰς τῶν στρεβλούντων τὴν Πατρίδα».

Τὴν 25ην γράφει πρὸς τὸν αὐτόν. Περὶ συνολογήσεως τοῦ δανείου ἐν Λονδίῳ. Τὴν χαρὰν τοῦ σπεύδει νὰ τὴν μεταδώσῃ καὶ εἰς αὐτόν. Πληροφορίας διοικητικὰς καὶ ἐξωτερικὰς⁽¹⁴⁹⁾.

Τὴν 29 πρὸς τὸν Ἀργυρόπουλον εὐχαριστεῖ διὰ τὰς πληροφορίας περὶ τοῦ δανείου (γνωστὰς αὐτῷ καὶ ἄλλοθεν). Ἐλπίζει νὰ συντελέσῃ τοῦτο εἰς τὴν τακτοποίησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ εἰς τὸ νὰ προετοιμασθῶσι διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἐχθροῦ. Παρέχει αὐτῷ πολεμικὰς εἰδήσεις. Κατηγοροῦνται, λέγει, οἱ Πελοποννήσιοι, ὡς πρωταίτιοι τῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν. Αἱ πρῶται αἰτίαι εἶναι ἄλλου. Αἱ ἀνωμαλίαι εἶναι ἐπόμεναι εἰς τοιαύτας περιστάσεις. Ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἀνάγκη θὰ τὰς ἐξομαλύνῃ.

Εἰς τὸν Φεβρουάριον ἐπίσης ἀνήκει, χωρὶς προσδιορισμὸν τῆς ἡμέρας, σχέδιον ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Ἀνδ. Καλαμογάρτην, μὴ ἀποσταλείσης κατὰ τὸ ἐν τέλει σημεῖωμα. Ὅμιλεῖ περὶ τοῦ διὰ τοῦ Τζακάλωφ ἀποσταλέντος αὐτῷ καὶ τῷ Γ. Μαυρομιχάλη, ὅστις εἶχεν ἀναχωρήσῃ, πληρεξουσίου. Γράφει πρὸς τὴν Διοίκησιν περὶ τούτου καὶ περὶ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ Τραπεζίτου. Ἐσωκλείει τὰ γράμματα καὶ παρακαλεῖ νὰ φροντίσῃ, ὅπως δοθῶσιν ἀσφαλῶς, καὶ ἂς ἀποφασίσουν

⁽¹⁴⁹⁾ Ὅρα καὶ εἰς Ἀρχεῖον Ῥώμα (τοῦ Α' σ. 218 — 226).

ὅτι θέλουν. Στερήσεις του χρηματικά. Οὐτε ἐκείθεν τοῦ στέλλουν, οὔτε ἐδῶ εὐρίσκει νὰ δανεισθῆ. Ἦ νὰ κάμη δὲν γνωρίζει. Νὰ παρακληθῆ ὁ Ἰωάννης Παπαδιαμαντόπουλος νὰ διορίσῃ κάποιον εἰς Ἐυρώπην νὰ τῷ δώσῃ 500 τάλληρα. Ἐὰν εἰπῆ, ὅτι δὲν ἔχει, ἢ εἰπῆ, ὅτι δὲν θέλει.

Τέλος ὑπάρχει, ἄνευ προσδιορισμοῦ ἐπίσης ἡμέρας, καί τι γράμμα πρὸς τὴν Διοίκησιν.

Ἐν αὐτῷ ὁ Γερμανὸς ἐκθέτει ὅτι διὰ τοῦ Ἐμμανουὴλ Σαργοπούλου ἔγραψε σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ δανείου διὰ νὰ γνωρίζωσι τὰ κατ' αὐτὸ «οἱ κυβερνῶντες τὰ τῆς πατρίδος πράγματα». Κατόπιν διὰ τοῦ Τζακάλωφ ἔλαβε τὰ πληρεξούσια, ἀλλ' ὁ ἕτερος τῶν πληρεξουσίων εἶχεν ἀναχωρήσῃ εἰς ἄλλου, ὁ εἰς Ἑλβετίας. Τραπεζίτης θέλει νὰ ἔχη θέσπισμα κατὰ τὸ στελλόμενον σημεῖωμα καὶ ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ θεσπίσματος πληρεξουσιότητος πρὸς διαμέμοντα πρόσωπα ἐνταῦθα. Τὸ δάνειον εἰς ἑνὸς ἑκατομμυρίου ταλλήρων ἢ εἶναι ὠφελιμώτατον. Συνιστᾷ νὰ διορισθῆ πληρεξούσιος ὁ Ρώμας, καὶ νὰ γίνῃ τὸ θέσπισμα. Αὐτῆ εἶναι ἡ γνώμη του καὶ ἄς ἀποφασίσῃ ἡ Διοίκησις ὡς θέλει. Ὡς πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ σημεῖοι, ὅτι οἱ Μονάρχαι βαδίζουσιν τὴν αὐτὴν γραμμὴν τῆς πολιτικῆς των, τὰ δὲ τῆς Πατρίδος πράγματα, οὕτως ἀνωμάλως διακείμενα, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προσδεύωσι. Δὲν θεωρεῖ ὅτι εἶναι πρέπον νὰ γράψῃ αὐτός, ποῖα εἶναι τὰ μέτρα, δι' ὧν δύναται τὸ ἔθνος οὕτως ἔχον νὰ ἀνθέξῃ εἰς πόλεμον πολυχρόνιον καὶ νὰ προσδεύσῃ, πρὸς τοὺς ἔχοντας καὶ πείραν καὶ γνώσεις. Ἀναμένει τὰς διαταγὰς των.

Ἐν τοῖς ἐγγράφοις περιεσώθη, καὶ τὸ σχέδιον τοῦ θεσπίσματος. Κάτωθεν δ' αὐτοῦ σημειοῦται ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ, ὅτι τὸ ἀπέστειλεν ὁ Κόντε Ρώμας, κατόπιν συνομιλίας του μετὰ τὸν Τραπεζίτην. Συνιστᾷ ὁ Γερμανὸς νὰ δοθῆ τις ἐλευθερία εἰς τὴν συμφωνίαν σχετικῶς πρὸς τὰ κεφάλαια β', καὶ γ', διότι εἰς τὸ μεταξὺ πιθανὸν ἐκ τῶν περιστάσεων ἢ ἄλλων αἰτιῶν, νὰ λάβῃ ἄλλα μέτρα ὁ Τραπεζίτης. Νὰ προστεθῆ, ὅτι εἰς τὴν Διοίκησιν ἐναπόκειται νὰ δεχθῆ καὶ ἐπικυρώσῃ τὰς συμφωνίας τῶν πληρεξουσίων.

Τὰ κεφαλαιωδῶς σημειούμενα ἐπὶ τῆ βάσει τῶν ὁποίων ἢ ἀγίνετο τὸ θέσπισμα εἶναι τὰ ἑξῆς:

«Ἡ Διοίκησις ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους θεσπίζει.

α'. ὅτι ἀνοίγει δάνειον κλίσιον κοντολιδάτον τεσσάρων μιλλιουνίων προυδῶν, τουτέστι εἴκοσι μιλλιουνίων φράγκων τῆς Γαλλίας.

β'. ὑπογράφει καὶ ὑπόσχεται διὰ τὸν ὀλόκληρον ἀριθμὸν, πλὴν εὐχρηστεύεται νὰ ἀφίσῃ διὰ μίαν φορὰν εἴκοσι τὰ ἑκατὸν εἰς συμφέρον τοῦ δανειστοῦ.

γ'. συσταίνει τόκον ἐπάνω εἰς τὸν ὀλόκληρον ἀριθμὸν πάντε τὰ ἑκατὸν τὸν καθ' ἕναστον χρόνον.

δ'. ἀσφαλίζει τὸ δάνειον μετὰ τὴν ὑποθήκην τῶν δημοσίων κτημάτων καὶ εἰς ἀσφαλῆ ἐκπλήρωσιν τοῦ χρονικοῦ τόκου, διορίζει νὰ βαττώνται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐθνικῶν εἰσοδημάτων τὸν καθ' ἕναστον χρόνον, ὅσα ἀρκοῦσιν εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ τόκου, πρὶν ἐξοδευθῶσιν εἰς ἄλλας χρείας.

ε'. ἐπειδὴ καὶ αὐτῆ ἡ πρώτη χρηματικὴ πραγματεία μέλλει νὰ συστήσῃ τὴν Δημόσιον ὑπόληψιν τοῦ Γένους καὶ τῆς Διοικήσεώς του, διὰ τοῦτο δίδεται ἐντολή, ὅτι καμμία περιστάσις δὲν ἴσχυται νὰ συγχωρήσῃ τὴν παραμικρὰν ἔλλειψιν τῶν θεσπισμάτων, συμφωνιῶν καὶ ὑποσχέσεων.

ς'. θέλει συστηθῆ παρὰ τῆς Διοικήσεως μία σκιρτὴ ἐπὶ τούτου καὶ αὐτῆ νὰ κάμη μέρος τοῦ Συμβουλίου τοῦ μινίστρον τῶν θησαυρικῶν ὑποθέσεων, ἢ ὁποῖα νὰ βαττᾷ τὸν λογαρισμὸν τοῦ δανείου καὶ τὴν κυκλοφορίαν τῶν δημοσίων ὑποσχέσεων.

ζ'. οἱ πρῶτοι δανειστὰι ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ δανείζωσιν, ἐὰν καὶ παρ' ἄλλων ἤθελε λάβει ἡ Διοίκησις ὠφελιμώτερα προδλήματα.

Μάρτιος. Τοῦ Μαρτίου ἔχομεν 10 ἐπιστολάς ἀπευθυνομένης πρὸς τὸν Πετρόμπεη, τὸν Γ. Μαυρομιχάλην, τὸν Ἀρχιεπίσκοπον του, τὸν Κλοκύνην, τὸν Ἀργυρόπουλον, τὸν Ρώμαν (2), τὸν Καποδίστριαν (2), καὶ τὸν Πρόθυμον.

Τὴν 2 Μαρτίου γράφει πρὸς τὸν Πετρόμπεην (ἀλλ' ἡ ἐπιστολὴ αὐτῆ δὲν ἀπεστάλη), ὅτι ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν του διὰ τοῦ Τζακάλωφ καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἀνωμαλίαν, ἣν περιγράφει. «Ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος (γράφει ὁ Γερμανὸς) ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας», διότι ποῖα σύγκρισις δύναται νὰ γίνῃ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν πολεμίων, ὅτι ὑπερέχουσι κατὰ τὴν τάξιν, τὰ ἦθη, τὴν σύμπνοιαν καὶ τὴν ἀνδρείαν; Περὶ τοῦ δανείου γράφει πρὸς τὴν Διοίκησιν καὶ ἄς πράξῃ ὅτι θελήσῃ αὐτῆ... αὐτὸς ἀναμένει τὰς διαταγὰς τῆς Πατρί-

δος. Περὶ τῶν ἰδικιτέρων του ὑποθέσεων περὶ ὧν τῇ γράφει δὲν λυπεῖται. καίτοι εἶναι πολὺ στενοχωρημένος διὰ τὰ ἔξοδα του. Εἶναι πολὺς καιρὸς ποὺ ἐγνώρισε τὸν χαρακτήρα τῶν πατριωτῶν καὶ ὅτι τῶν περισσοτέρων οἱ φίλοι, εἶναι φίλοι τῆς εὐτυχίας. Ἐχει πεποιθήσιν εἰς τὴν φρόνησίν του καὶ ὅτι θὰ μείνῃ ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς χαμερπεῖς τρόπους τινῶν. ὅτινες ἔργον ἔχουν νὰ ταράσσουν τὴν ἁρμονίαν τῶν πατριωτῶν.

Τὴν αὐτὴν, πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην (δὲν ἐστάλη, καὶ αὐτῇ. Ἐλάβε τὸ ἐκ Κερκύρας καὶ Ζακύνθου γράμμα του. Θὰ ἀκολουθήσῃ τὰς ὁδηγίας του. Ὡς πρὸς τὸ ἔγγραφο τῆς Διοικήσεως (τὸ διὰ τοῦ Τζακάλωφ) μείναν ἀνεργήτοι. γράφει, ὅτι θὰ σταλῇ ὀπίσω διὰ τοῦ Τζακάλωφ. Χαίρει διὰ τὴν ἐπάνοδόν του καὶ δὲν ἀμφιδάλλει. ὅτι θὰ γίνῃ χρήσιμος.

Τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπόν του. (δὲν ἐστάλη, καὶ αὐτῇ. Ἐμαθε, ὅτι δὲν ἀπεκρίθησαν οἱ Καλόγηροι εἰς τὰς αἰτήσεις του καὶ ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ὑπέστη καὶ ζήτημα. Νὰ κάμῃ ὑπομονὴν τοιαύτη εἶναι αἱ περιστάσεις. Τὸν χαρακτήρα τῶν πατριωτῶν τὸν ἐγνώρισεν ὁ Γερμανὸς καλῶς. Ὁ Θεὸς ἄς τοὺς φωτίσῃ διὰ τὸ γενικὸν καλόν. Παραπονεῖται κατὰ τοῦ Γ. Καλαμογδάρτη, ὅτι δὲν τοῦ ἔγραψε. Ὁδηγίαι διὰ τὴν ἀποστολὴν γραμμάτων.

Τὴν 6ην πρὸς τὸν Κλοκόνην. Δὲν ἔχει δίκαιον νὰ παραπονεῖται κατὰ τοῦ Γ. Παναγιωτοπούλου, διότι εὐρίσκεται ἀληθῶς στενοχωρημένος ἔνεκα τῶν περιστάσεων καὶ δὲν δύναται νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη του. Κατεστράφη ἡ περιουσία του ἐντελῶς κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Ἐὰν ὅμως νομίζῃ, ὅτι ἔχει περιουσίαν καὶ δὲν πληρώνει, ἄς κάμῃ ὅ τι δικαιοῦται.

Τὴν 7ην πρὸς τὸν Ἀργυρόπουλον. Τὰ γνωστὰ αὐτοῖς περὶ τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως. Ἡ ἀποκήρυξις τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, καίτοι βέβαιος, δὲν θὰ ὠφελήσῃ. Τώρα, ὅτε ἀπειλεῖται ἐπιθεσίς τοῦ ἐχθροῦ μὲ πολλὰς δυνάμεις, ἀπαιτεῖται ὁμόνοια. Πολεμικὰς εἰδήσεις.

Τὴν 14ην πρὸς τὸν Ρώμαν. Περὶ τῆς προτεινομένης παρ' αὐτοῦ προσκλήσεως τοῦ Διαδόχου τῆς Σερβίας (Σουηδίας), ἣν ἐγκρίνει καὶ ὁ Γερμανός. Πρὶν κινήσωσιν ὅμως, χρειάζεται νὰ ὑπάρχῃ βέβαιος καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ συγκατατεθῶσιν α' αἱ Δυνάμεις β' τὸ ζητούμενον πρόσωπον καὶ γ' αἱ Ἕλληνας. Ὁ Ρώμας φρονεῖ, ὅτι πρέπει νὰ

κατέλθῃ ὁ Γερμανός εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ καταπέσῃ πρὸς τοῦτο τοὺς Ἕλληνας· ἀλλὰ πῶς γνωρίζομεν ὅτι ὑπάρχει ἡ συγκατάθεσις τῶν δύο πρώτων; ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνας, ὅπως πεισθῶσι, πρέπει νὰ ἔχωσι πρὸ ὀφθαλμῶν πράγματα καὶ ἔχι ἰδέας, τῶρα μάλιστα ποὺ εὐρίσκονται εἰς τοιαύτην κατάστασιν. Πρὸς τοῦτοις θεωρεῖ καλὸν νὰ ζητηθῇ καὶ ἡ γνώμη τοῦ Καποδίστριας. Καὶ διὰ νὰ μὴ φανῇ, ὅτι ἐρωτᾷ μόνος ὁ Ρώμας, τῇ ἐσωκλείει γράμμα του πρὸς τὸν Καποδίστριαν καὶ ἂν τὸ ἐγκρίνῃ νὰ τὸ ἀποστείλῃ, μὲ ἰδίαν του περιγραφὴν τῆς ὑποθέσεως. Παρακαλεῖ δὲ νὰ σταλῇ καὶ πρὸς αὐτὸν ὁ Ρώμας λεπτομερεῖς περὶ τοῦ ὑποκειμένου ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν. Ἐσωτερικὰς εἰδήσεις: περὶ τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ ἀντικαταστάσεώς του. Ἄγνοε τί θὰ συμβῇ ὡς ἐκ τούτου. Ἰκανὰς λεπτομερεῖς. Περὶ λεγομένων ζήτησιν τοῦ Μελά καὶ τῆς ἀναχωρήσεώς του.¹⁵⁰

Τὴν 14ην πρὸς τὸν Καποδίστριαν. Περὶ τῆς προτεινομένης γνώμης τοῦ Ρώμα διὰ τὸν Διάδοχον τῆς Σερβίας. Ἐθεώρησαν καλὸν νὰ τὴν ὑποβάλωσι πρῶτον εἰς τὴν κρίσιν του καὶ νὰ λάβουν τὴν γνώμην του, καὶ τὰς ὁδηγίας του. Παρακαλεῖ νὰ ἔχῃ ἐγγράφως σχέδιον τρόπου ἐνεργείας, καὶ ἡ Πατρίς καὶ κατὰ τοῦτο θὰ τὸν εὐγνωμονῇ.

Τὴν 20ην πρὸς τὸν Πρύθυμον. Δὲν ἔλαβε τὸ σύγγραμμά του, ἔπερ τῇ ἀπέστειλε. Ἐὰν ἐπιστραφῇ πρὸς τὸν ἴδιον, νὰ φροντίσῃ, πάλιν νὰ τὸ σταλῇ μὲ ἄλλην εὐκαιρίαν. Εἰς τὸν Ρώμαν ἀπεκρίθη. Τὰ τῆς ἐσωτερικῆς ἀνωμαλίας. Ἐλπίζει συμδιόασμόν. Πολεμικὰς εἰδήσεις.

Τὴν 26ην πρὸς τὸν Ρώμαν. Ἐλάβε τὰς λεπτομερεῖς σχέψεις του περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Βασιλέως καὶ τὸν ἐπαινεῖ διὰ τὸν ζῆλον του. Θὰ σταλῇ τὸν Τζακάλωφ εἰς Ἑλβετίαν διὰ νὰ ζητηθῇ τὴν γνώμην του ἀναπτύσσων τὰ πράγματα. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του θέτουν τὴν ὑπόθεσιν εἰς ἐνεργείαν. Καλὸν θὰ ἦτο ἐπανερχόμενος νὰ ἐδίεπε καὶ τὸν Ρώμα ὁ Τζακάλωφ, ἀλλὰ τὸ θεωρεῖ δύσκολον. Ζητεῖ συμπληρωτικὰς πληροφορίας διὰ τὸ ὑποκείμενον. (Ὅδὲν νεώτερον ἔχει νὰ ἀνακοινώσῃ.

Τέλος τὴν 30ην γράφει πρὸς τὸν Καποδίστριαν συνιστῶν τὸν Τζακάλωφ. Ἐπειδὴ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ πρὸς τὴν καθορισμῇ τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ Διαδόχου τῆς Σουηδίας (εἰς τὴν ἐπιστολὴν δὲ ταύτην ἀπήντησεν ὁ Καποδίστριας) ὑπάρχει καὶ ἡ γνώμη τοῦ Γερμαν-

(150) Ὁρα σχετικὰ καὶ εἰς τὸ Ἀρχεῖον Ρώμα (τ. Α'. σ. 228-236)

νοῦ περὶ τοῦ πρωτεργάτου τούτου τῆς Ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως (τοῦ Τζακάλωφ), μεταφέρομεν τὴν ἐπιστολὴν δλόκληρον⁽¹⁵¹⁾.

Ἀπρίλιος. Τοῦ Ἀπριλίου ἔχομεν τέσσαρες ἐπιστολάς ἀπευθυνομένας πρὸς τὸν Παχάρνικον Μάρκον, πρὸς τὸν Ρώμαν, τὸν Ἀργυρόπουλον καὶ τὸν Ἄνδρ. Καλαμογδάρτην.

Τὴν 15ην γράφει πρὸς τὸν Ἄρχοντα Παχάρνικον Κύριον Μάρκον, ὅστις εἶχε ζητήσῃ παρὰ τοῦ Γερμανοῦ χρηματικὸν βοήθημα. Λυπεῖται καὶ διὰ τὴν στενοχωρίαν του καὶ διότι δὲν δύναται νὰ πράξῃ τίποτε ὑπὲρ αὐτοῦ, μόλις ἀποζῶν εἰς τὴν ἀλλοτρίαν γῆν.

Τὴν 28ην γράφει πρὸς τὸν Ρώμαν. Τὸν διαβεδαίει, ὅτι τὸν ἀγαπᾷ πάντοτε καὶ δὲν τὸν λησμονεῖ εἴτε ἀλλήλογραφουσιν εἴτε ὄχι. Περὶ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Τζακάλωφ. Εὐχεται νὰ τὸν ἀνταμώσῃ εἰς Βολωνίαν καὶ νὰ ἐξηγηθῶν καὶ προφορικῶς. Πληροφορεῖ εἰς Ἑλλάδος. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Βύρωνος. Περὶ συνομοσίας ἐν Μεσολογγίῳ, ἣν θεωρεῖ συκοφαντίαν. Περὶ καταστροφῶν ἐν Κάρῳ, ἃς θεωρεῖ ὡς ἐκ

(151) Ὅρα καὶ Ἀρχεῖον Ρώμα (τ. Α. σ. 238)

Ἐξοχώτατε Κύριε.

Ὁ Κύριος Ἀθανάσιος Τζακάλωφ, ἀνὴρ πεπαιδευμένος, νοήμων καὶ εἰδήμων τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τῆς Πατρίδος μας, θέλει σὰς ἀναγγεῖλῃ λεπτομερῶς τὰ περὶ αὐτῆς, καὶ εἶναι μάταιον νὰ τῆς τὰ περιγράψω. Σὰς εἰδοποιῶ δὲ, ὅτι πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀνεφύη ἐν ἐνθύμημα, τὸ ὅποτον μὲ τὸ νὰ εἶναι σύμφωνον μὲ τὴν κοινὴν ἀρέσκειαν τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος, μᾶς παριστᾷ φαινόμενα ὠφέλιμα καὶ σωτηριώδη. Ἄλλ' ἐν τῷ ὄντι εἶναι τοιοῦτον, καὶ ἂν εἶναι δυνατόν νὰ κατορθωθῇ, καὶ τίνι τρόπῳ ἤθελεν ἐπιχειρηθῇ τὸ ἔθνος ἐν τοιοῦτον ζήτημα, ἐγὼ δὲν εὕρισκω ἄλλον νὰ μᾶς πληροφορήσῃ, εἰμὴ τὸ ἔξοχον καὶ ἐνάρετον ὑποκειμένον σας, ὅστις ἔχετε ἐμπειρίαν καὶ ἐμβριθεῖαν ἰκανὴν νὰ κρίνετε περὶ τοῦ πράγματος καὶ γνώσεις ἀκριβεῖς νὰ ὀδηγήσητε περὶ αὐτοῦ. Δοιπὸν ἰδοῦ ἔρχεται ἐπίτηδες ὁ εἰρημένος, πρὸς ὃν παρακαλῶ νὰ δώσητε ἀκρόασιν καὶ πίστιν, ὥστε νὰ ἀποταμιεύσητε τὰς περὶ τούτου ἰδέας σας, καὶ ἐὰν ἐγκρίνητε τὸ πρᾶγμα ὡς κατορθωτὸν καὶ ὠφέλιμον, σὰς παρακαλεῖ ἡ πάσχουσα Πατρίς, ὑπὲρ ἧς πολλὰς πολλὰ ἐθυσιάσατε, νὰ θυσιάσητε καὶ τώρα ἐν μέρος τῆς ἡσυχίας σας καὶ νὰ σπευδιάσητε τὰ περὶ τοῦ πράγματος τούτου ἀναγκαῖα καὶ νὰ συνδράμητε παντὶ τρόπῳ εἰς τὴν εὐκολίαν τῆς ἐκδόσεως. Ὅτι τὸ ἔθνος μας σώζει ἰδιάζουσαν ὑπόληψιν καὶ σέβας εἰς τὸ ἔξοχον ὑποκειμένον σας εἶναι πασιδῆλον, ὅθεν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ συστησητε εἰς αὐτὸ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην μὲ ἐν γράμμα σας, τὸ ὅποτον θέλει συντελέσει πολὺ εἰς τὸ νὰ συνάψῃ τὰ διεσπᾶτα.

*Ἐρωσθε α ω κ δ Μαρτίου λ. (ε. π.) ἐξ Ἀγκῶνος.

Τῷ ἐξοχωτάτῳ κόμητι Κυρίῳ Ἰωάννῃ Καποδίστρια κλ. κλ.

Θεῖας Δίκης. Περὶ ἀρνήσεως τοῦ Πασᾶ νὰ δεχθῇ βοήθειαν τῶν Τούρκων καὶ νὰ δώσῃ βοήθειαν ἐξ Αἰγύπτου πρὸς τὸν Σουλτάνον κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἡσυχώτερα τὰ ἐσωτερικά. Περὶ ἐτοιμασίας τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου πρὸς δρᾶσιν⁽¹⁵²⁾.

Τὴν 28ην πρὸς τὸν Ἀργυρόπουλον. Περὶ κληῶν εἰδήσεων ἐξ Ἑλλάδος. Περὶ τῶν ἐν Κάρῳ. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Βύρωνος. Περὶ τῆς προδοτικῆς συνομοσίας Μεσολογγίου, ἣν θεωρεῖ συκοφαντίαν.

Τὴν 29ην πρὸς τὸν Ἄνδρ. Καλαμογδάρτην. Περὶ ἀποστολῆς γραμμάτων. Ἐλπίζει νὰ ἡσυχάσουν τὰ ἐσωτερικά, τώρα μάλιστα τοῦ χρειάζεται ἐνωσις κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐχάρη διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ν. Λόντου ὡς μέλους τοῦ Ἐκτελεστικοῦ. Εὐχεται αὐτὸν καὶ τὸν Ἰωάννην Παπαδιαμαντόπουλον.

Μάϊος. Τοῦ Μαΐου ἔχομεν δύο γράμματα, τὸ μὲν πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην τὸ δὲ πρὸς τὸν Πρόθυμον.

Τὴν 16ην γράφει πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην. Τὰ πληρεξούσια περὶ τοῦ δανείου ἔμειναν, ὡς ἤθελεν, ἀνενέργητα, καὶ θὰ τὰ στείλῃ διὰ τοῦ Τζακάλωφ, ὡς ἐπιθυμοῦσι. Καλλίτερον θὰ ἦτο νὰ ἐνεργήθῃσι καὶ θὰ τῷ ἔγραφε βεβαίως ὁ Γ. Μαυρομιχάλης, ἂν ἐσχέπτετο μόνος περὶ τῶν ὠφελίμων πραγμάτων. Ἐπαίνους διὰ τὴν φρόνησιν τοῦ Πετρόμπεγ.

Τὴν 25ην πρὸς τὸν Πρόθυμον. Ἐλαβε τὸ σύγγραμμά του καὶ τὸ ἀνέγνωσε. Ἐπειδὴ δὲ ζητεῖ τὴν κρίσιν του τῷ λέγει ἀπροκαλύπτως. Ὅσα μὲν ἀποδλέπουσιν εἰς τὰς αἰτίας, δι' ἃς οἱ Ἕλληνες ἔλαβον τὰ ὄπλα καὶ εἰς τὸν χαρακτήρα καὶ εἰς τὴν ἄνομον διοίκησιν τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἐγράφησαν καλῶς, ὅσα δὲ ἐξιστοροῦσι πολέμους καὶ ἄλλα τινὰ ἐσωτερικά συμβεβηκότα, δὲν εἶναι γεγραμμένα καθὼς ἐγίναν ἀλλὰ καθὼς τὰ ἠκούσατε. Μόλον τοῦτο δὲν πειράζει, ἐπειδὴ ἴσως ἄλλοι τὰ γράφουσιν ἐμπεριστάτως, φθάνει μόνον νὰ σημειώνωνται τὰ πράγματα καὶ νὰ μὴν ἀφίνωνται εἰς τὴν λήθην. Ἡ γνωστὴ ὑπόθεσις (τῆς ἐκλογῆς Βασιλέως) δὲν ἐνεκρίθη. Εἰδήσεις ἐκ τῆς Πατρίδος.

Ἰούνιος. Τέλος, τὸν Ἰούνιον ἔχομεν 4 ἐπιστολάς πρὸς τὸν Ἰωάν. Ζακὴμην εἰς Μασσαλίαν, πρὸς τὸν Πρασακάκην εἰς Μασσαλίαν, πρὸς τὸν Ρώμαν καὶ τὸν Ἰω. Παπαρρηγόπουλον.

(152) Ὅρα καὶ Ἀρχεῖον Ρώμα (τ. Α'. σ. 252-253).

Τὴν 15ην γράφει πρὸς τὸν Ζαΐμην. Ἄγνοσι διατί ἀπέρχεται εἰς Λονδίον διὰ τὴν εἴπη τὴν γνώμην του. Ἔνεκα τῶν ἀγρῶν φατριῶν ἀνέβαλε τὴν κατάβασίν του. Ἦδη ἀπεφάσισε νὰ καταβῆ, παρακινούμενος ἀπὸ πολλοὺς καὶ καλοὺς ὁμογενεῖς, διὰ τὴν εἴπη καὶ προφορικῶς ποῖον κίνδυνον τρέχει ἡ Πατρίς ἔνεκα τῶν φατριῶν. Νὰ μὴ τῷ γράψῃ ἄλλην ἐπιστολήν, διότι δὲν θὰ τὸν προφθάσῃ.

Τὴν αὐτὴν, πρὸς τὸν Θ. Πρασσάκη, δι' ἧς ἀποστέλλει τὴν ἐπιστολήν τοῦ Ζαΐμη.

Τὴν 16ην πρὸς τὸν Ρώμην. Δὲν τῷ ἔγραψεν εἰς Βολωνίαν, ὅτε εἶδεν ἐκεῖ τὸν Τζακάλωφ, ἐπειδὴ ὁ φίλος δὲν ἐνέκρινε διόλου τὴν γνωστὴν ὑπόθεσιν, ἀπλῶς δὲ ἔγραψε τῷ Γερμανῷ, ὅτι μόνη ἡ ὁμόνοια τῶν ὁμογενῶν θέλει ἐπιφέρει καλὰ ἀποτελέσματα καὶ τὸν παρεκάλεσε πολὺ νὰ καταβῆ ἐκεῖ διὰ τὴν προσπαθίαν εἰς τοῦτο. Ἐπειδὴ, προσθέτει, καὶ ὁ Ρώμης τὸν παρεκίνησε πρὸς τοῦτο καὶ ἄλλοι, ἀπεφάσισε νὰ τὸ πράξῃ, καὶ ἂν δυναθῆ νὰ ὠφελήσῃ καλῶς, εἰδεμὴ θέλει συμπάσχῃ μετὰ τῶν πασχόντων ἀδελφῶν καὶ θέλει συναποθάνῃ μετ' αὐτῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Πατρίδος. Χαίρει διότι καὶ ὁ Ρώμης ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ εἰς Ζάκυνθον, καὶ τῷ εὐχεται αἴσιον πλοῦν. Νὰ μὴ τῷ γράψῃ πλέον, διότι δὲν θὰ τὸν εὕρῃ τὸ γράμμα. Ἐῖθε νὰ τοὺς ἀνταμώσῃ ἡ Θεία Πρόνοια⁽¹⁵³⁾.

Τέλος τὴν 16ην ἐπίσης, γράφει πρὸς τὸν Παπαρηγόπουλον. Ἐλυπήθη διὰ τὴν ἀσθένειαν του. Εὐχεται ἀνάρρωσιν. Εὐχαρίστους πολεμικὰς εἰδήσεις. Περὶ τῆς ἀναχωρήσεώς του. Καλὴν ἀντάμωσιν⁽¹⁵⁴⁾.

ΜΕΡΟΣ Δ'. (1824-1826)

Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν.

Ὁ Γερμανὸς ἀνεχώρησεν ἐξ Ἰταλίας μετὰ τὰς 16 Ἰουνίου 1824. Τὴν 16 Ἰουλίου εὐρίσκομεν αὐτὸν πλέον εἰς Γαστούνην. Τοῦτο ἐξάγομεν ἐκ σημειώματος, προωρισμένου νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν συνέ-

⁽¹⁵³⁾ Ὅρα καὶ Ἀρχαῖον Ῥώμα (τ. Α', σ. 263-264).

⁽¹⁵⁴⁾ Κατὰ τι σημεῖωμα, ἐξ ὑποβληθείσης ἐπισήμου ἐκθέσεως, ὁ Γερμανὸς ἐξώδεσε καθ' ὅλην τὴν ἐν Ἰταλίᾳ διαμονήν του «εἰς τὴν ἀποστολήν του», ὡς λέγει τὸ σημεῖωμα, «ὅτε ἐστάλη παρὰ τῆς Διοικήσεως ἐπὶ τῆς α', περιόδου πρὸς τὸν Πάππαν» ἀδίστηλα ἰσπανικὰ 4,989 καὶ 14/100 πρὸς γρόσια 11½ = γρόσια 57, 372. 20».

χαιαν τοῦ ἱστορικοῦ Ἀρχαίου ὑπὸ Ἰω. Φιλήμονος⁽¹⁵⁵⁾. Ὑπὸ χρονολογίαν δηλ. 16 Ἰουλίου 1824 μεταξὺ ἄλλων σημειοῦται καὶ τὸ ἐξῆς: «Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν ἀφίκετο εἰς Γαστούνην».

Αἱ πικρίαι, ἃς ἐδοκίμασεν ὁ Γερμανὸς μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του, ὑπερηρόντισαν τὰς κακὰς προαισθήσεις του.

Μόλις ἐπάτησε τὸ πάτριον ἔδαφος, εὐρέθη, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐμφυλίων ρήξεων, Συνεδούλευσεν ὅσον ἤδυνήθη, τὰ ἀντιμαχόμενα μέρη, παρεκάλεσεν ἔκρουσε τὰς ἱερωτέρας χορδὰς καὶ ἀφοῦ ἐπεισθῆ, ὅτι δὲν κατορθῶναι τίποτε, ἀπεσύρθη εἰς Νεζερὰ καὶ εἰς τὴν ἀπόκεντρον Μονὴν τῆς Χρυσόποδαρίτισσας.

Ἄλλ' ἐκεῖ ἀνέμενον αὐτὸν ἡ δεινότερα τῶν ὕδρων. Ἴπὸ ἐπιτηδείων καὶ ὑστεροβούλων ἀνθρώπων ἐχαρκτηρίσθη, ὡς φίλα φρονῶν πρὸς τοὺς στασιαστὰς καὶ διετάχθη, ἡ σύλληψίς του καὶ ἡ προσαγωγή του παρὰ τῷ Στρατηγῷ Γκούρα.

Ἄλλὰ πῶς ἐξετελέσθη ἡ διαταγὴ αὕτη, τῆς ὁποίας κύριος σκοπὸς ἦτο ἡ διαρπαγὴ παντὸς ὅτι εἶχεν ὁ Γερμανὸς μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου του ἐνδύματος, ἡ διαπόμπευσις του δι' ὅλων τῶν χωρίων καὶ ἡ περὶ ἐν βαρυτάτῳ χειμῶνι μεταφορὰ του εἰς Γαστούνην:

Οἱ ἀσχοληθέντες εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν τοῦ Ἀγῶνος μετ' ἀποτροπιασμοῦ ἀναγράφουσι ταῦτα⁽¹⁵⁶⁾.

Ὁ ἴδιος ὁ Γερμανὸς γράφει ἐκ Δίθρης τὴν 28 Ἰανουαρίου 1825 πρὸς τὸν Χρυσόδεργην, ὅτι «ἐνθ' εἰς τὸ Μοναστήριον ἡσύχαζεν, ἦλθον (περὶ τὰς 20 Ἰανουρίου ὡς φαίνεται) μερικοὶ στρατιῶται μετὰ διαταγὴν τοῦ Στρατηγοῦ Γκούρα καὶ τὸν ἐπῆραν διὰ τὴν ὑπάγωσιν εἰς Γαστούνην, ὅπου εὐρίσκειτο ἡ ἐξοχότης του». Μολοντί γράφει κεκαλυμμένως δὲν ἀποκρύπτει, ὅτι ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα⁽¹⁵⁷⁾.

Καὶ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἔγραψεν ὁ Γερμανὸς. «Ἀἴφνης σήμερον ἦλθον τινεὶ στρατιῶται τοῦ Γκούρα καὶ μετ' ἤρπασαν ὡς κατάδικον.

⁽¹⁵⁵⁾ Ἱστορικὸν Ἀρχαῖον τῆς Ἑθν. Βιβλιοθήκης (φάκελ. 2144 ἀριθ. 20).

⁽¹⁵⁶⁾ Ὅρα π. γ. Αἰνιάνος βίαν Γερμανοῦ (ὡς ἀνωτέρω σελ. 15-16). Προλεγόμενα Φιλήμονος (ὡς ἀνωτέρω σελ. vi-viς) Οἰκονόμου ἱστορίαν (ὡς ἀνωτέρω σ. 461). Σπηλιάδου ἱστορίαν ὡς ἀνωτέρω τ. (B', σ. 207-208) Φωτάκου Ἀπομνημονεύματα ὡς ἀνωτέρω B', σελ. 3-7).

⁽¹⁵⁷⁾ Ὅρα Περιοδικὸν Ἑστία (ὡς ἀνωτέρω ἔτος 1877 σελ. 826) καὶ Ἀπομνημονεύματα Γερμανοῦ (ἐκδ. Παπούλα σελ. 210-211).

“Αν είναι διαταγή της Κυβερνήσεως (καθότι τοιαύτη, δὲν μοι ἐπαρουσιάσθη) ἢ τοῦ Γκούρα, ἄς γράψῃ πρὸς τοῦτον νὰ μὲ ἀφίσῃ νὰ ἔλθω αὐτόσε, ἕνα ἀπολογηθῶ ἂν ἐσφαλὰ κατὰ τι. Εἶδεμὶ ἄς μὲ ἀφίσῃ ἐλεύθερον. (158).

Καὶ ἀφέθη ἐπὶ τέλους ἐλεύθερος, κατὰ τινὰς τῆ διαταγῆ τῆς Κυβερνήσεως, κατὰ τινὰς δέ, τῆ ἐπεμβάσῃ παρὰ τοῦ Γκούρα πολιτικοῦ, εὐεργετηθέντος ἄλλοτε παρὰ τοῦ Γερμανοῦ.

Σχετικῶς πρὸς τὴν σύλληψιν καὶ τὰ δεινοπαθήματα αὐτοῦ, εὐτυχῶς ἔχομεν νὰ προσθέσωμεν νέα τινά.

Εἰς τὸ ἱστορικὸν Ἀρχεῖον τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης (159) περιεσώθη σχετικῆ ἐκθεσις τοῦ Σ. Ι. Βέριου, ἔχουσα ὡς ἐξῆς :

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1825 (160) ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος, ἀπέρασεν ἀπὸ τὸ χωρίον καλούμενον Δροβολοτὸν τοῦ Α. Τζούνη, ἐπαρχίας Καλαθρότων (Κυλληνίας) ὁ Νικολέτος Σοφιανόπουλος μ' ἕνα μέρος στρατιωτῶν, φέρων μαζί του τὸν Ἐπίσκοπον Παλαιῶν Πατέρων Κύριον Γερμανόν, τὸν ὁποῖον ἐσυνέλαβον εἰς ἕνα μοναστήριον τῶν Νεζερῶν διὰ διαταγῆς τοῦ Στρατηγοῦ Γκούρα, ὡς κριοῦργον, καὶ ὡς τοιοῦτον τὸν ἔφερον πεζὸν εἰς τὸ Δροβολοτὸν καὶ τὸν ἐφύλαττον μήπως φύγῃ. Ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐσέβοντο πολὺ τὸν εἰρημένον Κ. Γερμανόν, διὰ τοῦτο ἡ μήτηρ μου Μαρία, ἀδελφὴ τοῦ Α. Τζούνη, ἐκάθησεν ὅλην τὴν νύκτα καὶ ἔκαμε ἐπίτηδες παξιμάδι διὰ νὰ τὸ δώσῃ κρυφίως εἰς τὸν Κύριον Γερμανόν διὰ τὸν δρόμον. Ὁ δὲ πατήρ μου ἐπιθυμοῦσε νὰ δώσῃ τὸ ἄλογόν του εἰς τὸν Κύριον Γερμανόν, νὰ ὑπάγῃ καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὴν Δίβρην, ἀλλὰ φοβούμενος μήπως ὑποφέρει εἰς τὸν δρόμον ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, διότι ἐθεωρεῖτο ὡς ἀντάρτης, ἔκρινε εὐλογον νὰ στείλῃ ἐμὲ ἕως τὴν Δίβρην, δίδοντάς με καὶ ἕν γράμμα πρὸς τὸν ἐκεῖ ἀδελφόν του Ἀσ. Βέριον, νὰ περιποιηθῆ ὅπως ἠμπορέσῃ τὸν Σ. Γερμανόν. Τέλος ἀνεχωρήσαμεν ἀπὸ τὸ Δροβολοτὸν πρὸς τὸ μεσημέριον καὶ ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Νουσάν χωρίον τῆς Κυλληνίας. Εἰς ὅλον τὸ διάστημα τῆς ὁδοπορίας ἔδρεχεν ἐπάνω μας χιονόνερον. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἀνεχωρήσαμεν ἀπὸ τὴν Δίβρην ὅπου ἐφθάσαμεν

(158) Σπηλιάδου ὡς ἀνωτέρω Β'. (207-208).

(159) Ἀριθ. 8809α.

(160) Ἄντι 1824 βεβαίως.

ἐνωρίς. Εἰς διάφορα μέρη, τοῦ δρόμου ἦτον ἠναγκασμένοι νὰ περιπατῆ, πεζὸς ὁ Σ. Γερμανός, ἐπειδὴ ὁ δρόμος ἦτο χιονοστρώματος.

Πρὶν ἀναχωρήσω ἀπὸ τὴν Δίβρην ἐπήγα νὰ ἀσπασθῶ τὴν χεῖρα τοῦ Σ. Γερμανοῦ, ἀφοῦ μ' ἔδωκε τὰς εὐλογίας του, μὲ εἶπε πρὸς τοῦτοισ, νὰ εἰπῶ εἰς τοὺς γονεῖς μου ἀπείρους εὐχαριστήσεις.

Μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἡμερῶν ἐμάθαμεν εἰς τὸ Δροβολοτὸν, ὅτι τὸν ὑπῆγον εἰς τὴν Γαστούνην, ὅπου ἦτον ὁ Γκούρας· ἐκεῖ ἔλεγαν, ὅτι ἔπαθε πολλὰ ἀπὸ τὴν κακομεταχείρισιν τῶν Στρατιωτῶν. Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ὦ! τοῦ θαύματος! ἐνῶ ὁ κ. Σοφιανόπουλος ἔχαιρεν ἄκραν υἰεαί, ἐξεκενώθη ὅλον του τὸ αἷμα ἀπὸ λυσεντερίαν καὶ ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν ἀπέθανε. Τὸ αἰφνίδιον τοῦτο τυμδὸν ἔφερε τὸν Γκούραν καὶ τοὺς Στρατιώτας εἰς συναίσθησιν καὶ ἔπαυσαν ἀπὸ τοῦ νὰ τὸν κακομεταχειρίζονται, φοβούμενοι μήπως πάθουν τὰ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνοι.

Σ. Ι. Βέριος

* * *

Δὲν ἐδράδυνεν ὅμως νὰ καταδηλωθῆ πάλιν ἡ χρησιμότης τῆς ὑπερόχου ἀξίας καὶ τοῦ ἀδόλου πατριωτισμοῦ τοῦ Γερμανοῦ.

Ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ Γ'. Συνέλευσις, πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. Ε'. ψηφίσματός της, ἐξελέξατο τὸν Γερμανόν, μέλος ἤδη ὄντα τῆς Συνελεύσεως, πρῶτον ἐκ τῶν δεκατριῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως, τῆς προωρισμένης νὰ σχεφθῆ καὶ ἀποφασίσῃ διὰ τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς τοῦ Ἔθνους βουλευτικὰς καὶ διὰ τὰ τῆς νέας συγκλήσεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως (161).

Εἰς τὸ πρὸς τὸν Γερμανόν κοινοποιηθὲν ψήφισμα ἀναγράφεται, ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις θεμελιουμένη εἰς τὸν πατριωτισμὸν του, τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ζῆλόν του καὶ τὴν ἀξιοσύνην καὶ ἐμπειρίαν του, τὸν ἐξέλεξε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως.

Ἄτυχῶς ἐπέρχεται ἤδη ὁ θάνατος, ὁ μόνος ἐχθρός, ὅστις ἠδυνήθη νὰ καταβάλῃ τὸν ἀκαμπτον καὶ ἀκαταπόνιτον ἄνδρα!

(161) Ὅρα Μάμουκα α' Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τομ. Β', σ. 19—20 ἀριθ. ψηφίσματος 25.

Ἐγγράφους πηγὰς διὰ τὸν προηγηθέντα τοῦ θανάτου τοῦ χρόνον ἔχομεν :

α'. Ἐπιστολὴν ἐκ Ναυπλίου τῆς 30 Δεκεμβρίου 1825 πρὸς τὸν Ἄνδρ. Καλαμογῶρτην⁽¹⁶²⁾ ἀφορῶσαν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ πολεμικὴν κατάστασιν καὶ ἀνακοινοῦσαν πληροφορίας περὶ τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων.

Ἐν αὐτῇ σημειοὶ καὶ τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά :

Εἶναι γελοῖον ἀφ' ἑνὸς μέρους νὰ ζητῶμεν τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ μὴ θέλῃ κανεὶς νὰ πολεμήσῃ καὶ ὁ ἐχθρὸς νὰ εἶναι κύριος ὅλης σχεδὸν τῆς γῆς τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἂν ἐπιτύχῃ εἰς τὸ Μεσολόγγι, ὃ μὴ γένοιτο !, δὲν ἔχει ἄλλο νὰ κυττάξῃ εἰμὴ ἡμᾶς ἐδῶ εἰς τὸ Ναύπλιον, καὶ ἡμεῖς δὲν περιμένομεν ἄλλο, εἰμὴ ὑπερφυσικὰ ἢ φυσικὰ ἐξῶθεν συμβεβηκότα διὰ νὰ μᾶς βοηθήσωσι, καθὼς λόγου χάριν ὁ θάνατος τοῦ ἱμπεράτορος τῆς Ρουσίας μᾶς ἀνεξωπύρωσε τὰς ἐλπίδας μας, ὅτι θέλει ἐπιφέρει μεταβολὴν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς Εὐρώπης καὶ ὅτι θέλει διαρρήξῃ τὸν Γόρδιον κόμπον τῆς ἱερᾶς Συμμαχίας».

β'. Ἐπιστολὴν τῆς 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1826 ἐκ Ναυπλίου σχετικὴν πρὸς τὴν διαρκητὴν ὑπὸ τοῦ Ἰδραήμ. τῆς ἐν Καρυταίνῃ περιουσίας του καὶ τῆς μακαρίτισσας μητρὸς του καὶ τῶν παιδιῶν τοῦ ἀνεψιοῦ του⁽¹⁶³⁾.

Καὶ γ'. Τὴν περιώνυμον τέλος πρὸς τοὺς Δημητρίζαντας ἐπιστολὴν του τῆς 15 Μαΐου 1826⁽¹⁶⁴⁾.

Τὴν αὐτόγραφον ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Γερμανοῦ ἔχομεν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν καὶ ἐν πρωτοτύπῳ. Προτρέπει αὐτοὺς, ζητήσαντας ὁδηγίας, νὰ ἔχωσιν ἐλπίδας εἰς τὴν θεῖαν Πρόνοιαν καὶ εἰς τὰς Δυνάμεις· ὅτι ὀφείλουσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἐξασφαλίσωσι τὰς οἰκογενεῖας των εἰς τόπον ὀχυρὸν καὶ νὰ ἀντιπαρταχθῶσιν ὅλοι ὁμοῦ πρὸς τὸν ἐχθρὸν. Οἱ δυνάμενοι δέ, νὰ ὑποστηρίξωσιν ὕλικῶς τοὺς ἀδυνάτους.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ὡς ἡ διαθήκη τοῦ Γερμανοῦ πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα.

⁽¹⁶²⁾ Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Ἑθν. Βιβλιοθήκης ἀριθ. 7,500.

⁽¹⁶³⁾ Παπούλα ἐκδοσὶς Γερμανοῦ (σ. 211—212).

⁽¹⁶⁴⁾ Καὶ αὕτη ἐδημοσιεύθη εἰς Παπούλα ὡς ἀνωτέρω (σ. 214—215).

ΜΕΡΟΣ Ε'.

Θάνατος—Ἀπογραφή—Πνευματικὴ ἐργασία—
Ἐπίλογος.

Θάνατος. Παράδοξοεἶναι ἡ ἀσυμφωνία, ἣτις ἐπικρατεῖ, προκειμένου περὶ τῆς ἐξακριβώσεως τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου τοῦ Γερμανοῦ⁽¹⁶⁵⁾, ἣτις εἶναι ἡ 30 Μαΐου 1826.

Καὶ ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα ἦτο πολὺ εὐχερὲς πρὸς ἐξακριβώσιν. Εἰς τὸ φύλλον τῆς 5 Ἰουνίου τοῦ 1826 τῆς ἐπισήμου Γενικῆς ἐφημερίδος τῆς Ἑλλάδος (ἀριθ. 68) ἀναγράφεται ὡς ἑξῆς :

(165) Εἰς τὸ περὶ Φιλικῆς Ἐταιρείας, ὁ Ἰ. Φιλήμων, (ὡς ἀνωτέρω σελ. 71) σημειοὶ ἀπλῶς τὸ ἔτος 1826· εἰς τὰ Προλεγόμενα ὁ ἴδιος (σ. νη') τὸ ἔτος 1827. Ὁ Καλλίνικος Καστόρης εἰς τὴν δὴλωσιν τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἀπομνημονευμάτων (α' καὶ β') σημειοὶ ὅτι ἐπανελθὼν τῷ 1825 ἀπέθανεν εἰς Ναύπλιον.—Ὁ Φραντζῆ· εἰς τὸν Α' τόμον τοῦ ἔργου του (ὡς ἀνωτέρω σ. 16') σημειοὶ ἀπλῶς τὸ ἔτος 1826.—Ὁ Αἰνιᾶν εἰς τὴν Βιογραφίαν τοῦ Γερμανοῦ (ὡς ἀνωτέρω σ. 16) τὸ ἔτος 1827 ὁ Τρικόπης εἰς τὴν ἱστορίαν του (Δ σ. 21) σημειοὶ ὅτι κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1826 ἀπέθανε αὐτὸς τῆς ἐπικρατούσης λοιμικῆς νόσου.—Ὁ Γούδας εἰς τὴν Βιογραφίαν τοῦ Γερμανοῦ (ὡς ἀνωτέρω σ. 124) σημειοὶ τὸ ἔτος 1827 ἐλέγγων μάλιστα τὸν Αἰνιᾶνα.—Ὁ Μ. Οἰκονόμος εἰς τὴν ἱστορίαν του (ὡς ἀνωτέρω σ. 663) σημειοὶ τὴν 27 Μαΐου 1826.—Εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ τοῦ Κ. Οἰκονόμου (ὡς ἀνωτέρω τ. Β' σ. 17) σημειοῦται τὸ ὄρθον 30 Μαΐου 1826.

Εἰς ἐπιστολὴν τινὰ τοῦ Ζαχαριάδου πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν Ζακύνθου, ὑπὸ χρονολογίαν 13 Ἰουνίου 1826 (Ἀρχεῖον Ρώμα ὡς ἀνωτέρω τ. Β. σ. 247) ἀγγέλλεται ἀπλῶς ὁ θάνατος τοῦ Γερμανοῦ. Εἰς τὴν Δημητρίζαναν τοῦ Κανδηλώρου (ὡς ἀνωτέρω σ. 93) σημειοῦται ἡ 10 Μαΐου 1826· ἀλλ' εἰς τὸν Γρηγόριον τὸν Ε' τοῦ αὐτοῦ, ἐκ παραδρομῆς βεβαίως, τὸ ἔτος 1828 (ὡς ἀνωτέρω σ. 128), ἐνφ' εἰς τὴν Γορτυνίαν του (ὡς ἀνωτέρω σ. 326) τὸ ὄρθον 30 Μαΐου. Εἰς τοὺς πίνακας τῶν Ἀρχιερέων Πατρῶν τοῦ Ὁμοιοπόλου σημειοῦται ἡ 30 Μαΐου 1826 ἐπὶ τῆ βασιί τῆς ὁρθῆς πληροφορίας τοῦ Μ. Οἰκονόμου (ὡς ἀνωτέρω). Ὁ Gerland (ὡς ἀνωτέρω σ. 254) σημειοὶ τὸ ὄρθον 30 Μαΐου 1826, ἐνφ' ὁ Α. Ζώης (Ἡμερολόγιον Σκόκου ἔτος 1910 σ. 108) τὴν 10 Μαΐου 1826, ἀκολουθῶν, ὡς λέγει, τὸν Γούδα, ὅστις ὅμως, ὡς εἶδομεν, δέχεται τὸ ἔτος 1827. Τέλος ὁ Παπούλας εἰς τὰ Προλεγόμενα καὶ Σημειώματά του ἐπὶ τῆς γ' ἐκδόσεως τῶν Ἀπομνημονευμάτων (ὡς ἀνωτέρω σ. 14) σημειοὶ τὴν 27 Μαΐου 1826. Ὁ αὐτὸς ἐν σ. 215, ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐγερθείσης ὑπονοίας δηλητηριάσεως τοῦ Γερμανοῦ καὶ εἰς τὴν σ. 216 περὶ τῆς γεννηθείσης ἀντιδράσεως διὰ τὴν ἐπίσημον ταφὴν του καὶ τῆς ἐνόπλου ἐπεμβάσεως τῶν Ἑπτανησίων, τιμώντων τὸν Ἱεράρχην, ταφέντα μεγαλοπρεπῶς ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὡς καὶ περὶ τῆς εἰς Δημητρίζαναν μετακομιδῆς τῶν λειψάνων του (σ. 14). Περὶ αὐτῶν ὅρα καὶ Μ. Οἰκονόμου (ὡς ἀνωτέρω σ. 663).

«Κατὰ τὴν 30 Μαΐου τὴν νύκτα ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος μετὰ ὀλίγων ἡμερῶν ἀσθένειαν ὁ πανιερώτατος Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν Κύριος Γερμανὸς καὶ τὴν 31 ἐτάφη λαμπρῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς καὶ πολιτικῶς. Ἡ Πατρίς ἐστερήθη ἐνὸς καλοῦ πολίτου καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Συνελεύσεως ἔχασε τὸν Πρόεδρόν της. Ὁ καλὸς οὗτος πατριώτης ἐφάνη πολλὰκις χρήσιμος εἰς τὴν Πατρίδα καὶ διὰ τῆς φρονήσεως, παιδείας καὶ τῆς ὑπολήψεώς του συνέργησεν εἰς πολλῶν καλῶν κατόρθωσιν. Λυπούμεθα ὅτι δὲν γνωρίζομεν τὰς περιστάσεις τοῦ βίου τοῦ μακαρίτου διὰ νὰ ὀμιλήσωμεν διεξοδικώτερον περὶ τούτου. Ἄξιός ὁ μισθὸς τῆς! . . .

Ἀπογραφή. Περιεσώθησαν ἔγγραφα τινὰ σχετικὰ πρὸς τὴν ἀπογραφὴν τῆς περιωθεισῆς ἐν Ζακύνθῳ περιουσίας τοῦ Γερμανοῦ, περὶ ἧς καὶ ἄλλοτε ἠσχολήθημεν ⁽¹⁶⁶⁾, συνισταμένης εἰς τιμαλφὴ τινὰ ἀντικείμενά του καὶ εἰς τινὰ χρεωστικὰ ὁμολόγια, ἅτινα παρέλαδον οἱ κληρονόμοι του καὶ οἱ ἐπίτροποί των. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα δημοσιεύομεν καὶ ἐνταῦθα ⁽¹⁶⁷⁾.

⁽¹⁶⁶⁾ Ὅρα Κανδηλώρου Ἐπετηρίδα Β' τοῦ 1906 (ὡς ἀνωτέρω σελ. 177 - 181) ὅπου καὶ ἡ ἐπίσημος καταγραφή.

⁽¹⁶⁷⁾ « Ἐκ Ζακύνθου, τὴν 15 Σεπτεμβρίου ε. π. 1826. Εἰς τὸ Καθαρτήριον καὶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Κωνσταντίνου Δραγῶνα (α) συνηθροίσθησαν οἱ πανοσιώτατοι Καλλίνικος, Καστόργης (β), Βελισάριος, Οἰκονόμος (γ) καὶ οἱ κ. Γεώργιος Καλαμογδάτης (δ) καὶ Παναγιώτης Ἱερεμίας, (ε) ἐπιτροπικῶς κληρονόμοι τῆς περιουσίας τοῦ ποτὲ Μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν, κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι, ἔμπροσθεν τῶν ὡσαύτως ὑπογεγραμμένων καὶ παρακαλεσμένων ἀξιοπίστων μαρτύρων μὲ ἐβλογον σκοπὸν νὰ ἀνοίξουν ἕνα μικρὸν φορτωεράκι ξύλινον, τὸ ὁποῖον εἶχε δοθῆ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἱερολογιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κυρίου Θεοφίλου (ς) παρὰ τοῦ τεθνηκότος Παλαιῶν Πατρῶν, καὶ παρὰ τοῦ ρηθέντος κ. Θεοφίλου ἀπαρατημένον εἰς χεῖρας τῆς κυρίας Ὑρας θυγατρὸς τοῦ κυρίου Γεωργίου Καλαμογδάτου τὸ ὁποῖον ἀνοίγη καὶ εὐρέθησαν μέσα τὰ κάτωθεν καταγεγραμμένα, ξεκαθαρίζοντες, ὅτι αὐτὸ τὸ φορτωεράκι εὐρέθη νὰ ἀνοίγη μὲ δύο κλειδιά, τὸ μὲν εὐρέθη ἐδῶ καὶ ἐσφραγίσθη μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ κυρίου Γεωργίου Καλαμογδάτου ἐπάνω εἰς κηρίον, τὸ δὲ εὐρέθη εἰς τὸ ἐν Ναυπλίῳ φορτωερί τοῦ ἀποδιώσαντος

(α) Διευθυντῆς τοῦ Λοιμοκαθαρητηρίου Ζακύνθου πολλὰς παρασχῶν ἐκδουλεύσεις κατὰ τὸν Ἀγῶνα.

(β) Ὁ κατόπιν ἐπίσκοπος Φθιώτιδος.

(γ) Γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῆ τοῦ Π. Πατρῶν Γερμανοῦ.

(δ) Ἐπίσης γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῆ τοῦ Π. Π. Γερμανοῦ.

(ε) Γαμβρὸς ἐπ' ἀνεψιᾶ τοῦ Π. Π. Γερμανοῦ.

(ς) Ὁ κατόπιν Ἐπίσκοπος Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας καὶ εἶτα Μητροπολίτης Ἀθηνῶν.

Σχετικῆ πρὸς τὴν περιουσίαν τοῦ Γερμανοῦ. εἶναι καὶ

Παλαιῶν Πατρῶν, προσθέτοντες, ὅτι τὸ πρῶτον κλειδίον, τὸ ἐσφραγισμένον παρὰ τοῦ κ. Γ. Καλαμογδάτου, λέγει ὁ κύριος Θεοφίλος, ὅτι τὸ εἶχε παραδώσει εἰς χεῖρας τῆς κηθείσης κυρίας Ὑρας, ὅστις καὶ ὑπογράφει.

Μία ποσὰ ἀσημένια ἀπὸ ἕν κουτάλι, ἕν κηροῦν καὶ ἕν μαχαίρι.

Μία ἀμφοθήκη ἀσημένια.

Ἐνας Σταυρὸς χρυσοῦ μὲ τὴν εὐχὴν του.

Δύο ταμπакέραις χρυσαῖς.

Ἐνας μικρὸς φάκελλος, ἐσφραγισμένος μὲ τῶν τεσσάρων ἐπιτροπικῶς κληρονόμων τοῦ ποτὲ Παλαιῶν Πατρῶν τὰς σφραγίδας διὰ τὸν ὅποιον κάτωθεν θέλει ἀγλοποιηθῆ, πῶς ἐσφραγίσθη οὕτω πῶς.

Ἐκτὸς τούτων τῶν εὐρεθέντων πραγμάτων, εἰς τὸ μικρὸν φορτωεράκι εἶναι καὶ ἕν καλαμάρι ἀσημένιον εἰς σχῆμα καὶ τῶρον ὄβα μανικόν.

(Κατόπιν γίνεται λόγος περὶ ἐνεχυρίσεως δύο χρυσοῦν ταμπакερῶν τοῦ Π. Π. Γερμανοῦ καὶ προσωρινῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῶν δι' ἄλλων ἐπίσης χρυσοῦν).

«Δηλοποιεῖται ὡσαύτως, ὅτι, ἐπειδὴ καὶ νὰ εὐρέθη μέσα εἰς τὸ ρηθὲν φορτωεράκι, ὄντες οἱ ἄνω εἰρημένοι εἰς τὸ Καθαρτήριον, ὁ μικρὸς φάκελλος ἐσφραγισμένος μὲ δύο σφραγίδας ἀπὸ κηρίου ἰσπανικόν κόκκινον καὶ μὲ σφραγίδα διαφορετικὴν ἀπὸ ἐκείνην ὑποῦ εὐρέθη εἰς Ναύπλιον καὶ μέσα εἰς τὰ πράγματα τοῦ μακαρίτου Παλαιῶν Πατρῶν, ἐστοχάσθησαν νὰ μὴν τὸ ἀνοίξουν μόνον τιν, ἀλλὰ ἔμπροσθεν τιμίων μαρτύρων, καὶ διὰ τοῦτο εἶχαν κλείσει καὶ διπλώσει μὲ νέον χαρτίον καὶ τὸ ἐσφράγισαν οἱ τέσσαροι κληρονομικῶς ἐπίτροποι κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ ἔθεσαν ἔξω τοῦ αὐτοῦ φακέλλου.

Ὅθεν κατὰ τὴν ἀπόφασίν των, τὴν σήμερον παρρησίᾳ πάντων τῶν ὑπογεγραμμένων ἠνοίγη τὸ ρηθὲν φάκελλον μετὰ προσοχῆς, ὥστε νὰ μείνουν ἄκεραται αἱ ρηθείσαι δύο σφραγίδες διὰ πᾶσαν ἀπαιτούμενη σύγκρισσιν».

Αὐταὶ αἱ ὁμολογίαι ἐβάλλθησαν πάλιν εἰς τὸ ἴδιον χαρτί, οὕτως ἐξεσφραγισμέναι, καὶ μὲ αὐτὸ ἐδιπλώθησαν εἰς ἕτερον ἐκ δευτέρου ἐσφραγισμένον παρὰ τῶν ρηθέντων ἐπιτροπικῶς κληρονόμων, ἕως τῆς τελείας ἐξοφλήσεως τῆς ὑποθέσεως ταύτης, διὰ νὰ λάβῃ μετὰ ταῦτα ἕκαστος ὅ,τι τὸν ἀνήκει ἐξ αὐτῶν.

Ὅθεν εἰς ἐνδειξὴν ὑπογεγραμμένα—ἐνῆ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα ἐκ συμφώνου οἱ ὑπογεγραμμένοι τὰ κατέθεσαν εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ φιλίαν τοῦ κυρίου Κωνσταντίνου Δραγῶνα.

Βελισάριος ἱερεὺς Οἰκονόμος—Καλλίνικος Καστόργης—Γεώργιος Καλαμογδάτης—Παναγιώτης Ἱερεμόπουλος—Ἱεροδιάκονος Θεοφίλος μάρτυς—Διονύσιος ὁ δὲ Πρί-

(ς) Ὁ ἀνοίχθεις φάκελλος περιεῖχε 26 χρεωστικὰς ὁμολογίας, λεπτομερῶς ἀναγεγραμμένας ἐν τῷ ἔγγραφῳ, διαφόρων ἀτόμων πρὸς τὸν Π. Π. Γερμανόν, ὡς καὶ τῶν Μονῶν Μεγάλου Σπηλαίου, Ταξιαρχῶν, τοῦ Γεροκομείου (Πατρῶν) Θεολόγου Γρεβενῶν, Φιλοκάλου Νεξεροῦ, ἀντιπροσωπευούσας τὰ ποσὸν 112,568 χρυσίων, 30 Ἀδ-στριακῶν ταλλήρων, καὶ 610 Βενετικῶν φλωριῶν.

ἡ ἀπογραφή τῶν πραγμάτων τοῦ ἐμπίστου του, Γεωργίου

μας(η) μαρτυρῶ — Παναγιώτης Θ. Στεφάνου(θ) μαρτυρῶ — Η. Γ. Βεργόπουλος(ι) μαρτυρῶ — Παναγιώτης Δημητρακόπουλος(ια) μαρτυρῶ, ὅστις παρακαλεσμένος ἀπὸ τοὺς ἄνωθεν ὑπογεγραμμένους ἔγραψα.

* *

1826: εἰκοσιᾶξι, Σ/δρίου 15/27 Ζάκυνθο: δεκαπέντε εἰκοσιᾶ επτά: Τὴν παροῦσαν μοῦ τὴν ἐπαρρησίασαν ἐμοῦ τοῦ κατωγεγραμμένου Νοταρίου εἰς τὴν οἰκίαν μου καὶ κάγγελό μου (ιβ) κοντραδά (ιγ) τοῦ Παντοκρότορος ἐμπροσθεν στοὺς κάτωθεν μάρτυρας ὁ εὐλαθέστατος ἱερεὺς Βελισάριος Οἰκονόμος, Καλλίνικος Καστόργης, Γεώργιος Καλαμογδάρτης καὶ Παναγιώτης Ἱερομόπουλος διὰ νὰ τὴν ἀπεράσω εἰς αἰώνιον φύλαξιν στὴ φίλτσα μου(ιδ) καὶ δώκω κόπια ἀπὸ αὐτὴν τοῦ κάθε ἐνός ὅπου χρειαστῆ καὶ βεβαιώων εἰς μαρτυρίαν. Βελισάριος ἱερεὺς Οἰκονόμος—Καλλίνικος Καστόργης—Γεώργιος Καλαμογδάρτης—Παναγιώτης Ἱερομόπουλος—Γεώργιος Καλοδοῦκας(ιε) μαρτυρῶ—Ἀντώνιος Βρετζάγιας(ις) μαρτυρῶ. Gradenigo Psimari Nod Ρσο del Zante(*)

* *

«1826 Νοεμβρίου 12 ε. π. εἰς Ζάκυνθο.

Μέλλοντας διὰ τὰς ὑποθέσεις του νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ ἐτοῦτην τὴν Νῆσον, ὅπου εὐρίσκειται κατὰ τὸ παρόν, ὁ λογιώτατος ἱεροδικῆν Θεόφιλος Βλαχόπουλος ποτὲ Ἀγτωνίου ἀπὸ Πάτρα, οὗτος διὰ τῆς παρουσίας ἐπιτροπικῆς... καὶ ἐνέργειάν τῆς θέλει παρρησιαστῆ καὶ ἀπεράσῃ εἰς φίλτσα δημοσίου Νοταρίου τούτης τῆς πολιτείας, ἐκλέγει καὶ ψηφᾷ διὰ νόμιμον τοῦ ἐπιτροπῶν τὸν κατωσημειωμένον καὶ ἐνδεχόμενον Κων Τζωρτζη Καλοδοῦκα ποτὲ Κωνσταντίνου τοῦ ὁποίου δίνει ἅπλην ἀδεία καὶ ἐξουσία νὰ ἤμπορῆ νὰ παρρησιάζεται διὰ τὸ ὄνομά του πρὸς τοὺς ἐπιτροπικῶς κληρονόμους τοῦ μακαρίτου Μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ, ὅπου τῶρα ὀλίγον καιρὸν ἀπέρασε εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν εἰς τὸ Ἀνάλι: Οἱ ὅποιοι ἐπίτροποι εἶνε ὁ Κοσ Παναγιώτης

(η) Ὁ γνωστός διαπρεπῆς πατριώτης καὶ Κόμης καὶ μέλος τῆς κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἐπιτροπῆς Ζακύνθου.

(θ) Ὁ γνωστός διακεκριμένος πατριώτης, Τραπεζίτης καὶ μέλος τῆς κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἐπιτροπῆς Ζακύνθου.

(ι) Πελοποννησιακῆς καταγωγῆς οἶκος, ἐνεῖα μὴ ὑπάρχουσα πλέον ἐν Ζακύνθῳ.

(ια) Ὁ γνωστός φιλόπατρις γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς Ζακύνθου.

(ιβ) Κάγγελό μου = γραφεῖόν μου.

(ιγ) Κοντραδά = συνοικία.

(ιδ) Φίλτσα=ἐγγραφοθήκη (βιβλίον ἐν ᾧ προσεκόλλων ἢ συνέρραφον οἱ νοτάριοι τὰ συμβόλαιά των (λέξις Βενετική).

(ιε) Οἱ Καλοδοῦκαι εἶναι γνωστοὶ καὶ ὡς Κατζήδες, δράσαντες ἄλλοτε ἐν τῷ τόπῳ.

(ις) Πολλὰ φέρωσι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐν τῷ χωρίῳ Πηγαδάκια καὶ ἐν τῇ πόλει (Διθαρέσι).

(*) Ἀρχαία οἰκογένεια καὶ εὐγενής, δράσασα ἐπὶ Βενετοκρατίας ἰδίως σήμερον ἐπιζῶσιν οἱ Τίτος Στεφάνου Ψιμάρη, Ἡρακλῆς καὶ Δημήτριος Νικολάου Ψιμάρη.

Παναγιωτοπούλου, περὶ οὗ ὀμιλήσαμεν καὶ ἄλλοτε. Εἰς τὰ

Γερεμίας ἀπὸ Δημητσάνα, Καλλίνικος Καστόργης, καὶ αὐτὸς ἀπὸ Δημητσάνα, καὶ ὁ εὐλαθέστατος ἱερεὺς Βελισάριος Οἰκονόμος ἀπὸ Ζυγοβίτσι ἐπίτροποι: τῶν τριῶν ζώντων ἀδελφάνων(ιζ) τοῦ αὐτοῦ μακαρίτου διατάκτου, καὶ ὁ Γεώργιος Καλαμογδάρτης, καὶ αὐτὸς ἐπίτροπος τῶν ἀνηλίκων παιδιῶν τῆς τετάρτης ἀπεθαμένης ἀδελφῆς (ιη) τοῦ ἰδίου Παλαιῶ Πατρῶν, διὰ νὰ ζητήσῃ καὶ περιλάβῃ ὁ αὐτὸς ἐπίτροπος τὴν πλερωμὴν καὶ πάγιας(ιθ) τοῦ ἀπαρθενεῦσους κ' τοῦ ἰδίου ἱερομονάχου ἱεροδικῆν Θεοφίλου Βλαχόπουλου(κα) διὰ τὴν δούλεψιν του ποῦ διὰ χρόνους ἀκολούθους δεκάξῃ ἔπραξε τοῦ ρηθέντος πανιερωτάτου Μητροπολίτου, κἀνοντας ὁ ἐπίτροπος κάθε χρειάζομενην εἰσεβούτα διὰ καουτέλα(κβ) τῶν αὐτῶν κληρονομιῶν, καὶ ἂν ἡ χρεια τὸ φέρῃ, θέλει παρρησιάζεται ὁ ἴδιος ἐπίτροπος Κοσ Καλοδοῦκας στὰ διατεταγμένα Κριτήρια τούτου τοῦ τόπου, διὰ νὰ ὑποχρεῶν τοὺς ἄνωθεν ἐπιτροπούς εἰς τὴν αὐτὴν του πλερωμὴν καὶ ρισαρτζιμέντο (κγ) παρρησιάζοντας ζητήματα, ἀπόκρισαι καὶ κάθε ἄλλο χρῆσι χρειάζομενο προκοῦρα(κδ)... βῆναι μάρτυρες... τῶν ἐναντίων, κάμνει κάθε λογῆς φτιάσιν καὶ ἀκόμη θέλει ἤμπορῆ νὰ κάμῃ τεκουέστρα (κε) εἰς πρᾶγμα μομπίλα(κς) καὶ ... τῆς αὐτῆς κληρονομίας διὰ τὸ τέλος εἰρημένο νὰ λάβῃ τὴν πλερωμὴν του ὡς ἄνωθεν, ὑποσχόμενος ὁ ἴδιος ἱεροδικῆν νὰ κρατῆ τα πραχθέντα τοῦ αὐτοῦ ἐπιτροπῶν στέρεα, βέβαια καὶ ἀμετάτρεπτα. Διὸ μαρτυροῦν καὶ βεβαιώσουν. Ὁ τοῦ φαιμνήστου Π. Πατρῶν δευτερεύων Θεόφιλος Βλαχόπουλος, Γεώργιος Καλοδοῦκας δέχομαι. Στάμος Ἀλεξόπουλος μαρτυρῶ(κζ). Ἰωάννης Παχὺς(κη) μαρτυρῶ.

* *

1826 Νοεμβρ. 12/24 Ἐκ Ζακύνθου.

Τὴν παροῦσαν μοῦ τὴν ἐπαρρησίασαν τὰ ἄνωθεν μέρη ἐμπροσθεν στοὺς κάτωθεν μάρτυρες διὰ νὰ τὴν ἀπεράσω εἰς τὴν φίλτσα μου καὶ δώκω κόπια ἀπὸ τὴν αὐτὴν τῶν μερῶν καὶ κάθε ἐτέρου σὴν χρειαστῆ εἰς τὰ ἐξῆς.

Ὁ τοῦ ἀειμνήστου Π. Πατρῶν δευτερεύων Θεόφιλος Βλαχόπουλος.

Γεώργιος Καλοδοῦκας.

Στάμος Ἀλεξόπουλος μαρτυρῶ.

Ἰωάννης Παχὺς μαρτυρῶ.

(ιζ) Ἀσήμω Βελισαρίου ἱερέως Οἰκονόμου ἀπὸ Ζυγοβίτσι.

Κωνσταντίνος Ἀθαν. Χρυσοδέργη ἐκ Δημητσάνης.

Κυράσας Ἰωάννου Θεοδοροπούλου.

(ιη) Χρυσάνθης Γεωργίου Καλαμογδάρτου.

(ιθ) πάγιας=μισθοῦς.

(κ) ἀπαρθενεῦσους=ἀνήκουν.

(κα) Κατόπιν ὑπεγράφετο Βλαχοπαπαδόπουλος.

(κβ) ρίτσεβούτα διὰ καουτέλα=ἀπόδειξις παραλαβῆς πρὸς ἀσφαλειαν.

(κγ) ρισαρτζιμέντο=ἀποζημιωσις.

(κδ) προκοῦρα=ἐπιτροπικὴ (πληρφεζούσιον).

(κε) τεκουέστρα=κατάσχαις.

(κς) μομπίλας=κινητά.

(κζ) Πελοποννησιακῆς καταγωγῆς οἰκογένεια σφζομένη ἔτι ἐν Ζακύνθῳ.

(κη) Ζακυνθία οἰκογένεια ἐκλιπούσα πρὸ τινων ἐτῶν.

πράγματα αυτά υπήρχε και κιδώτιόν τι του Νικολάου Λόντου⁽¹⁶⁸⁾.

(168) Διὰ τὸ κιδώτιον τοῦ Ν. Λόντου, τὸ ὁποῖον εἶχε παραδοθῆ τὴν 28 Ἰουνίου 1826 εἰς τὴν Γενικὴν Ἀστυνομίαν Ναυπλίου καὶ ἀσφαλίσθῃ παρ' αὐτῆς, ἐγενήθη κατόπιν δίκη, ἧς περιεσώθησαν σχετικὰ τινὰ, ὡς ἀναγράφει ὁ Λ. Ζωῆς ἐν τῷ δημοσιεύματι του, μεταξὺ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ προαποδωθέντος Ν. Λόντου, Χριστοδοῦλου, καὶ τῆς γῆρας τοῦ Ν. Λόντου.

Οἱ παραδιδόναντες τὸ κιδώτιον ἦσαν οἱ κληρονόμοι καὶ ἐκτελεσταὶ τῆς διαθήκης τοῦ Γερμανοῦ, καὶ ὁ διάκονος τοῦ Θεοφίλου (ἔχι Θεοδοσίας ὡς ἐκ παραδρομῆς σημειοῦται).

Ὁ Θεόφιλος οὗτος εἶνε ὁ κατόπιν Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Θεόφιλος Βλαγοπαπαδόπουλος, περὶ οὗ καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐμιλήσαμεν.

Τὸ δημοσιευθὲν παρὰ τοῦ Ζωῆς πρακτικὸν ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐξεκαθαρίζει ὁ ὑπογεγραμμένος ἱεροδιάκονος Θεόφιλος, ὡς ἐπίτροπος τοῦ Σεβασμιωτάτου καὶ Πανιερωτάτου ἀγίου Π. Πατρῶν κυρ. Γερμανοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐπιτροπικὴν γραμμὴν ἐν Ναυπλίῳ τῆ 6 Δεκεμβρίου 1825 χιλίους ὀκτακοσίους καὶ ἑξήκοντα πέντε, ὅτι ἐπερίλαβε παρὰ τοῦ κυρ. Γεωργίου Καλοδοῦκα καὶ τῆς κυρίας Ἑλένης συμβίας τοῦ κυρ. Ἀνδρέα Καλαμογάρτου ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης τοῦ τῶρα ὑποτῆ Γεωργίου Παναγιωτοπούλου, κατὰ τὴν διαταγὴν 20 εἰκοσι: Ὀκτωβρίου, πρώτη Νοεμβρίου 1825: χιλίους ὀκτακοσίους εἰκοσιπέντε. τὰ κάτωθεν γεγραμμένα πράγματα, ὅπου εἶναι τὰ ἴδια, τὰ ὅποια ἦτον ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ρηθέντος Πανιερωτάτου ἀγίου Παλ. Πατρῶν, καὶ ὅπου ἡ Πανιερότητά του εἶχε δώσει εἰς γείρας τοῦ ἄνω εἰρημένου τεθνηκότος Παναγιωτοπούλου διὰ νὰ τοῦ τὰ φυλάττῃ, ὡς σαφέστατα ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸν κατάλογον καὶ ἐπομένῃν ξεκαθάρισιν, δοσμένην ἐν Ἀγκῶνῃ τῆ 25 εἰκοσιπέντε Ἰουνίου 1824 χιλίους ὀκτακοσίους εἰκοσιτέσσαρας, ὑπογεγραμμένην ἰδιοχείρως τοῦ ἄνωθεν Παναγιωτοπούλου καὶ ὑπάρχουσαν εἰς γείρας τοῦ κάτωθεν ὑπογεγραμμένου ἱεροδιακόνου Θεοφίλου, φυλαττόμενον γενικῶς πᾶν δικαίωμα, ὅπου ὁ ἄνω εἰρημένος Σεβασμιωτάτος Ἀρχιεπίσκοπος κυρ. Γερμανός ἤμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἐπὶ τούτου. Καὶ ἀπὸ τὴν παρούσαν ξεκαθάρισιν γίνονται δύο παρόμοια σχέδια διὰ νὰ βαστᾷ τὸ μὲν ὁ ρηθεὶς ὑπογεγραμμένος ἱεροδιάκονος, καὶ τὸ ἕτερον οἱ ἄνωθεν ἐκτελεσταὶ τῆς διαθήκης τοῦ τεθνεώτος Παναγιωτοπούλου, ὑπογεγραμμένα ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ μέρη πρὸς ἀμοιβαίαν ἀσφάλειαν».

«Ἀκολουθεῖ ὅπισθεν ὁ κατάλογος τῶν λαμβανόμενων πραγμάτων, 7 γούνας, 1 κοντογούνη, 5 ἀντερά, 1 κάπι λαχούρ, 1 ράσον, 2 ἐπανωκαλύμματα, 2 ζωνάρια λαχουρά, 3 ποτζάδες, οἱ δύο λαχουρά, 1 κουμπούρ, 1 σουπάρα, 1 τζιπελίκι, 1 ταξίμι διακονικά, 1 φορτζεράκι μὲ διάφορα ἔγγραφα καὶ τρία κτένια, 1 ἔτι μὲ διάφορα ἔγγραφα, 1 ἔτι εἰς τὸ ὁποῖον ἦν μία ταμβακέρα ἀσημένια, μὲ μίαν ἀντίκην, ἐν κωνσταντινάγον, τρία κομμάτια μάλαγμα, 1 ζάφρον χρυσοῦν μὲ τὸ φλετζάνι του, 2 ταμβακέρας ἢ μία σομάκι καὶ ἡ ἄλλη γαλι κόκκινον, 2 θήκας μὲ ἔγγραφα ἀναγκαῖα, 5 ἱμαμέδες, 1 κομμάτι δαμάσκον μεγάλον κεντητόν, 7 μακίτζε κυπριώτικα, 1 σέπτι μεγάλον μ' ὅλα τὰ φορμάτια καὶ ἀσημικὸν τῆς μακαρίτισσας Χρυσάνθης, 1 φορτζερί μὲ τέσσαρα ἰχρέδα μάλλινα, 1 μεκάτι πανὶ ρωσικόν, 1 γκρέμι ἀσημένιον, 1 βράχι ὁμοιον, 1 ρεσὲν ὁμοιον, 1 ἱκλίφ σέλας ρούχινον μὲ καμπεράδες ἀσημένιους, 1 χασέ ρούχ κεντητόν, 1 τσιγάρ σάλας τοῦ ἀλόγου, 1 φορτσέρ μὲ μία κολτρίνα κρεδδατιοῦ ἰνδιάνου, 2 περδέδες ἄσπροι, 1 ὀθλή κουλτουκιοῦ ἰνδιάνου, 19 προσκεφαλάδες κυπριώτικες, 7 ὀθκα μαξιλάρια τοῦ ὕπνου, 1 κουλτουκίον δαμάσκο κίτρινον, 5 κομμάτια ὁμοιον, 5 κουλτουκία ρούχινα, 1

Ὁ Παναγιωτοπούλος κατεῖχε πρὸς φύλαξιν ἕλον τὸ νοικοκυριὸν τοῦ Γερμανοῦ, περιγραφόμενον ἐν τῇ πράξει τῆς Ἀπογραφῆς⁽¹⁶⁹⁾, μόνον δὲ ἐνδύματα τινὰ ἰδικὰ του κατέλιπον οὗτος, ἀποθανὼν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1825.

Πνευματικὴ ἐργασία. Ὁ χρόνος καὶ ὁ τρόπος τοῦ θανάτου τοῦ Γερμανοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος περιπέταιξί του, ἐπὶ πλέον καὶ διαρπαγαὶ καὶ κατὰδικώσεις, ἄς ὑπέστη, συνετέλεσαν ὥστε νὰ μὴ περιέλθῃ, εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν ιστοριοδιφῶν ἐνίκια καὶ πλήρως ἡ πνευματικὴ αὐτοῦ ἐργασία.

Τὰ σωζόμενα παρ' αὐτῆ χειρόγραφά του, περιήλθον εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς τὸν ἐκ Δημητσάνης γραμματέα τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ιστοριογράφου Μ. Οἰκονόμου.⁽¹⁷⁰⁾

Ἀλλὰ μήπως καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του γενικωτέρας ἐννοίας περικοπαί, δὲν χαρακτηρίζουσιν ἐπαρκῶς καὶ τοῦ πνεύματός του τὴν διαύγειαν καὶ τῆς κρίσεώς του τὸ ἀσφαλὲς καὶ τοῦ χαρακτήρός του τὸ ἄτεγκτον:

Πλὴν αὐτῶν ὅμως, καὶ τῶν διαφόρων Ἐκθέσεων, Ὑπομνημάτων, Ἐκκλησίσεων, Διχωνιώσεων κ.λπ. περὶ ὧν ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐγένετο λόγος, ἔχομεν καὶ ἐκκλησιαστικῆς (πνευματικῆς, καὶ διοικητικῆς)

«μακάτι ὁμοιον κόκκινον, 1 ὠρολόγιον τοῦ ταβουλίνου, 5 παπλώματα, 1 σιλτὲς μὲ βαμβάκι, 3 μαξιλάρια τοῦ ὕπνου μὲ πούπουλα, 4 τζιπούνια, 2 ταβλάδες μεγάλοι, 1 φανός, 2 πρίκια τοῦ τζαγιοῦ, μία μουσταργέρα μὲ τὸ χουλιάρι τῆς, 63 κομμάτια βιβλία, 1 λαγωνόπρικον τουμπεκέν, 1 κανοῦλι τουφεκίσον, 8 φλετζάνια μὲ τὰ πιατάκια των, 1 κομμάτι ρούγον καινούριον, 14 πρέτζα φανέλα, 1 φρουστίνι, μία ὀμπρέλα, μία πότζα μὲ ἱατριχόν, 1 κουτουσίον.— Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ὄντα πράγματα τοῦ πανσεβάστου μοι γέροντος τὰ ἔλαβον, τὰ δὲ τοῦ μακαρίτου ὅπου εἶναι μόνον καὶ μόνον τὰ ἠφορέματα ὅπου ἐφόρει, ἔδωκα κατὰστιχον δι' αὐτὰ εἰς τὰς γείρας τοῦ κυρ. Γεωργίου Καλοδοῦκα ὑπογεγραμμένον ἰδιοχείρως μου, — α ω κ σ', φεβρουαρίου δ' ἐν Ζακύνθῳ. Ὁ Ἱεροδιάκονος Θεόφιλος.— Ἑλένη Καλαμογάρτου».

(169) Ὅρα εἰς ἡμερολόγιον Σκόκου τοῦ 1910, ὡς ἀνωτέρω σελ. 108-111) τὸ δημοσίωμα Λ. Ζωῆς. Κατ' αὐτόν, ὁ Παναγιωτοπούλος, ἀπέθανε τὸν Νοεμβρίον τοῦ 1825, καταστήσας γενικὸν κληρονόμον του τὸν Γερμανόν. Ὁ Γερμανός ἀπέστειλε τὸν διάκονόν του Θεόφιλον Βλαγοπαπαδόπουλον, ἐκ παραδρομῆς ἀναγραφόμενον ὡς Βλασόπουλον, ὅπως παραλαβῆ τὴν κληρονομίαν αὐτὴν ἐξ ἐπίπλων, πιστωμάτων καὶ ἄλλων τιῶν ἀντικειμένων, ἀποκειμένων τότε παρὰ τῷ Γεωργίῳ Καλοδοῦκα. Ὁ δὲ Θεόφιλος παρέλαβε τὴν 4 Φεβρουαρίου 1826 τὰ ἀνήκοντα τῷ Γερμανῷ, ἐν οἷς καὶ τὸ κιδώτιον τοῦ Ν. Λόντου, ἐσφραγισμένον διὰ τῆς σφραγίδος τοῦ Γερμανοῦ ἐπὶ ἀποδείξει.

(170) Τὸ ἱστορικὸν ἔργον του πολλάκις ἐμνημονεύσαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις. Αὐτοβιογραφικὰ τινὰ σημιώματά του δημοσιεύονται ἐν τῷ ἔργῳ του (σ. 865--866).

φύσεως ἐργασίαν του νὰ ἀναγράψωμεν. ἦτοι τὸ περὶ τῆς Βίσταγωγ-
γῆς τῶν Ἀρχιερέων, Πνευματικῶν, ἱεροκηρύκων καὶ ἱερέων» πολῦτιμον
ὑπόμνημά του⁽¹⁷¹⁾ καὶ τὴν εἰσήγησίν του, ὡς Προέδρου τῆς ἐπιτρο-
πῆς τῆς Συνελεύσεως, περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων κλπ.,
γενομένην τῇ 1826 πρὸς τοὺς συναδέλφους του⁽¹⁷²⁾.

Ἦδη ὑπολείπεται νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν γνωστῶν Ἀπομνη-
μονευμάτων του.

Ταῦτα ἀριθμοῦσι τρεῖς ἐκδόσεις. Αὗται εἶναι: α^{ον} ἡ γενομένη ἐν
Ἀθήναις τῇ 1837 ὑπὸ τοῦ Καλλινίκου Καστόρχη Σχολάρχου τότε
Καλαμῶν, μετὰ προλεγομένων τοῦ Ι. Φιλίμωνος, δ^{ον} ἡ τὸ αὐτὸ ἔτος
γενομένη, ἣτις δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐκδοσις,
καθότι προσετέθησαν μόνον ἐν τέλει, παρατηρήσεις τινὲς τοῦ Ἀνδρέου
Λόντου,⁽¹⁷³⁾ βραχεῖα ἀπάντησις εἰς τὸν Ρήγαν Παλαμῆδαν, βραχὺς
ἐπίλογος τῆς δ' ἐκδόσεως, ἀφαιρεθείσης τῆς μετὰ τὸν κατάλογον τῶν
συνδρομητῶν «Εἰδοποιήσεως» τῆς α^{ον} ἐκδόσεως περὶ τῆς ἐνθουσιώ-
δους ὑποδοχῆς τοῦ περὶ τῆς ἐκδόσεώς των ἀγγέλματος, καὶ γ^{ον} ἡ
ὑπὸ τοῦ Γ. Παπούλα γενομένη ἐν Ἀθήναις ἐπίσης, τῇ 1900, μετὰ
«Προλεγομένων» τοῦ ἐκδότου καὶ ἐν ἐπιμέτρῳ πληροφοριῶν τινῶν
καὶ κρίσεων, ἐπιστολῶν καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐργασίας τοῦ Γερμανοῦ.

Ἡ ἐκδοσις αὕτη ἐγένετο κατόπιν παραβολῆς ἡμῶν πρὸς τὸ ἐν τῇ
ἱστορικῇ Ἀρχαίῳ τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης ἀποκειμένον ἰδιόχειρον πρω-
τότυπον τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Γερμανοῦ, δωρηθὲν τῇ Ἐθν.
Βιβλιοθήκῃ, κατὰ τὴν 12 Αὐγούστου 1838, ὑπὸ τοῦ Καλλινίκου Κα-
στόρχη ἱεροκέρηκος τότε.⁽¹⁷⁴⁾ εἰς ὃν οἱ κληρονόμοι κοινῇ γνώμῃ τὸ
προσέφερον⁽¹⁷⁵⁾.

Περὶ τῆς υπάρξεως τῶν Ἀπομνημονευμάτων τούτων σημειοῖ τινὰ
ὁ Ι. Φιλίμων τῇ 1834 εἰς τὸ περὶ Φιλικῆς ἐταιρείας Δοκίμιόν του,

⁽¹⁷¹⁾ Παπούλα (ὡς ἀνωτέρω σ. 171—202).

⁽¹⁷²⁾ Παπούλα (ὡς ἀνωτέρω σ. 206—208) καὶ Μ. Οἰκονόμου ἱστορία (ὡς ἀνωτέρω
σ. 871—879). Περὶ τοῦ Γερμανοῦ λέγεται ὅτι ἐμελοποίησε ἐκκλησιαστικὰ τινὰ μέλη
καὶ ὅτι συνέθεσε καὶ ποιήσεις θεησκευτικῆς καὶ μὴ φύσεως.

⁽¹⁷³⁾ Περὶ τῶν διαφωνιῶν καὶ παρατηρήσεων ὅρα εἰς ἐπίλογον δ' ἐκδόσεως (σ.
237 — 239). Ἐπίσης ὅρα αὐτόθι καὶ βραχεῖαν ἀπάντησιν πρὸς τὸν Ρήγαν Παλαμῆ-
δην περὶ τοῦ πρωτοτύπου τῶν Ἀπομνημονευμάτων σ. 263—264.

⁽¹⁷⁴⁾ Ὅρα Παπούλα (ὡς ἀνωτέρω σελ. 168).

⁽¹⁷⁵⁾ Εἰς Δήλωσιν α'. καὶ β'. ἐκδόσεως.

προσθέντων, ὅτι «πολὺ περιέργως θὰ ἦτο ἡ ἐκδοσις των χωρὶς ἄλ-
λης προσθαφαιρέσεως».

Ὁ ὑπαινυγμός, ὅτι ἤδύνατο νὰ γίνῃ καὶ προσθαφαιρέσις, μαρτυρεῖ
τὸ σημεῖον, εἰς ὃ τὰ ζωντανὰ ἀκόμη πάθη εὐρίσκοντο τότε⁽¹⁷⁶⁾.

Ἄλλ' οὐδὲ ἡ ὑπὸ τοῦ Καστόρχη καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ Φιλίμωνος
γενομένη ἐκδοσις ἀφώπλισε τοὺς φιλοπόπτους, καίτοι ἐδηλώθη, ὅτι
ἡ ἐκδοσις γίνεται ἀπαρράλλaktως, ὡς εἶναι αὐτοσχεδίως μὲ τὰς ἴδιαις
χεῖρας τοῦ ἀουδίου γεγραμμένα, χωρὶς τινὲς προσθήκης ἢ ἀφαι-
ρέσεως⁽¹⁷⁷⁾ διὸ εὐρίσκομεν σημειούμενον εἰς τοὺς γνωστοὺς Βίους
τοῦ Φωτάκου:⁽¹⁷⁸⁾ «Πρῶτος (ὁ Γερμανός) ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων
συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ συγγράψῃ τὰ γεγονότα τοῦ πολέμου, ἀλλὰ
δὲν ἐπρόφθασε νὰ τὰ ἐκδώσῃ ὁ ἴδιος εἰς τὸ φῶς, καὶ ἐδημοσιεύ-
θησαν ὑπὸ ἄλλων, ὡς τοῦτο εἶναι γνωστὸν εἰς τὸ Πανελλήγιον».

Καὶ ἀπὸ ἡμᾶς αὐτοῦς, Ἐπιμελητῆς ὄντας τῶν Χειρογράφων τῆς
Ἐθν. Βιβλιοθήκης, ἐζητήθησαν πληροφορίαι μετὰ τὴν γ^{ον} ἐκδοσίν
των, ἂν ὄντως πρόκειται περὶ ἔργου τοῦ Γερμανοῦ.

Ἰδιαιτέρου ἔργου ὑποκείμενον ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ κριτικὴ ἀνάλυσις
τῶν Ἀπομνημονευμάτων ἐν συγκρίσει καὶ παραβολῇ πρὸς τὰ λοιπὰ
ἱστορικὰ καὶ ἱστοριοδιφικὰ ἔργα, πρὸς ἐκδοθέντα Ἀρχεῖα κλπ. Μετὰ
τῆς τοιαύτης ἐργασίας πρέπον εἶναι νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ τὸ ζήτημα τῶν
πλεονεκτημάτων ἢ μειονεκτημάτων τῆς ὑπὸ συγχρόνων ἢ ἐνδιαφερο-
μένων ἐκδόσεως ἱστορικῶν Ἀπομνημονευμάτων.

* * *

Τοιοῦτος ὁ βίος καὶ τοιαύτη ἡ δράσις τοῦ Γερμανοῦ, ὑπερέχου
ὑποδείγματος Ἑλληνοῦ ἱεράρχου καὶ πατριώτου.

Οἱ σύγχρονοί του συγγραφεῖς ἐχαρακτήρισαν αὐτὸν ὡς ἀνάρετον,
ἀπέρριπτον, σῶφρονα, σταθερόν, εἰλικρινῆ, δίκαιον, προσγῆ, μει-
λίχιον, ἀνώτερον παθῶν συγχρόνως δὲ ἐπίδητικόν, ἀξιοπρεπῆ, ὑψη-
λόφρονα· ἐπίσης εὐγλωττον, πειστικόν ὡς θεόπνευστον, δραστήριον.

⁽¹⁷⁶⁾ Ὡς ἀνωτέρω σ. ζ'. Εἰς τὰ Προλεγόμενα ἐξηγεῖ πῶς τοὺς λόγους (σ. α').

⁽¹⁷⁷⁾ Ὅρα δῆλωσιν εἰς α'. καὶ β'. ἐκδοσιν. Εἰς τὴν ἐν α'. β'. καὶ ἐκδοσίαι δῆλωσιν
ὁ Φιλίμων σημειοῖ ὅτι παρεδόθησαν τὰ Ἀπομνημονεύματα αὐτῷ παρὰ τοῦ Καστόρχη
ἐξαιρῶν τὴν ἀξίαν των ὡς καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ τελει τῆς α'. ἐκδόσεως εἰδοποιήσιν.

⁽¹⁷⁸⁾ Ὡς ἀνωτέρω σ. 293.

ἀκαταπόνητον, γενναίον, ὡς καὶ εὐφάνταστον, ὀξύδερκιν, εὐκρίδευτον, δικαίως κατακτήσαντα τὸν τίτλον τοῦ πρωταθλήτου»⁽¹⁷⁹⁾.

Ὁ Φιλῆμων παρέχει τοὺς ἐπιτυχεστέρους περὶ αὐτοῦ χαρακτηρισμοὺς, καὶ ὅταν δι' ὀλίγων ἐχαρακτήρισεν αὐτὸν ὡς «εἰς τὸν ἱεραικὸν τοῦ βίου ἀγνόν, εἰς τὸν πολεμικὸν ἐνθερμον καὶ εἰς τὸν πολιτικὸν δίκαιον»⁽¹⁸⁰⁾ καὶ ὅταν ἐν τῇ ἱστορικῇ του Δοκιμῇ ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ ἐκτενέστερον⁽¹⁸¹⁾.

«Ἐξέχον πρόσωπον, γράφει, ἐπὶ συνέσει, ἐμόρθησιν, εὐθύτητι καρδίας καὶ ζήλῳ πρὸς τὴν πατρίδα. Μεγάλουκαρδος ἐσωτερικῶς καὶ μεγαλοπρεπῆς ἐξωτερικῶς, φιλόφρων, πολύπειρος, ἐχέμυθος καὶ εὐγλωττος κλπ.

Ὁ αὐτὸς δίδει λαμπρὰν εἰκόνα καὶ τῆς μορφῆς αὐτοῦ.

«Ἦτο δὲ ἀναστήματος πλήρους, σῶμα ἔχων ἰσχυρόν, πρόσωπον ὠσειδῆς καὶ μελάγχρου, ὀφθαλμοὺς στίλβοντας, βραχὺ δὲ καθεμιένος τὸ γένειον καὶ λεπτή τὸ σῶμα διαπονῶν διαίτη»⁽¹⁸²⁾.

Τελευταίον ἀφήσαμεν ἐν μέγα χαρακτηριστικῶν τοῦ ἀνδρός. Τὸ ὅτι δὲν παρέσυρε τὸν ἱερωμένον ὁ πολεμιστής. Τοῦτο ἀποδεικνύει ψυχικὸν σθένος σπάνιον καὶ ἀναμφισβήτητον. Πιστὸς εἰς τὸν πρὸς τὴν Πατρίδα ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πρὸς τὴν Θρησκείαν ὄρκον τοῦ ὁ ἱεράρχης Γερμανός, «οὐδέποτε ἐπολέμησε (προσωπικῶς), οὐδὲ ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς σῶματος ἐν πολέμῳ· ἀλλὰ δὲν ἔλλειπεν εὐλογῶν καὶ ἐγκαρδιῶν»⁽¹⁸³⁾ τοὺς πολεμοῦντας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐν τῇ γραμμῇ τοῦ κινδύνου πολλακίς εὐρίσκετο⁽¹⁸⁴⁾.

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

⁽¹⁷⁹⁾ π. χ. Ὁ Φιλῆμων, ὁ Καστόργης, ὁ Δ. Αἰνιάν, ὁ Μ. Οἰκονόμος καὶ ἱκανοὶ ἐκ τῶν ξένων ἐν οἷς ὁ Πουκεβίλ κλπ.

⁽¹⁸⁰⁾ Προλεγόμενα νθ'.

⁽¹⁸¹⁾ Τόμ. Γ', σ. 21.

⁽¹⁸²⁾ Ἐκ τῶν δημοσιευθεισῶν εἰκόνων του, αὐτοτελεῶς ἢ ἐν συγγράμμασι, οὐδεμία παρέχει τὰ ἀσφαλῆ στοιχεῖα πιστῆς ὁμοιότητος. Δύναται τις νὰ ἐλπίσῃ ὅτι ἡ μὲν ἐν τῇ γ' ἐκδόσει ἀποδίδει τὰ χαρακτηριστικὰ πιστώτερον ἢ δὲ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Αἰνιάνου βίῳ του τὸ ὕφος. Περὶ τοῦ Γερμανοῦ ἐγράψαμεν χαρακτηριστικὰ τινὰ ἐν ταῖς Ἑρμηνείαις τῶν εἰκόνων τοῦ Ἀγῶνος τοῦ Βαυαρῶ Ἔς («Ἠρώων τοῦ Ἀγῶνος» ἐκδοσις τῆς Ἑλληνικῆς ἐκδοτικῆς Ἑταιρίας - 1910) ἃς ἀνωνύμως ἐδημοσιεύσαμεν.

⁽¹⁸³⁾ Μ. Οἰκονόμου σ. 664.

⁽¹⁸⁴⁾ Αὐτὰ λέγουσιν οἱ σύγχρονοὶ του. Ἦδη ὁμως οἱ φίλοι τῶν μεγάλων πράξεων καὶ τῶν ὑπερόχων ἀνδρῶν ἔχουσι διὰ τοῦ παρόντος ἔργου πρὸ αὐτῶν νέα πηγάς, αἵτινες παρουσιάζουσι αὐτοὺς πληρεστέραν τὴν εἰκόνα τοῦ Γερμανοῦ καὶ ὡς ἐλπίζομεν θαυμασιωτέραν.

Ἐπίμετρον. Εἰς τὰ σφριζόμενα ἔγγραφα τοῦ Γερμανοῦ πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἐπιστολὴ ἀποσταλείσα ἐκ Πατρῶν καὶ φέρουσα χρονολογίαν 28 Ἰουνίου 1819, ἢ ἀντίγραφον ἐδόθη ἡμῖν πρὸς μελέτην. Αὕτη ἀπευθύνεται πρὸς τινὰ Ἀρχόντα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς Κωνσταντινούπολιν διακείμενον, δι' αὐτῆς δὲ παρακάλειται οὗτος νὰ ἐπέλθῃ, χρηματικῶς ἀρωγὰς εἰς τοὺς Πατριάρχους. Τοῦτο εἶναι νέος τίτλος τιμῆς διὰ τοὺς ἀπ' αἰῶνων ὑπερασπιστάς διὰ τῶν ὀπλων τοῦ δουλεύοντος Γένους.

Εἰς τὸν Ζ' τόμον τοῦ Ἀπόλλωνος (Ἡεραιῶς) σ. 173, ἀναδημοσιεύεται σημεῖωμα τοῦ Γ. Κρέμου, εἰς τὸ «Ἄστει τὸ πρῶτον καταχωρισθέν, ἐν ᾧ ὑποστηρίζεται ἡ γνώμη, ὅτι κατὰ τὴν 25 Μαρτίου 1821 εἰς τὰς Πάτρας ἠὺλόγησε τὴν σημαίαν τοῦ Ἀγῶνος ὁ Γερμανός.

Εἰς τὸν ΙΔ' τόμον τῆς Ἡκανδώρας σ. 199-205, ἐδημοσιεύθη παρὰ τοῦ Σ. Ζαμπελίου πολῦτιμον ἔγγραφον παρ' αὐτοῦ κατεχόμενον τότε καὶ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν: «1821 Μαρτίου 8 ἤρχισεν ἡ ταραχὴ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Σημειώσεις ὅσα ἠκολούθησαν καὶ ὅσους ἐφάνευσαν ἕως Αὐγούστου κ'. Εὐρισκόμου ἐκεῖ».

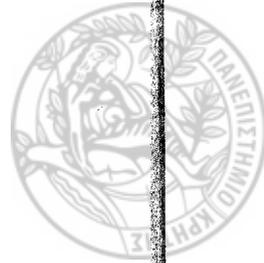
Αἱ σημειώσεις αὗται ἐγένοντο βεβαίως παρ' Ἑπτανήσιου. Εἰς αὐτάς δὲ, ὑπὸ χρονολογίαν 4 Ἰουνίου, ἀναγράφεται ὡς φρονεθεῖς μεταξὺ ἄλλων καὶ ὁ «Ἀρχιεπίσκοπος Ἀδριανουπόλεως». Ὡστε ὀρθῶς σκεφθέντες, εἴχομεν δεχθῆναι τὴν χρονολογίαν ταύτην ὡς ἀκριβή, διὰ τὸν ἀπαγχονισμόν τοῦ ἐθνομάρτυρος Μητροπολίτου Δωροθέου.

Ἡ ἐκ Ναυπλίου πρὸς τὸν Ἀ. Καλαμογάρτην ἀποσταλείσα παρὰ τοῦ Γερμανοῦ ἐπιστολὴ, τὴν 30 Δεκεμβρίου 1825, περὶ ἧς ἐγένετο ἤδη λόγος, ἔχει δημοσιευθῆναι παρὰ τοῦ Γ. Παπούλα καὶ εἰς τὴν Ἀρμονίαν (τ. Β', σ. 48).

Α. ΓΡ. Κ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

- Μελί: 23 στ. 14 γράφε λιτανείαν.
» 24 » 5 (σημειώσεις) γράφε έπεισόδιον
» 63 * 27 και 34 γράφε (άρθ.) 131.
» 64 » 5 και 6 γράφε (άρθ) 132.

Τιμάται Δραχ. 3.

